

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07776

KARL MARKS

Moisheh Grosman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

משה גראסמאן

קארל מארקס

(פי זיין שוועל)

ביאגראפישער מאנאטיש-ראמאן

3 בילדער

ארויסגעגעבן דורכן מחבר

1934

ווארשע

Copyright by
M. Grosman, Warszawa

Printed in Poland

Mojsze Grosman
„Karl Marks“
Powieść biograficzna
Warszawa-1934
Nakładem autora

Druk. „Renoma“ Warszawa, Karmelicka 17.

א' נה א ל ט :

זייט	
9	אונטער די זיבן פעטע קי
16	סיקלינגען גלאקן
27	דעקט זיך די נאכט ?
33	עטלעכע בלעטלעך
41	זיגואג-שטורם
68	סי'איז פארטיק א זשורנאל
82	פארווערטס
87	אין שטוב
105	שוין! ?
127	אין דער שטאט פון געפלען
165	עס דעלקט און בליט
215	דעלט! מיר זענען געאייניקט!
223	געבורט-דייען
230	צחישן-זייט
254	פון-אויפגאנג-יון-אונטער-גאנג

פון זעלבן מחבר :

„פלאמען און רויך“ (ראַמאַן)

„האמער אויף האַרפע“ (נאָוועלן)

עטלעכע ווערטער צום לעזער

א נישט קלארער נאמען „מאָנטאַזש־אַזש־אַזש־אַזש“ מאָנטאַזש, באַדייט — צונויפֿשטעל, וואָס עס מיינט אין אזאָ פּאַל, צונויפֿשטעל פֿון פּאַקטן (פּאַקטאַ-מאָנטאַזש) דאַקומענטן און — מער נישט. דער אומן אָבער און צוגאַנג צו דעם בוך — איז אַ בעלעטריסטישער, דיטלעכער — ראָמאַניסטישער. און איך האָב אין דער אַרבעט אויסגענוצט די רעכט פֿון אַ ראָמאַניסט.

ראָמאַן אליין קאָן עס אָבער נישט הייסן דערפֿאַר, הייל עס איז זייער הייניק דערצוילעריש. אַלץ איז געשריבן גאַר קורץ און געפרעסט, עס ווערט דערפֿיער גאַנץ אַפֿט נאָנט צו טרוקענער כראָניק, אַפֿטמאַל אַפֿילו צו א. ג. טעלעגראַפֿן־סטיל. עס באַנוצט זיך אויך צופֿיל מיט דער פֿאַרם פֿון ציטאַט. (איך שטרייך אונטער: מיט דער פֿאַרם פֿון ציטאַט).

דער רייכטיקער נאָמען פֿאַר דעם בוך „וואָלט אפֿשר געווען: „סקיצן צו ביאָגראַפֿישן כראָניק־מאָנטאַזש־ראָמאַן.“

איך מאַך נאָך אויפֿמערקזאַם אויף דעם אונטער־טיטול: „ביי זיין שוועל“. דאָס הייסט, אז די אַרבעט פּרעטענדירט היינט נישט אויף דעם גאַנצן און גרויסן ביאָגראַפֿישן קווער־שניט פֿון מאַרקס' לעבן. עס הייסט נאָר: גע-אַטאַנען ביי זיין שוועל, אויפֿן ראַנד, און פֿאַרצייכנט עפֿיזאָדן־מעסיק אַביסל פֿאַסטירוגען פֿון און אַרום זיין לעבן.

יער פּלאַן פֿאַר אזאָ אַרבעט איז נאָך גיין איצט גענוג לידיק.

דער מחבר

צ ר ש ט ע ט י י ל

„אונטער די זיבן פעטע קיי“

א הייסער, דושנער טאָג. א געדיכטע לופט. דאָס שמעטל טריער ליגט פאַרשמאַכט. די דעכער און די מיט בלעך-באַשלאָ-גענע טירן און לאַדנס זענען צעגליט. ביי דער יאַטקע נעבן ראַטהויז שטאַרן אַרויס פון דער ערד שטיקלעך צעבראַכענע גלאָז און אויף זיי אַ געפּרטער שטשור.

דער ראַטהויז-זייגער קלאַפט אויס פיר. איינער פון די טעג, אין וועלכע דער מענטש פילט זיך נישט ווי אַ חבר, אָדער גאָר הערשער פון דער נאַטור, ווי צום ביישפּיל דעמאָלט, ווען דער מענטש דערגרייכט נאָך אַ לאַנגן קלעטערן צום שפיץ פון אַ הויכן באַרג און עס ווייעט אויף אים אַ לייכט, קיל ווינטל. ניין, ס'איז היינט איינער פון די טעג, אין וועלכע דער מענטש גייט אַרום אַ מידער און פאַרשמאַכטער אונטער דער לאַסט פון עפעס אַן אומדערבאַרעמדיקער הערשערין. מאַנטיק.

פון דער נידעריקער, טונקעלער ביר-האַליע „אונטער די זיבן פעטע קיי“ שלאָגט אַ קיל ווינטל. דער ריח פון די גרויסע ביר-פעסער דראַפעט אין נאָז. די צעך-מייסטער יאַהאַן, מיכעל און פּערדינאַנד קומען אָן שווערע און פאַרמאַטערטע צו דער ביר-האַליע, גייען קוים אַריין און זעצן זיך ראַשיק אַוועק אויף די בענקלעך.

— קאַלט ביר, בי—ער, שנעלער! אַך!
 נאָך זונטיק. נאָך די תפילות האָט מען נעכטן אַ סך פעט
 פלייש אויפגעגעסן, צו טויך גרויסע קופליעס ביר אויסגעטרונג-
 קען, נאָך אויסגעטרונקען אַ היפש ביסל וויין (דער נייעסטער
 מנהג, וואָס די פראַנצויזן האָבן דאָ איבערגעלאָזן, פאַר דעם
 האָט וויין צו מיטאַג געטרונקען נאָר דער אַדל). געשפילט נאָכ-
 הער אַנדערטהאַלבן—צוויי שעה מיט דער בלאַז-אַרקעסטער-קא-
 פעליע אויפן מאַרק, נאָכהער נאָך געהאַט אַ גאַנצן ביינאַכט אַ
 סך צו טון מיט די וויבער — נאָך דעם אַלעם איז אויף היינט
 אַ זויערלעכע פעטקייט פאַרבליבן אין מויל און אַ קאַכעניש אין
 מאַגן. דער בויך — ווי ער וואָלט געווען צעטיילט אויף צוויי
 העלפט — אין איין זייט איז געלעגן אַ פולע שווערע האַרטקייט
 און די צווייטע זייט — אינגאַנצן ליידיק.

די קעלנערין האָט אַריינגעטראַגן אויף קליינע ווידלעס
 עטלעכע גרויסע, ערשט איבערן פייער געברענטע, נאָך בלוט-
 דיקע שטיקער שאשליק, אונטערטעניק אַ שמייכל געטון, זיך אַ
 וויג געטון אויף אירע דיקע היפטן און טומלדיק זיי אַוועקגע-
 לייגט פאַר די מייסטערס אויף אַ גרויסן ערדערנעם בעקן.

— ביטע, מיט גוטן אַפעטיט! — און גלייך שנעל אַוועק.
 אַ שווערע, דעמפיקע היץ האָט אַ שלאָג געטון איבער
 זייערע קערפערס און אַ מיש געטון אין די פאַרגאַסענע מוחות:
 — דאָנער וועטער, זי איז אַנטלאָפן.

— יאָהאַן, געדענקסטו ווי עס האָט נעכטן געלייענט פאַס-
 טאָר גראַסגייסט?

און רחל זאָגט צו יעקבן:

„דאָ האָסטו מיין דינסטמויד בלהה און טו דיך צו איר,
 קום אויף איר.“ און יעקב איז אויף איר געקומען. צום טיילו!
 „האַט זיך לאָה מתקנא געווען אין רחלען און געזאָגט צו
 יעקבן: „נאָדיר מיין דינסטמויד זלפה און טו אויך קומען אויף
 איר“, און ער איז אויך אויף איר געקומען“ — דער חזיר, כע
 כע, כע.

— שטעלסט דיר פאַר, ווי אַזוי ס'האַט אויסגעזען אַזאַ רחל?

מסתמא אַ פּאַר שוואַרצע, ברענענדיקע אויגן, און אַ קערפּער!
זי האָט שוין איינמאַל געמוזט זיין אַ שיינע, די גראַסמוטער
רחל, אַ רייצנדע — זיכער.

„ראובן גייט אין פעלד און געפינט דאָרט ליבעס-עפל. ער
ברענגט זיי צו דער מוטער לאָה. בעט רחל ביי איר שוועסטער
לאה עטלעכע אַזעלכע ליבעס-עפל. — האָסט מיר צוגענומען דעם
מאַן, ווילסטו מיר אויך די ליבעס-עפל צונעמען? דערויף זאָגט
רבקה: „וועט פאַר דאָס יעקב אויף דיין געלעגער קומען און צו
דיר אַ מאַן זיין.“

„רחל האָט עטלעכע עפל גענומען און פאַר דאָס איז יעקב
די נאַכט אויף לאָהס געלעגער געגאַנגען.“
אזוי האָט זיך יעדער פון זיי עפעס באַזונדער דערמאַנט
און ציטירט.

— דאָנער וועטער! אַלץ פרעכע זאַכן און ווי איידל עס
ווערט געזאָגט. זאָל אונזערס אַן אַנשטענדיקער באַלעבאַס אויף
זיין דינסט קומען, וואָלט מען דאָך אים פאַרשטיינערט, אין גע-
פענגעניש אַריינגעפאַקט.

— פּערדינאַנד, רעדסט שוין צופיל פאַרשייט, דו לעס-
טיקסט גאָט.

— מיכעל, וואָלסט וועלן לאָהן מיט אירע טריבע אויגן?
מיכעל האָט אַ הויכן גרעפץ געטון.

— דאָנער וועטער, ס'איז גוט!

— מיכעל, פאַרהערן מיר זיך, ווער ס'וועט קאָנען העכער?
דער סופיט אין ביר-האַלע איז אַ הויכער און פון די
פיל ליידיקע פעסער קומט יעדער קלאַנג צוריק איבערגעחזרט
מיט אַ פּאַסאָון נאָכקלאַנג.

די דריי צעך-מייסטער האָבן זיך באַמיט איבערצושטייגן
איינער דעם אַנדערן אין גרעפצן. מיט יעדן קאַפּויערגיין זענען
מיטגעקומען כלערליי פאַרויערטע ריחות און די קלאַנגען און
די ריחות האָבן זיך געקרייצט צווישן זיך. ס'האַט אזוי געדויערט
עטלעכע גוטע מינוטן. יאָהאַן האָט דאָס געמאַכט אָפט און שנעל;
מיכעל לאַנגזאַם, אָבער זיכער; פּערדינאַנד, מפּלומרשט, פאַר-

שלאַפּן, ווי ער וואָלט זיך באַרנישט אומגעקוקט אויף זיי, ווי ער וואָלט עס באַרנישט געמאַכט אויף געוועט. יאָהאַן איז דער-ווייל אַריינגעפאַלן אין אַ שלוקעכצן, מיכעל האָט זיך צעלאַכט, אָבער פּערדינאַנד האָט זיך געטון דאָס זייניקע. געזיגט האָט דער פּאַרשלאָפּענער פּערדינאַנד. ער האָט געפּאָדערט דערפּאַר אַ פּרישע פּאַרציע שאַשליק און עטלעכע קופּליעס ביר.

* * *

אין אַ ווינקל ביי אַ צווייט טישל, זענען געזעסן די יונגע סטודענטן געאַרג, ווילהעלם, פּרידריך און דער אַלטיטשקער גימנאַזיאַל-דירעקטאָר פּאַן שטירץ. — מיר וועלן אייך געבן, חשובער ליביטשקער, אַזע ציישפּיל:

„אן איי איז אַ פּאָזיטיווע זאַך, אָבער עס האָט אין זיך אַן עמבריאָן, וואָס בעת עס דערוואַכט צום לעבן, נעגירט עס דעם אינהאַלט פּון איי. דער רעזולטאַט פּון דער נעגאַציע — פּונם עמבריאָן וויקלט זיך אויס אַ לעבעדיק וועזן. אַז די נעגאַציע איז פּאַרענדיקט, ברעכט דאָס אויסגעברייטע עוף אַדורך די אייער-שאַל — דאָס איז די נעגאַציע פּון דער נעגאַציע. אָבער בשעת דעם איז אַנטשטאַנען עפעס אַרגאַניש העכערס ווי אַן איי. אַט דאָס איז, ליבער דאַקטער, העגעלשע דיאַלעקטיק. — קינדער ליבע, איך בין עלטער פאַר העגעל און בין אויך אַ גימנאַזיאַל-דירעקטאָר ווי ער. איך פאַרשטיי ווייניקער פּון אים, ער איז טאַקע אַ גרויסער פּילאָזאָף, אָבער צו איז דען דאָס אַלץ מער ווי געקלינגלטע סאָפיסטיק? מען קאָן דרייען מיטן פינגער אַזוי און אויך אַנדערש. העגעלס שכל און חושים זענען אויך באַגרענעצט. און לויט אים, דאַכט זיך, איז דאָך צום ערשט דאָס זיין און נאַכער דאָס באַוווסטזיין, איז דאָך שוין דאָס דענקען אָפהענגיק פּון עפעס, קאָן עס דאָך שוין נישט זיין אַבסאָלוט, טאָ וואָס טויג מיר דאָס אַלץ? דער לעבעדיקער הער גאַט האָט

אונז געגעבן א וועלטל און מיר אלע שפילן זיך דערמיט. איי-
 גער זאגט, עס איז בלוי, א צווייטער — גרוי, שווארץ, ראָז, איך
 ווירק אויף דער זון, די זון ווירקט אויף מיר — דאָס זענען אלץ
 קינדערשע שפילערייען. מען שענקט אונז אַ ביסל יאָרן, מען
 שפילט זיך אָפּ אַ ביסל, נאָכהער גיט ווער אַ מאַך מיטן ווייני-
 פינגער און צוזאמען מיט אַ ביסל פליגן, מיט אַ הינדעלע, מיט
 אַן אָדלער, מיט אַ וואָלף פאַרלאָזט אונז דאָס חיות און מיר
 גייען צוריק אַריין אין דער געהיימנישפּולער אייביקייט. אַזוי,
 קינדערלעך. מיר וועלן טרינקען צו קליינע גלעזער ביר און
 מיט דיר, ווילי, ווער איך שפילן אַ שאַך. אַגב יאָ, זאָגט דאָך
 סיי-ווי הענעל, אַז אלץ וואָס איז פאַרנונפטיק, איז ווירקלעך
 און אלץ וואָס איז ווירקלעך, איז פאַרנונפטיק, האָבן מיר שוין
 סיי-ווי גאַרנישט צו מאַכן און גאַרנישט וועט אונז העלפּן.
 — היט דעם קעניג, ווילי !

* * *

פון דעם סאַמע טיפּסטן ווינקל, כאַטש נישט שטאַרק ווייט
 פון דעם סטודענטן-טיש'ל האָבן זיך געזעען עטלעכע טונקעלע,
 פאַרברוינטע פּנימער, וועלכע האָבן זיך פאַמעלעך געוויגט אונ-
 טערן שאַטן פון קליינעם הענג-לאָמפּ און ווי געלאָדן די לופט
 מיט פאַרביסענעם שווייגן און צאָרן.
 זיי האָבן נאָכלעסיק יעדעס מאָל אַ זופּ געטון צו ביסלעך
 ביר, פּדי ווייטער באַדייטונגספּול צו שווייגן און נאָר פון צייט
 צו צייט זיך צוצוואַרפן אַ פאַר ווערטער.
 פּאָאָל שמידט האָט פאַמעלעך, טאַנלאָז געזייעט דורך די
 פאַרהאַקטע ציין :

— האָסט געהערט? אלץ וואָס פאַרנונפטיק, איז ווירקלעך
 און אלץ וואָס איז ווירקלעך — איז פאַרנונפטיק. האָבן מיר שוין
 גאַרנישט וואָס צו מאַכן און גאַרנישט וועט אונז העלפּן — און
 פאַרטיק. אַז מען הערשט, געפינט מען שוין פּילאָזאָפּישע פאַר-
 טייטשונגען אויף דעם.

— נו, פאאול, מיר דארפן שוין גיין, שוין, דאכט זיך,
אונזער צייט...

יאָהאַן, מיכעל און פערדינאַנד זענען געזעסן שוין פעסט
פאַרמאַטערטע, מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ.

— מיכעל, וואָלסט וועלן זיך פאַרדינגען צו אַזאַ איידע-
לער, פּראַנצויזישער מאַרקזיין, כדי איר צו גראַבלען אין קאַפּ
מיט אַ שטעקעלע — די לייז צו פאַרטרייבן?
— ט'איז דאָך שוין פאַראַן אַזאַ קליינער קראַצער פּון
ביין, מיט זיבן ציין, אַ קעמל הייסט עס, דאַרף זי דיך שוין
נישט האָבן.

— אָבער וואָלסט וועלן ביי איר קראַצן?
— אױ, וואָלט איך אַזױ פּאַמעלעך, פּאַוואָלינקע ביי איר
געקראַצט!

— פערדינאַנד, זע נאָר ווער עס גייט דאָרט, אינזער
אַדוואָקאַט, דער יידלאַק, הערש מאַרקס. האָסט דאָך עפעס אַ
פּראַצעס וועגן אַ שטיקל פּלאַץ, וועסטו דאָס טאַקע געבן דעם
יידלאַק?

— אַפילו ווען ער זאָל מיר געבן זיין ווייב צו קומען
אויף איר, וועל איך אים אויך נישט נעמען. מיט די פּראַנצויזן
זענען זיי געווען קנעפל שבקנעפל.

— ער אַפילו נישט, ער איז אַ גוטער פאַטריאַט.
— ע, דאָס מאַכט ער נאָר אַזױ. באַווייזט זיך נאָר אַזױ,
גלויב נישט קיין ייד, ווי דו גלויבסט נישט דעם טייוול. העפּ!
העפּ! העפּ! פ—ע! ס'שלאַגט שוין ווידער קאַפּויער.

טיקלינגען גליאקל

אין דרויסן איז א שטארקער ווינט. הינטערן פענסטער שטייען צוויי יינגע ביימלעך, וועלכע מאכן אָבער אָן א גערויש פון אַ גאַנצן וואָלד. ס'איז אַ טונקעלע נאַכט. אַלע שלאָפן שוין פון גאַנץ לאַנג. נאָר דער אַדוואָקאַט הערש מאַרקס איז וואָך. ער ליגט אין בעט. אין מוח קרייצן זיך געדאַנקען איינער מיטן צווייטן. טייל קומען שנעל און רייסן אויף ווי אַ בליץ. דאָס קלינגדיקע מאנאטאנע טיקטאַקן פון זייגער (וואָס ער האָט ערשט נישט לאַנג געברענגט פון קעלן) און דאָס וואָיען פון די צוויי דאַרע ביימלעך פאַסן נישט איצט צו זיין ראַנבלענדיקן געדאַנקען-לויף.

— זיין יחוס ציט זיך, ווי ער איז ערשט נישט לאַנג צוריק געוואָרן געוואָרן, ביז שאול וואל, דעם, לויט דער לעגענ-דע, איינטאַגיקן מלך פון פוילן. פאַרוואָס עפעס דווקא ביז שאול וואל? פאַרוואָס נישט ביז אַברהם, יצחק און יעקב? אין דער מיט האָט זיך אַריינגעריסן אַ ייד מיטן נאָמען ישו פון נצרת. ער איז אָבער אויסגעטיילט געוואָרן. ווייניק יידן זענען אים נאָכ-געגאַנגען און די רעשט איז געפליבן אויף דער זייט. ער, הערש, האָט אָבער אויך געקאַנט זיין אויף יענער זייט. עס עקזיסטירן היינט גרויסע פעלקער, מיט אייגענער ערד, מיט שוין אַלטע פראַדיצעס און מיט שטאַרקער ליבע צו ערד, צו

היימאט. זיי זענען אויף דער זייט פון יענעם ייד ישו, וואָס האָט דאָן געהאַט אזוי ווייניק אָנהענגער. אַ טייל זענען געבליבן דאָ, אין דער זייט. וואָס זענען זיי, אַ פּאָלק? האָבן זיי אַ לאַנד, האָבן זיי ערד? האָבן זיי אַ פּויער און אַ פּריץ? זיי זענען צעוואָרפן איבער דער גאַרער וועלט. זיי זענען שטריק, העפּ-טערס, וועלכע בינדן צונויף לענדער דורך מסחר; וואַנדערער, פאַרמיטלער, היינט — דאָרט, מאַרגן ערגעץ אַנדערש. זיי זענען נאָר, ווי אויסצופילן די שפּאַרעס. ביי יעדער געלעגנהייט און מינדסטער קלייניקייט, ווען אין הויז ווערט עפעס קאַליע, נעמט מען זיך גלייך רייניקן און אויסברענען די שפּאַרעס פון די ווענט. מען וואַרפט אויף שייטעהויפּנס און אין ברוינעס. צו-בינדן צו אַ ראָד, דרייען דאָס ראָד איז אויך עפעס. דאָס אָנ-געזאַממעטע געלט נעמט מען צו פאַר דער קירכע. די אויסגע-האָדעוועטע שיינע און צוועהדיקע טאַכטער, די מיט די שוואַר-צע אויגן און שעמעוודיקן בליק ווערט געשענדט. אַמאָל אין דער מאַמעס אויגן און אַמאָל ווען די מאַמע ליגט שוין אַ צע-פערטלעטע אין אַ ווינקל. איז יענער אָן איידלמאַן, באַגונגט ער זיך בלויז מיט דעם בתולים-הייטל פון אַ יידישער טאַכטער. איז ער נישט קיין איידלמאַן, לאַזט ער שוין זיין בלאַנקדיקן שטילעט ערגעץ צווישן אירע היפּטן אָדער אין דער ברוסט. און דערפאַר איילן זיי זיך אזוי און זענען פלינק. האָבן ווירטואַן און גאונים, באַווייזן רייפקייט, חכמה און אַלטקייט, ווי סוכאַטע-קינדער, וועלכע פילן די נאַענטקייט פון טויט.

קאַרל איז נעכטן אַריינגעקומען און געפרעגט, פאַרוואָס מען שרייט אים נאָך „העפּ העפּ, יודע!“
 ביי זיינעם אַ באַקאַנטן דאָקטאָר הענגט אין קאַבינעט אַ טאָול מיט עטלעכע שייין אויסגעצירקלטע אויפּשריפטן:
 „מיר קאָנען נישט טובל זיין קיין יידן!“ (געטעהע — וויל-העלם מייסטער“)

„די יידן זענען אַ מלוכה אין אַ מלוכה“ (פּיכטע)
 „נישט נאָר אין אַ געטא דאַרף מען די יידן פאַרשפּאַרן,
 און נישט נאָר בלויז די רויטע לאַטע דאַרף מען זיי צווינגען

זיידער צו טראַגן, נאָר מען דאַרף אויך מסרס זיין יעדן צווייטן זין, וואָס ווערט געבוירן ביי יידן, כדי זיי זאָלן זיך נישט מערן אַזויפיל, ווי די ווערס (אַנאַנימער מחבר)

„יעדער ייד מוז געצווונגען ווערן לטובת דער מלוכה חתונה צו מאַכן לפחות איינע פון זיינע טעכטער פאַר אַ קריסט, און נעמען אַ קריסטלעכע פרוי פאַר איינעם פון זיינע זין. די קינדער פון אַזעלכע געמישטע חתונות מוז מען אָפשמדן“ (קע-ניגסבערגער ייד).

דער זיגער קלאַפט אויס דריי.

פון דער פרויס בעט דערטראַגט זיך אַ קרעכץ.

— ער איז שוין לאַנג נישט געווען ביי זיין ברודער סאַ-מועל. אויף צו מאַרגנס, אַז עס וועט נאָר טונקל ווערן, וועט ער זיך אַביסל אַריינכאַפן צום ברודער דעם ראַבינער.

ביי אַ גרויסן, קיילעכדיקן טיש, הינטער אַ שווערן, מאַ-סיוון בליין-לאַמפּ, זענען געזעסן ביי אַ גלעזל וויין עטלעכע פון די חשובסטע באַלעבאַטים פון שטאָט און געפירט אַ היציקן שמועס. ישראל יאַקאַבזאָן, דער גרינדער פון די רעפּאָרמירטע שולן, האָט מיט עטלעכע טעג צוריק צוגעשיקט אַ שליח וועגן עפּענען דאָ אַ טעמפל. אַלע זענען דערפאַר, נאָר בלויז דער ראַבינער סאַמועל מאַרקס ווערט זיך ענערגיש קעגן דעם:

— געמישטע חתונות זענען שוין ערלויבט דורכן געזעץ.

מיר געדענקען נאָך אַלע גוט דעם ענטפער נאַפּאָלעאָנען פון יידישן פאַרלאַמענט אין פאַריז, וועגן געמישטע חתונות:

„לויט דער תורה איז פאַרבאָטן זיך מתחתן צו זיין בלויז מיט די פעלקער כנען, וואָס דאָס מיינט — געצנדינער. לויטן תלמוד, קאָן מען מתיר מאַכן געמישטע חתונות, נאָר די רבנים זענען קעגן אַזעלכע חתונות, ווייל עס איז אונגעגלעך דערביי אָפּצוהיטן אַלע מנהגים און דינים ביים מסדר-קידושין זיין. די רבנים ווילן נישט הייליקן אַזעלכע חתונות, פונקט ווי די קאַטוילי-

שע גלחים וואלטן דאָס אויך ינישט געוואָלט. נדאָס קען אָבער
נישט שטערן אין דער צייט, ווען די רעגירונג וועט אַנערקע-
נען די געזעצלעכקייט פון אַ חתונה אָן דער ברכה פון אַ רב,
אָדער גלח. על פֿל פנים, אַנערקענען די רבנים, אַז אַ יידישע
פּרוי, וואָס האָט חתונה געהאַט פאַר אַ קריסט, אָדער אַ ייד, וואָס
האָט חתונה געהאַט מיט אַ קריסטן, הערן דאָדורך נישט אויף
צו זיין יידן.

אַ סך גערענקען דאָס, און פיל יידישע יינגעלייט קומען
שוין אָפטמאָל צום רב שטעלן אַ חופה מיט אַ קריסטלעכער פּרוי.
איז ווי ווייט וועלן מיר נאָך דערניין? ביז ווהיין?
— ביז יענעם אָרט, פּונוואַנען מען קאָן שוין ווייטער
נושט גיין — האָט שטיל אָבער מיט אַ פעסטן און דעצידירנדן
טאָן זיך אָנגערופּן הערש מאַרקס, וועלכער איז שוין אַ לאַנגע
צייט געזעסן אומבאַמערקט אין אַ ווינקל.

— עס זיצן דאָ נאָר אַזעלכע, וועלכע ווילן נישט און
וועלן נישט דערגיין ביז דאָרט. דעריבער האָסט דו ביים ראַבי-
נער מאַרקס גאַרנישט וואָס צו טון. אויב ביים ברודער מאַרקס,
וועסטו אַזוי גוט זיין, אַלס ברודער זיצן אין מיין פּרויוואַט-צו-
מער. איך בעט דיך זייער איבער דערפאַר, איך בין נאָר מיט
איין יאָר עלטער פאַר דיר — אָבער דו ביסט מער געבילדעט
פאַר מיר. עס הענגט אויך דאָ דער פאַרטרעט פון אונזער זעליקן
פאָטער, דעם טריערער רב, פאַרשטייט?

עטלעכע באַלעבאַטים האָבן אָבער נישט באַשטאַנען אויף
אַזע טאָן. זיי האָבן דעם אַדוואָקאַט מאַרקס איבערגעבעטן און
פאַרגעשלאָגן זיך דורכצושמועסן.

— אויב מיין ברודער וועט ערלויבן.

טרויעריק האָט סאַמועל צוגעשאַקלט מיטן קאָפּ.

— פאַר וועלכן זאָלן מיר ליידין? פאַרוואָס? און פאַרוואָס
זאָלן ליידין אונזערע קינדער? וואָס פאַר אַ אידעע האָבן מיר?
אַלע רעליגיעס זענען, אין גרונט עמיש. האַלטן מיר זיך נישט
עקשנותדיק ביים ייִדנטום בלויז דערפאַר, ווייל מען פייניקט און
מען רופט אונז? צי איז אַ אידעאַל צו זיין אַ קדוש? אויב איר

האָט שוין דערמאָנט דעם יידישן פאַרלאַמענט אין פאַריו, גע-
דענקט איר זייער שריפט?

„די יידישע דעפוטאַטן פון דער פראַנצויזישער אימפעריע
און איטאַליענישער מלוכה דאַנקען די קריסטלעכע גלחים פאַר
די שטענדיקע חסדים, וואָס זיי האָבן אַרויסגעוויזן דעם יידישן
פאָלק אין די פריערדיקע יאָרהונדערטן אין פאַרשידענע מלוכות
אין אייראָפּע; פילנדיק אַ טיפע דאַנקבאַרקייט צו די פויפסטן
און גלחים, באַשלוסן די דעפוטאַטן צו דאַנקען זיי פון טיפן
האַרצן פאַר זייערע חסדים. די קאָפּיע פונם דאָזיקן פראָטאָקאָל
דאַרף איבערגעגעבן ווערן דעם מיניסטער פאַר אמונות.“

דאָס זענען אוודאי פאַר די פויבסטן אינאַקענץ דעם דריטן,
פאַר דעם פערטן און פּינס דעם זעקסטן? דאָס איז פאַר זייער
אוממענטשלעכע און גרויזאָמע באַהאַנדלונג די יידן!

מען דאַרף נאָך דאַנקען און קישן די בלוטיקע רוט! פאַר
דעם קלענטן חסד קניען, ווי הינט! פאַר דעם הינטישן ביסן,
וואָס דער כּיטער און אַוואַנטוריטישער נאַפּאָלעאָן האָט זיי
צוגעוואָרפן, לעקן זיי די שטיוול! און ווי לאַנג האָט דאָס ביי
אים אָנגעהאַלטן?

צי האָבן מיר, דעריבער, רעכט צו פירן אונזערע קינדער
אויף דעם מזבח?

— וועסטו זיי דערפאַר פירן צום קרייץ! — האָט מיט אַ
געדעמפּטער שטימע אַרויסגעדישעט סאַמועל.

— איך ווייס אָבער, אַז די דאַנקען און אונטערניקייטן
פון די יידן צו זייערע לאַנדהערן, זענען פאַלשע. דערפאַר איז
דאָס נאָך מיאוסער.

— מיאוס — מען זעט עס אַזוי, ווען מען קוקט פון אַ זייט,
ווי אַ הער אויף שקלאַפן.

— די שקלאַפן קאָנען אָבער הערן ווערן!
— יא, אָבער זייענדיק דערווייל שקלאַפן! אַן אַדלער
שלעפט זיך אַמאָל לאַנג אויף דער ערד, ער קאָן אָבער ראַשיק
אַ פלי טון און זיך דערהויבן ביז צום הימל — אַ טשערעפּאַכע
קאָן דאָס קיינמאָל נישט.

-- יידישע מעגאלאמאניע און אראגאנץ.
 -- פריער האָסטו זיי געהאַלטן פאַר שפּלדיקע און איצט
 פאַר אַראָגאַנטע? דער אַדוואָקאַט האָט פאַרביסן מיט די ציין
 און שטיל, מיט יאוש געענטפערט:
 -- ביסט קלוגער פאַר מיר און געשיקטער אין וויכוח.
 -- צווי ענטפערט אַ קלוגער, ווען ער האָט שוין נישט
 וואָס צו ענטפערן.
 דאָס פייער אין לאַמפּ האָט זיך איינגעשרומפן די ליכט
 איז געפאַלן נאָר איבערן קיילעכיקן טיש. דאָס ציימער איז פול
 געווען מיט טויבע עכאָס, וועלכע האָבן זיך ווי פאַרצווייפלטע
 אַנגעקלאַפט אין די גרויסע שענק און נישט געקאָנט רויק אויס.
 גיין. אַדוואָקאַט הערש מאַרקס איז געזעסן אין זיין ווינקל מיט
 אַ שווער-אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ.
 שטיל, אויף די שפיץ פינגער זענען אַלע צווייפּלעכווייז
 אַרויסגעגאַנגען. סאַמועל איז אַריין אין זיין ציימער דער לעצטער
 און שטיל און צובראָכן אַליין צו זיך געזאָגט:
 -- ער זיצט שוין אַליין. ער איצט שוין פאַראויס אַפּ אַ
 טייל פון דער שבעה.

*

אויף דער שיינער, פאַרפּוצטער רוימער-גאַס, נישט ווייט
 פון אַדוואָקאַטס הויז, ווינט דער, זייער אין שטאַט געאַכטעטער,
 געהיימראַט לודוויק פאַן וועסטפּאליען.
 פאַר זיין טיר, אויף דער שוואַל זיצן די שיינע, בלאַנדע,
 צען-יעריקע זשענגל, דער שוואַרצער און ענערגישער זעקס-יע.
 ריטער קאַרל און זיין עלטערע שוואַסטער זאַפּיע.
 זשעגל און זאַפּיע זענען געזעסן אַרומגענומען, צוגעטוליעט,
 די קעפלעך צוגעלענט איינס צום צווייטן און פאַרגאַפּט זיך
 צוגעהערט צום רעדן פון קליינעם קאַרל. ער האָט אַ שוואַרצן,

געדיכט-געקרייזלטן קאָפּ האָר און טונקעלע, פּלאַמיקע אייגלעך.
ביים רעדן באַוועגט ער מיטן רעכטן הענטל, כאַטש גענוג פּא-
מעלעך, ווי דאָס טוט אָן עלטערער דאָקטאָר ביי אַ קראַנקן.
די מיידלעך הערן זיך צו צו אים, ווי צו אַ דערוואַקסענעם,
ווי צו אַ לערער.

דער קליינער קארל האָט זיך אונטערגענומען איבערחורן
גאַנצע שטיקער פּערזן, וואָס ער האָט אָפטמאָל געהערט ציטירן
זשענניס פּאָטער. ער האָט זיך אָפּילו דעמאָלט איבערגעפרעגט
דעם הער געהיימראַט, ווער ס'האָט פאַרפּאָסט די דאָזיקע פּאָזיע
און דער הער לודוויק פּאָן וועטטפּאליצן האָט אים געענטפּערט:
האַמער.

און קארל רעציטירט:

„מוזע! באַזינג דעם מאַן, וואָס האָט טראַיאַ, די הייליקע
שטאַט צעשטערט.

אַזויפיל געבליבן דזשעט, געוואַנדערט, מיט פיל זיך געווערט.
אַזויפיל שטעט און לענדער, ימים, יבשות דערקענט,
געליטן, געקעמפט, אָבער שטענדיק אויף פאַראויס געווענדט!
געשטעלט זיך פאַר פריינט און חברים, פאַר מענטשן אַ סך
און ווייטער געבליבן, ווי פריער — אויף דער וואַך!
עס איז דורכגעגאַנגען זשענניס אַ שול-חבר און זעענדיק
די גרופּע האָט ער חזקדיק צוגעוואָרפּן זשעננין:

— געדענק, דו זיצסט שוין צופיל מיט דעם געגערל, וועסט
נאָך אינגיכן אויך שוואַרץ ווערן.

קארל האָט זיך אויפגעהויבן, געוואָלט זיך כאַפּן יענעם
שלאַגן, נאָר די צוויי קליינע פריילינס האָבן אים אָפּגעהאַלטן.
— ער איז אַן אַקס, דער ווילי. און צו זשעננין האָט ער
שטיל געזאָגט — סיי-ווי האָט מיר מיין פאַפּא געזאָגט, אַז איך
וועל שוין די טעג אויס געגער ווערן.

ווילי, דער אויסוורף, האָט אָבער דאָס דערהערט און
צולאַכנדיק זיך אויף אַ קול אויסגערופן: „יאַ, יאַ, מען וועט דיר
אָודאי דיינע האָר אין אַ גרויסן טאַפּ מילך איינטונקען.“
ביים אָפּענעם פענסטער, אין אַ ווינקל, איז געשטאַנען

דער געהיימראט, דאָס אַלץ צוגעזען און צוגעהערט און האָר-
ציק געשמייכלט

* * *

אין דער אַלטער סאן-מארטין קירכע, נעבן דער געביידע,
ווי מיט 20 יאָר צוריק האָט זיך געפונען דער טרייערער אונז-
ווערויטעט, האָט זיך שטיל אַרומגעדרייט דער יינגער פאסטאָר
און זיין שטאַרקע צופרידנקייט האָט ער געלאָזט אויפלעזן אין אַ
לייטזעליקן שמיכל. „אונזער פוה וועט געשטאַרקט ווערן דורך
די יידן, די רוימישע קאַטאָליקן וועלן קריצן מיט די ציין. און
אַ בראַווער איז ער אויך, דער אַדוואָקאַט הערש מאַרקס, אַ שיי-
נע מטבע געגעבן“.

צוויי מאָנסלייט פון דער פאַמיליע מאַרקס, דער 42-יערי-
קער הערש און דער 6-יעריקער קאַרל, זענען געווען היפש צע-
טומלט און אויפגערעגט. זיי זענען בלייך און מיט פאַרשפיצטע
נעז. די פרוי מאַרקס איז געזעסן אינגאַנצן אַ פאַרשטיינערטע,
אַן איבערגעשראַקענע און ווי צוגעשמידט צום באַנק. פריי האָבן
זיך געהאַלטן נאָר די מיידלעך. זיי האָבן געצויגן קאַרלען פאַרן
אַרבל, אַז ער זאָל גיין באַקוקן מיט זיי די בילדער אויף די
ווענט.

ווען קאַרל האָט געקוקט אויף זיין מוטער, האָט ער זיך
געפילט נאָך מער שלעכט. ער האָט טאַקע זיך געוואָלט אויפהויבן
פון אָרט און גיין באַקוקן די בילדער. ער האָט געבעטן ביים
פאַטער דערלויבניש און איז אַפער מיט די שוועסטערלעך פון
אונטער די בענק.
די בילדער:

„אַ מאַן, מיט אַ שטאַרק אויסגעבלייכט פנים, מיט אַ קליין,
עטוואָס טונקל בערדל, מיט מילד-פאַרחלומטע אויגן, שפאַצירט

אויף אַ הויכן באַרג צווישן אַ גרויסער סטאַדע בלאַנק-ווייסע
שעפּסעלעך.

אויף אַ צווייט בילד, זעט ער שוין דעם זעלבן אַן איינ-
געבויגענעם, אַ פאַרמאַטערטן און מיט אַנשטרענגונג שלעפט ער
אַ רייזיקן קרייץ. עס גייען אים נאָך עטלעכע מענער, אויך באַר-
וועסע ווי ער, אין ווייסע כאַלאַטן און אינגאַנצן פון אַ זייט גייט
נאָך אַ נידעריקער, דיקער מיליטער-מאַן, מיט אַ זילבערנער
קרױן אויפן קאַפּ און מיט אַ לאַנגע רוט אין האַנט.
אויף אַ דריט בילד:

דער זעלבער איז צוגעפעסטיקט צו דעם קרייץ, וואָס ער
האַט געטראָגן, די הענט פאַנאַנדערגעשפרייט און דורכגעקלאַפט
מיט טשוועקעס. אויך די פיס זענען צוגעקלאַפט מיט טשוועקעס
און אויפן האַרץ אַ גרויסע, אַפענע ווונד. פון אוימעטום טריפט
געדיכט, שאַרלאַך-רויט בלוט.

אויף אַ פערט בילד, געפינט זיך שוין דער זעלבער ער-
געץ גאַר הויך, צווישן זייער לייכטע וואַלקנס און אויך אַליין
זעט ער אויס אַזוי אויסגעלייטערט און ענלעך צו אַ וואַלקן.
אַנקוקנדיק דאָס פערטע בילד האָבן די שוועסטערלעך שוין
לייכט אַפגעזיפצט. קאַרל איז רויק געשטאַנען אויף זיין אָרט.

— טייערע קינדערלעך, איר האָט דאָ געזעען בילדער פון
דער הייליקער געשיכטע פון אונזער הער יעזוס. איר האָט זיך
גוט אין זיי איינגעקוקט, קינדערלעך? עס וועט אייך זיכער לאַנג
בלייבן אין זפרון און אייך פירן אין אייער נייעם לעבן.

— איצט, קינדערלעך, קומט צו צום אַלטאַר. מיר האָבן
געוואַרט אויפן אַרגאַניסט און ער איז שוין געקומען.

ער האָט צוגעלייגט זיין ווייס-גלאַטיקע האַנט צו די קינ-
דערס מיילעכלעך. זאַפיע האָט קושנדיק אַ הויכן סמאָטשקע געטון.

זיי זענען אַרויף אויף דער אַמבאַנע.

ער האָט זיי לויט די יאָרן אויסגעשטעלט אין אַ רייע און
דערלאַנגט יעדן אַ קליינעם, אייזערנעם קרייץ צום קושן. נאָכ-
הער האָט ער אַ קליין בעזימל איינגעטונקען אין אַ מעשענער
כלי מיט וואַסער און צו דריי מאָל אויף יעדן אַ שפריץ געטון:

„אין נאָמען פון פאָטער, זון און הייליקן גייסט, טובל איך
איך מיט דעם הייליקן וואַסער און ברענג איך אויף דער שויס
פונם קריסטלעכן גלויבן און עוואַנגעלישער קירכע. אַמען, אַמען!
ביידע מאַנסלייט האָבן צוגעקריגן דעם נאָמען היינריך.
דער אָרגל האָט אויפגעשפילט אַ פראַגמענט פון באַכט
מעסע H—Mol אין אַ סך בראַנזענע פיגורלעך פון אַלע זייטן
אויפן סופיט, מיט טרומייטן, טאַצן און פייקלעך האָבן אָנגעהויבן
באוועגן מיט זייערע אינסטרומענטן. זיי האָבן צובאַגלייט דעם
אָרגל.

שוין ביים אַרויסגיין, האָבן זיי געהערט, ווי מען האָט
געלאָזט אין גאַנג דעם גרויסן קירכן-גלאָק.

אָהיימגעגאַנגען זענען אַלע אין שווייגעניש.

אין מיטן וועג האָט זיך קאַרל אָנגערופן:

— פאַפּאַ, איצט, אַז ס'וועט ווער פון אונז שטאַרבן, וועט
מען אים שוין נישט פירן אויף יענעם בית-עולם הינטער דער
שטאַט, נאָר אויף דעם, נעבן שעכט-הויז, יאָ?
— שווייגן! מען דאַרף רעדן און געדענקען נאָר חעבן
עבן.

ביי דער מוטער האָבן זיך געפייכט די אויגן.

וועקס זיך די נאכט ?

דער מאָרגנשטערן פון דער נייער וועלט האָט זיך שוין באַוווּן. ער באַדעקט שוין מיט גאָלד די שפיצן פון די בערג און זאָגט-אָן דעם טאָג, וואָס דאָרף קומען — האָט אין 1808 שוין געזאָגט פּיכטע.

צום וויפּלטן מאָל זאָגט מען עס שוין? און אין וועלכן יאָרהונדערט, אָדער אָפּילו יאָרצענדליק האָט מען עס שוין נישט געזאָגט? און וועלכע איז דאָס די נייע וועלט? און דער נייער טאָג?

שוין 27 יאָר פּאָריבער, זינט פּיכטע האָט אָנגעזאָגט דעם נייעם מאָרגנשטערן.

דער דיליזשאַנס האָט זיך פּאַרטשעפעט אין אַ שטיין און זיך אַ טרייסל געטון.

דער 17-יעריקער קאַרל היינריך מאַרקס, וועלכער פּאַרט איצט פון טרייער קיין באָן שטודירן האָט זיך אויפגעכאַפט פון זיין טראַכטן.

— העי קוטשער — האָט זיך איינער אָנגערופן — באַגיי זיך מיט אונז אַ ביסל אָנשטענדיקער, אַז נישט, וועסטו אונז נישט האָבן פאַר קיין פּאַסאָזשירן. די וואָך לויפט שוין איבער אַ טייל פּרייסן אַ דאַמף-מאַשין, אַן אייזנבאַן, וועלן מיר פּאַרן מיט דער מאַשין.

— יאָ — רופט זיך אָן יענעמס אַ שכן, אָן אייגנטימער פון אַ פּלייש-קעלער — דאָ טרייסלט איר זיך אַ ביסל, אָבער דאָרט, מיט איין ריר, וועט שוין נישט זיין מיט וואָס צו טרייסט.

לען, מען ווערט צעמאָלן אויף פיצלעך. איז ווי איינער האָט ליי-
בער, איך באַשטיי זיך צו טרייסלען. ס'איז שוין איינמאָל אַ
פאַרגעניגן — רייטן אויפן רוקן פון אַ טייוול, וואָס בלאָזט
מיט פאַרע.

איינער לייצנט פון צייטונג אַ באַשרייבונג, ווי אזוי ס'זעט
אויס די באַן:

ברייטע, אָפענע בריטשקעס, נאָך יעדער בריטשקע אַ נאָך
ברייטערער, פירקאָנטיקער וואָגן (דאָס איז אויף סחורה-לאָדונג)
פון פאַרנט אַזאַ מאַדנע פּלאַטשיקע מאַשין, אַ לאַקאָמאָטיוו הייסט
עס, מיט גאָר אַ הויכן קוימען — דאָס איז דער פייפער.
אויף דעם ערשטן קורס זענען געפאָרן פיל יינגע פרויען, אָבער
זייערע מוטערס, וועלכע זענען געשטאַנען ביים אָפּפאָרן האָבן
שטאַרק געוויינט. מען האָט זיך לאַנג געזעגנט. ווען די מאַשין
איז שוין געווען העט-ווייט אַוועק, אין מיטן וועג. האָבן פיל
דאָרפס-מענטשן, וועלכע האָבן דאָס דערזעען, זיך געוואָרפן אויף
דער ערד און זיך איבערגעצילמט. פערד האָבן זיך צעבריקעוועט
און זיך געלאָזט אין אַ ווילדן געיעג. אָבער אַלץ איז אַדורך
בשלום. די באַן איז דורכגעפאָרן 14 קילאָמעטער אין אַ שעה.
פיל פרויען האָבן פונדעסטוועגן ספּאַמירט פאַר שרעק און איי-
נער, אַ יינגער געלערטער, האָט געוויינט פאַר פרייד.

— אַ שותף צום טייוול אָט דער געלערטער — האָט זיך
אַנגערופן דער דיקער אייגנטימער פון פלייש-קעלער.
— איר וואָלט זיכער נישט געמעגט פאָרן מיט דער מאַ-
שין. אַזאַ דיקער, כ'ווייס, ס'וואָלט זיך גלייך איבערגעדרייט.
— און איר שטאַלצירט דערמיט, וואָס איר זענט אַ דאָ-
רער שטשור. די פראַנצויזן עסן שטשורעס, וואָלטן זיי אייך אויך
זיכער אויפגעגעסן.

די פאַסאָשירן האָבן געקייכט פון געלעכטער.
מיט קאַרלען איז אויך מיטגעפאָרן זיין חבר עדגאַר, אַ
ברודער פון קאַרלס פאַרערטער און הייס-געליבטער זשעני פאָן
וועסטפאַליען.

ס'איז געווען באַרג-אַרויף. דער דיליזשאַנס האָט זיך קיים

געשלעפט. קארל האָט פאַרגעשלאָגן עדגאָרן אַראָפּצוגיין אַ ביסל פֿון וואָגן און זיך איבערגיין.

— ווייסט, עדגאָר, איך האָב איצט געטראַכט פֿון פֿיכטעס פּראָזע פֿון 1808, אַז דער מאָרגנשטערן פֿון דער נייער וועלט באַדעקט שוין מיט גאַלד די שפיצן פֿון די בערג און זאָגט אָן דעם נייעם טאָג, וואָס דאַרף קומען.

— איז וואָס?

— דאַכט זיך, אַז דאָס וועט זיין די אייזנבאַן, וואָס מען

האָט ערשט גערעדט וועגן איר.

— עס וועט ווידער צונעמען די פֿרנסה פֿון די אָרימע פּאָל־קס-מענטשן. מען וועט אפשר אָנהויבן, פֿונקט ווי אין ענג-לאַנד, צעשטערן די מאַשינען. האָסט געהערט, ווער ס'פֿירט לעצטנס אָן מיט דער באַוועגונג פֿון מאַשינען-צעשטערער אין ענגלאַנד? אַ גלח. אַ גלח מיטן נאָמען סטיפענס. ער האָט גע-וואָרפֿן צו די אַרבעטער אַ לאַזונג: „אַ לאַנגע תּפֿילה און אַ לאַנגע שפֿיז. אַ לאַנגע תּפֿילה פֿאַר גאָט און אַ לאַנגע שפֿיז פֿאַר די רייכע און „אַריסטאָקראַטן“.

— שוטים. זיי זענען בלינד. מען צעברעכט נישט די

שווערד, נאָר דעם, וואָס האַלט די שווערד.

— איך האָב לייב, קארל, פּראָטעסט און בונט, באַוועגונג, מיר ווערן דאָך דאָ פּאַרשלאָפֿן. די פּראַנצויזן, זעסטו — וואָס זיי פּאַרענדיקן שוין, הויבן מיר ערשט אָן אין אַ צייט אַרום. זיי האָבן הייט בלוט. ביי אונז זענען אַלע פֿיש. דיר איז גוט, ביסט שוואַרץ, ברענסט, דו ביסט נישט קיין דייטש.

— איך בין יאָ אַ דייטש. אַ פּאַלק מוז דען באַשטיין בלויו

פֿון איין האָר-קאַליריקע?

— ביסט געראַטן אין דיין פּאַטער, קארל. אַ גרויסער פּאַט-

ריאַט. קום נאָר אין באָן, פּאַרט אַ גרעסערע שטאָט, דאָרט וועל איך דיך באַקענען מיט מיינע חברים, וועסטו אַנדערש ווערן. דו ביסט געבוירן אויף עפעס נייעס צו באַשאַפֿן. דו ביסט נישט בלויו דייטש. געדענק, קארל, דו זאָלסט נאָר נישט דאָרט אַנטרווען פֿון מיר.

— כ'וועל נישט אנטרוגען פון דיר. איך בין מיט דיר צו
פיל געבונדן.
— אז דו וועסט מיך זען, וועסטו זיך אנב דערמאָנען
אין מיין זשעננין, ליבער קאַרל.

די באַנער אוניווערזיטעט איז אַ באַרימטע. אין 1818 האָט
זי פייערלעך צוריק געעפנט פרידריך ווילהעלם דער 3-טער, נאָכ-
דעם ווי זי איז יאָרן געווען פאַרמאַכט צוליב דער פראַנצויזי-
שער אַקופאַציע.

אין דער אוניווערזיטעט האָט אין 1819 געלערנט היינריך
היינע. עס ליינען דאָ זייערע פאַרטראַגן באַרימטע פראָפעסאָרן.
מיט עטלעכע יאָר צוריק, כמעט ביז האַרט פאַר זיין טויט, האָט
דאָ אויך געלייענט פרידריך שלעגעל.

עס איז געווען די צייט פון קאַנט, פּיכטע, העגעל, שלע-
געל, שאַפּנהוייער, געטהע, שילער, היינע און בעטהאָווען.
עס איז פריידיק אינם קעניגרייך פונם גייסט.

שילערס „אָדע צו דער פרייד“, צעזינגען אין דער 9-טער
סימפאָניע פון בעטהאָווען, שוועבט נאָך און פלאַטערט אין
דער לופט.

און דאָך איז פויל אַרום. באַגרענעצטקייט. פּיליסטעריש-
קייט. די פראָפעסאָרן רימען זיך: אונזער הויך-שול איז נישט
די בערלינער. ביי אונז ווערט אַלץ דערצויגן אין זיטלעכן גייסט.
זיטלעכקייט. ווען מען איז אַלט 17 יאָר? ווען מען גייט
אין לעבן מיט פעסטע, פרייע טריט? ווען דער קאַפּ איז אָנ-
געשטעלט שטענדיק ווי אויף צו שטויסן, שאַקלען מיט אים
שנעל אויף ניין און גלייך גרייט אַפּצושטויסן? ווען יעדעס
בלעטל פון אַ בוך ווערט אויפן מאַרגינען געדיכט באַשריבן מיט
אויספירלעכע, קריטישע באַמערקונגען?

פיל בעסער ווי אין אוניווערזיטעט, האָט זיך קאַרל גע-
פילט ביי זיך אין צימערל, ביי אַ לעמפל, ווען דער טיש איז
אָנגעלייגט פויל מיט ביכער. טייל פראָפעסאָרן, די וועלכע פאַר-

טרעטן נאָר נישט עפעס אָן אייגענע ריכטונג אָדער שוילע, האָבן
עפעס אַ ספעציעלן טאַלענט, אַרויסצוציען פון די ווערק יעדן
זאַפט. אונטער זייער רעדן דאַרט און וועלקט יעדעס וואָרט
און געדאַנק.

אין קאַרלס אַ העפט האָט אַ פּראָפעסאָר געפונען אַ שטעלע,
וואָס ער האָט אָנגעשריבן אין לעצטן קלאַס אין גימנאַזיע, אויף
דער טעמע: „וואָס פאַר אַ פּראָפעסיע און שטעלע וואָלט זיך אייך
געוואָלט פאַרנעמען אין דער געזעלשאַפט?“
די שטעלע האָט געלויטעט:

„נישט אַלעמאַל קאַנען מיר פאַרנעמען די
שטעלע און פּראָפעסיע, וועלכע דאַכט זיך אונז
אויס. אַז זי איז פאַר אונז די פּאַסיקסטע, ווייל
אונזערע באַציונגען מיט דער געזעלשאַפט הויבן
זיך אָן שוין פיל פריער, איידער מיר זענען נאָך
אימ שטאַנד זיי צו באַווירקן“.

דער פּראָפעסאָר, שטייענדיק דאָן נעבן קאַרלען, האָט אויפ-
געהויבן זיין קאָפּ, פאַרקנייטשט דעם שטערן, פאַרזשמורעט די
אויגן, זיי צוגעבויגן נאָענט צו קאַרלס פנים, פאַרבליפנד פּרעגנ-
דיק אים אָנגעקוקט און צעצויגן אַ זאָג געטון:
— אַ—זוי?...

קאַרל איז געשטאַנען גלייך, מיט אַן אָפן מויל, בליצנ-
דיקע אויגן, דעם קאָפּ אַ ביסל אויסגעבויגן, ווי אויף אַ שטויט
צו טון און אויך צעצויגן געענטפערט:
— י—אַ!

דער פּראָפעסאָר האָט זיך אַ ביסל צוריקגעצויגן און שוין
אָוועקגייענדיק זיך אַ פּרעג געטון:
— זאָגט מיר נאָר גענוי, ווי אַזוי איז אייער נאָמען?

— קאַרל היינריך מאַרקס.

עטלעכע בלעטלעך

— הצי, שוואַרצער ציצעראַ, גייסטו מיט אונז אַ ביסל אַ
הוליע טון?

— יאָ, גערן. טריער איז אַ פאַרשלאָפענע שטאָט. עס איז
גוט דאָרט נאָר צו שפּאַצירן און צו טרוימען. דאָרט זענען דאָ
זיינע שוועסטערן, זיין מוטער און פאָטער, דאָרט איז דאָ זשענ-
גי — אָבער שרייבן צו איר טאָר ער נישט.

אין דער אוניווערזיטעט-שטאָט אָבער איז לעבעדיק. זיצן
אין וויין-קעלער, טרינקען איין גלעזל וויין נאָכן צווייטן, נאָכ-
רויכערן אַ ליולקע, הערן די סטודענטן רעדן וועגן מיידלעך,
הערן זיי דעקלאַמירן ליבע-לידער, נאָכהער זיך שיפן אַ ביסל אי-
בערן טיף, פריילעך זינגען, דערציילן זיך וויצן, הייליך לאַכן
— ס'איז גאָנץ אַנגענעם, ס'איז גוט אַזוי.

נאָר אַהיימקומענדיק שפעט ביינאַכט, ווען זיינע חברים אין
די שכנותדיקע צימערן שוואַרכן שוין, זעצט זיך קאַרל אַוועק,
לייענען, חלומט אַ ביסל וועגן זשענגין און שרייבט אָן אַ ליד.

דיין אונטערטינקען און אונטערזינקען,

איז אומענדלעך אויפגיין,

דיין אומענדלעך אויפגיין,

איז געטלעכער ליבע-קוש,

פון ציטערנדיקע ליפן,

פון עטער גערויטלט,

פלאַמענדיק,

אייביק!

ליבע איז א באשטימטער באגריף? דאכט זיך, אז נישט, דאכט זיך, אז זיכער נישט. זי עקזיסטירט פאר יעדן נאָר אויף אזויפיל, אויף וויפל יענער אַליין איז זי בכוּח צו דערפילן, אַליין איבערלעבן. מסתמא איז מיט אַלץ אזוי. אויף וויפל פילט רודאָלף, ווען ער דערציילט בראַווריש, ווי אזוי ער האָט זיך געליבט אין אַ מיידל, זי געצערטלט און געקושט און דערביי גענעצט ער שלעפעריק? און ער לייענט אויך שילערן און היינען. און ער זאָגט אויך, אז זיי זענען פרעכטיקע דיכטער. זשענני. אזויפיל יינגעלייט פאַרען זיך אַרום איר, אַלץ היפש-רייכע און אַדעליקע. אויך זיין פאַטער קוקט אויף אים מיט אַ קרום אויג, דערפאַר וואָס ער האָט געוואָגט זיך צו פאַרליבן אין אַ טאַכטער פון אַ ליידוויק פאַן וועסטפאַליען. וועט עס נישט ברענ-גען פיל אומאַנגענעמלעכקייטן? — פלעגט דער פאַטער אָפט שעפטשען צו זיין מיטער. די מיטער האָט גאַרנישט געענטפערט און ער האָט געהאַפט, אז ווען ער וועט אַוועקפאַרן, וועט זיך שוין ממילא אַלץ אויפלעזן.

בסך-הפל פאַרברענגט דאָ קאַרל נישט אזוי אָפט און נאָר פון צייט-צו-צייט, ווען ער לאָזט זיך נאָר אַ קליין ביסל ווילגיין. און דערביי זייער באַשיידן — נאָר דאָס געליט קומט פאַרט מאַדנע שנעל אַוועק. אין די לעצטע בריוו צום פאַטער האָט ער געגעבן אַ ביסל אָנצוהערן וועגן דעם, האָט ער געקריגן צוגע-שיקט עטוואָס געלט, מיט אַ צושריפט: „דיין דראָבנע און נישט דיטלעכע שריפט פאַרמאַטערט מיך. אויך פאַרמאַטערן מיך דייןע רעכענונגען. אוי, דייןע רעכענונגען אַלאַ קאַרל! און אַלץ אָן אַ צוזאַמענהאַנג און אָן רעזולטאַט!“

עדנאָר וועסטפאַליען (ער האָט שוין לעצטנס נישט דער-לויבט צו דערמאָנען דעם „פאַן“) האָט געהאַט זייער ווייניק צייט אויסער דעם לערנען, ווייל ער האָט זיך שטאַרק געפאַרעט אין די געהיימע ראַדיקאַלע קרייזלעך. צו קאַרלען איז ער זעלטן געקומען, נאָר ווען ער איז נאָר געקומען האָט ער ביי אים אי-בערגעלאָזט עפעס אַ דרוק-זאַך, אָן אויסשניט פון אַן אויסלענ-ער.

דישער צייטונג, אָדער אַ געהיים-געדרוקטן אויפרוף און פֿלעגט
אים דערביי שטענדיק זאָגן:

— מיט דיר וויל איך קיין וואָרט נישט רעדן וועגן דעם,
נישט רעדן און נישט צורעדן דיר. איך ווייס, אַז עס וועט קו-
מען די צייט און דו וועסט נאָך שנעלער ווי איך מיין קומען
צו דער באַפרייזונגס-באַוועגונג. און וועסטו קומען, וועסטו שוין
פירן מיט מיר, וועל איך שוין דאָן גאַרנישט זיין קעגן דיר,
וויל אויף דיר, קאַרל, לייג איך אַ סך האַפנונגען.
אויך היינט איז ער געקומען.

— גרוסן דיר פון זשענעב. זי האָט נישט געשריבן פאַר
דיר קיין גרוסן, דאָס שעמט זי זיך נאָך, נאָר איך פיל דאָס
גוט אַרויס. זי שיקט דיר זיכער גרוסן און איך וועל איר אויך
איבערשיקן שטאַרקע גרוסן אין דיין נאָמען. זיי מיר געזונט און
אויף ווידערזען!

ווי ער איז נאָר אַוועק האָט קאַרל גלייך באַמערקט ווי אין
אַ ווינקל אויפן טיש ליגן עטלעכע, מיט שיינעם כתב אָנגעשרי-
בענע בלעטלעך.

אַקאַנערס רעדע אויף אַ מיטינג אין לאַנדאָן

מען זאָגט, אַז דער אַרבעטער-קלאַס באַשטייט פון
שמוציקע לומפן און אַז צווישן זיי קאָן מען נישט געפונען
קיין 650 מענטשן, וועלכע זאָלן ווערט זיין צו זיצן אין
פאַרלאַמענט. צי איז דאָס אַזוי? אָבער מען קאָן זיך לייכט
אַן עצה געבן אין אַט דער צרה. מען וועט אָננעמען די
דאָזיקע צאָל פון די, וואָס זענען אָנוועזנד אויפן מיטינג
און מזוועט מיט זיי פריער אַוועקגיין אין האַרעסעס זייף-
פאַבריק, דערנאָך וועט מען גיין מיט זיי צום שניידער,
פון דאָרט צום שערער און פאַרפומירער, ווי מען וועט
זיי באַשפריצן מיט מאַדערנעם געשטאַנק און זיכער וועלן
זיי זיין די בעסטע פון די 650, וואָס זענען ווען-נישט-איז
גצועסן אין דער פאַרלאַמענט-געביידע. איך ראָט נישט

אָנווענדן קיין אויפשטאַנד, קיין בירגער-קריג, דאָך אָבער
 מוז איך זאָגן, און זאָל דאָס הערן דער גאַנצער פּאַרלאָ-
 מענט, אַז אויב מען וועט דאָס פּאַלק אונטערדריקן, אויב
 מען וועט עובר זיין אויף דער קאָנסטיטוציע, אויב דאָס פּאַלק
 וועט לעבן אין שטענדיקער דחקות, דעמאָלט — אויב קיין
 אַנדערער וועט נישט וואַגן, וועל איך אליין פירן דאָס
 פּאַלק אָדער צום טויט — אָדער צום רוים!!

דאָס צווייטע בלעטל:

אַ רעדע פון גלח סטיפענס אויף אַן אַרבעטער-מיטינג

אין לאַנדאָן

„איידער איר וועט ענדגילטיק באַרויבט ווערן, נעמט
 זיך פאַרן געווער! יעדער מענטש דאַרף — דאָס איז זיין
 ערשטער חוב — זיך איינשאַפן אַ גוטע ביקס. איך האָב אַ
 ביקס און אַ פיסטאָליעט, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס
 איך בין אַ גלח. אויב איר האָט נישט אויף קיין ביקס,
 פאַרזעצט עפעס. אויב איר האָט נישט וואָס צו פאַרזעצן,
 באַוואַפנט זיך מיט אַ גוטן שפיז!

אויב אַט די אַלע, וואָס שאַפן דאָס גאַנצע רייכטום
 האָבן נישט קיין רעכט אויף גאָטס וואָרט — אויפצוקלויבן
 די פרוכט פון דער ערד, וועלכע זיי האָבן — לויט גאָטס
 ווערטער — אויסגעאַרבעט מיטן שווייס פון פנים, דעמאָלט
 וועלן מיר אַריינטרעטן אין קאַמף אויף מעסערס מיט די
 שונאים, וועלכע זענען גאָטס שונאים! אויב אַ ביקס און
 פיסטאָליעט, אויב אַ שווערד און אַ שפיז וועלן זיין ווינ-
 ציק, טאָ זאָלן זיך די פרויען נעמען צו זייערע שערן
 און די קינדער צו שפילקעס. אויב אַלץ וועט זיך אויס-
 שעפן, נעמט דעמאָלט אַ ברענענדיקע האַלעוועשקע — אַ
 ברענענדיקע האַלעוועשקע! יאָ, איך חזר איבער, אַ ברע-
 נענדיקע האַלעוועשקע און צינדט אונטער די פּאַלאַצן!!!“

און נאך א קליין בלעטל אויפגעשריבן מיט גרויסע, רויטע
אותיות:

פיליפ פוּאָנאַר אָט, געשריבן די ווערטער נאָך אין יאָר 1796

„אפשר מוז מען ביים אָנהויב פון א פּאָלי-
טישער רעוואָליוציע, דווקא מחמת אַכטונג צו אַכ-
טונג, צו אמתער דעמאָקראַטיע, ווייניקער אַכט לייגן
אויפן וואַל-צעטל, ווי דערויף, אַז די העכסטע מאַכט
זאָל זיך געפינען אין קלוגע און שטאַרקע רעוואָליו-
ציאָנערע הענט ?? !“

קאַרל איז צוגעגאַנגען צום שענקל און אַרויסגענומען פון
דאָרט אַ העפט, אין וועלכן ער האָט מיט אַ צייט צוריק זיך
פאַרצייכנט עטלעכע געדאַנקען, וואָס פּוריע האָט געשריבן אין
יאָר 1808:

„עס זענען פאַראַן דריי פּונקטן, אָדער צוציונגס-צילן,
צו וועלכע עס שטרעבן די מענטשלעכע ליידנשאַפטן:
(1) זינלעכע (5 חושים); (2) גייסטיק-ליידנשאַפטלעכע
(פריינטשאַפט, פאַרערונג, ליבע, פאַמיליען-געפיל); (3) פיינע
ליידנשאַפטן (וועט-אייפער, באַדערפניש אין אָפּפרישונג —
אָדער ליבע צו נייעסן און אינערלעכער קאָנצענטרירטקייט).
די ערשטע גרופּע באַשטייט אַלזאָ פון פינף אינ-
סטינקטן; די צווייטע פון פיר; די דריטע פון דריי —
צוזאַמען צוועלף. דאָס זענען ווי צוועלף נאָדלען, וואָס
טרייבן די נשמה צו דריי-פּונקטן אָדער צוציונגס-צילן. די
וויכטיקסטע גרופּע איז די דריטע, ווייל זי שטרעבט צו
אַלגעמיינער און סאָציאַלער איינהייט. אָבער נאָר דאָן, ווען
די אינסטינקטן אַנטפּלעקן זיך נישט אינדיווידועל, נאָר
אין גרופּן-אָרגאַניזאַציעס, אין געמיינשאַפטן, און געפינען
דאָרט גענוג פרייהייט פאַר זייער אַנטוויקלונג.
פון דער מישונג פון די צוועלף אינסטינקטן קומען

ארויס די פארשידנסטע כאראקטערן, צוויי, אז אין א קיבוץ פון 800 מענטשן קאָן מען געפונען די קערנדלעך פון יעטוועדער מעגלעכער פארפילקאָמונג. און אויב מען זאָל די מענטשן ריכטיק דערציען, קאָן מען צווישן זיי אַנט-וויקלען די גרעסטע טאַלענטן: מענטשן ווי האַמער ניוטאָן און ענלעכע.

אַז מען זאָל, צום ביישפּיל, טיילן די פראַנצויזישע באַפעלקערונג, וועלכע ציילט 36 מיליאָן נפשות אויף 800, וועט מען געפונען, אַז צווישן איר זענען פאַראַן 45 טויזנט יחידים, וועלכע זענען פּעיק צו ווערן אַ האַמער, אַ דע-מאָסטענעס, אַ מאַליער און דעסגלייכן. אָבער נאָר אונ-טער דעם תנאי, אַז די דאָזיקע אינסטינקטן און טאַלאַנטן זאָלן אויפגעצויגן ווערן אין אַ געמיינשאַפּטלעכער לעבנס-אַרדנונג.

פרייע ליבע, דערציונג פון קינדער אויפן חשבון פון פלל, זיבן מאַלציטן אַ טאָג, אָפּערע און דראַמע, פרייע-לעכקייט און לעבנס-לוסט — אַלץ וועט מעגלעך ווערן אין אַזאַ אַסאָציאַציע פון 1800 מענטשן (2 מאָל צו 800 און נאָך 200 אַלס צולאָג, פּדי צו באַקומען די בעסטע כאַראַק-טער-מישונג), אַזוי, אַז מענטשן וועלן ווערן טיכטיקער און זיי וועלן דערגרייכן אַ דורכשניטלעכן לעבנס-עלטער פון 144 יאָר און אַ גרויס פון קערפּער ביו 7 פּוס".

ער האָט אַרויסגעריסן די פאַר בלעטלעך פון העפט, זיי צוגעלייגט צו די פריערדיקע בלעטלעך, זיי אויסגעשפּרייט אויפן טיש, עטלעכע מאָל איבערגרופירט דעם סדר פון ליגן, געקוקט, זיך פאַרטראַכט, געשמייכלט, ווידער ערנסט געוואָרן און צום סוף שטיל צו זיך אַ זאָג געטון:

— נו, נו.

פאַר עדנאָרס אַריינקומען האָט זיך קאַרל געגרייט אַנצוו-שרייבן אַ ליה. ס'האָט זיך אים באַשאַפן גייענדיק אויפן וועג אַהיים און ער האָט עס אַליין פאַר זיך דעקלאַמירט, באַגלייטנדיק

עס מיט ריטמישע טריט. דאָס העפּט פון לידער איז שוין גע-
לעגן אָפּן, איבערגעמישט אויף אַ קלאָר, ווייס זייטל, נאָר איצט
זענען יענע ווערער פאַרשוונדן און אַנדערע ווערטער האָבן
אים גענומען שפּרינגען פאַר די אויגן. ער האָט אַריינגעשריבן:

איך שווער פון גאַנצן האַרצן,
ביי דער וועלט, וואָס איז שיין און גרוי,
מיט נקמה אייך פאַרשוואַרצן
און שלאָגן אייך — אָט אַזוי!

ער האָט דערביי עטוואָס אַ בייל געטון די פּויסט, גע-
וואָלט ווייטער שרייבן, נאָר אין מיטן אַ כאַפּ געטון דאָס העפּט
און אַ שלידער געטון אויף דער ערד:
— צום טייל!

זינגאג-שפורם

עדוואַרד גאַנס פאַרנעמט אַ קאַטעדרע אין דער בערלינער
אוניווערזיטעט. זיין פּראָפעסור-שטעלע איז אים אָנגעקומען גע-
נוג שווער.

אין 1819 האָט עדוואַרד גאַנס, צוזאַמען מיט לעאָפּאָלד
צונץ און מאָזעס מאָזער געגרינדעט דעם „פאַריין פאַר קולטור און
וויסנשאַפט ביי יידן“. דער הויפט-באַדינג פאַר די מיטגלידער
פון דעם פאַריין איז — נישט פאַרלאָזן דאָס יידנטום. גאַנס איז
פאַרזיצער פון דעם פאַריין.

ער ציט אויך אַריין היינריך היינען אַלס מיטגליד פון
דעם פאַריין און צוזאַמען האַלטן זיי דאָרט פאַרטראַגן איבער
געשיכטע, רעליגיע און פילאָזאָפיע.

אין 1824 האָט גאַנס זיך געשמדט און גלייך נאָכדעם האָט
דער פאַריין זיך פאַרמאַכט. היינע האָט אים נאָכגערוּפּן: „אָווי
טוט נישט קיין פירער! אַ קאַפיטאַן פאַרלאָזט דער לעצטער די
שיף! נעכטן איז ער נאָך געווען אַ העלד און היינט שוין אַ
ליידאַק!“

אָבער אויך נאָך דעם אַלעם איז אים גענוג שווער אָנגע-
קומען די קאַטעדרע אין בערלין. ער איז דאָ לעקטאָר איבער
קרימינאַל-רעכט און פריישישער געזעצגעבונג.

ער איינער נאָר וואַגט דאָ צו זיין קריטיש איבער דער
צנגקייט און טעמפּקייט פון די פירער אין דער וויסנשאַפט. טייל

סטודענטן קאָנען זיך אָפּטמאַל נישט באַהערשן פון איבערעאַשונג
און גיבן אַ רוף אויס אינמיטן דער לעקציע: „האָ, אַזוי גאָר זײַ-
נאָר איינער פון די שילער, וואָס הערט זיך גראַד אַמ-
מיינסטן אויפּמערקזאַם צו צו זיינע פּאַרטראַגן, זיצט שטענדיק
מיט אַ זייער רעזערווירטער מינע. גאַנס האָט זיך גענומען מיט
אים פּאַראַינטערעסירן. יענער האָט אים געברענגט אַן אַרבעט
וועגן יוריספרודענץ, וווּ ער טרייסלט דאָרט אום זייער לייכט
און זיכער אַלע קאַריפען אויף דעם געביט. פון דעמאָלט אָן
זענען כמעט אַלע זיינע פּאַרטראַגן געווען געווענדעט צו דעם
ווינקל, וווּ עס זיצט דער 19-יעריקער שילער מאַרקס. איינמאַל
האָט ער אַ זאָג געגעבן צו די שילער:

— אויב איר ווונדערט זיך אויף מיינע רעפּאַרמיסטישע
געדאַנקען, אַז זיי זענען צו-ראַדיקאַלע, געפינט זיך צווישן אייך
איינער, וואָס וויל אַלע געזעצן גענצליך איבערקערן — איך
בין שוין פאַר אים אַ קאָנסערוואַטיסט. און אויב מען האָט אַזעל-
כע נאַכפּאַלער, איז שוין זיכער, אַז אַזוי ווי ביז איצט וועט
עס נישט בלייבן.

ווען דער פּראָפעסאָר האָט נאָך דער לעקציע געשמועסט
מיט זיין באַליבטן שילער, מער ווי געשמועסט, געשטרייט מיט
אים, האָט דער בלאַנדער סטודענט פּריץ, דער מיטן פּאַריסענעם
נעזל און דיין-געשנורעוועטע ליפּן הויך אַ זאָג געטון צו זיינע
חברים:

— וואָס מיינט דעמאָקריט דערמיט, וואָס ער זאָגט, אַז
קיין שום זאָך געשעט נישט צופעליק?
און צובויגנדיק זיך צו זיי האָט ער אַ זאָג געטון:
— דאָס וואָס גאַנס און מאַרקס האָבן ביידע זיך געשמדט
אין יאָר 1824.

און ווידער הויך:
— איז איינער פון זיי אַ רעפּאַרמאַטאָר און דער צוויי-
טער אָן אַבסאָלוטער צעשטערער.
אַ שטאַרק און הילכיק געלעכטער.

די דריי העפטן לידער, איינס א.נ. דאָס בוך פון לידער־
און צוויי א.נ. דאָס בוך פון ליבע, האָט ער איינגעפאַקט, צו-
געשריבן: געווידמעט מיין געטרייער און אייביק-געליבטער
זשענגי פאָן וועסטפּאַליען און זיי אַוועקגעשיקט אַהיים. צו זיין
פאָטער האָט ער צוגעשריבן:

„מיינע לידער זענען צעצויגענע און גיבן זייער נישט
געלונגען איבער די געפילן. עס פעלט זיי נאַטירלעכקייט, אַלץ
איז ווי גענומען פון דער לבנה, בולטע סתירות צו אַלעם, וואָס
איז ווירקלעך, רעטאַרישע ווענדונגען אָנשטאַט פּאַעטישע געדאַנ-
קען. בלויז אַ געוויס וואָרעם געפיל און דאָס רייסן זיך מיט
שוונג קאָנען אַ ביסל פאַרענטפערן מיינע לידער-זינד. נאָר בסך-
הפּל צוויי לידער זענען געוואָרן פאַרעפנטלעכט.“

עפעס אַן אומרויקייט אין אַלע גלידער. ער גייט נישט
אין ערגעץ און פאַרברענגט נישט מיט קיינעם. נאָר פון דער
אניווערזיטעט אין שטוב אַריין און צוריק. אָפטמאָל פאַרברענגט
ער ביים שרייב-טיש'ל ביזן גרויען פרימאָרגן אַריין. די שטוב
איז פול מיט קאַפּיטש פון נאַפט-לעמפל און פון טאַבאַק-רויך.
ער שייט זיך נישט מיט זיין קליינער ליולקע. דער קאַפּיטש
און רויך דראָפען אין די אויגן און אין האַלז און ער פאַרגייט
זיך אין לאַנגע, אַסטמאַטישע הוסטן. איבערגעזעצט „גערמאַניאַ“
פון טאַציט, אַ ווערק פון אַוידיוס, סקיצירט אַ נייעם סיסטעם
אין דער מעטאַפּיזיק, לערנט זיך ענגליש און איטאַליעניש און
לייענט אַלע נייעסטע ליטעראַרישע שאַפונגען.

אויף זונטיק האָט אים זיין באַלעבאַס איינגעלאָרן מיטצו-
גיין אויף יאַגד. קאַרל האָט זיך דערמיט זייער דערפרייט. נאָך
אַ גאַנצן טאָג זיין אין פעלד און וואַלד, איז ער צוריקגעקומען
אַ שטאַרק-אַפגעפרישטער. די טראָפּען זענען באַשטאַנען פון אַ
האַז און אַ וויעוויאַרקע. דער באַלעבאַס האָט זיך געוויצלט:
„אַ פעדער און אַ בוך פאַסן אייך פאַרט בעסער, ווי אַ ביקס
און יאַגד-הויזן.“ קאַרל האָט זיך לאַנג דעריבער געשפאַרט. און
ווען ס'איז אים פאַרט נישט געלונגען יצנעם איבערצושפאַרן,
האַט ער פאַקומען אַ מינע פון אַ טיף-באַליידיקטן.

ער האָט זיך מיט נאָך מער אימפעט גענומען צו זיינע אַרבעטן.

אין דעם קליינעם שטיבל, ביי דעם קליינעם טישל, איז געווען אַריינגעצויגן אַ וועלט: אַלע שטימונגען, אַלע געשעע-נישן האָבן געמוזט דאָ קומען צום טישל אָפגעבן אַ חשבון, זיך שטעלן פאַר אַ משפט.

דער יינגער סטודענט איז זייער אויסגעמאַטערט, די אויגן טיף פאַרוקט און אונטערגעצייכנט שאַטנדיק, די מויל-ווינקלעך שניידיק-שאַרף, די נאָז אויפגעבלאָזן, די שוואַרצע האָר זענען האַרט און געדיכט און פאַריסן אויפגעשטעלט. דאָס גאַנצע פנים איז בלייך און עטוואַס שוויסיק — עס פֿעלט אים, זעט מען, לופט און אַפּרו. באַקאַנטע שטעלן אים אָפּ און ווונדערן זיך אויף זיין אויסזען.

ער וואָלט אַהיימגעפאַרן. און האָט ער נאָר אַ טראַכט גע-טון וועגן דעם, האָט אים דער געדאַנק שוין מער נישט פאַר-לאָזט. ער האָט זיך געווונדערט, ווי אַזוי ער האָט עס שוין ביז איצט נישט געטראַכט. ווילט זיך דאָך אים אַזוי שטאַרק זעען זשעננין, ווערט דאָך אַפטמאַל פּלוצים זיין אַרבעט איבערגעריסן און ס'באַווייזט זיך דאָס בילד פון דער שיינער און איידעלער זשעננין.

ער שרייבט צום פּאָטער. ער גיט אים אָפּ אַ באַריכט וועגן זיין לערנען אין בערלין און בעט אים גלייכצייטיק אָן ערלויבניש אויף אַהיימצופאַרן און נישט וואַרטן ביז צום אָפּגע-רעדטן טערמין — ביז צו די פּאַסכאַ יום-טובים. ער וואָלט וועלן — שרייבט ער — רעדן מיטן פּאָטער וועגן זיינע גרויסע אינער-לעכע פּייניקונגען און ספּקות. נאָר אין דער ליבער סביבה פון זיינע עלטערן, וואָלט ער פּעק געווען צו באַזעהרשן די שרעק-דיקע געשפּענסטער.

מיט ציטערדיקער שפּאַנונג דערוואַרט דער פּאָטער יעדן בריוו פון זון. און יעדער בריוו — האָט ער מורא — וועט אים מיטטיילן עפּעס איבעראַשנדעס. ער ווייסט נישט — גוט, צי שלעכטס — יעדנפּאַלס עפּעס איבעראַשנדעס. ער שרעקט זיך פאַר

דער שטארקייט פונם זונס כאראקטער. געקריגן איצט דעם בריוו מיט דער בקשה וועגן אהיימקומען. גיין — ער איז קראנק און געבראכן, אָבער ער וועט דעם זון נישט נאָכגעבן. ער זעט אים ווי אַ צעבושעוועטן טייך, אָן איין זיכער רויק אָרט, וווּ מען זאָל קאָנען אָן אַנקער פאַרוואַרפן. ער נעמט זיך צום שרייבן. אָבער גלייך ווערט אים אַזוי ווייך-בענקנדיק אויפן האַרץ און עס גנבעט זיך אַרויס אַ טרער פון די אויגן. ער כאַפט די קרעפטיקונגס-פילן. ער ווערט צוריק אַ ביסל געשטארקט און הויבט אָן שרייבן:

„ווי אַזוי, קאַרל, האָסטו דערפילט אַלע דיינע גרויסע פליכטן? דערבאַרעם זיך, גאָט! אומאַרדנונג, אַ מאַניאַקיש זיך וואַרפן פון איין געביט אויפן צווייטן. אַ מאַניאַקיש גריבלען זיך ביים ליכט פון מסתמא, אַ קליין לעמפל. אָנשטאַט זיך אַ צע-ווילדעווע טון ביי אַ גלאַז ביר, ווילדעוועט ער מיט צעשווי-בערטע האָר אין אַ שלאַפראַק פון אַ געלערנטן. מיך עקלט די דאָזיקע צעריסנקייט. און פון דיר האָב איך עס צום ווינציקסטן דערוואַרט. וועלכע סיבות קאָנען דאָס באַרעכטיקן? צי האָט דיר נישט פון דעד וויג-אָן אַלץ באַגעגנט שמייכלענדיק? צי ביסטו נישט מיט אַלעם שענסטן באַשאַנקען פון דער נאַטור? האָבן דיר נישט דיינע עלטערן אַרומגעהילט מיט פאַרשווענדערישער ליבע? האָט דען דיר אַמאָל עפעס געמעלט אויף צו באַפרידיקן דיינע ווונטשן? האָסטו דען נישט אויף אָן אומפאַרשטענדלעכן אופן געוונען דאָס האַרץ פון אַ מיידל, מיט וועלכער טויזנטער זע-נען דיר מקנא? און דאָך רופט אין דיר אַרויס די ערשטע אומ-צופרידנקייט, דער ערשטער נישט-איינגעגעבענער ווונטש—צע-ריסנקייט. איז דאָס שטאַרקייט? איז דאָס פעסטער כאַראַקטער? און אַפּשרעקנדיקע נישט-חברישקייט צוזאַמען מיט אָן אָפּ-זאָגן זיך פון יעדער נאָרמאַלער אָנשטענדיקייט. די קונסט פון פאַרקערן מיט דער וועלט איז ביי דיר באַגרענעצט ביז אַ ברוי-דיק צימער, ווי ביי אַ קלאַסישער אומאַרדנונג ליגן אַוואַזי אויף אַ שמוציקן טישל די בריוו פון דער ליבער זשענן און די מיט דורכגעזאַפטע טרערן, בריוו פונם פאָטער. און דו באַ-

נוצט זיי זיכער אויף אָנצוצינדן דערמיט דיין ליידיקע — וואָס
איז נאָך אַלץ בעסער, ווי זיי זאָלן, חלילה, צוהייב דעראומאָרד.
נונג, אַריינפאַלן אין פרעמדע הענט.

דער הער זון האָט אויך דורך איין יאָר אויסגענוצט אַזוי-
פיל געלט, ווי מיר דאָ וואָלטן געשווימען אין גאָלד. ער האָט
אויסגעגעבן 700 טאָלער, ווען די רייכסטע זין גיבן נישט אויס
אַפילו קיין 500 טאָלער. איך ווייס, אַז קאַרל איז נישט קיין
הויליאָק, קיין אויסברענגער און פאַרשווענדער, נאָר ווי אַזוי קאָן
אַנדערש אַ מענטש, וואָס יעדע אַכט אָדער פערצן טעג געפינט
ער אויס אַ נייעם סיסטעם און וואַרפט שוין אום דאָס אַלטע?
ווי אַזוי קאָן אַזאַ מענטש זיך פאַרנעמען מיט אַזעלכע קלייני-
קייטן ווי — געלט? ווייזט אויס, אַז דער ערשטער-בעסטער
האַלט די האַנט אין זיין טאַש.

יא, וואָס שייך דיין בקשה וועגן קומען צו פאָרן, איז
דאָס אמתער אומזין. איך ווייס אמת, אַז דו מאַכסט זיך נישט
קיין סך פון די אוניווערזיטעט-לעקציעס (כאַטש דו צאָלסט איין
די פולע סומע), נאָר דאָך וויל איך, אַז דו זאָלסט נאָך דאָרט
בלייבן אַ צייט. דו ווייסט, דאַכט זיך, אַז איך בין נישט קיין
שקלאָף פון דער עפנטלעכער מיינונג, אָבער איך האָב אויך נישט
ליב, אַז מען פאַרשפרייט צוליב דיר רכילות אויף מיין קאָנטאַ.
דו קאָנסט קומען נאָר אויף פאַסכאַ. נאָר אויב דו ווילסט שטאַרק,
קום מיט אַ צען טעג פריער, ווייל עס גייט מיר נישט אין
פעדאַנטיזם.

ער האָט ביים שרייבן צו עטלעכע מאָל געכאַפט די פילן
און גאַנץ אָפט האָט אַ טרער אַראָפגעטריפט אויפן פאַפיר. ער
האַט נאָכאַמאָל אַדורכגעקוקט דעם בריוו, אַ רגע זיך פאַרקלערט
אַז גלייך אַ געשריי געטון!

— גלייך אַוועקלייגן דעם בריוו!

עדגאר איז ווידער דאָ. ער וויל אַהיימפאַרן קיין טריער.
 צי גרייט זיך שוין קאַרל אויך אין וועג אַרײַן?
 — גיין, איך האָב אַ בריוו פון מיין פאָטער. ער קאָן מיר
 דערלויבן צו קומען העכסטנס צען טעג פאַר פאַסכאַ.
 — אינטערעסאַנט, כּוואַלסט וועלן זען ווי אַזוי עס שרייבט
 דיין אַלטער.
 — מיין פאָטער איז אויף דעם פּונקט אַ ביסל עמפּינד-
 לעך, ער האָט נישט ליב, אַז ס'זאָל ווער לייענען זיינע בריוו.
 איך בעט דיך זייער איבער.
 — נו, איך בעט דיך איבער. אַלנפאַלס ביסטו כמעט ווי
 אַ געהאַרכזאַמער זון. „איך טו אַלץ לויט מיין פאַפּאָס ווילן“
 דאַרף מען אויך וועגן דיר זאָגן. נו, דערלויבט ער דיר דאָך
 צו פאַרן, וועל איך וואַרטן די פאַר וואָכן און מיר וועלן פאַרן
 צוזאַמען.
 — גיין, נישט נאָר צען טעג פאַר יום-טובּ, נאָר איך וועל
 אינגאַנצן נישט פאַרן.
 — ביסט היפש פאַרביטן. דאַנקען גאָט, וואָס זשענגי
 שרייבט דיר שוין בריוו. נו, אויב נישט פאַרן, וויל איך, אַן
 דו זאָלסט כאָטש מיט מיר איצט גיין ערגעץ, אויף אַ מוזיק-
 אַוונט, בעטהאָווענס „9-טע סימפּאָניע“. אַגב, די חברים זאָגן
 וועגן דיר, אַז דו האָסט ליב פאַרשן, לייענען וועגן מוזיק, נאָר
 מוזיק אַליין איז דיר פרעמד.
 — ווי אַזוי? איך האָב דאָך אַמאָל געשריבן לידער.
 — זענען זיי טאַקע אָן אַ ברעקל מוזיק. ביסט אַריינגע-
 פאַרן, קאַרל.
 — אמת, נו, איך האָב אָבער ליב דאָס רוישן פון טייך,
 דאָס שטילע מורמלען פון די כּוואַליצעס אין אַ דופטיקער
 לבנה-נאַכט.
 — האָסט זיי, מסתּמא, ליב אַלס סימבאָלן. איך האָב דיך
 שוין דערקענט. ביי דיר איז דאָך קיין שום זאַך נישט קיין זאַך
 פאַר-זיך, נאָר איז מיט עפעס געבונדן.
 — ע, אַלץ וואָס איז מענטשלעך איז מיר נישט פרעמד.

בראָוואָ, בין איך צופרידן, האָב איך אין דיר אַ טעות
געהאַט. אַלזאָ, נאָדיר אַ בילעט אויפן קאָנצערט. הערסט, מיר
גיט בעטהאַווען אַריין אַזויפיל קראַפט! ער וואָלט זיכער געווען
היינט אַן אונזעריקער!

אויפן זאָל זעט מען פּמעט בלוז יוגנט. די מענער איך
די ווייסע פאַרוקן און די עלטערע פּרויען, די, וועלכע נע-
מען מיט אין זייערע קאָזשעס צו עטלעכע הויז-דאַמען אַלס באַ-
גלייטצרינס, די הויכע רעגירונגס- און מוניציפּאַליטעט-לייט, זיי
געפינען זיך נישט דאָ. די מוזיקאַלישע דאָנערשטיקס אין דער
היימישער סביבה, אין די אייגענע סאַלאַנען ווערן שוין זעלטע-
נער, מען דאַרף שוין אויך אַמאָל גיין אויף אַ קאָנצערט אין
שטאָטישן זאָל אַריין, נאָר בעטהאַווענען איז נאָך שווער צו
הערן. די גרויסע צאָל טאַצן און פויקן פאַרשרייען די פּידלעך
און די פּלייטן און ס'ווערט דאָן ענלעך צו אַ קאַפעליע-שפּיל
פון פייערלעשער. אַלס דיריגענט, אָדער קלאַוויר-שפּילער, ווען
ער איז נאָך געווען יינג דער בעטהאַווען, האָט זיך אים גע-
לוינט צו הערן, אפילו שטאַרק געלוינט, אָבער אַזוי? ...
איז דער עולם באַשטאַנען פּמעט בלוז פון סטודענט-
שער יוגנט און אויך אַ ביסל עלטערע מענטשן — די, וואָס
האַלטן שטענדיק — ביי וואָס עס זאָל נאָר נישט זיין — מיט
דער יוגנט.

דער אָרקעסטער איז גרייט.

אַ טויזנט-אַטעמדיקע שטיקלייט. אַלע שוין באַפרייט פון
אַלעם-דרויסנדיקן — אַלע איבערגעגעבן דער געשפּאַנטקייט, וואָס
באַהויבט שווער די עסטראַדע.

ס'הויבט אָן.

אַלע אינסטרומענטן רייסן-אויף מיטאַמאָל אַ בעטנדיקע
אָבער שאַרפע פּראַגע. זי חזרט זיך איבער עטלעכע מאָל, ביי
יעדן מאָל ווערט זי דרייסטער און שטאַרקער, זי שניידט זיך

אריין, ווערט פאדערנדיק, באַלד צוריק שטילער, פדי אין אַ
וויילע אַרום זיך נאָך מער צו שטאַרקן. ווייטיקלעכער אויסגע-
שריי. טראַגישער רוף.
צווייטער טייל — די פאַרביטערונג דורכגעזאַפט מיט דע-
מאַנישקייט.

דריטער טייל — גייסטיקע רויקייט, שלווה, השתפכות-הנפש,
ווייטיקפולע האַרמאָניע, פּלוצלינג — הילפלאַזער אויסגעשריי און
נאָכדעם גלייך — פריידיקע ווענדונג. אויפן וועג צום זיג. אָבער
ווידער דערהערט זיך די פראַגע פון סאַמע אָנהויב. זי חזרט
זיך איבער עקשנותדיק, רייפער און קרעפטיקער ווי אין אַנ-
הויב, דראָנג, איינמאַל און נאָכאַמאַל, און ווידער צוריק דער
הילפלאַזער, פאַרצווייפלטער אויסרוף; כאַאָס, ווירואַר, צעטרייט-
לונג, אומקום און שטיל — געלייטערטע שטילקייט.

סודותדיק ברענגען צו טראַגן די קאַנטראַבאַסן און וויאַ-
לענטשעלן אַ שטילן, מעלאָדישן אַנזאָג פון פריידיקער דערוואַ-
כונג, פון טיפער, שטילער פרייד.

הייסער אָטעם פון טויזנטער צוהערער, פייכטע, צעוואַ-
רעמטע, פאַרנעפלטע בליקן פון טויזנטער אויגן, זיי וועבן זיך
אַריין אין די קלאַנגען, די מוזיק פילט דאָס, זי האָט ליב מענטש-
לעכע וואַרעמקייט, זי האָט ליב פילן דעם אָטעם פון אירע
צוהערער.

ווידער פאַרצווייפלטער ווייטיק-רוף, אָבער שוין געדעמפט
דורך אַ ליידנשאַפטלעכן טאָן, ער הילט אים איין און ס'דער-
הערט זיך אַ מענטשלעכע שטים, באַריטאַן:

אַ, פריינט! גענוג מיט די טענער!
לאַזט אויג, לאַזט אויג, שוין אנדערע הערן,
פריידפולערע! עס מוז אנדערש ווערן!

עס שאַלט אויף שילערס „אָדע צו דער פרייד“.

טייל עולם איילט זיך נישט אהיימצוגיין און מען פאַר-
ברענגט נאָך אַ ביסל אין פּאַיע. מען שמועסט וועגן מוזיק.
צו עדגארן און קארלען זענען צוגעקומען עטלעכע באַ-
קאַנטע.

— צי פילט איר נישט אין דער „ניינטער“ דעם אַנזאָג פון
נייע, גרויסע, פריידיק-העראַנשע צייטן, וווּ ס'וועט הערשן האַר-
מאַניע און פריידיקער עקסטאַז? וויפל בונטאַרישקייט, געוואַנגט-
קייט, האַ, קאַרל?

— דאַכט זיך, אַז פאַרקערט, זי ווירקט גאָר נירוואַניש.
— פּראָפּאַנען, מען דאַרף דאָך אייך פאַרשטיינען! — האָט
זיך אַנגערופן איינער פון די צוגעקומענע, אַ ינגערמאַן אין די
עטלעכע דרייטיקער, מיט אַ רעזערווירט-איראַנישן בליק. — פּראָ-
פּאַנען! — האָט ער זיך געהיצט און זיך געכאַפט צו זיין קליין
שוואַרץ בערדל — וועגן מוזיק רעדט איר? וועגן מוזיק באַנוצט
איר ווערטער? דאָס איז דאָך דאָס העכסטע, דאָס אור-אור-
וואָרט, דאָס איז דאָך דאָס וואָרט פונם איין-שעהדיקן קינד,
פונם אַלטיטשקן גוסס, פון דעם הונט און פונם ווינט, פון ראָד
און פונם שרייפל, דאָס קול פון דער נשמה, דאָס קול פונם
געדאַנק, פונם דונער און פון קרעכץ, דאָס קול פון פּדור-האַרץ!
— אָבער עס באַנעמט עס נאָר דער מענטש. און דער
מענטש מוז דאָך רעדן, אַז נישט וואָלט ער באַדאַרפט אויפּסניי-
נעמען אַ פידל און אָפּשפילן זיינע איבערלעבענישן פון דער
מוזיק.

— דאָס ערשטע מאָל זע איך אייך אַזוי זיך היצן — האָט
זיך אַנגערופן עדגאר — דאָס איז דאָך גאָר מיין טבע. אַנגב, יאָ,
פאַרגעסן דיר, קאַרל, פאַרשטעלן דעם חבר: דאָס איז קאַספּאַר
שמידט, אַריגינעלער פּילאָזאָף, זיין פּטעוודאַנים איז מאַקס
שטירנער, גרייט זיך איצט איבעראַשן די וועלט מיט אַ היפש
ווערק.

— איז אייער נאָמען מאַרקס? איז אַדאָלף בערנהאַרד
מאַרקס, דער מוזיק-קריטיקער, אייער משפּחה?
— איך ווייס עס קוים.

— ער קאָן גוט ענטפערן, דער אַדאָלף, איך זע שוין, אַז די מאַרקס' האָבן צוגעגען. אייער ענטפער מיטן פּידל איז שאַרף-זיניק, יאָ, זיי קאָנען ענטפערן, די מאַרקס'. ווען עטלעכע מו-זיק-קריטיקער האָבן זיך געשפּאַרט איבער אַ פּראָגענט אין מאַ-צאַרטס אַ מעססע, צי זי איז טאַקע מאַצאַרטס, צי נישט און באַין-אופן נישט געקאָנט קומען צו קיין אויסגלייך, האָט דאָן דער אַדאָלף מאַרקס צו זיי געזאָגט:

— וואָס שפּאַרט איר זיך, אויב דאָס האָט נישט געשאַפן מאַצאַרט, האָט דאָס אַלנפּעלס געשאַפן אַ מאַצאַרט.

דער פּאָטער איז ביז אויף קאַרלען פאַר זיין נישט קו-מען אויף יום-טוב. ער ליגט צו-בעט און ליידיט אויף אַ שווערער לעבער-קרענק. שרייבט ער צום זון:

איך בין מיד און מאַט. אין דער קונסט פון אַבסטראַקטן דענקען וועל איך זיך שוין זיכער מיט דיר נישט מעסטן. איך בין שוין צו אַלט, אַז פאַרן שוין נאָענטן אַריינטרעטן אין יענע היכלות... זאָל איך נעמען שטודירן און באַרייכערן מיין טער-מינאָאָגיע. אָבער וואָס שייך דיינע שיעורים טאַלער, וואָס זייער ווערט אַלס צוקונפטיקער פּאָטער וואָלסטו שוין באַדאַרפט גענוג רעכט אָפּשאַצן, וואָלט איך נאָך יאָ געוואָלט רעדן — נאָר איך וויל נישט. איך בין איבערהויפט שוין גענוג פאַרמאָטערט. איך וויל איבערהויפט שוין לייגן דאָס געווער אין קאַמף מיט דיר. דיין פּאָטער.

קאַרל איז שטאַרק גערירט געוואָרן פון דעם בריוו. ער האָט געקלערט נאָך צו וואַרטן אַ קירצע צייט און דאָן אַהיימ-פאַרן. נאָר איין וואָך האָט געדויערט, ווי ס'איז אָנגעקומען צו קאַרלען אַ שליה פון טרייער מיט דער ידיעה, אַז זיין פּאָטער איז טויט.

* * *

איבערן גאַנצן וועג אַהיים זעט ער:

דאָס פעלד איז פאַרטרוקנט און פאַרקוואַרט, דער הימל איז מאַט און דריקט מיט בלייערנער שווערקייט. עס שלעפּן זיך פּויל און ווי נישט-דעצידירט אַנגעכמוּרעטע וואַלקנס, בוימער וויגן זיך לייכט, מיט די קעפּ געבויגן צו דער ערד. כּוואַליעס אויפן טייך באַוועגן זיך קיים, ווי זיי וואַלטן אַפּגערוט, פאַר-טראַכט זיך, צי ס'לוינט ווייטער צו פּליסן. נאָר פּלוּצלינג גיבן זיי זיך אַ רעשיקן שאַר. קראַצען פּליען אייליק, אומרויק, שטעלן זיך, געפינען זיך אָבער נישט קיין אָרט און פּליען מיט קראַ-קעניש ווייטער — און דורך דעם אַלעם, ווי דורך אַ זילבער-העלן, זיידענעם וואַלקן — די שלאַנקע, מיט אַ לויטער אויסגע-איידרט פנים, מוטערלעכן, כאַטש מיושבן בליק — זשענני. אַ ווייטיקלעכער שמייכל שפּילט אויף אירע ציטערדיקע ליפּן — זשענני. אַן אויסגעליטענע בענקשאַפט, אַן אויסגערייטערטע בענק-שאַפט וואַרעמט די רופּט אַרום איר — זשענני, מיין זשענני. זי פאַרשווינדט אָבער גלייך. דער העל-זילבער וואַלקן איז צעשווומען — צוריק אַן אויסגעדאַרט פעלד. אויף פאַרטריקנט-געפּלאַצטע ברילעס ערד שטייט אַ הילצערן בעט, די ברוינע פאַרב אַפּגעבליאַקעוועט און עטוואַס אַפּגעקראַצט און דאַרט, אויפן בעט — זיין טאַטע. אַ פאַרגעלט פנים, אַן אַפּן מויל, שי-טערע, געל-פאַרטריקנטע ציין, אַ ביסל שוים, די אויגן עטוואַס אַפּן, גלאַזיקע — דער טאַטע.

ער איז אַלט 56 יאָר. ער, קאַרל—20. עס גיט זיך אַ רוק אויף נאָך קנאַפע צוויי מאָל אַזויפיל און עס ענדיקט זיך. איך וועל קיינמאָל נישט שטאַרבן — האַט געזאָגט עפּיקור — מיט דער מינוט ווען עס ענדיקט זיך דאָס לעבן, געהער איך שוין נישט צום מין מענטש, געהער איך שוין נישט צו קיין שום לעבן. צי האַט דער טאַטע זינער, וואָס האַט אים אַמאָל דעם געדאַנק

ציטירט, געדענקט אין דעם אין די לעצטע מינוטן פארן טויט?
וואָס האָט ער געפילט דעמאָלט? מיין טאָטע — וואָס איז שוין
אויס — אַ ליידיקייט אויף זיין אָרט. זשענני ליידיט אַוודאי אויך
שטאַרק. איז זי געווען דאָרט אין שטוב? האָט זי געזען דעם
פּאָטער אַ גוססדיקן? האָט ער זי נישט גערופן צו זיך, כדי צו
זען דאָס לעצטע מאָל די פרוי, וואָס דאָרף ווערן אַ גליד פון
זיין משפּחה? זי, וואָס דאָרף ברענגען קינדער ענלעכע צו אים,
אַ טייל פון זיין „איך“, אַ טייל פון זיין וועזן, אַ ניי דור,
וואָס אַנטשטייט אַ דאַנק אים.

— זי וויינט זיך אַוודאי אויס די אויגן פון צער צוליב
מיין פּאָטערס טויט און אויך, מסתמא, צוליב מיין צער.
„דער מאָרגנשטערן פון דער נייער וועלט גייט אויף און
באַדעקט די בערג-שפיצן מיט גאַלד“ — דער מאָרגנשטערן גייט
אויף און די מענטשן שטאַרבן. — — —

„דעם וואָס האָט נישט קיין לֶאָך אין ראָק, דאַרף מען אויף אַ לאַמטערן אויפהענגען!“

דאָס קליינבירגערטום אין בערלין, באַלוינט זיך פאַר איר פחדנותדיק אונטערטעניקייט אונטער יעדער הויפישער קאָטש מיט אַ ביסל רכילותלעך און פליאַטקעלעך. די אַרימערע דערציילן זיך דאָס ביסל לשון-הרע וועגן די הויפלייט אין די קאָפּע-הייזער און די רייכערע — אין די ספּעציעל-באַשטימטע דערצו סאַלאַנען. די בלום פון בערלין, דאָס צעבאַליעוועטע מוזיקל, ווע-מען עס איז אַלץ דערלויבט, איז דער „יינג-העגעליאַנער-קלוב“. יעדער אויפטו אָרער חכמה ווערט גלייך צעטראָגן איבער די סאַלאַנען. עס געהערט צום באַן-טאַן.

„דעם וואָס האָט נישט קיין לֶאָך אין ראָק, דאַרף מען אויף לאַמטערן אויפהענגען!“ דער דיכטער פון „דאָנטאַנס טויט“ האָט געמוזט צוליב זיין גרינדן די „מענטשן-רעכט-געזעלשאַפּט“ אַנטלויפן אין דער שווייץ. געשטאַרבן צו 24 יאָר. אַן איידעלעך און סימפּאַטישער דיכטער, און די פּראָזע וועגן די מענטשן אַן אַ לֶאָך אין ראָק, קלינגט אָפּ אויף דער גאַס זייער שיין. נאָך לֶאָנגע און מאַטערנדע דיסקוסיעס אַ גאַנצן אָונט, נאָך די וויכוחים וועגן רעכט און מאַכט, גאָט און קייזער, וויסנשאַפּט און פּרייהייט, נאָך היפּשן זידלען די אַלט-הע-געליאַנער, אויפווייזנדיק, אַז העגעל איז דווקא געווען אַן אַטע-איסט — דערמיט קאָן זיך נאָך נישט פאַרענדיקן קיין אָונט פון יינגע דיכטער און דאָקטוירים. עס איז נאָך געבליבן גענוג פּייער און כּוח, דאַרף מען דעריבער אַרויס אויף דער גאַס. מען אָרדנט איין אַ בעטלער-מאַרש. אין אָפּגעטראָגענע מלבושים,

אפילו עטוואס ספעציעל אָפגעריסענע, לָאָזש מען זיך שפעט
ביינאַכט צו די עק-שטאַטישע קנייפעס און הויך רופט מען אי-
בער די גאַסן:

— „דער וואָס האָט נישט קיין לָאָך אין ראָק, דעם דאַרף
מען אויף לָאַמטערן אויפהענגען!!“

מען טרינקט זיך דערנאָך פעסט אָן, מען צערייסט זיך
נאָך אַ ביסל די מלבושים און מען גייט צו „פריילעכע מייד-
לעך“, מען מאַכט דאָרט אַ ביסל אַוואַנטורעס און צעזונגענע
(מערטנס פרעכע לידלעך) צעגייט מען זיך מידע אַהיים.

* *
*

אויף שטינערס חתונה האָט דער ערנסטער, הויך-גע-
לערנטער ברוינאָ בויער, שעמענדיק זיך אָפצושטיין פון זיינע
יינגערע חברים, אונטערגערוקט דעם גלח צו די קדושין אַ
בלעכן רייפל אָנשטאַט אַ גאַלדנס, צוגעבנדיק: „דאָס זענען
זייער פאַסיקע חתונה-רייפלעך. דער גלח האָט זיך שטאַרק פאַר-
שעמט, אָנגעהויבן צו שטאַמלען און די יוגנט איז זיך דערפון
פאַרגאַנגען אין געלעכטער.

און אויף צומאַרגנס האָבן שוין דערפון געוווסט אַלע סאַ-
לָאָנען און קאַפע-הייזער.

„איך דערקלער פייערלעך, אין נאָמען פון דער וויסנשאַפט,
אַז זי וועט שטענדיק קעמפן און מיטן גאַנצן כוח פאַרטיידיקן
די אידעע פון דער מלוכה, קעגן די ווילדע פּרעטענזיעס פון
דער קירכע צו מאַכט. די מלוכה קאָן, וואָס אָן אמת, בלאָג-
דזשען, אַפילו שלעכט און נישט-פאַסיק טראַקטירן די וויסנשאַפט,
זיך אַפטמאָל אַפילו אויך ווענדן צו ברוטאַלער קראַפט, אָבער
לָאָנג בלאָנדזשען קאָן זי פאַרט נישט, ווייל ראַציע איז די
אייגעבוריענע אייגנשאַפט פון דער מלוכה.“

ער האָט גערעדט אזוי מער ווי אַ שעה צייט, געשטורעמט און געהיצט זיך קעגן דער רעליגיע, קעגן איר פילאָזאָפֿישן פאַרטיידיקער שעלינג. מיט קרעפטיקע און דראַסטישע ווערטער זאָגט ער אָן דער רעליגיע אַן אומדערמידלעכן קאַמף און פּוֹל-קאַמען חורבן :

— און איינער פון די הויפט-מיטהעלפער אין דעם קאַמף וועט, פאַרשטייט זיך, זיין די מלוכה.

דער עולם איז באַגייסטערט און אַפּלאַדירט.

צום וואָרט מעלדעט זיך דער יינגער סטודענט קאַרל

פאַרקס.

ער איז עטוואָס צעטומלט, בלייך און ער הויבט אָן רעדן זייער שטיל און פאַמעלעך. ער פאַרהאַקט זיך צו-ביסלעך און ס'זעט אויס, ווי ער וואָלט עטוואָס געשטאַמלט. אָבער וואָס-אַמאָל ווייטער ווערט ער זיכערער. ער היצט זיך נישט, נאָר אויפן סמך פון אָן אַ שיעור ציטאַטן בויט ער אויף אַ מאַסיוון געביי, הויבט אָן פון פונדאַמענט און וואָס-אַמאָל אַלץ העכער. אָגעבויט אַ שטאַק, פאַרמאַכט ער די פענסטער, נעמט אַוועק די שטיגן און גייט ווייטער, העכער. מען זעט, אַז קיין צוריקוועג איז נישטאָ, נאָר אַלץ העכער און העכער, ביז צום אויפֿלעזן זיך. אַלץ דייטלעך און זיכער. נאָר אין מאַמענטן טרעפט, ווען ער גיט זיך אַ צעפּלאַקער :

— פּין 207478 פּראָצעסן אינם יאָר 1836, זענען געווען 150 טויזנט פאַר גנבענען האָלץ פון די וועלדער, פאַר גנבענען אַ ביסל זאַנגען פון פעלד און אַ ביסל פאַשע פאַר בהמות! איז דער „לאַ תּגנב“ נישט בלויז קיין רעליגיעזער געבאַט, נאָר אויך אַ רעכטלעכער? און דערפאַר, הייסט עס, שטיצט די מלוכה נישט די רעליגיע, נאָר דאָס רעכט? אָבער דער כאַראַקטער פונם אייגנטום פון די ריזיקע וועלדער און פעלדער איז אַ גענוג וואַקלענדיקער! טייל רעכט-פאַרשריפטן דאַרף מען נישט איבער-נעמען פון רוימישן קאָדעקס, נאָר פונם אייגענעם פאַלק! דאָס פאַלק האָט גענוג אינסטינקט צו באַנעמען אמתע רעכטלעכקייט און פאַלשע רעכטלעכקייט. און כדי רעכטלעך זיך צו באַוואַ-

רענען פון די האַלץ-גנבים, האָט דער ריינישער סיים נאָך צו-געגעבן אַזעלכע אויסטייטשונגען, וואָס נישט נאָר זיי האָבן דער רעכט צעבראָכן הענט און פיס, נאָר דורכגעשטאָכן איר האַרץ מיט אַ שטיִלעט!

די רעליגיע אָן-און-פאַר-זיך איז אינהאַלטלאָז, אירע זאַמטן שעפט זי נישט פון הימל, נאָר פון דער ערד און דערפאַר מוז זי געשטירצט ווערן צוזאַמען מיט דער ווירקלעכקייט!
ווען מאַרקס האָט זיך אָפגערוט אַ וויילע, געכאַפט אַ קוק אין נאָטיק-העפט, האָט זיך ווער פון די צוהערער פלעגמאַטיש אָנגערופן:

— יעהאָואַס קינדער, דאָס אויסדערוויילטע פּאָלק ישראל האָט גאַרנישט וואָס צו פאַרלירן און עס איז דעריבער קעגן אַלעם קעגן — קעגן דער רעליגיע און קעגן דער מלוכה — איינס איז פאַר זיי צו ווינציק.

ברונאַ בויער האָט אַ זעץ געטון מיט דער פויסט אין טיש:
— רויק זאָל זיין און דרך-ארץ! צענפאַכער דרך-ארץ!

* * *

בויער האָט שוין אַ גאַנצן אָונט נישט אָפגעלאָזן מאַרקס און ביז טיף אין דער נאַכט אַריין פאַרברענגט מיט אים אין שמועסן.

— ווי אַזוי קאָן דאָס זיין? איך קריג איצט אַ קאַטעדרע אין באַנער אוניווערזיטעט און איר וועט נאָך אַלץ זיין אַ סטוב-דענט? דאָקטאָריזירט זיך ווי אַמשנעלסטן! אויב איר האָט פיינט צערעמאַניען זיך מיט אַזעלכעס, קומט אַראָפּ צו מיר אין באָן און איך וועל עס מאַכן שוין לייכטער. איך פאַרהאַף, אַז מיר וועלן אַרבעטן צוזאַמען און אַרבעט האָבן מיר דאָך גענוג!
האָט איר שוין עפעס צוגעגרייט צום דאָקטאָראַט?
— יא, ס'ליגט שוין פאַרטיק 1 באַנד, אַן אָפּהאַנדלונג וועגן דעמאָקרייט און עפיקור.
— נו, איך גלויב, אַז איר וועט עפיקורן באַהאַנדלען ווי

ער האָט עס פאַרדינט. קודם, פאַר זיין נישט קענען גרינדלעך קיין פיזיק.

— איך וואָלט געזאָגט „גענוג נאַכלעסיק זיך באַנאָגען מיט דער פיזיק“. ער רעכנט זיך נאָר מיט דעם אוממיטל־באַרן געפיל — פאַר אים איז די זון 2 פּונד די גרויס, ווייל אַזוי זעט ער זי. אָבער אפילו זיין נאַכלעסיקע באַציונג צו דער פיזיק באַ-זירט אויף זיינע פּילאָזאָפּישע אַנשווינגען — און דאָס איז שוין עפעס אַנדערש.

— מאַרקס, יעדעס וואָרט וואָס איר זאָגט, איז פאַר מיר אַן אַנטפּלעקונג. ווי לאַנג איר וועט נאָר לאָזן, וועל איך זיך נישט שייַדן מיט אייך.

און ער האָט אים צובאַגלייט צו דער לייפ־ציקער גאַס נומער 1.

— ווייסט איר, פריינט בויער, ווער ס'האָט דאָ פאַר-ברענגט אין דעם הויז? — לעסינג.

— און אין יאָרן אַרום וועט מען זאָגן: „ווייסט איר, ווער ס'האָט פאַרברענגט אין דעם הויז? — קאַרל מאַרקס“. יאָ, יאָ. און ער האָט פּאָטערלעך געקלאַפט אין דער פּלייצע דעם איצט שמייכלענדיקן קאַרל.

דער באַנד, וואָס פאַרבינדט און מאַכט נענטער צווישן זיך די מענטשהייט — די אייזערנע שינעס — האָבן זיך אויסגע-שפּרייט איבערן לאַנד. ס'קומען לייכטער אָן ידיעות פון דער וועלט. גאָר שנעל קומען זיי פון פאַריז.

פאַראַן איצט אין דייטשלאַנד 78 טויזנט פאַבריקן און 550 טויזנט אַרבעטער. אַזויפיל זענען אָנגעשטרענגט און גענייגט צו הערן עפעס אַ דערמונטערדיק וואָרט. עפעס אַ דערפרישנדן קלאַנג. צעגייט זיך דעריבער דאָ זייער שנעל דער אויפרוף אין פאַריז פון לואי בלאַן:

„די היעראַרכיע פון קאָנסערוואַטיסן הויבט זיך אָן מיטן קעניג און ענדיקט זיך מיטן תּליון“.

דער ריינישער סיים איז קעמפערש און האָט געוואָגט צו שיקן אַ פעטיציע מיט פיל אונטערשריפטן צום קעניג, אין וועלכער ער בעט, אַז דער אלמעכטיקער און אלגעדיקער קעניג זאָל באַוויליקן צו דערלויבן דעם סיים צו עפענען אַ פרייען איינטריט פאַר דער באַפעלקערונג, ווי אויך דערלויבן, אַז מען זאָל מען אין דער פרעסע אָפּדרוקן די נעמען פון די רעדנער, וועלכע נעמען אָנטייל אין דער דיסקוסיע אין סיים...

מען שעפטשעט, מען מאַלט, מען שרייט און מען שרייבט שוין אַפילו וועגן סאַציאַליזם און קאָמוניזם. די קאַרעספּאָנדענצן פון היינריך היינע פון פאַריז פאַר דער האַלב-קאָנסערוואַטיווער „אויסבורגער צייטונג“ זענען פול מיט אינפאַרמאַציעס וועגן דער סאַציאַליסטישער און קאָמוניסטישער באַוועגונג. די רע-דאַקציע שטרייכט אַפילו נישט די שטעלן, אין וועלכע דער קאַ-רעספּאָנדענט לויבט זייער שטאַרק די באַוועגונג.

צווישן די, וועלכע פאַרנעמען זיך דאָ מיט דער נייער באַוועגונג, געפינען זיך אויך, וואָס אַן אמת, אַ סך סתם היי-קעפּ, אויסגעלענקטע אינטעליגענטן, שלעכטע אַדוואַקאַטן, סוחרישע זונדלעך און זיי מאַכן דעם טומל היפש — דעקלאַמירן מיט יא-ריד-פאַטאַס וועגן גערעכטיקייט, פרייהייט, בונטעווען זיך, רעדן אַנטקייגן דער מאַכט — און דערפאַר ווערן זיי פאַרמשפּט אויף אַ שטיקל צייט אויף תפיסה און פון דאָרט קומען זיי שוין אַרויס פאַרטיקע מאַרטירער. עס דויערט נישט לאַנג און ס'רוב פון זיי דרייט שנעל אויס דעם דיגעל אויף צוריק.

און אין פרייסן קאָן קיינער נישט מאַכן אַזוי שנעל קיין קאַריערע, ווי אַ תשובה-טוענדיקער דעמאָגאָג — זאָגט שוין פון לאַנג דאָס פאַלק אירס אַ ווערטל.

מאַרקס' רעדע אין הענעליאַנער-קלוב האָט זיך גאַנץ שנעל פאַרשפרייט נישט נאָר אין בערלין, נאָר אויך אַנגעשפּאַרט

אין די גרעסערע שטעט פון דייטשלאַנד. פון דרעזדן האָט ער באַקומען צוגעשיקט אַ בריוו פון אַרנאָלד רוגע, אין וועלכן יענער בעט אים, אַז ער זאָל גלייך צושיקן זיינס אַן אַרטיקל פאַר די „דייטשע יאָרביכער“. די טעמע קאָן ער זיך אַליין אויסקלויבן.

מאַרקס קלויבט אויס די טעמע וועגן צענזור. דער קעניג האָט געהייסן עטוואָס מילדערן די צענזור איבער דער פרעסע און ביי אַ סך פון די „פרייע“, ביי די קעמפער האָט דאָס אַרויס-גערופן ענטוויזאָם. צו דעם אַרטיקל לייגט מאַרקס ביי אַ צעטעלע: „אויב די צענזור וועט נאָר נישט היפש צענזורירן מיין צענזור-אַרטיקל“. פאַרשטייט זיך, אַז נישט נאָר עס איז היפש צענזורירט געוואָרן, נאָר אינגאַנצן קאָנפּיסקירט געוואָרן. אויף דעם נאָנטסטן דיסקוסיע-אָוונט אין קלוב האָט מען אויך גערעדט וועגן צענזור. מאַרקס האָט גענומען צו דער פּראָ-גע אַ וואָרט:

— אַ צענזור איז יאָ נויטיק! צי קאָן די פרעסע, וועלכע דערנידערקט זיך צו דער מדרגה פון אַ פּאַך, צי קאָן זי זיין פריי? אַ ליטעראַט מוז, וואָס אַן אמת, פאַרדינען כדי צו לעבן און שרייבן, אָבער ער איז דאָך נישט מחויב צו לעבן און צו שרייבן—נאָר כדי צו פאַרדינען. פרייהייט פון פרעסע באַשטייט דער עיקר אין דעם, אַז עס זאָל נישט געמאַכט ווערן פון איר קיין פּרנסה. אַ שרייבער, וועלכער מאַכט שרייבעריי פאַר אַ מאַ-טעריעלן עקזיסטענץ-מיטל, דאַרף הערשן איבער אים אַ צענזור, אַלס אַן אויסערלעכע שטראַף פאַר דעם מאַנגל פון אינערלעכער פרייהייט — כאַטש בלויז די עקזיסטענץ זיינע איז שוין אַ גע-נוגנדע שטראַף! אין אַ נויטווענדיקן פאַל דאַרף דער שרייבער ברענגען אַ קרבן זיין עקזיסטענץ, אַבי עס זאָלן קאָנען עקזיס-טירן זיינע ווערק.

*
*
*

דעם 1-טן יאנואר 1842 הויבט אן דערשיינען אין קעלן די „ריינישע צייטונג“. עס ארבעטן דאָרטן מיט: ברונאָ בויער, מאַקס שטירנער, מאָזעס העס און קארל מאַרקס. מאַרקס אַר-טיקלען ווערן אויף פאַרויס אַנגאַנסירט. אין 7 חדשים אַרום גיט מען אים שוין איבער די הויפט-לייטונג פון דער צייטונג.

דעם 21-טן יאנואר 1843, ווערט שוין אויף א זיצונג פון מיניסטערן-ראַט, אין אַנוועזנהייט פון קעניג, באַשטימט די ריי-נישע צייטונג צו פאַרמאַכן.

די רעדאַקציע באַקומט צוגעשיקט אַ מעלדונג, אַז די צייטונג זייערע ווערט אַפגעשטעלט. דער מאַטיוו — די קאַנ-צעסיע פון דער צייטונג איז נישט גאַנץ גענוי לויט די פאַר-שריפטן.

אויף צומאַרגנס, נעבן דער פאַרעפנטלעכטער פּאָליצייאי-שער מעלדונג, געפינט זיך אויך מאַרקס אַ באַמערקונג פון עטלעכע שורות:

„צי קאָן זיך ווער פאַרשטעלן, אַז אין פרייסן, וווּ אַפילו אַ הונט קאָן נישט אַרומלויפן אָן אַ חתימהלע פון דער פּאָליציי, וואָלט אונזער צייטונג געקאָנט זיך באַווייזן כאַטש איין טאַג, ווען די פאַרמאַליטעטן זאָלן נישט זיין פּוילקאָם אין אַרדנונג?“ די אַקציענערן פון דער צייטונג זענען געפאַרן קיין בערלין באַמיען זיך אַן אוידיענץ ביים קעניג. מען האָט זיי נישט אויפגענומען. נאָר דערפאַר דערלויבט צו עקזיסטירן די צייטונג ביזן סוף פון ערשטן קוואַרטל — נאָר מיט דעם קאַ-טעגאָרישן באַדינג — אַז דער רעדאַקטאָר מאַרקס מוז גלייך באַזייטיקט ווערן פון זיין שטעלע.

די אַקציענערן זענען אייליק צוריקגעקומען פון בערלין און זיך שטאַרק קוועלנדיק, האָבן זיי שטאַמלענדיק מיטגעטיילט מאַרקסן די ידיעה.

ער איז אויפגעשפרונגען פון פרייד:

— ענדלעך! איך בין שוין ווידער פריי! ס'איז דאך שוין נישט געווען קיין לופט צום אָטעמען. ס'האָט מיך אוימגעוויער שוין געשטיקט די פאַרשטעלטיקייט, בויגעוודיקייט, דאָס בויגן דעם קאַרק און צו זייען דורך די ציין ווערטער, וועלכע מען האָט באַדאַרפט אויסשרייען מיטן גאַנצן האַלס. ס'איז שווער צו קעמפן מיט אַ נאָדל, אָנשטאַט מיט אַ ביקס!

— איר ווילט, זע איך, דווקא פילאָזאָפירן נאָר מיטן האַ- מער. מען קאָן נישט זאָגן — פאַר אַ סקולפּטור איז עס גע- נוג שיין.

— און פאַרן לעבן? ע, פיליסטערס.
 ער האָט אַ מאַך געטון מיט דער האַנט און זיך גענומען קלויבן אַוועקצוגיין.

— דערווייל אָבער זענען פאַרט די פיליפּטערס די הערן פון דער וועלט.
 — יא, זיי זענען די הערן פון דער וועלט — נאָר אין דעם זין, אַז זיי פילן אויס די וועלט ווי ווערעם אַ פּג. וואָס ווילן זיי? לעבן און פרוכפערן זיך. און געטהע האָט דאָך שוין סיי-ווי צוגעפסקנט, „אַז מער ווי דאָס דערגרייכט קיינער נישט.“ דאָס זעלבע וויל אויך די חיה. דאָס זעלבסט-געפיל פונם מענטשן, די פרייהייט — וואָלט מען באַדאַרפט מיט דונערן אויפ- וועקן אין דער ברוסט פונם מענטש.

איינער פון די ייגע האָט דאָן פאַרפאַסט אַ לידל:

„ווער יאָנט זיך הינטער בויערן מיט אַזאַ ווילדן צאָרן?
 אַ שוואַרצער קערל פון טריער, שפּיזט ווי אַ דאָרן.
 ער גייט נישט, נאָר שפּרינגט, אַלע וויל ער האַקן
 און אַלץ מיטאַמאָל וויל ער כאַפּן, וויל ער פאַקן.
 מיט פּעס ציט ער דעם הימל צו דער ערד,
 ביילט מיט די פּויסטן און פאַכעט מיט דער שווערד,
 אַ טייוול פון טייוול-לאַנד,
 שוואַרצער קאָפּ און רויטע האַנט.“

— איך האָב פיינט מליצה, און דערפאר זאָג איך אייך, יאָז נישט נאָר וואָס זי איז פון אַ נישט-דורכשניטלעכער איידל-קייט און שיינקייט, נאָר אויך נישט-דורכשניטלעכער גייסט און כאַראַקטער. זי איז, ווי איך וואָלט געזאָגט, אַ יינגפרוי אין געטהעס סטיל. זי האָט געהאַט זייער פיל פאַררער, אַלץ פון די שענסטע און חשובסטע. איך בין דאָך שוין אַ דערוואַקסע-נער מאַן פון 25 יאָר, און איר, פריינט רוגע, זענט שוין, דאָכט זיך, 40 יאָר, מעג מען דאָך זאָגן, אַז אַ מאַנספערשוין שמיכלט עס, ווען אַרום זיין געליבטער זשומען אַרום יינגעלייט, ווי די פלעדערמיז און מוזן צוריק אַוועק אָפגעזענקטע. און מיין פאָ-טער אַליין האָט איר אָפטמאָל געגעבן איידל אָנצוגעהערן, אַז איר שטייט פאַר אַ נישט-זיכערע צוקונפט און אויך, מעגלעך, געפאַרן. האָט זי דערויף מיט אַ לייכטן שמיכל שטייל געענט-פערט: „איז אויך רעכט“. צו דער מוטער האָט ער שפעטער געזאָגט: „אַ מיידל — אַ מלאַך“.

איר פאָטער איז דער געהיימראַט לודוויק פאָן וועסטפּאַ-ליען — איז אָבער זייער ווייט פון דעם פּיליסטערשן יונקערטום, פון דער אַלט-פרייסישער ביוראָקראַטיע. זיין פאָטער איז געווען אַ באַרימטער גענעראַל און קריגס-פירער, אָבער אויך פון אַ בעטערן טיפּ, קיינמאָל נישט געוואָלט אָננעמען קיין שום אויס-צייכנונגען. אַ שטאָלצער מענטש. נאָר איין מאָל האָט ער גע-בראָכן דעם שטאָלץ און געבעטן אַ גראַפן-טיטול, ווייל אַנדערש וואָלט ער נישט געקאָנט חתונה האָבן מיט דער טאָכטער פון אַ שאַטלענדישן באַראָן, אין וועלכער ער איז געווען ביז משוגעת פאַרליבט. זיין פרויס זיידע איז אומגעקומען אין שאַטלאַנד אויפן שייטעהויפּן — פאַרן וועלן איינפירן געוויסע יושרדיקע

דעפארמען. א ברודער יענעמס איז געקעפט געוואָרן אויפן מאַרק
אין עדינבורג פאַר אָנפירן מיט אַ בונט פאַר פרייהייט. אין אַזאַ
אַטמאָספערע איז דערצויגן געוואָרן זשענסיס פּאָטער פון קינדווייז
אַן. און צוליב דעם האָט שוין נישט געקאָנט האָבן אויף אים
קיין שליטה דאָס גאַוהדיקע יונקערטום און די עיפּושדיקע
אַריסטאָקראַטיע. ער האָט געדענקט פּמעט גאַנץ שעקספיר און
האַמער און פּלעגט זיי שעהנווייז ציטירן פון אויסנווייניק.

דער פּאָטער אירער לעבט שוין נישט און זי האָט דערי-
בער זייער פיל אויסצושטיין פון אירע אַריסטאָקראַטישע קרובים,
וועלכע ליבן דעם הער אין די הימלען און דעם הער אין בער-
לין. די קאַמפן האָבן שוין אַפילו טיילווייז אונטערגעגראָבן איר
געזונט. איך אַליין האָב אויך גענוג אויסצושטיין פון מיין
משפּחה, אין וועלכער עס געפינען זיך עטלעכע קלעריקאַלן און
עטלעכע סתם-שונאים. מיר זענען שוין זיבן יאָר תנאים-געשרי-
בענע און איבער דער צייט האָבן מיר שוין דורכגעקעמפט אַזוי-
פיל, וויפיל עס האָבן זיכער נישט דורכגעמאַכט מענטשן דריי
מאַל עלטערע פאַר אונז — און דאָך ווילן יענע אונז לערנען
לעבנס-חכמה. איך קאָן אייך פאַרזיכערן, אָן וואָסער ס'איז ראָ-
מאַנטזום, אַז פון קאַפּ ביז די פיס, און מיטן גאַנצן ערנסט
— ליב איך זיי.

איצט וויל איך פאַרן צו זיי קיין קרייצנאָך און דאָרט
חתונה האָבן. איידער מיר טרעטן צו צום אַרויסגעבן די נייע
„יאָרביכער“, זאָל דאָס פריער דערליידיקט ווערן.
האַב איך אייך שוין, פריינט רוגע, אָנגעמוטשעט מיט אַ
ביסל פּריוואַטער פּאַסקודסטווע. איך האָב פיינט דאָס גראַבלען
זיך אין דער פּריוואַטער פּאַסקודסטווע.

דאָס איז געווען אַרום צוויי ביינאַכט, נאָכן פאַרברענגען
דאָ אַ גאַנצן טאַג אין דער וווינונג פון אַרנאָלד רוגע. רוגע
האַט זיך געפּאַרעט אַרום אים מיט מוטערלעכער זאָרגעוודיקייט,
אים פּסדר מכבד געווען מיט דרעזדענער ספּעציאַלן, אַליין זיי

אים אריינגערענגט, און פארנאכט אים נאך געמאכט א סיור-
פריז דערמיט, וואָס ער האָט געברענגט זיינעם אַ חבר, אַ דאָק-
טאָר, צו באַטראַכטן דאָ אויפן אָרט מאַרקסן, ווייל ער האָט
פאַטאַל שלעכט אויסגעזעען.

אַנדערש וואָלט, מסתמא, נישט געקומען דערצו, אַז קאַרל
זאָל זיך מאַכן אַזאַ אַפּרעדעניש פון האַרצן — וואָרום נישט
צוליב דעם איז ער געקומען צו רוגען.

— איך וויל, פריינט מאַרקס, אַז איר זאָלט שרייבן צו
פיערבאַכן, אַז ער זאָל מיטאַרבעטן אויך אין די נייע יאַרבי-
כער, אייך וועט עס אפשר גיכער געלונגען צו פועלן ביי אים.
ס'איז אַ שאַד ער זאָל זיצן דאָרט אין זיין דאָרף און לאָזן פאַר-
דאָרט ווערן זיין פּילאָזאָפּיע — אויב ער וועט זי נישט אויפ-
פרישן מיט פּובליציסטיק, מיט קאַמף.

— פאַר דעם אומגעבילדעטן ווייזט זיך אויס, אַז דאָס
פאַרנעמען זיך מיט פּאָליטיק און אַנאַליזירן פאַרשידענע קלייני-
קייטן אין דער עקאָנאָמיק זענען בלויז פּלפּוליס איבער קליי-
ניקייטן. דאָס איז אָבער דער סאָרט קלייניקייטן, וואָס עס באַ-
האַנדלט די מיקראַסקאָפּישע אַנאַטאָמיע. ליידער, אויסער אַריס-
טאָטעלעס און לייבניץ, מיינען עס נאָך אַ סך פּילאָזאָפּן. איך
האַב שוין מיט אַ צוויי מאָנאַטן צוריק געשריבן אים אַ בריוו,
אים אויפּמערקזאַם געמאַכט, אַז ער וואָלט באַדאַרפט אַנשרייבן
עפעס וועגן דעם פּילאָזאָפּישן בלאַז-זאַק שעלינג. ער וואָלט
דערמיט אַ סך אויפגעטון פאַרן אמת. און ווער וועט נאָך דאָס
קאָנען טון אַזוי גוט ווי ער — פיערבאַך? ווייל איר זענט דאָך
פאַקטיש זיינער אַ קעגנער — האָב איך אים געשריבן — ווייל
דאָס, וואָס ביי אים איז געבליבן אַ פאַנטאַטישער טרוים פון
דער יוגנט, האָט איר דאָך מיט מענערישן מוט עס שאַרף אַדורכ-
געפירט. און דערפאַר האָלט איך אייך פאַר דעם איינציק-באַרו-
פענעם, באַרופענעם פון דער קעניגלעכער מאַיעסטעט — די נאַ-
טור און געשיכטע.

דערויף האָט ער מיר געענטפּערט:

„די שטאַט איז אַ תּפּיסה פאַר ספּעקולאַטיווע גייסטער. אַ

גרויסע באַדייטונג שרייב איך צו דער נאָטור און די סאַמע
קלענסטע — דער פּאָליטיק. ער זאָגט, אַגב, נישט אָפּ, נאָר
מען זאָל נאָך וואַרטן אַ שטיקל צייט. ער באַדויערט זייער דעם
אונטערגאַנג פון די „דייטשע יאַרביכער“. ער האַלט, אַז דאָס
פּאַלן פון די „יאַרביכער“, איז שיער נישט פון אַזאַ באַדייטונג
— ווי דאָס פּאַלן פון פּוילן.

יאַ, אַ פּילאָזאָפּ קאָן נאָר זיין דער, וועלכער קאָן זיך
אידענטיפּיצירן מיט מענטש און לעבן. נאָר דאָרט, וווּ ס'איז
דאָ באַוועגונג, שטורעם, ליידנשאַפט, בלוט, סענסועלעקייט, איז
אויך דאָ גייסט — אַזוי האָט ער דאָך מער-ווייניקער אַליין
געשריבן מיט עטלעכע יאַר צוריק. יאַ, נאָר לייבניץ האָט זיך
דערהאַלטן די גאַנצע צייט, און מיט זיין סאַנגוויניש, מאַטעריאַ-
ליסטיש-אידעאָליסטישן גייסט און טעמפּעראַמענט האָט ער אַ
ביסל אויסגעקערט דעם פעדאַנטיזם און די סכאָלאַסטיק.
יאַ, פּייערבאַך וועט פאַרטריקנט ווערן, און דאָס איז אַ
גרויסער שאַד.

סי'איו פארשיק א זשורנאל

אין פאריז, אין לאטיינישן פערטל, אין א גרויס צימער, אין וועלכן עס זענען געשטאנען עטלעכע קאסטנס מיט שריפט, ביי א קיילעכיקן טיש געדעקט מיט א גרינעם טישטוך, אָנגע-שטעלט מיט פלעשער וויין, גלעזער און צובייסנס, איז ביי יעדן פון די אַרומזיצנרע געלעגן אַ פריש-געדרוקטער, דיקער זשורנאל „דייטש-פראַנצויזישע יאָר-ביכער“.

אויבנאָן איז געזעסן דער עלטסטער פון דער געזעלשאַפט, אַ מאַן אין די מיטעלע יאָרן, וואָס האָט אָבער אין דער קלענ-סטער באַוועגונג נאָך אַרויסגעוויזן אַ סך יוגנט און פרישקייט. די לייכט-טונקעלע האַר קינסטלעך-אַרדנונגסלאַז פאַרוואָרפן אין אַ ווינקל פון שטערן, גרויסע לויטערע אויגן — כאַטש שוין פאַרצויגן מיש לייכטער מאַטקייט, וואַימער און טראַציקער בליק, שמאַלער קין — אָנגעשפּאַרט אויף אַ ווייס-פּוכיקן, ברייטן, אַרויסגעלייגטן קאַלנער. ער נייגט אויס אַ גלאַז וויין און ווענדט זיך הייטער צו די פאַרזאַמלטע:

— זאָלן לעבן די פראַנצויזישע פרויען! כאַטש זיי זאָגן, אַז מען פילט נאָך פון מיר אַלץ דעם דייטשן טאַבאַק און וויער-קרויט. ווען איך בין אָנגעקומען קיין פאריז און אויף דער גאַס געקריגן פון אַ פאַרבייגייער אַ לייכטן שטויס, האָט ער אויס-געשיט פאַר מיר אַ מבול מיט אַנטשולדיקונגס-ווערטער. זיי

האָבן מיר געקלונגען, ווי ראַסינישע מעלאָדיען. איך בין פשוט
ווערשראָקן געוואָרן פון דער זיסער העפלעכקייט. איך, וואָס
בין געוואָינט געווען צו די דייטש-פּויערשע שטויסן אין די זייטן
אַן אַ שום אַנטשולדיקונג. אין די ערשטע וואָכן פון מיין פּאַר-
ברענגען אין פּאַריז האָב איך זיך אייניקע מאָל בפּיוון באַמיט
צו באַקומען פון וועמען אַ שטויס, בלויז נאָר פּדי צו געניסן
די דאָזיקע מוזיק פון די אַנטשולדיקונגס-ווערטער. און איך האָב
אויך דערהערט, אַז די פּאַריזער דאַמע, וואָס האַנדלט אין די
האַליצעס, רעדט אַ בעסערן און פּיינערן פּראַנצויזש, ווי אונז-
זערס אַ דייטשע גרעפּין, וועלכע פּאַרמאַגט פּיר-און-זעכציק
אַריסטאָקראַטישע עלטער-זיידעס.

— זאָגט נאָך עפּעס וועגן די פּרויען, גענאָסע היינע —
האַט זיך אָנגערופן אין אַ עטוואָס שטומפּיקן דייטש אַ קרעם-
פּיקער מאַן מיט אַ פּוילבּלוטיק געזיכט — וועגן די פּרויען.
ער האָט זיך דערבּיי אַ פּאַרשאַרץ געטון זיינע לאַנגע,
קאָלטענעוואַטע האָר, אַ וויש אָפּ די וואָנסן, זיך צורעכט געמאַכט
דעם שוואַרץ-זיידענעם שלייף און זיך געגרייט צום הערן.
— די פּרויען, פּריינט באַקוּנין, צי זענען זייערע געזיכט-
טער שיין? שווער צו דערגיין. וואָרום זייערע געזיכטס-צוגן
זענען אין שטענדיקער באַוועגונג, יעדע פּאַריזערין האָט טויזנט
געזיכטער, איינס לאַכנדיקער, גייסטרייכער, רייצנדער, ווי דאָס
אַנדערע. זי ברענגט אין פּאַרלעגנהייט דעם יעניקן, וואָס וויל
צווישן זיי דאָס שענסטע געזיכט אויסוויילן. שווער צו דערגיין
זייער אמתדיק געזיכט. זענען זייערע אויגן גרויס? וואָס ווייס
איך? מיר פּאַרשן נישט לאַנג פון וואָס פּאַר אַ סאָרט איז דער
האַרמאַט, ווען זיין קויל האָט אונז דעם קאָפּ אַראַפּגעזעצט.

— עס פעלט זיי אָבער די געזונטקייט, ערדישקייט פון דער
רוסישער פּרוי. האָט איר שוין געזען די ציין פון אַרוסישער פּרוי?
— די פּראַנצויזישע פּרוי האָט אין זיך גאַרנישט קיין
מוטערלעכעס, ווי עס האָט עס צום ביישפּיל די יידישע פּרוי. און
וואָס איז דאָס פּאַר אַ פּרוי אָן מוטערלעכקייט? — האָט זיך
אַר-ינגעמישט דער מיטן צעפּייניקט-ליידנדן געזיכט מאָזעס הענט—

איר וויסט דאך, ווי קאמפערט האָט געזאָגט: „גאָט האָט נישט געקאָנט זיין אומעטום, האָט ער דערפאַר באַשאַפן די מוטער.“
— חשובע פריינט און גענאָסן, לאָמיר עסן און טרינקען ווי די פראַנצויזן, אָבער זיין ערנסט, ווי די דרום-דייטשן. וועלן מיר פאַרשעמען דעם דייטש-פראַנצויזישן בונד, דעם דייטש-פראַנצויזישן זשורנאַל, וועלכער ליגט פאַר אייך אַן אָפּענער, אַ פרי-שער, אַ פינקלדיקער און מיר וועלן גאַרנישט אַ שמועס טון איבער אים?

— רוגע האָט רעכט — האָט זיך אָנגערופן דער יינגער, מיטן קיילעכיקן, בלאַנדן בערדעלע פרידריך ענגעלס.
— גענאָסן! — האָט פּלוצלינג מיט אַ שטאַרקער שטימע אַ געשריי געטון היינע. — מיר האָבן פאַרגעסן צו טרינקען פאַרן זיג פון די שלעזישע וועבער.
— מען דערציילט, אַז ביי אַ דעמאָנסטראַציע פון די וועבער האָבן פיל רייכע הערן און אַפיצירן אַראָפּגענומען די היט.
— ווייל זיי האָבן מורא געהאַט, די פחדנים, מען זאָל זיי נישט אַראָפּנעמען די קעפּ.
— רויק, היינריך וויל אונז עפעס לעזן.

— די וועבער:

„מיט פאַרוואַלקנטע אויגן אַן טרערן,
זיי זיצן ביים וועבשטול פאַרשטשירעט די צייץ:
„דייטשלאַנד, מיר וועבן דיין טויטן-טוד,
מיר וועבן אַריין דעם דחייפאַכן פלוד,
מיר וועבן, מיר וועבן!
אַ קללה דעם געטש, צו וועלכן מיר האָבן געבעטן,
אין אייז-קאַלטע נעכט און אין הונגער-נויטן,
מיר האָבן בחינם געהאַפט און געוואַרט,
מען האָט אונז געלאָקט, מען האָט אונז גענאַרט,
מיר וועבן, מיר וועבן!
אַ קללה דעם קעניג, דעם קעניג פון רייכן,
וואָס אונזער עלנט ער קאָן נישט אויסווייכן,

אונזער לעצטער גראָשן ווערט געשינדט אין געריסן.
און נאָכדעם, ווי הינט ער לאָזט אויגו דערשיסן.
מיר וועבן, מיר וועבן!
אַ קללה דעם פאלשן פאָטערלאַנד,
וואָס האָט נאָר געגעבן שמאַך און שאַנד,
ווי יעדע בלום ווערט פריציטיק געפליקט,
ווי פוילניש און פרוכנע דעם וואָרם דערקוויקט.
מיר וועבן, מיר וועבן!
דער בעקן פליט, דער וועבשטול קראַכט,
מיר וועבן אייליק בייטאָג און ביינאַכט,
אַלט-דייטשלאַנד, מיר וועבן דיין מתים-טוף,
מיר וועבן אַרײַן דעם דרייפאַכן פלוך,
מיר וועבן, מיר וועבן!

— נאָך, ביס, נאָך!
— אין דיסדאָרף, ביי אַ לוויה פון אַ גענעראַל, איז
אויף דער גאַס געשטאַנען אַ גרופע אַרבעטער, און ווען דער
קאַראַוואַן האָט זיך צו זיי דערנענטערט, האָבן זיי גענומען רופן:
„ביס! ביס!“
עס האָט זיך אַ שאָט געטון אַ הילכיק געלעכטער. אַמ
לענגסטן האָט אָפגעקלינגען דאָס באַסאָווע געלעכטער פון באַקי-
נין. — פיין אַווי, בראַוואַ, בראַוואַ! נאָך!

— אויף די פעלזן בויען מיר,
די קירכע פון דעם דריטן,
דעם דריטן גייעם טעסטאַמענט
דאָס ליידן איז אויסגעליטן.

מיינע פריינד, איצט שלאָג איך פאַר, און מסתמא אויך
איר אַלע, אַז עס זאָל לייענען אונזער אימפעטפולער און מו-
טיקער הערוועג.
הערוועג האָט אַרויסגעצויגן אַ צעקנייטשט שטיקל פאַפיר
פון ראָק און שרייענדיק אָנגעהויבן:

„ווער ס'האט נאָר אַ האַרץ אין לאַזט זיך פון דעם פירן,
זאָל עס לאַזן נאָר ביים האַס זיך רירן.
איר האַט שוין גענוג לאַנג געליבט
און דערמיט פול געמאַכט די גאַסן,
מיינע פריינט! אַ לערנט זיך שוין ענדלעך אויך האַסן!“

מען האַט אויפגעעפנט נאָך עטלעכע פלעשער וויין. די גע-
מיטער האָבן זיך צעוואַרעמט געדיכטער רויך פון ליוולקעס און
ציגאַרן האַט זיך געוואַלקנט איבערן טיש און פאַרנעפלט אַביסל
די געזיכטער, באַקוּנין האַט גענומען ברומען אָן אומעטיק סיבי-
רער ליד, און היינע, דעם קאַפּ פאַרוואַרפן אויף דעם אַנלען
פון שטול — שטאַרק זיך איינקוקנדיק אינם זינגער האַט שטיל
צובאַגלייט.

ס'האָט זיך אויפגעשטעלט רוגע.

— מיינע הערן, מיינע פריינט, ס'פאַסט פאַר יונגע רו-
סישע סטודענטן, מיר ווערן דאָך שרעקלעך סענטימענטאַל.
— רוסישער סענטימענט האַט געבראַכט צום דעקאַבריסטן-
אויפשטאַנד. מיינע הערן!

און דערפאַר אים פאַרשפילט — האַט פאַמעלעך, ציילנדיק
די ווערטער געענטפערט דער 24-יעריקער ענגעלס.
מאַרקס האַט ווי פאַרלוירן אַ שמייכל אין דעם שפיציקן,
שוואַרצן בערדל אַריין.

— האָ, וואָלט מען באַדאַרפט מיטן דייטשן אינטעלעקט מיט
רוסיש האַרץ — האַט באַקוּנין ווי אַ ריטש געטון — ער האַט זיך
אַבער גלייך געכאַפט אויף דעם צו-הויכן טאָן. דערפילט די היי-
סע שווערקייט אין קערפער, האַט ער לייכט אַ נויג געטון מיטן
קאַפּ, אַ צעפיר מיט די הענט:

— אַנטשוילדיקט פריינט, שוין, ווייזט אויס, אַביסל בגלופין.
— אויב האַרץ, מיין פריינט, — האַט זיך העס צוגעבויגן צו
באַקוּנינען און ווי אים אַריינגעשעפטשעט אין אויער — דאַרפט
איר עס נישט צונעמען אינגאַנצן פאַר זיך. מיר, יידן, פרעטענ-
דירן אויך אויף אַ שטיקל האַרץ.

— די אידעע — מיינע חשובע — פלעגט זיך שטענדיק קאמפראמיטירן, אויב זי פלעגט זיך נאָר אונטערשיידן פון אינ-טערעסן. יעדער מאַסן-אינטערעס, וואָס ווערט אין דער געשיכ-טע דורכגעוועלט, דערשיינט אין אָנהייב אויף דער וועלט-סצענע אין דער אידעע אָדער אין דער פאָרשטעלונג אין אַזאַ פאָרם, וועלכע איז פיל ברייטער פון זיינע אמתע גרעניצן.

שטיל האָט זיך היינע אָנגערופן צו הערוועגן:

— איר האָט געהערט? ווי מיר שיינט, איז נאָר דער

איינער ראוי צו טראָגן דאָס פראָפעסאָרישע בערדעלע. און איך מיינ אַ פראָפעסאָר פון דער גרויס, ווי אַ העגעל און אויב נישט נאָך העכער.

איך מוז אייך באַמערקן, געשעצטע מיטאַרבעטער — האָט זיך ווידער אויפגעשטעלט רוגע — אַז איר ווייסט דאָך, ווי שטאַרק איך לויב די גרויסקייט פון אונזער יונגן דענקער און קעמפער קאַרל מאַרקס. דאָס, צום ביישפּיל, וואָס ער האָט געשריבן אין דער ריינישער צייטונג וועגן פרעסע-פרייהייט, איז דאָך נאָך קיינמאָל אַזוי טיף נישט געזאָגט געוואָרן, און, דאַכט זיך, אַז גאַרנישט גרונטלעכער קאָן מען שוין זאָגן וועגן דעם. מיר דאַרפן זיך ווינטשן דאָס באַווייזן זיך פון אַזאַ קראַפט, געניאַליטעט און מייסטערהאַפטע באַהערשונג איבער דער אַלגעמיינער מח-צעטומלעניש, וואָס עס הערשט איצט אין דייטשלאַנד. נאָר די פריער-אָרויסגעזאָגטע געדאַנקען, הגם טיף און שאַרף, זענען זיי דאָך דאָגמאַטיש און אַזעלכע געדאַנקען, געשעצטע מאַרקס, האָט איר אין אייערע צוויי אַרטיקלען פון די "אַרביכער" גאַנץ היפש, ווען איך וואָלט נישט קראַנק זיין לעצטנס, וואָלט איך זיך מיט אייך שטאַרק באַראַטן, צי איך זאָל זיי לאָזן אין אַזאַ פאָרם, ווי זיי זענען אָפגעדרוקט, ווייל אַ סך זענען פשוט נישט-צוגעפּיילט, צו שאַרף, צו ראַציק.

— מיינע פריינט, נישט נאָר צווישן די קעמפער פאַר

רעפּאָרמען איז אויסגעוואַקסן קאָמפּלעטע אַנאַרכיע, נאָר ביי יעדן איינעם פון זיי גופא, ווייל זיי אַליין האָבן נאָך נישט די קלאַ-רע פאָרשטעלונג, וואָס מען באַדאַרף טון. די נייע ריכטונג דאַרף

זיך באזירן אויף דעם, וואָס מיר טראָגן נישט אַרויס קיין פאַר-
 טיקן אורטייל, נאָך איידער מיר זענען גענוי דערגאַנצען די טודות
 פון פאַרברעכן. מיר טאָרן נישט צוגיין מיט קיין שום פאַרטיקע
 דאָגמען. ביז איצט האָט די לעזונג פון דער רעטעניש זיך גע-
 רוט פאַרטיקערהייט אין די שופּלאַדן ביי די פּילאָזאָפּן און עס
 איז גענוג געווען, אַז די וועלט זאָל פּאַנאַנדערעפּענען איר מויל
 און געבראָטענע טייבעלעך פון דעם אַבסאָלוטן אמת זאָלן איר
 פאַלן אין פּיסקל. מיינע פּריינט! די פּילאָזאָפּיע האָט זיך איצט
 שוין אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד. אין די ווייטערדיקע העפטן
 פון אונזער זשורנאַל וועלן מיר דאַרפן מער געדענקען אין דעם
 אַרבעטער. דער אַרבעטער איז ביז איצט נאָך דאָס שיק-יינגל
 פון דער פּאָליטיק און אַן אַביעקט פון מיטלייד פון טייל פּוב-
 ליציסטן און סאָציאַלאָגן. גוואַלד דאַרף באַקעמפט ווערן מיט גוואַלד.
 אָבער דערביי קאָן אויך די טעאָריע ווערן אַ טייל פון דער מאַטע-
 ריעלער גוואַלד, אויב די טעאָריע וועט נאָך זיך נאָכציען די
 מאַסן און די מאַסן וועט זי נאָכציען נאָר דאָן, ווען זי וועט זיין
 אַ פּאַקטיש ראַדיקאַלע. די טעאָריע ווערט פאַרווירקלעכט נאָר דע-
 מאַלט, ווען די פאַרווירקלעכונג פון איר איז נויטיק פאַרן פּאָלק.
 ס'איז ווייניק דאָס, וואָס דער געדאַנק שטויסט צום קאַמף פאַר
 דער פאַרווירקלעכונג, מען דאַרף, אַז די רעאַלע ווירקלעכקייט זאָל
 אים שטויסן צו דעם געדאַנק. די פּילאָזאָפּיע קאָן געפינען אין
 דעם אַרבעטער דעם מאַטעריעלן וואָפּן און דער אַרבעטער מוז
 געפונען אין דער פּילאָזאָפּיע דעם גייסטיקן וואָפּן. אַז די אַלע
 באַדינגונגען וועלן זיין, וועט קומען דאָן דער טאָג פון איבער-
 געבורט, פון אויפּוואַכן, פון פּאַקטישן תּחית-המתים.

באַקוינן האָט זיך געוואָרפן צו מאַרקסן און לאַנג אים
 געדריקט די האַנט. אין אַ זייט איז געזעסן ענגעלס און די
 אויגן זענען אים ווי גרעסער און לויטערער געוואָרן.
 היינע האָט זיך אָנגערופן :

— אַ שאַד, היינריך מאַרקס, וואָס דו האַסט אויפּגעהערט
 שרייבן לידער. און אפשר פאַסט דאָס נישט פאַר קיין נביא ?
 ער האָט זיך ווידער אָנגעבויגן צו הערוועגן און שטיל געזאָגט :

— דו האָסט באַמערקט, אַז ער שטאַמלט אַביסל? אויך
משה, זיין עלטער-עלטער-זיידע האָט געשטאַמלט.

— אַלע גרויסע טאַטן פון דער געשיכטע זענען שטענדיק
געקומען פונם פּאָלק. איך וואָלט נאָך צוגעגעבן — און די גייס-
טער, וועלכע פאַרבונדן זיך אויף לעבן און טויט מיטן פּאָלק.
די גרויסע מאַסע אָרימע און געדריקטע איז פון אייביק-אַן גע-
ווען דער איינציק-שאַפנדיקער עלעמענט, פון וועלכן עס זענען
אַרויסגעוואַקסן אַלע וועלט-אויפטרייסלענדיקע רעוואָלוציעס. דער
יחיד, ווי שיין און זיטלעך ער זאָל נישט זיין, קאָן נישט זיין
קיין שוהף צום אמת, אויב ער לעבט נישט אין און מיט אַ גע-
מיינשאַפט. איר וועט נאָך, חברים, אַ סך נחת האָבן פון דעם
דייטשן פּאָלק און איך זאָג אייך פייערלעך צו, אַז אויך אונזער
אָרים, פאַרשקלאַפּט, באַראַריש פּאָלק וועט אייך נאָך אַ סך פרייד
פאַרשאַפן. באמת, מיינע ליבע פריינט, מיר אַלע יינגע וועלן
נאָך דערלעבן די פירות פון אונזער אַרבעט. באמת, חברים, עס
לוינט זיך צו לעבן אין אַזאַ צייט און מיר דאַרפן זיך פילן
גליקלעך. מיר אַלע יינגע וועלן נאָך זיכער דערלעבן די גרויסע
רעוואָלוציע.

— און מיך, פריינט באַקווינן, רעכנט איר נאָך אויך צו
די יינגע? ענטפערט בעסער, אַז נישט. ווייל אַנדערש, וואָלט עס
געהייסן, אַז די רעוואָלוציע וועט שוין זיין גאָר בקרוב. וואָרום
איך גרייט זיך, דאַכט זיך, שוין גאָר בקרוב אין וועג אַריין...

— פאַרוואָס, מייסטער היינע? איר?

— ווייסט איר נישט דאָס וואָרט פון מענאַנדער? „די גע-
צערטלע פון גאָט שטאַרבן יינג“.

— איר ווערט אָבער געאַכטעט און געצערטלט פון פּאָלק
און נישט פון גאָט.

— וועל איך אויך שטאַרבן.

— וועט דיין גייסט לעבן! — האָט הייליכיק זיך אָנגערופן

מאַרקס.

דער עולם האָט זיך האַרציק צעלאַכט.

הערוועג האָט שטיל איינגערוימט העסן:
— איך האָב באַמערקט ביי אים טרערן אין די אויגן. אָט
דאָס זענען מיר דיכטער, אַ פאַרשאַלטענע אומה.

— די יידישע פינאַנסיסטן האָבן דאָך אַלע פּריווילעגיעס!
זיי העלפּן צו די פירשטן אין אַלע געמיינסטע שווינדלערייען און
מאַכענאַציעס. און דערפאַר האָבן זיי דאָך פּריווילעגיעס, מער ווי
עס האָט אַ פינפטל פון אַלע איינוווינער אין דעם פירשטנטום.
דעם פּילאָזאָף מאָזעס מענדלזאָן איז דאָך נאָר דערפאַר דערלויבט
געוואָרן צו וווינען דאָרט, ווייל ער איז אָנגעשטעלט אַלס בוכ-
האַלטער אין אַ באַנק, וואָס זיין באַלעבאָט, דער ייד, מאַכט
געשעפטן מיט דעם פירשט. וואָרום ווי מען האָט נאָר אָפגעזאָגט
מענדלזאָנען פון דעם בוכהאַלטער-פּאַסטן, האָט מען דאָך אים
גלייך אַרויסגעטריבן פון דעם פירשטנטום, נישט געללאָזט אים
דאָרט מער וווינען. איז דאָ אַ באַציונג צו פּאַלק? ניין, נאָר צו
שטאַנד און קלאַס. און פאַרוואָס, אַז מען רעדט שלעכט וועגן
דער יידישער רעליגיע, פילן זיך באַליידיקט אויך די נישט-
רעליגיעזע יידן?

מאַרקס הערט זיך אויפּמערקזאַם צו צו יעדן וואָרט, וואָס
עס רעדט ענגעלס.

— עס איז נישט אינגאַנצן ריכטיק. גראַד פיל יידן רעדן
שלעכטס אויף יידן. איך דענק, אַז ווען עס הערט אויף די
פיינטלעכע שטעלונג פון קריסטנטום צו דער קולטור, הערט אויך
אויף איר פיינטלעכע שטעלונג צום יידנטום.

היינע איז געזעסן ביי זיין זשורנאַל און אויפּמערקזאַם
נאָכאַמאָל געלייענט מאַרקס' אַרטיקל איבער דער יידן-פּראָגע.

— ווונדערט זיך מיר אויף אייך, חבר העס. אַזוי רעדט
אַ פאַרגעשריטענער סאַציאַליסט? עפעס רעדט איר אין קאָטע-
גאַריעס, פאַרבינדט דאָס מיט קולטור. איז אונז, נישט-יידן,
טאַקע אַזוי שווער אייך צו פאַרשטיין?

— יא, שווער. ביי א בלוט-בלבול אין דמשק פרענט מען נישט קיינעם, צי ער איז רעליגיעז אדער נישט, צי ער איז סאציאליסט, ליבעראל אדער רעאקציאנער און מען שלעפט אונז אַלע צוזאמען אין איין סטאדע און מען מאַכט אַלעמען פאַר-אַנטוואָרטלעך, און אַלעמען שרייט מען נאָך: „העם-העם יודע!“ — און פייערבאַך האָט דאָך געשריבן: „די יידן האָבן נאָך ביז היינט-צו-טאָג דערהאַלטן זייער אָפגעזונדערטקייט, זייער פּרינציפּ, און זייער גאָט איז נאָך אַלץ — עגאָזיסם. און עגאָזיסם מאַכט דעם מענטש באַגרענעצט, גלייכגילטיק צו אַלעם, וואָס האָט נאָר נישט קיין שייכות מיט זיין אייגענעם דערפאַלג.“

— איז עס נאָר דער ייד? האָט איר דאָך געהערט פריער פון מאַרקסן די אינטערעסאַנטע, אַלנפאַלס נייע, דעפיניציע פון אידעע איבערהויפט?

מאַרקס איז נאָך אַלץ געזעסן שווייגנדיק, געפּיפקעט. די יודלעך און אויפּמערקזאַם זיך איינגעקוקט אין ענגעלסן און זיך צוגעהערט צו זיין רעדן.

— נו, מאַרקס באַקעמפט דאָך בויערס טעאָלאָגישן צו-גאַנג צו דער יידן-פּראָגע און שטעלט זי פאַר אַלס ריין-געזעלשאַפּטלעכן, פּאָליטישן ענין, אַזוי ווי עס איז איבערהויפט יעדע רעליגיע. אָט האָט איר: „די פּאָליטישע עמאַנציפּאַציע פון ייד, קריסט, דעם רעליגיעזן מענטש איבערהויפט, איז אידענטיש מיט דער עמאַנציפּאַציע פון דער מלוכה — פון יודאאיזם, קריסטאָניזם, פון רעליגיע איבערהויפט.“ ווען פייערבאַך שאַצט אָפּ די יידישע רעליגיע לויט די אייגנשאַפטן פון יידישן שטאַם, טוט דאָס מאַרקס אַנדערש און באַווייזט דעם געזעלשאַפּטלעכן שורש פון דער יידישער רעליגיע. „וועלכעס איז דער ערדישער גרונט פון יודאאיזם? — פּראַקטישער באַדאַרף, גיריקייט. וואָס ערט אַ ייד אויף דער ערד? — שווינדל. ווער איז זיין ערדישער גאָט? — געלט! איז דעריבער דאָס באַפרייען זיך פון דער מאַכט פון שווינדל און געלט, דאָס הייסט פון דעם רעאַלן, פּראַקטישן יידנטום, וואָלט שוין דאָס געהייסן די זעלבסטבאַפרייונג. ווען דער ייד וועט אָבערקענען דאָס פּראַקטישע זיין פון יידנטום

פאר עפעס שעדלעכס און וועט זיך באַמיען דאָס צו באַזייטיקן
פון זיך, וועט דאָס זיין אַן אַרבעט נישט נאָר פאר דער איי-
גענער אַנטוויקלונג, נאָר עס וועט מיטהעלפן עמאַנציפירן די
מענטשהייט איבערהויפט.

— סכאַלאַסטיק, אויך גערעדט אין קאָטעגאָריעס און אַב-
סאָלוט נישט אין גייסט פון מאַרקס' דענקען און שרייבן זעלבסט.
אַנב, לאַמיר אויסמיידן וועגן דעם צו דיסקוטירן. מיר וועלן זיך
נישט צוזאַמענרעדן.

היינע האָט אַרויסגענומען פון זיין טאַש אַ בלאַק-נאָטיץ,
אַרויסגעריסן אַ בלעטל און אָנגעשריבן דערויף: „איך האָב ליב
די יידן פּערווענלעך“.

— דאָ זיצט דאָך דער מחבר אַליין — האָט זיך רוגע
געווענדעט צו מאַרקסן — פאַרוואָס נעמט איר נישט קיין וואָרט
אין דעם וויכוח?

מאַרקס האָט זיך נישט אויסגעדרייט, ווייטער זיך שטאַר
איינגעקוקט אין ענגעלסן און געענטפערט:

— אַליין, וואָס איך האָב געטראַכט וועגן דעם, האָב איך
אויפגעשריבן און שוין אָפּגעדרוקט.

ווען העס האָט אָפּגעקערט דעם קאַפּ אין אַ זייט, האָט
ער באַמערקט, ווי היינע האָט צו אים אַ מאַך געטון מיט דער
האַנט. ער האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס מיינט — ער זאָל אויפ-
הערן רעדן וועגן דעם.

ס'איז שוין גענוג שפּעט ביינאַכט, אין צימער איז דוּשנע
און אָנגערויכערט, מען ליידיקט נאָך אויס די רעשטלעך וויין —
ווי אין דעם גיט זיך האַסטיק אַ פּראַל-אויף די טיר און עס
פאַלט אַריין בערנאַיס:

— חברים און פּריינט! אַ בשורה, נישט קיין גוטע און
אפשר יאָ אַ גוטע. איך האָב איצט באַקומען אַ ידיעה, אַז נעכטן
אינדערפרי, דריי שעה נאָכדעם ווי דער זשורנאַל איז אָנגעקומען
אין פּרייסן—איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אַ באַפעל דער פּאַליציי,
אַז ווי ס'וועלן נאָר אַריבערטרעטן די גרענעץ — אַרנאָלד רוגע,
מאַרקס, וויינע און איך—זאָלן מיר גלייך אַרעסטירט ווערן!

ביים פאנאנדערגיין זיך, האָט היינע אָפגערוּפן העסן אין
אַ זייט :

— אַ ברעסלויער יינגערמאַן, אויך אַן אויפגייענדיקער שטערן,
ערשט גיינצן יאָר אַלט, זיין נאָמען איז פּערדינגאנד לאַסאַל, איז
בעת מיין זיין אין ברעסלוי, געקומען צו מיר און מיר איבער-
געלייענט אַ פּעקל לידער, אַ פּראָגמענט פון אַ דראַמע, עטלעכע
אַרטיקלען און דערביי מיר אויך געוויזן זיינס אַ טאַג-בוך, וואָס
ער פירט שוין זייט לאַנגע יאָרן. אַ קערל מיט טעמפּעראַמענט,
הייס בלוט. דורכקוקנדיק אַ ביסל דאָס טאַג-בוך, האָב איך דאָרט
געפונען אַ צוויי זייטלעך, וואָס איך האָב זיי מיר גלייך אי-
בערגעשריבן. אַט האָט איר זיי דאָ און ברענגט עס מיר אָפ צוריק.
אַרויסגייענדיק, איז העס גלייך אַריין אין דעם ערשטן
קאַפּע, וואָס ער האָט אָנגעטראַפּן און זיך געזעצט לייצען די
צוויי בלעטלעך.

„איך האָב דאָס אים געזאָגט. און אין דעראמתן, איך האָלט
זיך פאַר איינעם פון די בעסטע יידן, וואָס ס'קאָן נאָר געבן.
כאָטש איך היט נישט אָפ די ריטואַל-דינים. איך וואָלט פּעיק
געווען ווי יענער ייד אין בולווערס „לאַלאַ“ מיין לעבן איינצו-
שטעלן, אַבי אויסצולייזן די יידן פון זייער איצטיקן געדריקטן
מצב. עס וואָלט מיך נישט אָפגעשראַקן אַפילו דער עשאַפּאַט,
אַבי איך זאָל נאָך קאָנען זיי צוריק מאַכן פאַר אַ געזאַכטעט
פאַלק. אַך, ווען איך גיב זיך איבער מיינע קינדערשע טרוימען,
איז מיין ליבסטער געדאַנק אַלעמאַל — זיך שטעלן אין דער שפיץ
פון די יידן מיט וואָפּן אין דער האַנט און זיי ווידער מאַכן
זעלבסטשטענהייק.“ (פ. לאַסאַל 1840).

שוין ווידער רדיפות אויף יידן, אַ בלוט-בלבול אין דמשק.
יא, אַ פאַלק, וואָס פאַרטראַגט אַזעלכעס, איז שרעקלעך! זאָל עס—
אָדער נקמה נעמען אָדער אָננעמען פאַר לייב אַזאָ באַהאַנדלונג?
די יידן פון דער שטאָט טראַגן איבער גרוילעכע זאַכן.
נאָר פאַריער קאָנען אַזוינס פאַרטראַגן און נישט רעאַגירן; אַפילו
די קריסטן באַווונדערן אונזער לעבלעך בלוט — פאַרוואָס מיר

שטעלן זיך נישט אנטקעגן, פארוואס מיר שטארבן נישט ליבערשט
אויפן שלאכטפעלד, איידער אומצוקומען פארפייניקטע. זענען די
ליידן, וועלכע האָבן באַוווּיגן די שווייצער צו אַן אויפשטאַנד
געווען שווערערע? פאַלק פון פּהדנים! דו ביסט נישט ווערט קיין
בעסערן גורל!

ווידער אַמאָל די אומגלומפערטע מעשיות, אַז די יידן באַ-
נוצן קריסטלעך בלוט! אין ראַדאָס און אין לעמבערג. איצט די
זעלבע געשיכטע אין דמשק. דאָס, וואָס די בלבולים לאָזן זיך
הערן פון אַלע ווינקעלעך אין דער וועלט, זאָל זיין, שיינט מיר,
אַן אַנזאָג דערויף, אַז ס'איז טאַקע שוין באַלד צייט, מיר זאָלן
נעמען זיך העלפן דורך קריסטלעך בלוט! טו אַליין פאַר זיך
און גאַט וועט דיר העלפן! די קאַרטן זענען אויפגעוואָרפן, זיי
וואַרטן נאָר אויף די שפּילער! (פ. לאַסאַל, 1840).

פארווערטס

ס'האט אָנגעהויבן גיין מיט שנעלע טריט.
צום ערשטן, ווי געוויינלעך, גייען שנעל נאָך נאָך יעדן
נייעם ווינטל די, וואָס איז זיי אָן אונטערשיד וואָס פאַראַ ווינט
דאָס איז, אַבי מען קען דערביי עפעס האָבן דערפון. איינער אַ
בערנשטיין, וואָס האָט זיך פאַרנומען מיט טעאַטער-רעקלאַמעס,
געקריגן געלט פון דעם פרייטיש-קעניגלעכן גענעראַל-דירעקטאָר
פאַר מוזיק — קאָמפּאָזיטאָר מערבער, וועלכער איז שטאַרק להוט
נאָך אַ ביסל רעקלאַמע, — האָט פאַר דעם געלט געוואָלט פאַרלייגן
אַ צייטונג. דאָרט וועט מען ערשט אויף אַן אמת אָנפירן מיט
דער טעאַטער-רעקלאַמע. וואָס פאַראַ נאָמען געבן דער צייטונג עפעס
שרייט דאָך די גאַנצע וועלט: „פאַרויס, פאַרווערטס!“, אַז מען
גיט מיט גרויסע שריט פאַרווערטס, נו, קינדער, זאָל די ציי-
טונג הייסן „פאַרווערטס“. די רעדאַקציע-לייטונג וועט ער איבער-
געבן דעם געוועזענעם פרייסישן אַפיציר פאַרנשטעט. עפעס
שמועסט מען, אַז ער איז אַן אַגענט, אַ שפּיאָן, ווייסט אים
דער טייל, וואָס קאָן דאָס אים אינטערעסירן?
מען האָט איינגעלאָרן עטלעכע פון די נייע נעמען, פון
די עמיגראַנטן, עפעס זענען די אַזוי שנעל באַרימט געוואָרן —
אַבי עס זאָל ציען, דערלייגן דערצו וועט מען נישט, זאָלן זיי
נאָר אַ ביסל אויסאַרבעטן די צייטונג, וועט מען זיי שוין שנעל
משלח זיין. פאַרווינדליך זיך ביי זיין מלוכה ווילט זיך דעם
פאַרנשטעט נישט, ער וועט דאָך נישט שטיין אויף איין ברעט
מיט די עמיגראַנטן.

די צייטונג איז ארויס. און אז די פריישישע מיניסטארן האָבן דערזעען אין דער צייטונג די נעמען היינע, רוגע, מאַרקס, בערנאָיס און באַקונין, האָט מען גלייך איר צוגענומען דעם דעביט. אויב אזוי, אָז אַלצאיינס איז שוין די צייטונג דאָרט פאַר-באַטן, דאַרף מען דעם קורס פאַרשאַרפן. נאָכמער צופּעפּערן, אזוי, אָז ס'זאָל לוינען די פּיליטערס צו באַציען זי צייטונג אומלעגאַל.

שנעל האָט רוגע פיינט געקריגן מאַרקסן. ער דרוקט אָפּ אַן אַרטיקל אין „פאַרווערטס“, אין וועלכן ער דערציילט, אָז דער פריישישער קעניג איז אַ שיכור, אָז ער פירט מיט זיין הייב נאָר בלויז אַ גייטיק צוזאַמענלעבן און מער נישט... און נאָך עטלעכע אַזעלכע ביליקע רכילותלעך און שרייבט זיך אונטער „דער פרייס“. אַלע וועלן דאָך זיכער מיינען, אָז דאָס איז מאַרקס' אונטערשריפט, זאָל ער טאַקע האָבן. פאַר באַקאַנטע האָט רוגע שוין באַטיטלט מאַרקסן „דער נעבעכדיקער אינדיווידואַל“ און „דער פאַרשאַטענער ייד“. מאַרקס האָט באַוווּן אַפּצודרוקן אין „פאַרווערטס“ נאָר איין-און-אַינציקן אַרטיקל און זיך גלייך אָפּ-געזאַגט ווייטער מיטצואַרבעטן.

דער פראַנצויזישער אינערן-מיניסטער גיואַ האָט צוליב-געטון דעם באַליידיקטן פריישישן קעניג און גלייך באַפּוילן אַרויסצושיקן פון לאַנד באַקונינען, מאַרקסן, בערנאָיסן, רוגען און בערנשטיינען. נישט לאַנג האָט געדויערט, ווי רוגע און בערנשטיין זענען גלייך אַוועק אין דער דייטשער געזאַנדשאַפט, באַלייגט הרטה-בריוו און אַ דערקלערונג, אָז פון איצט אָן וועלן זיי שוין זיין העכסט-לאַיאַלע בירגער. און וואָס שייך דעם חזירישן אַרטיקל וועגן קעניג — איז ער גרייט אויף אַלעם צו שווערן, אָז דאָס האָט נישט געשריבן ער, רוגע, נאָר די יינגע הוליאַקעס.

ברונאַ בויער האָט שוין אויך אָנגעשריבן אין זיין שאַו-לאַטנבורגער זשורנאַל „די אַלגעמיינע לייטעראַרישע צייטונג“, אין וועלכן עס האָבן מיטגעאַרבעט נאָר זיינע צוויי ברידער

עדגאר און ענגערט, א חוזקדיקע אָפּהאַנדלונג איבער די אָר-
טיקלען פון מאַרקס און ענגעלס אין די „יאָרביכער“. מאַרקס
און ענגעלס האָבן שוין געהייסן „די גרויסע חכמים און גרויסע
ראַדיקאַלן“. אַ טייל פון די ביז-איצטיקע אידעען האָבן דערפאַר
באַנקראַטירט (און זיי זענען שוין געווען פון פאַרויס פאַראַר-
טיילט דערצו), ווייל מיט די אידעען האָט זיך אינטערעסירט
די מאַסע, נישט נאָר זיך אינטערעסירט, נאָר באַגייסטערט מיט
זיי. די אידעע האָט דעריבער געמוזט זיין אויבערפֿלעכלעך, זיין
אויסגערעכנט אויף דעם בראַוואַ-געפאַטשעריי פון די מאַסן. און
די הערן מאַרקס און ענגעלס ווילן גיין אין דער ריכטונג
נאָך ווייטער.

האָט מען באַדאַרפט דערויף ענטפערן. ענגעלס האָט עס
געמאַכט באַלד פון אונטער דער האַנט — אַנגעשריבן אַ גאַנצן
דרוק-בויגן. מאַרקס אָבער האָט זיך אַוועקגעזעצט שרייבן, איין
טאָג און נאָך אַ טאָג, אַ וואָך און נאָך אַ וואָך, איינמאָל אָפּ-
געזעסן ביים שרייב-טיש פיר טעג און פיר נעכט, נישט צולע-
נענדיק זיך אַפילו אויף קיין איין מינוט און נאָך דעם אַלעם
ערשט דערקלערט, אַז עס וועט נאָך מוזן דויערן עטלעכע חדשים.
די אַרבעט איז אויסגעוואַקסן ביז איבער 20 דרוק-בויגן (א בוך
פון איבער 20 דרוק-בויגן האָט שוין אויך נישט געטאַרט קאָג-
פּיסקירט ווערן) און די ברידער בויער זענען דאָרט געקרוינט
געוואָרן מיט דעם נאָמען „די הייליקע פאַמיליע“. אונטער דעם
נאָמען איז דאָס בוך דערשינען.

דער טערמין פון ווײַן-רעכט אין פאַריז האָט זיך שוין
געענדיקט. ענגעלס איז צוריק אַהיימגעפאַרן קיין באַרמען און
מאַרקס איז אַוועק קיין בריסל.

ביי דער באַן איז נאָר בייגעווען פלוז היינריך היינע.
עס איז אים שטאַרק שווער געווען זיך צו שיינן מיט מאַרקסן :
— איך פאַרזיכער דיך, אַז די היינטיקע פירער פון פראַ-
לעטאַריאַט זענען די גרעסטע גייסטער און פּילאָזאָפּן. און אויך
ווייל איך דיר זאָגן, אַז דאָס יאָר 1844 איז דער שטאַרקסטער
און העכסטער שטאַפל פון מיין שאַפונג. און נאָך וויל איך דיר

זאגן, ליבער היינריך, אז דו ביסט דער טויף-פאטער פון מיין
„ווינטער-מעשהלע“. דו זעסט ווי עס זעען אויס די בויערס און
די רונגעס? די דייטשן ווערן גארנישט בעסער אין אויסלאנד,
שונקט ווי דאָס עקספּאָרטירטע ביר. אַלץ גאָר מיר און מיר—

אין שטוב

אין א זויבער, נישט גרויס צימער, ביים פענסטער, איז געזעסן די איינאונדרייסיקיעריקע זשענני וועסטפאליען. די גאס איז ווייט פון האַנדל-צענטר, ס'איז שטיל דאָ, נאָר פון צייט-צו- צייט פאָרט אַדורך אַ קאָטש, עס שלעפט זיך דורך אַ וועגעלע מיט קוילן, אַ באַלעבאָסטע איילט פון די האַליעס מיט אַ פּויל פּאַרטוך גרינוואַרג — ס'איז אומעטיק דאָ אין בריסל, ס'איז נישט פאַרייז. אין פאַריז פלעגן קומען צו זיי אַ סך מענטשן, דאָ קומט כמעט קיינער נישט, און קאַרל איז אומעטום אַלצייגס פאַרנומען. אָבער ער זיצט ביז טיף אין דער נאַכט אַריין און שרייבט, אַדער ער גייט אַוועק אין שטאָט און זוימט זיך דאָרט לאַנג-גע שעהן.

יעדע מינוט שלאָגט קאַפּויר אַן איבלעניש, אין רוקן שטעכט — זי דאַרף בקרוב שוין ווערן מוטער — און אַרום איז קיינער נישטאָ, אַלץ פּרעמדע און די, וועלכע קומען יאָ אַמאָל אַריין, זענען בלויז מענער. און דאָס געלט לאָזט זיך אויך שוין אויס.

זי הויבט זיך אויף פון בענקל, וויל צוגיין אַפּשטויבן די ביכער אויפן הענג-שענקל, נאָר זי דערפילט גלייך אינעווייניק אַ טרייסלעניש. עס וואַרפט זיך. אַ קינד, וואָס לעבט שוין. שרייבן דער מוטער — וועט זי הייסן קומען צו פאַרן און אויף קיין הוצאות וועט שוין נישט סטאַיען און בעטן געלט ביי דער מוטער וועט זי באין-אופן נישט.

איר קארל קלעטערט שנעל פון איין שטאפל אויפן צווייטן.
 ער איז שוין איצט, דאכט זיך, אויף א גענוג הויכן שטאפל,
 ער איז צעשטרייט, ער שטראלט. — מען האט פאר אים מורא.
 ער האט נעכטן געמוזט גיין אין דער פאליציי אונטערשרייבן,
 אז ער וועט נישט שרייבן קעגן דער רעגירונג — זיי האבן מורא
 פאר אים, דייטשלאַנד, פראנקרייך, בעלגיען, זיי האבן מורא פאר
 א נייעם אמת, צו אלטע אמתן איז מען שוין געווינט זיך נישט
 צו רעכענען מיט זיי. זי דערמאנט זיך איצט ווי איר פאטער,
 נישט לאנג פארן טויט, (קארל האט דאן געלערנט אין בערלין)
 האט זי אריינגערופן צו זיך אין צימער אריין און איר געזאגט:
 „דער קארל וועט נאך א סך היפשעס אויפטון. עס ווענדט זיך
 אפטמאל אין דער פרוי, זי קאן עס צעשטערן, צעקוועטשן,
 אדער פארקערט. אין ערגסטן פאל דארף זי זיין זיין וועכטערין
 און באשיצערין. געדענק-זשע אין דעם, זשענני“.

מען קלאפט אין טיר. קארל.

— א בראווער דער ענגעלס. מיר צוגעשיקט פון בארמען
 400 פראנק. יא, און אויך פון היינען האב איך געקריגן א
 בריוו. זעסט, טייערע, פאעטן קאנען לויבן. א האלב זייטל מיט
 לויבן פאר דיר. „אט האסטו — ענדיקט ער — ווארעמע גרוסן
 פאר דיין אנטציקנדער און גייסטרייכער זשענני“.

איבערגעטריבן, דער קארל, אמת, זשענני?

זיי האבן זיך צעשמייכלט ווי קינדער.

— האסט אפשר געדולד א ביסל, טייערינקע, וועל איך

דיר איבערלייענען ענגעלס' בריוו.

„די גאס איז אין אונט דא זייער אומזיכער. די בורזשוא-
 אזיע ווערט געקאטעוועט, מיט מעסערס געשטאכן און בארויבט.
 ווו מען גייט, טרעפט מען זיך אן אויף קאמוניסטן. פדי צו
 וויסן צו די פאסט מאכט נישט עפעס מיט אונזערע בריוו, נו-
 מעריר זיי. ווען מען זאגט דעם עולם, אז רוגע איז נישט קיין
 קאמוניסט, גלויבן זיי נישט. זיי באדויערן, וואס אזא גרויסע
 ליטערארישע קראפט געהערט נישט צו אונז.
 האסטו שוין געלייענט שטירנערס. דער איינציקער און

זיין אייגנטום? קודם-כל מוז מען אים דערווייזן, אז אויך זיינע
 עגאָסטישע מענטשן וועלן מוזן קומען צום קאָמוניזם. דאָס מוז
 מען דעם קערל דערווייזן. אויסערדעם מוז מען נאָך אָנשרייבן
 אַ טעאָרעטיש-זאָלעכע דערקלערונג. מיר מוזן דאָס אָלגעמיינע
 אָפטיילן פון דעם איינצלנעם און נישט סתם אַזוי, פון דער לופט
 געצויגן — אַלץ העגעל. אויך העס איז נאָך גאָנץ היפש אַנגאָ-
 זשירט אין די אידעאָליסטישע שטותים. העס קאָן אויך נישט
 שרייבן פאָפולער, ווייל ער איז צו-אַבסטראַקט. ווען העס וועט
 ביי דיר זיין, שמועס מיט אים אַ ביסל וועגן דעם. שטינערס
 בוך באַווייזט אויך ווי טיף עס שטעקט נאָך די אַבסטראַקציע
 אין די „פרייע“ כאַטש פון די „פרייע“ איז ער דער פיינסטער,
 זעלבשטענדיקסטער און פלייסיקסטער.

וועגן זיך וויל איך דיר זאָגן, אז ביי דער שאַכעריי אין
 מיין טאַטס קאָנטאַר וועל איך נאָך ווערן אַ פיליסטער און נאָך
 דערמיט אויך אָנשטעקן דעם קאָמוניזם. איך שיק דיר דאָ אַ
 ביסל פאָפירלעך, און זאָלסט זיך קאָנצען ווי ס'איז כאַטש אַ ביסל
 איינאַרדנען.

פיערפאָך שרייבט מיר, אז ער גייט זיך שוין אָנהויבן
 באַשעפטיקן מיט קאָמוניזם, נאָר פאַר דעם מוז ער נאָך פריער
 צעשטערן דאָס רעליגיעזע דרעק. אַלנפאַלס, אַ קאָמוניסט איז ער.
 גריס עווערבעקן און באַקווינען. די פריינדלעכסטע גרוסן
 פאַר דיין פרוי.

— נו, זייער גוט, קאַרל, איך בין שטאַרק צופרידן.

זיי האָבן זיך צוגעזעצט צום טיש עפעס אָפּעסן.

— קאַרל, האָסטו שוין אַמאָל געטראַכט וועגן דעם, אז אַ

מענטש גייט אַרום און פילט אין זיך אַ לעבעדיק באַשעפעניש,
 אַ מענטש, וואָס טרייסלט זיך אין אייגענעם גוף, קאָנסטו זיך
 פאַרשטעלן אַזאַ געפיל?

קאַרל האָט זיך ווידער שטאַרק צעשמייכלט, אָפּגעווישט
 מיט אַ טישטוכל דאָס מויל און קוקנדיק שטאַר אין אַ ווינקל
 איר געענטפערט:

— יא, איך קאָן זיך פאַרשטעלן. איך האָב לעצטנס אַזאַ

צנדלעך געפיל. שטעל דיר פאר, טייערע, דער נירענבערגער זיי-
גערמאכער פעטער הענליין, וועלכער האָט קאָנסטרואַרט אין
1472 דאָס טאָשן-זייגערל. ער האָט געקענט אַלע אייגנשאַפטן
פון אַ זייגער, געקענט יעדעס שטרייפל, צונויפגעשטעלט וואַנט-
זייגערס, נאָר דעם יסוד דערפון, דעם טעאָרעטישן געבוי האָט
ער נישט פאַרשטאַנען. איז ער עס נאָר איינמאַל, אין אַ שלאָפּ-
לאָזער נאַכט דערגאַנגען, האָט ער שוין אויפצומאַרגנס אָנגע-
הויבן פיבערהאַפט צונויפשטעלן פאַרשידענע זייגערס, ביז ער איז
דערגאַנגען אָט צו דעם קליינעם טאָשן-זייגערל.

— איך שאָף שוין עטלעכע יאָר, עס ליגט שוין אַ היפש
ביסל דאָרט אין קאָפּ, קלאָר געטראַכט, קלאָר געאַרבעט, נאָר
דאָך האָט עפעס געפּעלט — עפעס נאָר, אָבער דאָס, וואָס איז
אַלץ — דער יסוד. און אָט זשענני, האָב איך די טעג, צווישן
די פאַרשידענע געדאַנקען-וואַלקנס דערזעען פּלוּצלינג עפעס זייער
אַ קלאָרן, אויסגעלייטערטן שטיק הימל. פּריש, אויסגעוואַשן. עס
האָט זיך אָנגעהויבן וואָס-אַמאַל אַלץ מער צו דערנענטערן צו
מיר. דאָס געפיל איז געווען — אַ קינד, וואָס טרייסלט זיך אין
בוך פון אַ מוטער. עס וועט געבוירן ווערן. נאָך אַ חודש, נאָך
אַ חודש, אַז עס לעבט שוין, עס טרייסלט זיך. האָב איך שוין
אַ פאַרשטעלונג?

— קאַרל, איך האָב דיך שוין לאַנג נישט געהערט רעדן
אין אַזעלכע קינדיש-פּאָעטישע פאַרגלייכן.

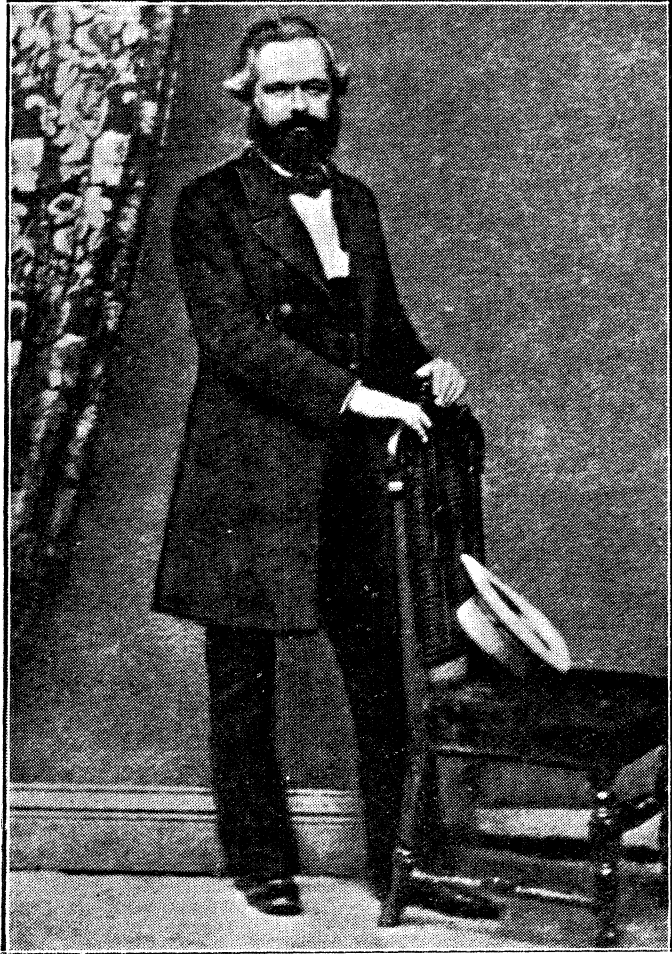
— אַך, בראַוואַ, נאָך אַן איבערבלייבעניש פון דער יוגנט-
זינד. עך, אַ שרעקלעכער פּאָעט בין איך דאָס געווען. אין דו,
זשענני, האָסט דאָך פון מיר שטאַרק געהאַלטן אַלס פּאָעט, אמת?
— דו אַליין האָסט זיך דאָך דעמאַלט אויך געהאַלטן
פאַר אַזעלכן.

— בראַוואַ, בראַוואַ, היינע איז גערעכט, ביסט גייסטרייך,
מיין טייערע.

— ס'וואַלט זיך מיר וועלן זאָגן, אַז פּאָעטן זענען שטענ-
דיק גערעכט.

— אַ, פּאָעטן, דאָס איז אַ באַוונדער שבת. ער גייט זיך

מיט זיינע אייגענע שטעגן און מען קאָן אים נישט מעסטן מיט
דער מאָס פון אַ דורכשניטלעכן מענטש און אַפילו נישט-דורכ-
שניטלעכן. מען דאַרף זיי לויבן, ווען זיי זינגען, מען דאַרף
זיי נישט צו-שאַרף קריטיקירן.

— דו טראַכסט אַזוי, ווייל דו געמסט אפשר אַ מאָס פאַר
אַ פּאָעט נאָר אַזעלעך ווי עס איז היינע.

— אפשר אויך גערעכט. זעסט וואָס ער שרייבט אין בריוו:

„דער פרייהייטס-דראַנג איז פיל ווייניקער ביי די געלער-

טע, פּאָעטן, ליטעראַטן, ווי צווישן די ברייטע מאַסן אַרבעטער

און האַנטווערקער. די היינטיקע פירער פון פּראָלעטאַריאַט, וועל-

כע קעמפן קעגן דער עקזיסטירנדער אָרדנונג, זענען די גרעסטע

גייסטער און פּילאָזאָפּן.

— נו, קאַרל. לויבט ער דאָך נישט נאָר מיך אַליין.

— מיינסט אַזוי?

א. שרעק-בילד גייט אום איבער אייראָפּע — דאָס שרעק-
 בילד פון קאָמוניזם. אַלע כוחות פון דער אַלטער אייראָפּע האָבן
 זיך פאַרייניקט צוליב דער הייליקער זאַך פון העצן און רודפן
 דאָס דאָזיקע געשפענסט. דער פויפסט און דער צאַר, מעטערניך
 און גיזאַ, פראַנצויזישע ראַדיקאַלן און רייטשע פאַליצי-לייט.
 עס איז שוין די העכסטע צייט, צו דערציילן אָפּן פאַר
 דער גאַנצער וועלט וועגן דער וועלט-אַנשויונג, וועגן די צילן
 און שטרעבונגען פון די קאָמוניסטן. קעגן דער באַפּע-מעשה
 וועגן אַ שרעק-בילד פון קאָמוניזם, אַרויסשטעלן אַ מאַניפעסט פון
 דער פאַרטיי גופאַ."

די געשיכטע פון דער גאַנצער ביז-איצטיקער מענטשהייט,
 איז די געשיכטע פון קלאַסן-קאַמף.
 די בורזשואַזיע האָט געשפילט אין דער געשיכטע אַ העכסט-
 רעוואָלוציאָנערע ראַלע.

ווי די בורזשואַזיע איז נאָר געקומען צו הערשאַפט, האָט
 זי צעשטערט אַלע פעאַדאַלע, פאַטריאַרכאַלישע, אידיאָלישע פאַר-
 העלטענישן. זי האָט אָן רחמנות צעריסן די בונט-פאַרביקע פע-
 אַדאַלע בענדער, וואָס האָבן צונויפגעבונדן דעם מענטש מיט
 זיינע הערשער בירושה און האָט נישט איבערגעלאָזט, קיין אַנ-
 דערן צוואַמענבונד צווישן מענטש און מענטש, אַחוץ דעם נאַ-
 קעטן אינטערעס, דעם האַרצלאָזן מזומן. דעם הייליקן ציטער פון
 פרומער טרוימער, פון רעכטלעכער באַגייסטערונג, פון באַלע-
 באַטישער סענטימענטאַלייט האָט זי דערטרונקען אין אייז-קאַלטן
 וואַסער פון עגאַנטישער אויסרעכנונג. פערזענלעכע ווירדע האָט
 זי פאַרוואַנדלט אין אַן אויסטויש-ווערט און אַנשטאָט אַלע גע-

שוויירענע און וויל-דערוואָרבענע פרייהייטן, האָט זי איינגעפירט
נאָר די איינע געוויסנלאָזע פרייהייט — פון האַנדל. מיט איין
וואָרט, זי האָט די עקספּלאַטאַציע, וואָס איז געווען פאַרוויקלט
אין רעליגיעזע און פּאָליטישע אילוזיעס, פאַרביטן אויף אָפּגעבר,
אומפאַרשעמטער, דירעקטער, האַרטער עקספּלאַטאַציע.

די בורזשואַזיע האָט אַראָפּגעריסן דעם שיין פון היילי-
קייט פון אַלע מינים בכבודע טעטיקייטן, אויף וועלכע מען האָט
ביז אַהער געקוקט מיט פּרומען אָפּשיי. זי האָט דעם דאָקטאָר,
דעם יוריסט, גלח, פּאָעט, דעם מאַן פון וויסנשאַפט פאַרוואַנדלט
אין אירע באַצאָלטע לוי-אַרבעטער.

די בורזשואַזיע האָט אַראָפּגעריסן דעם רירנד-סענטימענטאַלן
שלייער פון די פּאַמיליען-פאַרהעלטנישן און האָט פון זיי נעמאכט
אַ געלט-געשעפט.

כסדרדיקע איבערקערענישן אין דער פּראָדוקציע, אומאויב-
הערלעכע אויפטרײסלונגען פון אַלע געזעלשאַפטלעכע פאַרהעלט-
נישן, אייביקע אומזיכערקייט און אייביקע באַוועגונג — דאָס
צייכנט אויס די בורזשואַזיע עפּאָכע פון אַלע אַנדערע,
די בורזשואַזיע האָט אָבער נישט נאָר געשמידט דאָס גע-
ווער, וואָס דאַרף איר ברענגען דעם טויט, זי האָט אויך געשאַפן
די מענטשן, וואָס וועלן דאָס געווער אָנווענדן — די היינטיקע
אַרבעטער, די פּראָלעטאַריער.

ענדלעך, אין צייטן ווען דער קלאַסן-קאַמף דערנענטערט
זיך צו אַן אַנטשיידונג, נעמט אָן דער פּראָצעס פון צעפּאַלונג
איבערווייניק אין דעם הערשנדיקן קלאַס, אין דער גאַנצער אַל-
טער געזעלשאַפט, אַזאַ העפטיקן, אַזאַ שאַרפּן כאַראַקטער, אַז אַ
קליינער טייל פון דעם הערשנדיקן קלאַס רייסט זיך פון אים
אינגאַנצן אָפּ און שליסט זיך אָן אין דעם רעוואָלוציאָנערן
קלאַס, אין דעם קלאַס, וואָס טראָגט אין זיינע הענט די צוקונפט.
פונקט ווי אַ טייל פון דעם אַדל איז אַמאָל אַריבער צו דער
בורזשואַזיע, אַזוי גייט איצט אַ טייל פון די בורזשואַ-אידעאָלאָגן
אַריבער צו די, וועלכע האָבן זיך דערהויבן ביז צו פאַרשטיין
טעאָרעטיש די גאַנצע געשיכטלעכע באַוועגונג.

דער לומפן-פראָלעטאָריאַט, אָט דער פּאַסיווער צעפּוילונגס-פּראָדוקט פּון די אונטערשטע שיכטן פּון דער אַלטער געזעל-שאַפט ווערט וווּ-נישט-וווּ אַריינגעצויגן אין דער באַוועגונג דורך דער פּראָלעטאָרישער רעוואָלוציע; כאַטש זיין גאַנצער לעבנס-מצב איז אַזאָ, אַז ער איז מער גענויגט צו פּאַרקויפּן זיך פאַר רעאַקציאָנענערע מאַכניאַציעס.

דער אונטערגאַנג פּון דער בורזשואַזיע און דער זיג פּונם פּראָלעטאָריאַט איז אומפּאַרמיידלעך!

די קאָמוניסטן שיידן זיך אונטער פּון די איבריקע פּראָ-לעטאָרישע פּאַרטייען דערמיט, וואָס פּון איין זייט טיילן זיי אויס אין די פּאַרשידענע נאַציאָנאַלע קאַמפּן פּון די פּראָלעטאָריער די געמיינזאַמע אינטערעסן פּון דעם גאַנצן פּראָלעטאָריאַט, וועלכע זענען נישט אָפהענגיק פּון נאַציאָנאַליטעט און פּון דער אַנדערער זייט — דערמיט, וואָס אין די פּאַרשידענע מדרגות פּון אַנטוויק-לונג, וועלכע סמאַכט דורך דער קאַמף צווישן פּראָלעטאָריאַט מיט בורזשואַזיע, פּאַרטרעטן זיי שטענדיק די אינטערעסן פּון דער גאַנצער באַוועגונג.

די קאָמוניסטן זענען אויף אַזאָ אופן, אין דער פּראַקטיק, דער אַנטשיידנדיקסטער, פּסדר פּאַרויס-טרייבנדיקער טייל פּון די אַרבעטער-פּאַרטייען אין אַלע לענדער.

איר זענט אויפגעבראַכט, וואָס מיר ווילן אָפּשאַפּן פּרי-וואַט-אייגנטום? אָבער אין אייער איצטיקער געזעלשאַפט איז דאָס פּריוואַט-אייגנטום פאַר ניין צענטל פּון אירע מיטגלידער שוין אָפּגעשאַפט. עס עקזיסטירט דאָך גראַד דורך דעם, וואָס פאַר ניין צענטל עקזיסטירט עס נישט.

מען זאָגט אויך, אַז קוים וועט ווערן אויס פּריוואַט-אייגנטום, וועט זיך אָפּשטעלן יעטוועדע טעטיקייט און עס וועט זיך אָנהויבן אַן אַלגעמיינע פּוילקייט. אויב אַזוי, האָט די בור-זשואַזע געזעלשאַפט שוין לאַנג באַדאַרפט אונטערגיין פּון פּויל-קייט! וואָרום די, וואָס אַרבעטן אין דער געזעלשאַפט — דער-ווערן נישט און די וואָס דערווערן — אַרבעטן נישט.

דערט-אויף צו שטרייטן מיט אונז, איר, וואָס גייט-צו צו דער אָפּשאַפונג פון בורזשאַן אייגנטום מיט אייערע בירגערלעכע פאַרשטעלונגען וועגן פרייהייט, בילדונג, רעכט א. ז. וו. אייערע אירעען גופא זענען אַ פּראָדוקט פון די בורזשאַזע פּראָדוציר-און אייגנטום-פאַרעלעטנישן, פונקט ווי אייער רעכט איז נישט מער ווי דער ווילן פון אייער קלאַס, דערהויבן צו דער מדרגה פון אַ געזעץ. און דער אינהאַלט פון אַט דעם ווילן ווערט באַשטימט דורך די מאַטעריעלע לעבנס-באַדינגונגען פון אייער קלאַס.

אַבער, זאָגט איר, מיר שאַפן אָפּ די אינטימסטע באַציונג-גען, קוים ווילן מיר אָנשטאַט פאַמיליען-דערציונג איינפירן גע-זעלשאַפטלעכע דערציונג; אַבער ווערט דען אייער דערציונג נישט באַשטימט דורך דער געזעלשאַפט? דורך די געזעלשאַפט-לעכע פאַרעלעטנישן, אין וועלכע איר פירט די דערציונג, דורך דער דירעקטער אָדער אומדירעקטער אַריינמישונג פון דער גע-זעלשאַפט, מיט דער הילף פון דער שול א. ז. וו.?

די קאָמוניסטן האָבן נישט אויסגעטראַכט די ווירקונג פון דער געזעלשאַפט; זיי ענדערן בלויז דעם כאַראַקטער פון דער ווירקונג, זיי רייסן אַרויס די דערציונג פון אונטער דער השפעה אינם הערשנדיקן קלאַס.

„אַבער איר, קאָמוניסטן, ווילט איינפירן שותפות אויף ווייבער!“— שרייט אין איין כאַר די גאַנצע בורזשאַזיע.

פאַרן בורזשוי איז זיין פרוי, ווייזט אויס, נישט מער ווי אַ פּראָדוציר-אינסטרומענט. ער הערט, ווי מען וויל, אַז די פּראָ-דוציר-אינסטרומענטן זאָלן עקספּלואַטירט ווערן אויף אַ קאַלעק-טיוון אופן, קומט ביי אים אויס נישט אַנדערש, ווי אַז דער גורל פון קאַלעקטיווקייט וועט נישט אויסמיידן אויך די ווייבער. איבריגנס, איז נישטאָ קיין מער לעכערלעכע זאַך, ווי אַט דער הויך-מאַרצלישער צאָרן פון אונזער בורזשאַזע קעגן דער פּלומרשטער אָפיציעלער ווייבער-שותפות ביי די קאָמוניסטן.

מען ווארפט אונז, קאמוניסטן, פאר, אז מיר ווילן אפ-
שאפן דאס פאטערלאנד, די נאציע. —

די ארבעטער האבן נישט קיין פאטערלאנד, מען קאן ביי
זיי נישט צונעמען דאס, וואס זיי האבן נישט. אזוי ווי דער
פראלעטאריאט מוז קודם-כל דעראבערן די פאליטישע מאכט, זיך
ארגאניזירן אלס א נאציאנאלער קלאס, זיך זעלבסט קאנסטי-
טורן אלס נאציע — איז ער נאך אליין נאציאנאל, הגם לגמרי
נישט אין דעם זינען, ווי די בורזשואזיע פארשטייט עס.

צי באווייזט דען נישט די געשיכטע פון אידעען, אז די
גייסטיקע פראדוקציע ענדערט זיך צוזאמען מיט דער מאטעריע-
לער? די הערשנדיקע אידעען פון א געוויסער עפאכע זענען
אלעמאל געווען נאך די אידעען פון דעם הערשנדיקן קלאס פון
דער עפאכע.

נישטאָ קיין לייכטערע זאך, ווי צוגעבן דעם קריסטלעכן
אסקעטיזם א סאָציאליסטישע באַפאַרבונג. איז דען דאָס קריסטן-
טום אויך נישט אַרויסגעטרעטן קעגן פּריוואַט-אייגנטום, קעגן
הייראַט, קעגן מלוכה?

אַבער דער סאָרט סאָציאַליזם, דער קריסטלעכער סאָציאַ-
ליזם, איז נישט מער, ווי דאָס הייליקע וואַסער, מיט וועלכן
דער גלח באַשפּריצט דאָס ערגערן זיך פּונם אַריסטאָקראַט.

א צווייטער מין סאָציאַליזם האָט זיך באַמיט צו פאַרמיאוסן
ביי דעם אַרבעטער-קלאַס יעדע רעוואָלוציאַנערע באַוועגונג, טענהן-
דיק, אז דער אַרבעטער-קלאַס קאָן האָבן נוצן נישט פּון דער
אַדער יענער פּאָליטישער ענדערונג, עקאָנאָמישע פאַרהעלטנישן,
וואָס קאָן געשעען נאָר אויף אַ רעוואָלוציאַנערן וועג, נאָר
דורך בלוז אַדמיניסטראַטיווע פאַרבעסערונגען, וועלכע קאָנען
דורכגעפירט ווערן אויפן באַדן פּון די זעלביקע פּראָדוציר-
פאַרהעלטנישן.

די קאָמוניסטן האָבן נישט וואָס זיך צו באַהאַלטן מיט

זייערע אַנשויונגען און פֿלענער. זיי זאָגן אָפּ, אַז זייערע צילן
קאָנען דערגרייכט ווערן נאָר דורך אומוואַרפֿן מיט געוואַלט די
גאַנצע ביז-איצטיקע געזעלשאַפֿטלעכע אָרדנונג. זאָלן די הערשנ-
דיקע קלאַסן ציטערן פֿאַר אַ קאָמוניסטישער רעוואָלוציע. די
פּראָלעטאַריער קאָנען אין איר גאַרנישט פּאַרלירן אויסער זייערע
קייטן, געווינען קאָנען זיי אַ גאַנצע וועלט!
פּראָלעטאַריער פֿון אַלע לענדער, פּאַרייניקט איך!!

ס'איז שוין געווען טיף אין דער נאַכט, ווען מאַרקס האָט
אויפֿגעהערט זייענען פֿאַר זיין פֿרוי די פּראָגמענטן פֿון „קאָמו-
ניסטישן מאַניפעסט“.

— פּרעכטיק, קאַרל, און פּאַרוואָס האַלט איר ביידע אויף
מיטן פּאַרענדיקן דאָס אין גאַנצן און עס אָפּשיקן דער אָרגאַ-
ניזאַציע קיין לֵאַנדאָן?

— פּרעכטיק זאָגסטו?

— יאָ, אומבאַדינגט. אונזערע זשענכען, לֵאַוואַרע און עד-
גאַר וועלן שוין זיכער אַטעמען מיט דער לופֿט פֿון דער נייער,
פּרייער געזעלשאַפֿט. און אפשר מיר נאָך אויך?

— און דער אַרעמער פּילאָזאָף פּרודאָן שרייבט, אַז די
אַרבעטער האָבן שוין גענוג בלוט, זיי ווילן זיך לערנען. לער-
נען ווילן זיי זיך, פּאַרשטייט זיך, זיינע תּורהס. און איך בין
דאָס — לויט אים — דאָס געשפּענסט, וואָס דורשט נאָך בלוט.
אַגב, מיט פּרודאָנען בין איך מיר אַליין אַ ביסל שולדיק. איך
בין מיט אים איינמאַל געזעסן אין פּאַריז אַ גאַנצע נאַכט און
געמאַכט אים עטלעכע העגעלשע איינשפּריצונגען. ער האָט זיך
דערפֿון אַ ביסל אָנגעשטעקט און ווען ער האָט זיך גענומען
אים גענויער לערנען, האָט ער אים, געבעך, שלעכט צעקייט און
נאָך ערגער פּאַרדייעט. אמת, אַז אַ ביסל שולדיק איז אין דעם
זיין שוואַך קענען דייטש. יאָ, איך בין אַ געשפּענסט, וואָס
דורשט נאָך בלוט.

— נו, ווייטלינג האָט דאָך נאָך ערגער געזאָגט וועגן דיר.

די ווילסט זיי פארטרייבן פון דער באוועגונג, ווייל דו ווילסט זיי אוועקטרייבן פון די געלט-קוואלן און אלץ צונעמען פאר זיך. דאָס איז אוודאי דער תוך פון זייער פילאָזאָפיע וועגן אַרעמקייט.

— און דער תלמודיש-קריסטלעכער מאָזעס האָט מיר נאָך געשריבן, אז איך זאָל נישט הערמעטיש פאַרמאָכן פאַר אים מיין פאַרטמאָנע. ער וואָלט באַדאַרפט בעסער שרייבן „די שטאַלענע קאַסע“. און ווייסטו ווי אזוי דער ווייטלינג שרייבט וועגן מיר און „ניו-יאָרקער פּאַלקס-טריבון“? „היט זיך פאַר די ברודיקע אינטריגאַנטן! די קעפּ פון דער געשפּענסטיקער, אין גאַלד-זיך-טונקענדיקער ליגע, קלערן גאַרנישט וועגן עפּעס אַנדערש, ווי נאָר וועגן קעמפּן קעגן מיר“. האָ דאָס איז שוין איינמאַל אַ קונציקער סאָרט אויטאָ-רעקלאַמע. נו, פאַרפּאַלן. נאָר אַ טייל אַטע סאַציאַליסטישע באַבעס וואָלטן געוואָלט פאַרטושן און פאַרויסן דעם צווישן-פאַרטייאישן קאַמף.

— אָבער אויף אַזאַ אופן? עס איז דאָך גרוילעך.

— וואַרט, וואַרט, דאָס איז נאָך נישט אַלץ. אָט איז נאָך אַ בלום. הערוועג האָט איינעם איבערגעגעבן אַ קאַפּיע פון בא-קויניס אַ בריוו צו אים, איבערגעגעבן יענעם מיט דער פאַר-באָרגענער פּוונה, אַז יענער וועט עס מיר זיכער ווייזן. ער האָט זיך מסתמא געריבן די הענט פון הנאָה ביים איבערגעבן יענעם די אָפּשריפט.

— לייען זי מיר, קאַרל.

— לייענען דיר? ס'איז עקלאַפּטע פּאַסקודסטווע ביז

דער צענטער פּאַטענץ.

„די דייטשן באַרנשטעט, מאַרקס און ענגעלס, דער עיקר מאַרקס, טוען דאָ אָפּ זייערע געוויינלעכע שווינערליינען. גדלות, נידערטרעכטיקייט, פּליאַטקעס, טעאָרעטישע גאווה און פּראַקטישע קלייגלעכקייט. אַ חשק צום לעבן, טאַט און איינפאַכקייט — און אַ פּוילישענדיקער מאַנגל אין לעבן, טאַט און איינפאַכקייט. אַן עקלדיק זיך חנפּענען צו די ליטעראַרישע און דיסקוטירנדיקע באַלמעלאַכעס.“

„פייערבאך איז אַ ברוזשוייִ און דאָס וואָרט „ברוזשוייִ“
זורט זיך איבער אַזויפיל מאָל, אַז עס קריכט שוין פון האַלדז.
אַבער אַליין זענען זיי פון קאָפּ ביז די פיס קליינשטעטל.
זיקע ברוזשויען. מיט איין וואָרט: שקר און נאַרישקייט, נאַריש-
קייט און שקר. אין דער דאָזיקער חברותא איז נישטאָ קיין
מעגלעכקייט פריי צו אַטעמען. איך האַלט מיך ווייט פון זיי. איך
האַב קאָטעגאָריש דערקלערט, אַז איך גיי נישט אין זייער קאָ-
מוניסטן-פאַריין און וויל מיט זיי קיין שום מגע-ומשא נישט האָבן.“

— ברוטאָל, כאַמיש.

— דאָס איז דערפאַר, ווייל זיי פילן שוין דעם אונטער-
גאַנג פון זייערע אידעען.

— באַקוּנין, פרוּדאָן, ווייטלינג, זיי אַלע, האָב איך דעם
איינדרוק, פילן זיך שטענדיק ווי די באַוועגונג — דאָס זענען זיי.
נישט אַז די אידעען האָבן זיי אַרויסגערוקט, נאָר אַז זיי האָבן
אַרויסגערוקט די אידעען.

— ס'איז דאָ אַ סך אמת אין דעם, וואָס די זאַגסט.

— און כאַטש ווייטלינג און פרוּדאָן זענען דאָך אַליין
געווען אַרבעטער, פילן זיי זיך דאָך נישט פסיכיש צונויפגעבונדן
מיט די אַרבעטער: אַזוי ווי אויפגעקומענע גבירים. איך האָב
דאָס גאַנץ גענוג געפילט אין זייער האַלטונג.

— וואָלסט באַדאַרפט זען, זשענני, ווי די פשוטע אַרבע-
טער, די מיט די פאַרכמורעטע אויגן און נישט-ראַזירטע פנימער,
זען זיי זאָגן זיך אַפּטמאָל אַרויס אויף די פאַרזאַמלונגען, ווי
טיף זיי אַנען געוויסע זאַכן. דער אינסטינקט איז ביי טייל פון
זיי אַזוי פאַרשאַרפט, אַז זיי דערפילן אַפּטמאָל מיט אַ הונדערט-
פּראָצענטיקער, העלזעערישער זיכערקייט די קאָמפּליצירטסטע
סיטואַציע און וועלן אַלץ גענוי אונטערשיידן און אַפּשאַצן. נאָך
באַקוּנינס אַ פאַרטראַג האָט אַן אַרבעטער צו מיר געזאָגט: „ווען
דאָס מעסער איז שוין אָנגעשאַרפט, קאָן מען מיט דעם שניידן.
אַבער באַקוּנין וויל פון דעם נישט וויסן, ער וויל גלייך שניידן.
און אויך וויל ער שניידן מיט אַזאַ אימפעט, אַז אַפּטמאָל, פון

אזא שטאַרק פאַרמעסטן זיך, גיט מען יענעם נאָר אַ צערדראַפּע.
יענער איז צופרידן פון דער געלעגנהייט, ער קאָן ווערן צו-
רייצט און וואַרפט זיך גלייך אויף דעם שניידער און דערדריקט
אים צוזאַמען מיטן מעסער.

— אַ ביסל מליצהדיק, אָבער נישט שלעכט געזאָגט.
— זשענני, אַז מוש וועט געזונט ווערן, וועסטו, גלויב
איך, קומען אויף אונזערע פאַרזאַמלונגען. נו, מען וועט נאָך זיך
אָוועקזעצן איצט אַ ביסל שרייבן, עטלעכע שטעלן פון דעם מאַ-
ניפעסט דערגענצן, פאַרפעסטיקן, און דו, טייערע, וועסט זיך
שוין גיין לייגן, ווייל ס'איז שוין היפש שפעט. פרידריך וועט
אָודאי קומען באַלד אינדערפרי.
פון דעם צווייטן צימער האָט זיך דערטראַגן אַ קינדיש
געוויין.

— עס וויינט לאַוּראַ, זי איז צופיל צעצערטלט.
— אָבער מיין זשענכען וויינט נישט, זי איז אַ מאַנספערשוין.
זשענני איז אַריין אין צווייטן צימער און געברענגט צו
טראַגן פון דאָרט ביידע מיידעלעך. די שוואַרץ-אויגיקע און
שוואַרץ-לאַקיקע זשענכען אויף איין האַנט און די בלאַנדע, בלוי-
אויגיקע לאַוּראַ אויף דער צווייטער האַנט.
— נאָ, האַסטו דיר ביידע טעכטער.
ער האָט זיך צו זיי צוגעבויגן אין לאַנג געקושט:
— גייט שלאָפן, מלאַכימלעך.
— קאַרל, האַסט, דאַכט זיך, זשענכען געגעבן מיט איין
קוש מער.
— ניין, ביידע גלייך, נאָר טאָמער נישט, נאָ דיר אָפּ
איר קוש.

* * *

די פרוי מאַרקס האָט נאָך אַלץ געטראַכט וועגן באַקונינס,
ווייטלינגס און פרוּדאָנס קאַמפּאַניע קעגן קאַרלען. זי האָט גע-
האַט דעם איינדרוק, אַז דאָס אַלץ איז פרוּדאָנס אַרבעט. זי

האָט נישט געקאָנט אַנטשלאָפֿן ווערן. זי איז אַראָפּ פֿון בעט און גענומען קאַרלס בוך. די אַרעמקייט פֿון דער פֿילאָזאָפֿיע. זי האָט אַריינגעקוקט אין דער הקדמה.

„הער פֿרוּדאָן געניסט דאָס אומגליק באַקאַנט צו ווערן אויף אַן אייגנטימלעכן אופן. אין פֿראַנקרייך האָט ער דאָס רעכט צו זיין אַ שלעכטער עקאָנאָמיסט, ווייל מען האַלט אים דאָרט פֿאַר אַ גרויסן געלערטן אין דער דייטשער פֿילאָזאָפֿיע; אין דייטשלאַנד דאַקעגן, קאָן ער זיין אַ שלעכטער פֿילאָזאָף, ווייל מען האַלט אים דאָרט פֿאַר דעם גרעסטן פֿראַנצויזישן עקאָנאָמיסט. איז מיר באַשערט די טאַפֿל-אייגנשאַפטן פֿונם הער פֿרוּדאָן, דעם טאַפֿל-טעות — אומצוואַרפֿן.

דער לעזער וועט באַגרייפֿן, אַז דאָס איז אַן אומדאַנק-באַרע אַרבעט.

דאָס ווערק פֿון הער פֿרוּדאָן איז נישט קיין איינפֿאַכע אָפּהאַנדלונג איבער פֿאַליטישער עקאָנאָמיע, עס איז נישט קיין געוויינלעך בוך, עס איז אַ ביבֿל. מיסטעריען, געהיימנישן, אַרויס-געשלעפט פֿון גאָטס בוזעם, נביאותן. אָבער היינט-צו-טאָג, ווען נביאותן ווערן אויסגעפֿאַרשט, אַנאַליזירט און אָפּגעשאַצט צוואַ-מען מיט ווערק פֿון יעדן בשר-ודמדיקן מחבר, וועלן מיר זיך אויך איצט לאָזן אין די עטערישע הויכן פֿון דעם הער פֿרוּ-דאָנס איבער-סאַציאַליזם.

זי האָט אַ ביסל לייכט אָפּגעזיפֿצט און האַסטיק אַ פֿאַר-מאַך געטון דאָס בוך:

— רעכט אויף אים אַזוי, ער איז עס ווערט, דער פֿראַנצויז.

שׁוֹיֵן?

אין איינעם פון די סוף-ווינטער-טעג, אַ מאַטע טונקלִיקייט אינדרויסן. אין די ראָוועס פליסט שמוציקלעך וואַסער מיט שטיק-לעך אייז, שפענדלעך און שטיקלעך שטרוי. נאָר אויף די דעכער, צווישן די שינדלען האָבן זיך נאָך פאַרהאַלטן קלאַרע פאַסיק-לעך שניי, וועלכע דערמאָנען אין דער יוגנט פון ווינטער.

אויף די בלעכן פון די פענסטער פון די אַרעמע שטובן הענגען נאָך אַראָפּ פאַרפרוירענע צוויטן. אַ קליין מיידלעך קראַצט מיט די נעגל די פאַרפרוירענע שויבן און גיט יעדעס מאָל אַ קוק אַרויס: „צי קאָן מען שוין אַרויס אויף דער גאַס? צי עסט שוין גישט אַזוי דער פראַסט?“ אַ פרוי טראָגט אַ קליין קוישל מיט אַ ביסל פאַרשנייטע קוילן. איין שוך איז ביי איר אויפגע-ריסן און עס שטאַרט אַרויס אַ שטיק רויט-בלויִלעכע פיאַטע. אַ יינגל לויפט מיט זיין רענצל אין שולע אַריין. אין איילעניש טרעט ער אָן דער פרוי אויף דער אַנטבלויזטער פיאַטע. ס'פאַר-גיט איר אונטערן האַרץ, טרערן שטעלן זיך איר אין די אויגן און זי שרייט נאָך דעם אַנטלויפנדן יינגל:

— אַז אַ שוואַרצער סוף זאָל שוין אויף אייך קומען. ס'איז שוין די העכסטע צייט!

קאַרל איז צוגעקילט און ליגט היינט צו-בעט. ער הוסט שווער, הערט אָבער גישט אויף צו פיפקען זיין לילקע און קוקט זיך איין אין די געדיכטע קנולן רויך, וועלכע פאַלען זיך אי-בערן צימער.

זשענני שטייט נאך אלץ ביים פענסטער און ציילט די בלעטלעך פון קאלענדאר.

— וואָס ווילסטו דאָרט פון קאלענדאר, זשענני? מיר האָבן דאָך נישט דערווייל צו צאָלן קיין וועקסלען.

— כ'האָב גאָרנישט באַמערקט, אַז כ'בין שוין אין פינף-אונדרייסיקסטן יאָר. שוין 12 טעג נאָך די 34.

— פאָקטיש? האָב איך גאָר פאַרגעסן אין דיין געבורטס-טאָג?

— אויך איך האָב פאַרנעסן. נאָר היינט דאָרף מען שוין

געדענקען וועגן די געבורטס-טעג פון אונזערע קינדער. נו, איז שוין 12 טעג, האָבן מיר שוין היינט דעם 24-טן פעברואַר.

זשענני באַמערקט, ווי עס לויפט אויף דער גאָס עפעס

איינער אָן אַרבעטער און אין לויפן קוקט ער פסדר אַרויף צום פענסטער. אפשר איז זי זיך טועה? וואָס נענטער ער קומט צו,

אַלץ בעסער זעט זי, אַז זי האָט נישט קיין טעות. ער קוקט טאַקע דאָ אַרויף צום פענסטער. זי פילט, אַז דאָס לויפט ער

צו זיי; אַז עפעס איז געשעען. ס'קלאַפט איר דאָס האַרץ. אַט הערט זי שוין אַ שנעל און האַסטיק שפּרייזן איבער די שטיגן.

מען קלאַפט אין טיר.

זי לויפט עפענען. עס פראַלט אַריין אָן אַרבעטער פון אַ

יאָר דרייסיק. ס'גיסט זיך פון אים שוויס. ער ווישט אָפּ מיטן היטל דאָס פנים, דעם האַלז. די אויגן זענען ביי אים, ווי

אַרויסגעזעצטע, ער אַטעמט קוים:

— וווּ איז דער חבר מאַרקס, דער חבר מאַרקס?

ער וואָרט אָבער נישט אויף קיין ענטפער און לויפט גלייך

אין צווייטן צימער אַריין.

— חבר מאַרקס, אַ רעוואָלוציע אין פאַרין, אַ רע-

וואָלוציע !!!

און ער איז גלייך אומגעפאלן אויף אַ בענקל. ער האָט

אָן כוח געשעפטשעט:

— אַ רע-וואָ-לוצ-יע, חבר מאַרקס, אַ רע-וואָ-

לוצ-יע.

קארל האָט עטלעכע מינוט נישט געקאָנט רעדן און אָנ-
קוקנדיק דעם אַרבעטער און זשעננין, האָט ער שטיל אַ זאָג געטון:

— ש—וין?

אין געשאַקלט מיטן קאָפּ אין ביידע זייטן:

— נאָך צו פרי.

— נו, אָבער דאָך, ביסט פונדעסטוועגן בלייך געוואָרן.

— נו, יאָ.

די פרוי זשענני האָט דערווייל אַריינגעברענגט אַ קלאָר
האַנטוך, אָפגעווישט ביים אַרבעטער דעם שווייס פון פנים, אים
געגעבן אויף אַ לעפל עטלעכע טראָפנס פון אַ פלעשל און אים
אוועקגעזעצט באַקוועמער אויפן בענקל.

— ס'איז מיר שוין בעסער. און איך מוז שוין גיין.

— וואָרט צו, הבר, איך גיי מיט אייך.

— איך וואָלט אויך וועלן גיין, קארל.

— און די קינדער?

אין אַ צייטונג פון עטלעכע טעג פריער לייענט מען:
אַ בריוו פון פרידריך ווילהעלם דעם IV צו לואי פיליפ:

דורכלויכטיקער הער!

„די ביסט די קרוין פון די אייראָפּעאישע מאָנאַרכן, די
האַנט פון השגחה פרטיות, וועלכע דאַרף פאַרהיטן דאָס ווערק
פון יאַרהונדערטער און אויפסניי פאַרפעסטיקן די געזעלשאַפט,
וועלכע האָט אַ צעטרייסלטן פונדאמענט. הלוואי זאָל גאָט געבן
נאָך אַ לאַנג לעבן אייער קעניגלעכער הויכקייט פאַר דעם וויל-
זיין פון פראַנקרייך און גאַנץ אייראָפּע. דאָס איז מיין הייסעס-
טער ווונטש.“

באַריכטן פון פאַריז פון די לעצטע צוויי טעג:

דער אַרבעטס-מיניסטער זשאַר צום קעניג:

איך האָב געזעען פיל מענטשן אין בלוזעס פון ביידע
זייטן סעקוואַנע, וועלכע האָבן געצויגן צום פרידן-פאלאץ און
געהאַלטן אין איין שרייען „אַ באַ!“* מיר וועלן נישט האָבן

(* גידער.

קיין גרויסן קאמף, אלנפאלס א שטיקעלע אויפשטאנד וועט פארט זיין. מען דארף זיין גרייט.

פון לעצטן טאג :

„די פארשטאט „הייליקער אנטאניוס“, דאס רעוואָלוציאָ-
נערסטע ווינקל פון פאָריו, איז אויף די פיס“.

„דאָס פאָלק איז אויפגעבראָכט אויף דעם מיניסטער גיזאָ.
אומעטום הערט מען „גידער מיט גיזאָ!“

„אַמיליאָ, די פרוי פונם קעניג האָט געזאָגט צום מיניסטער
דישאַטעל: „איך קאָן די קרבנות-גרייטקייט פון גיזאָ פאָרן קע-
ניג און פאר פראַנקרייך. איז אויב ער וועט זיין טריי זיין גע-
פיל, וועט ער קיין איין רגע נישט בלייבן לענגער מיניסטער“.

דערויף רופט זיך אָן דער קעניג :

— זאָג נישט דאָס, מיין טייערע. ווען דער הער גיזאָ זאָל
נאָך דאָס הערן.

— אָט דאָס טאָקע ווינטש איך זיך. איך וועל אים אַליין
דאָס זאָגן. איך אַכט אים צופיל, אַז איך זאָל נישט טראַכטן, אַז
ער וועט מיך זייער גוט פארשטיין.

— איך וואָלט בעסער וועלן אַליין אַבדיקירן.

— זאָג נישט אַזעלכעס. דו געהערסט נישט זיך, נאָר
פראַנקרייך.

— דאָס איז אמת, איך בין אין אַן ערגערער לאַגע ווי
די מיניסטאָרן. איך קאָן זיך נישט אָפגעבן אין דעמיסיע“.

„די גאַסן הילכן פון דער מאַרסיליעזע“.

„דער ערשטער צוזאַמענשטויס פון די מאַסן מיטן מילי-
טער. 23 טויטע און 47 פאָרווונדערטע“.

„ביים קאָמף אויף „דאָ-שאַטאָ“—275 דערהרגטע פון פאָלק.
צווישן זיי 24 פרויען. פון מיליטער 72 זעלנער און 4 אַפיצירן“.

„די מיניסטאָרן ראַטן דעם קעניג צו אַנטלויפן :

— דער וואָס אַנטלויפט קאָן נאָך זיגן אַ צווייט מאָל.
צום אַנטלויפן דארף מען האָבן פונקט אַזויפיל מוט וויפיל ביים
בלייבן אויף דער פּאָזיציע“.

אַמיליאָ זאָגט דאָן צו איר מאַן :

— מיין דורכלויכטיקער הער! טו אָן דעם מונדיר, זיין-
אויף אויף דיין פערד און מיט דיין אַנוועזנהייט וועסטו עלעק-
טריזירן דאָס מיליטער און די נאַציאָנאַלע גוואַרדיע, און שטאַרב-
אויב עס פּאָדערט עס די ערע און דער טראָן.
ער איז אויפגעזעסן אויף זיין פערד. אַרויס אויף דער
גאַס. צום ערשטן איז ער צוגעפאָרן צו אַן אַפטיילונג פון דער
נאַציאָנאַלער גוואַרדיע.

אַבער אַנשטאַט זיי זאָלן רופן, זאָל לעבן דער קעניג,
האַבן זיי אויסגערופן: „זאָל לעבן די רעפּאָרם!“ האָט זיך דער
קעניג דאָן דערנענטערט צום גענעראַל פון דער גוואַרדיע און
שטיל און צעבראַכן געזאָגט:
— איך וואָלט שוין לאַנג נאַכגעגעבן די רעפּאָרמען, ווען
איך ווייס, אַז די נאַציאָנאַלע גוואַרדיע באַגערט דאָס אַזוי שטאַרק.“
„אויפרוה!“

בירגער פון פּאַריז!

ס'איז געגעבן געוואָרן אַ באַפעל אַפּצוהאַלטן דאָס פייער
פון מיליטער. דער קעניג האָט אונז איבערגעגעבן דאָס שאַפן פון
אַנייעם קאַבינעט. די דעפּוטאַטן-קאַמער ווערט פּאַנאָדערנעלאָזט.
פרייהייט, אָרדנונג און רעפּאָרמען.

טייער און באַראָ.

„ווען באַראָ איז אַרויס אויף דער גאַס און זיך דערנען-
טערט צו דער ערשטער באַריקאַדע און געוואָלט רעדן צו די
מאַסן, האָבן די קעמפּער אויף אים אַנגעשטעלט זייערע ביקסן
און געשריגן „נידער מיט די איינשלעפּער פון פּאַלק!“
דאָס פּאַלק האָט אַראָפּגעריסן די אויפרופן פון טיער און
באַראָ און אויף זייער אָרט אויפגעקלעבט אַן אויפרוף פון פרודאָן:
„לואי פיליפּ הייסט אייך דערמאַרדן, פונקט ווי עס האָט
עס געטון אין זיין צייט קאַרל דער צענטער. זאָל ער דעריבער
גיין דאָרט, ווהיין ס'איז געגאַנגען קאַרל דער צענטער.
יאָזעף פרודאָן“

גיוץ האָט זיך איבערגעטון פאר אַ פרוי און איז אַנט-
לאָפן פון פאָריוו".

„דאָס פאָק טאַנצט די קאַרמאַניאַלע“.

אויף צומאָרגנס.

25-טער פעברואַר, 1848. פראָקלאַמאַציע פון דער צייט-

ווייליקער רעגירונג צום פראַנצויזישן פאָלק.

די העלדישקייט פון פאָריווער פאָלק האָט געשטירצט דער
אַפגעשטאַנענער און אַליגאַרכישער רעגירונג. די רעגירונג איז
אַנטלאָפן, איבערהלאַזנדיק נאָך זיך בלוטיקע צייכנס, וועלכע מאַכן
שוין אויף שטענדיק אוממעגלעך זייער צוריקקער. דאָס בלוט פון
פאָלק איז פאַרגאַסן געוואָרן, פּוינקט ווי אין יוליי, אָבער דאָס
איידעלע בלוט פון די קעמפער וועט נישט גיין לאַיבּוד. מיר
האַבן דערפֿאַבערט אַ נאַציאָנאַלע- און פאָלקס-רעגירונג, וועלכע
אַנטשפּרעכט דעם ווילן, רעכט און די פראַגרעסיווע פאָדערונגען
פון דעם גרויסן און ברייטהאַרציקן פאָלק. די צייטווייליקע רע-
גירונג, באַרופן דורכן דרוק פון די באַדינגונגען, דורך דעם
ווילן פון פאָלק, באַשטעטיקט פער אַקלאַמאַציע דורך די דעפּו-
טאַטן פון דעפּאַרטאַמענט אויף דער זיצונג פון 24-טן פעברואַר,
איז איצט פאַרנומען אין דער מינוט מיט דער זאָרג פון אָרגאַ-
ניזירן און פאַרפעסטיקן דעם פאָלקס-נצחון. די רעגירונג באַ-
שטייט פון דיופּאָן, לאַמאַרטין, קרעמיע, אָראַנאָ, לעדרו-ראַלען,
פאָזשע און מאַרי. די סעקרעטאַרן — מאַראַ, לואי בלאַן און פער-
דינאַנד פּלאַקאָן.

גלייכהייט, פרייהייט און ברודערלעכקייט!

אַ ריזיקער המון האָט געטראָגן איבער די גאַסן דעם
קעניגלעכן טראָן ביז צו דער באַסטיליע און דאָרט, ביי געזאַנג,
אויסרופן און דער קאַרמאַניאַלע אים פאַרברענט. צוזאַמען מיטן
טראָן האָט מען אויך פאַרברענט דאָס גאַנצע קעניגלעכע צירונג.

יעדעס וואָרט פון די צייטונגען אין בריסל, יעדעס וואָרט
פון די אויפרופן, יעדעס וואָרט אויף פאַרזאַמלונגען האָט אָנגע-
נומען בלוט און פלייש. די זעלבע ווערטער האָבן געקאָנט אויך
געזאָגט ווערן מיט עטלעכע וואָכן, מיט עטלעכע חדשים, יאָרן
צוריק, אָבער אַנדערש האָבן זיי געקלונגען און אַנדערש האָט
מען זיי אויפגענומען.

די ווערטער „די וועלט פון אונטערדריקונג גייט אונטער,
ס'מוז קומען אַ וועלט פון פרייהייט און גערעכטיקייט, מיר זע-
נען דערצו באַרופן דאָס צו טון“ — האָט איצט באַדייט שאַפן
גלייך גרופעס מיט אָנפירער, זיך נעמען פאַרן געווער און צו-
גיין צו די פאַלאַצן און זיי שטורמען. ווער האָט איצט מורא
פאַרן טויט? דער אמת און די גערעכטיקייט איז אויף אונזער
זייט. עס ווערן איצט אָפגענומען די עוולות פאַר יאָרצענדליקער
און יאָרהונדערטער, פאַר מיליאָנען מענטשן, פאַר די אומשול-
דיק-געשטאַרבענע פון הונגער און נויט, פאַר די פאַרפייניקטע
מאַרטירער, פאַר דעם באַליידיקטן פּבּוד פון דעם אונטערדריקטן
און אָרעמען אַרבעטער-פּאָלק, וועלכע זענען דאָך די שעפּער
פון די שענסטע ווערטן אויף דער וועלט. יעדער שאָס איז אַ
קללה, אַ פאַרביטערטער אויסגעשריי, אַ פריידיקער אויסרוף. ווי
נישט-באַדייטנדיק, ווי נישט-שרעקעוודיק עס זעט איצט אויס
דער טויט!

דער קעניג לעאָפּאָלד, דער איידעם פון לואי פיליפ, וויל
אויסמיידן דעם גורל פון זיין שווער. ער טאָנצט פון פרייד,
ער האָט געפאַקט אַ פאַרטל — ער לאָזט שנעל אויסקלעפּן איבער
די גאַסן פון בריסל און איבער די גאַסן פון גאָך עטלעכע
גרעסערע שטעט אין בעלגיע, אַז ער איז היפּף-ומיד גרייט צו
דעמיסיאָנירן, אויב דאָס פּאָלק פאַרלאָנגט דאָס. זאָלן אויפ-
הערן די דעמאָנסטראַציעס, די שטרייקן, די אומרוען און ער
וועט זיך גלייך אָפּזאָגן פון טראָן.

אויף דעם קליינבירגער, אויף דעם מיטל-שיכט פון פּאָלק
האָט עס גלייך געווירקט — ס'האָט אים געשמייכלט. אַז ער איז

גרייט אליין אוועקצוגיין, וויל אויסמירן בלוט-פארגיסונג — איז עס גאנץ פוין פון זיין זייט.

זיי לויפן פריידיק ארום מיט דער ידיעה איבער די גאסן און טומלען: „בראווא, בראווא, ער גייט אליין, זאל ער זיך גיין געוונטערהייט, און מיר קאנען אהיימגיין צו די וויבער און קינדער, אפעסן א גוטן מאלצייט און זיך פארוויילן.

אויף דעם סמך קאן מען שוין צעטרייבן די ארבעטער-דעמאנסטראציעס. דער עיקר דארף מען געדענקען אין די אַנ-פירער. דאָס ערשטע — זיך א געם טון צו דעם דייטש קארל מאַרקס. אַזא פויגל טאָר איצט נישט אַרומשפּאַצירן איבער די גאַסן פון בריסל. עפעס האָבן אים די אַרבעטער דאָ שוין צו-פיל ליב.

מען האָט אַרעסטירט מאַרקסן מיט זיין פרוי. די פרוי האָט מען איינגעזעצט אין אַן אַפטיילונג פאַר פּראַסטיטוטקעס. די בונטן-מאַכערס און זייערע ווייבער זענען נישט בעסער פאַר די גאַסן-פרויען און זאָל זיך די איידעלע פּאַן וועסטפּאַליען פאַר-וויילן מיט פּראַסטיטוטקעס, מאַרקסן אליין איינזעצן צווישן שיכורים: זיי האָבן דאָך ליב דאָס פּאַלק, טאָ זאָל ער זיך פּרייען מיטן פּאַלק.

די אַרבעטער זענען פון דעם געוואָר געוואָרן און ווידער מאַרשירן צעהיצטע אַרבעטער-גרופן איבער די גאַסן, בייַן די פּויסטן און מאַכן פּיינטלעכע אויסגעשרייען.

אויב אַזוי — אַרויסלאָזן דאָס פּאַרפּאַלק. נאָר זיי מוזן אין משך פון 24 שעה פאַרלאָזן די בעלגישע ערד.

די אַרבעטער זענען נאָך אָבער ווייטער בייז פאַר דער באַליידיקונג — מען האָט זייער פירער געהאַלטן צוזאַמען מיט שיכורים און זיין פרוי מיט פּראַסטיטוטקעס.

אויב אַזוי — גלייך געבן דעמיסיע דעם פּאַליציי-קאָמיסאַר. דער איידעם איז, אַלזאָ, פיפיקער פאַרן שווער. ער דער-האַלט פאַרט דעם טראָן, ער איז געבליבן דער קעניג לעאַפּאַלד.

מידע און דערשראָקענע גייען מאַרקס און זיין פרוי
 אַהיים, נעמען זיך פאַקן די זאַכן.
 — ווהין פאַרן מיר, קאַרל?
 — מירן זען וויפל געלט מיר האָבן און ביז ווהין עס
 וועט סטאַען אויף הוצאות.
 מען קלאַפט שוין ווידער אין טיר.
 — שוין? עס זענען דאָך נאָך גישט פאַריבער אַפילו קיין
 פיר שעה.
 א טעִלעגראַם.

פאַריו, 1 מערץ 1848.

בוטיקער און טרייער מאַרקס!

די טעריטאָריע פון דער פראַנצויזישער רעפובליק
 איז אַ מקום-מקלט פאַר אַלע פרייהייטס-פריינט. די טי-
 ראַניע פאַריאַגט אייך, דאָס פרייע פראַנקרייך עפנט פאַר
 אייך זיינע טויערן, פאַר אייך און פאַר אַלע יעניקע, וואָס
 קעמפן פאַר דער הייליקער זאַך, פאַר דער ברודערלעכ-
 קייט פון אַלע פעלקער. יעדער באַאַמטער פון דער פראַנ-
 צויזישער רעגירונג דאַרף אויספילן זיין פליכט אין דעם
 דאָזיקן גייסט.
 זאָל לַאַבן די ברודערלעכקייט!

פערדינאַנד פלאַקאַן
 מיטגליד פון דער צייטווייליקער רעגירונג.

פארזי איז דאָס אור-פייער פון רעוואָלוציע. דאָ ברעכט
 עס אויס צום ערשטן. צוויי-דריי וואָכן און עס האָט שוין דער-
 גרייכט אויך קיין ווין און בערלין.
 די טראַן-הערשער לאָזן שוין אַרויס זייערע אויפרופן
 צום פּאָלק.

„19-טער מערץ 1848.

פרידריך ווילהעלם דער 4-טער, צו דער באַפעלקערונג
 פון בערלין.

צו מיינע ליבע בערלינער!

דעם פּאָטענט, וואָס איך האָב היינט אַרויסגעגעבן וועגן
 צונוימרופן דעם סיים, גיט אייך די גאַראַנטיע פון די איבער-
 געגעבענע געפילן פון אייער קעניג צו אייך און צום דייטשן
 פּאָטערלאַנד. נאָך זענען נישט פאַרשוויגן געוואָרן די טענער
 פון פרייד, מיט וועלכע איר, מיינע טרייע, האָט מיך האַרציק
 באַגריסט אויף די גאַסן און שוין האָט אייך אַ באַנדע אויסוואַרפן
 פאַרררייט די קעפּ מיט זייערע העצערישע און חוצפהדיקע
 פאַדערונגען.

צוליב זייער שטורעמדיקן זיך שטופן אַזש ביז צו די
 טויערן פון מיין שלאָס, וואָס עס האָט געקאַנט באַוועגן מורא
 צו האָבן פאַר שלעכטע פּלענער; און דערצו נאָך די באַליי-
 דיקנדע אויסדרוקן אויפן אַדרעס פון מיינע בראַווע און געטרייע
 זעלנער, האָט מען דעריבער געמוזט אָפּרייניקן דעם 'שלאָס-פּלאַץ'
 מיט דער הילף פון קאַוואַלעריע און הייס געווער. דערביי האָבן
 אַופּעלאַיק, פון זיך אַליין, אויסגעשאַסן דריי ביקסן, וועלכע האָבן
 דאָך, דאַנקען גאָט, קיינעם נישט געשאַדט. אַ המון אויסוואַרפן,
 מייסטנס פרעמדע, וועלכע האָבן זיך באַוווּן אויסצובאַהאַלטן פאַרן

אויג פון דער פאליציי, האָבן אויסגענוצט דעם פאל פאַר זייערע
 נידערטרעכטיקע פלענער, און באַנוצנדיק זיך מיט בולטע ליגנס,
 האָבן זיי באַוויון אונטערצוהעצן די לייַדנשאַפטלעכע געמיטער
 פון פיל פון מיינע טרייע און איבערגעגעבענע בערלינער און
 באַוויון זיי אַנצושטעקן מיט דעם געדאַנק פון נעמען נקמה
 פאַר דעם, מפּומרשט, פאַרגאַסענעם בלוט. און דערפאַר זענען
 זיי איצט געוואָרן די שולדיקע פאַר דעם שוין איצט פאַקטישן
 בלוט-פאַרגוס. מיינע חילות, אייערע ברידער און לאַנדסלייט,
 האָבן ערשט דעמאָלט געמאַכט אַ געברויך פון געווער, ווען זיי
 זענען געוואָרן דערצו געצווונגען דורך די פיל שאַסן, וועלכע
 זענען געפאלן פון דער קעניג-גאַס. דאָס זיגערישע זיך רוקן פון
 מיין מיליטער אויף פאַרויס, איז געווען אַן אומבאַדינגטע נייט-
 ווענדיקייט.

פון אייך, איינווינער פון מיין געליבטער היימאַט-שטאָט,
 דאַרף אויסגעמיטן ווערן אַ וועלכער עס איז אומגליק. זייט זיך
 מודה אין דעם באַגאַנגענעם פעלער! דער קעניג אייערער, דער
 געטרייעסטער פריינט אייערער, באַשווערט אייך אויף אַלעם
 הייליקן! קערט זיך אום צו רו! רוימט אָפּ די באַריקאַדן!
 שיקט צו מיר מענטשן, וועלכע זענען באַלעבט מיט דעם אמתן,
 אַלטן גייסט פון די בערלינער און זאָלן זיי ברענגען פאַר מיר
 ווערטער פאַסנדיקע, ווי פאַר אַזאַ פּערזאָן, וועלכער איז אייער
 קעניג און איך גיב אייך מיין קעניגלעך וואָרט, אַז אַלע גאַסן
 און פלעצער וועלן גלייך ווערן פריי פון דעם פאַטרוילירנדיקן
 מיליטער.

הערט די פאַטערלעכע שטים פון אייער קעניג, איינוווי-
 נער פון דעם געטרייען און שיינעם בערלין! פאַרגעסט אין
 דעם, וואָס עס איז געשעען, אַזוי ווי איך וויל עס פאַרגעסן.
 אין אינטערעס פון דער גרויסער צוקונפט, וועלכע וועט, מיט
 דער ברכה פון גאָט, אויפשיינען פאַר גאַנץ פרייסן און דורך
 פרייסן פאַר גאַנץ דייטשלאַנד!

ספעציעלע באַמערקונג:

אייער געליבטע קעניגין און אייער אויפריכטיק-געטרייע

מוטער און פריינדין, איצט אַ שווער-קראַנקע, אייניקט זיך צו
מיין ביטע מיט טרערן אין די אויגן.

„מאַניפעסט פון קייסער פערדינאַנד I צו די איינוווינער
פון ווין !

מיר, פערדינאַנד דער ערשטער, דער פון גאַטס גנאָד
קייסער פון עסטרייך, אונגאַרן און טשעכיען, האָבן געמאַכט איצט
די געהעריקע פאַרדנונגען, וועלכע מיר האָבן אָנערקענט פאַר
נוציק, מיט דעם ציל צו דערפילן דעם ווונטש פון אונזערע
טרייע פעלקער.

מיר דערוואַרטן דעריבער מיט בטחון, אַז די ליידנשאַפטן
וועלן זיך באַרוקן און די שטודיעס און דער האַנדל און די
אַרבעט וועלן אָננעמען זייער נאָרמאַלן פאַרלויף. מיר גלויבן
אין דעם פולשטענדיק, ווייל מיר האָבן זיך מיט פרייד איבער-
צייגט, אַז די געטרייקייט און צוגעבונדנקייט, וועלכע איר האָט
פון פמה דורות אָן, אָן איבערייס, אַרויסגעוויזן אונזערע אַבות,
ווייזט איר אויך אונז אַרויס ביי יעדער געלעגנהייט.

צוויי טעג נאָכן אויפרוף פון פרידריך ווילהעלם דעם 4טן,
זענען אין בערלין געפאלן 183 אויפשטענדער. איז ווין נאָכמער.

דער אַרויסגעבער פון „פאַרווערטס“ און רעקלאַמע-מאַכער
פאַר מערבערן, באַרנשטעט, האָט אַ גרויסן און ערהאַבענעם פלאַן:
אַרגאַניזירן אין פראַנקרייך אַלע דייטשע עמיגראַנטן און
זיך אַריינרייסן קיין דייטשלאַנד און מאַכן דאָרט די רעוואָלוציע.
דער פלאַן האָט אַ סך אָנהענגער, ער ווערט אויפגענומען
מיט באַניסטערונג — אַפילו אויך פון דער צייטווייליקער רע-
גירונג, וועלכע איז גרייט מיט אַלע מיטלען די אונטערנעמונג
צו שטיצן. באַרנשטעטן איז געלונגען אַריינצוציען אין דער
קאַמפאַניע אויך הערוועגן און באַקניגען.

די רעגירונג האָט גוגעזאָגט די עמיגראַנטן צו געבן זיי אויפן גאַנצן וועג, ביז דער דייטשער גרענעץ, ווייניגנען און 50 סאַנטים טעגלעך אויף עסן. אין לאַנד איז געווען אַ גרויסע אַרבעטסלאָזיקייט און אויב עס וועלן אַרויס פון לאַנד אַ היפש ביסל טויזנטער עמיגראַנטן, וועט דאָס גאַרנישט שלעכט זיין. לואי בלאַן און פּלאַקאָן, די פּאַרשטייער פון די אַרבעטער, זענען דאָך אין דער רעגירונג געזעסן נאָר אַלס סעקרעטאַרן. מאַרקס האָט זיך אַקעגנשטעלט דער רעוואָלוציאַנערער פּאַרוויילונג. גיכער דאַרפן די אַרבעטער זיך אַריינשמוגלען איינ-ציקווייז. דער מאַרש פון אַ פּאַר טויזנט באַוואַפנטע עמיגראַנטן איז פּאַרויס אַ פּאַרשפּילטער.

אויף אַ פּאַרזאַמלונג פון די דייטשע אַרבעטער שרייט באַרגשטעט פּאַטעטיש:

— אַ פּאַריזער אַרבעטער האָט מיר אַמאָל געזאָגט: „ווען עס קומט דער אויסברוך פון פּאַלקס-צאָרן, ווען איך דאַרף אַריינג-שטעכן מיין שונא — דעם פּאַבריקאַנט און אָפיציר—אַ מעסער אין דער ברוסט אַריין, קומען דייטשע פּראָפּעסאָרן און פּילאָ-זאָפן און זוכן אַ טעאָרעטישע באַגרינדונג אויף דעם, פּאַרוואָס איך דאַרף מיין שונא צעממיתן, צי עס איז צוועקמעסיק דאָס צו טון — עך, דאָס איז פאַר דייטשן אַן אַרבעט!“ ווילט איר טאַקע פּאַרעכנט ווערן צו די דייטשן! איז רעוואָלוציע און קאָמוניזם בלוז טעאָריע, איז די סיבה דערפון בלוז פּילאָזאָפּיע? זאָגט, חבר דאָקטאָר מאַרקס, וואָס די סיבה איז!

מאַרקס שטעלט זיך אויף פון פרעזידיום-טיש און זאָגט נאָר עטלעכע ווערטער:

— די ליבע צום מענטשן איז די קוועלע און זי בילדעט די קאָמוניסטישע אַנשויונג. איך וויל דערווייל באַמערקן, אַז איך פּאַרטראָג נישט די נייע מאַרטירער, וועלכע קאָנען מיט וויר-טוואַזיטעט פּאַזירן זייער מאַרטירערישקייט אין דער שפּיל פון זייער פיזיאָנאָמיע, אין רעדן, באַוועגונגען און ווייסן ווי אַזוי אויסצונוצן פּאַרשידענע געלעגנהייטן.

— און איך מיין, אַז אייער האָס קעגן די אונטערדריקער

האָט שוין צופיל פאַרדרענגט דאָס נעפיל און די סימפאָטיע פאַר
די אונטערדריקטע.

* * *

די עמיגראַנטן-אַרמיי איז געשאַפן געוואָרן.
ביי נידערדאָנבאָך איז די גאַנצע אַרמיי, מיט גאָר קליינע
אויסנאַמען, שוידערלעך אומגעקומען.

די עטלעכע הונדערט עמיגראַנטן, וועלכע זענען אַרגאַני-
זירט געוואָרן אין „קאָמוניסטן-קלוב“ אין פאַריז, וועלכער איז אויף
שנעל צונויפגעשטעלט געוואָרן פון די רעשטלעך פון „קאָמו-
ניסטן-בונד“ און נאָענטע אַרגאַניזאַציעס, זענען אין קליינע גרופּן
אַריבער די דייטשע גרענעצן און דאָרט אַ סך נוצן געברענגט
דער באַוועגונג. צום קאָמיטעט פון דער אַרגאַניזאַציע האָבן
געהערט: מאַרקס, ענגעלס, וואַלף, בויער, מאָל און שאַפער.

די צייטווייליקע רעגירונג האָט דערווייל וואָס-אַמאָל אַלץ
מער גענומען צוריקציען די הנחות, וועלכע זי האָט אין די
הייסע טעג געגעבן אירע אַרבעטער. יעדן טאָג זענען כמעט
פאַרגעקומען מיטינגען און פאַרוואַלונגען. אויף איין מיטינג איז
אַרויסגעטרעטן אויגוסט בלאַנקי. דער דאָרער און מיטל־וויסקער
פראַנצויז האָט מיט פאַרלאַפּענע אויגן און געביילטע פויסטן
געשריגן:

— „די רעוואָלוציע אַליין פאַר זיך ענדערט נישט די
מענטשן און נישט די באַדינגונגען. זי שאַפט בלויז די מעג-
לעכקייט פאַר אַדמיניסטראַטיווע און ווירטשאַפטלעכע פאַרמען.
אַבער ווער איז די היינטיקע רעגירונג? ! אויף דעם האָבן מיר
געמאַכט אַ רעוואָלוציע? ! עס מוז געשאַפן ווערן אַן אַרבעטער-
דיקטאַטור! ! זי מוז איבערנעמען די רעגירונג-ענינים אין אירע
הענט! ביז דאָס לאַנד וועט נישט רייף ווערן פאַר דער דע-
מאָקראַטיע, רעפובליק און קאָאָפּעראַטיווע ווירטשאַפט. די הויפט-
זאַך ביי אַרעוואָלוציע איז צו פאַרכאַפן די פּאָליטישע מאַכט און

מיט איר הילף — די קולטורעלע און סאציאליסטישע ווירטשאפט-
רעכע רעפארמען!

ער האָט גערופן די אַרבעטער אָנטייל צו נעמען אין
דער דעמאָנסטראַציע, וועלכע ער אָרגאַניזירט אויף מאָרגן, דעם
16-טן אַפּריל:

— מיר וועלן מאָרגן אַראָפּוואַרפן די צייטוויליקע רעגני-
רונג און איינפירן אויף איר אָרט אַ סאציאליסטישע!

אויף צומאָרגנס, נאָך איידער זיי דעמאָנסטראַציע האָט זיך
אָנגעהויבן, זענען שוין געווען פּאַנאַנדערגעקלעפט אויפּרופן, אַז
די באַפעלקערונג זאָל זיך מיט פּאַראַכטונג אָפּווענדן פּון דעם
קאָמוניסטישן געשפּענסט. מיר קעמפּן נישט קעגן אַרבעטער און
נישט קעגן סאציאַליסטן, נאָר קעגן די מטורפדיקע קאָמוניסטן.
דאָס האָט די אַרבעטער נאָך שטאַרקער גערייצט און דער
עולם איז געוואָרן וואָס-אַמאָל גרעסער.

עס האָבן אויפגעפלאַטערט פענער און ס'האָבן זיך אויפ-
געהויבן טראַנספּאַרענטן: „אַפּשאַפן די עקספּליאָאָאָציע פּון מענטש
צו מענטש!“ מיר פּאָדערן רעכט אויף אַרבעט!

באַלד איז אַקעגנגעקומען מיליטער און אין איין קיל גע-
נומען שרייען „גידער מיט די קאָמוניסטן! פּאַרטרייבן די קאָ-
מוניסטן!“ און נאָכן מיליטער האָט זיך געלאָזט אַ גרויסער המון.
אַ גרויסער טייל פּון די אומבאַוואָפנטע דעמאָנסטראַנטן
האַט שוין פּאַרענדיקט זיין לעבן דאָ אויפן ברוק.

דעם זעלבן טאָג איז נאָך פּאַרגעקומען אַ געשלאָסענע
פּאַרזאַמלונג פּון די דייטשע קאָמוניסטן.

אַלע פירער האָבן גערעדט. אַ קורצע רעדע האָט גע-
האַלטן מאַרקס:

— זיי ווילן ברודערלעכקייט, אַפּשאַפן די קלאַסן. זיי מיי-
נען, אַז ס'קאָן אזוי זיין — סענטימענטאַל זיך דערהויבן איבער
די קלאַסן, טרוימעריש פליען אינדערהויך, איבער די קלאַסן.

ברודערלעכקייט ווילן זיי. די איצטיקע רעפובליק איז נאָר אַ
נייער באַל-קאָסטיום פון דער אַלטער, בורזשוואַזער געזעלשאַפט.
אַט דער לאַמאַרטין, דער אָנגעבלאָזענער נול, דער טיפּוויניקער
עם-האַרץ שרייט, אַז קלאַסן — דאָס איז אַ מיספּאַרשטענדניש.
אַזוי פאַרשטייט עס דער רעגירונגס-מאַן און פּאַעט לאַמאַרטין.
מיר קאָנען דעריבער מיט זיכערקייט זאָגן, אַז די רעוואָלוציע
האַט נאָר געטוישט דעם שניט — די ליבעריע האָט זי נישט
אַראָפּגעוואָרפּן.

מיטן זיג פון דער רויטער רעפובליק, וועט די רעאַקציע
און אירע אַרמייען אויסגעשפיגן ווערן פון די לענדער צו די
גרענעצן און ווייטער, און עס וועט זיך אַרויסווייזן די אמתע
מאַכט פונם פּראָלעטאַריאַט. דעמאָלט וועלן מיר זיי דערמאַנען
אין אַלע שחיטות און אויך אויסרופּן: „וויי צו די באַזיגטע!“
די שחיטות האָבן איבערצייגט די אַרבעטער, אַז עס איז נאָר
פאַראַן איין מיטל אויף צו פאַרקירצן די גסיסה-ווייען פון דער
געזעלשאַפט, נאָר איין מיטל — דאָס איז דער רעוואָלוציאַנע-
רער טעראָר!

אַ מפּלה נאָך אַן איינגעשפּאַרטן קאַמף איז אַ פּאַקט, וועל-
כער האָט די זעלבע רעוואָלוציאַנערע באַדייטונג, ווי אַ לייכט
דעראַבערטער זיג.

די רעוואָלוציע איז געשטאַרבן — זאָל לעבן די רע-
וואָלוציע!!!

נאָך דעם זעלבן טאָג איז פּמעט דער גאַנצער קאָמיטעט
אַוועק קיין דייטשלאַנד. מען דאַרף איילן דאָרט, וווּ ס'איז נאָך
דאָ וואָס צו ראַטעווען. דאָרט הויבט זיך ערשט אַן און מען
קאָן עס גלייך פירן אויף אַ בעסערן וועג.

שוין הארט פארן אוועקגיין פון צוג איז אָנגעקומען היינע.
ער זעט זייער שלעכט אויס. דאָס פנים איז אים גערונצלט און
שלאַבעריק. די גאַמבע איז פאַרוויכט און צעקוועטשט. ווען ער
הילט עטוואָס אָפּ די ווייסע, זיידענע פאַטשיילע אויפן האַלז
דערזעט מען אַ היפשע צאָל געשווירן. די אויגן ביי אים זענען
ווי אָנגעגאַסן מיט הייסן בליי און ער פאַרמאַכט זיי פון מינוט
צו מינוט. ער האָט געברענגט פאַר מאַרקסן מיט דער פרוי אַ
פלעשל וויין, אַ באַנד לעאַפאַרדיס לידער און עטלעכע אויס-
שניטן פון דער „אויגסבורגער צייטונג“ מיט זיינע באַריכטן וועגן
דער פאַריזער רעוואָלוציע.

— מיט דיר, קאַרל, דאַרף איך קיין סך נישט רעדן, דו
פאַרשטייט מיר און וועסט מיר פאַרשטיין... מיר דאַרפן קיין
סך נישט רעדן. עס איז אַלפאַלס מיט מיר היפש דרעקיק...

אין ציג האָט מאַרקס געלייענט די צייטונגס-אויסשניטן מיט היינעם באַריכטן.

„מיר האָבן דאָ געזעען די זעלבע פּיעסע, וואָס איז שוין אויסגעפירט געוואָרן מיט 18 יאָר צוריק, נאָר אַ גוטע פּיעסע קאָן מען זען צוויי מאָל. איך האָב געהאַט היינט די געלעגנהייט צו באַווונדערן דעם טאַלענט פון די פּראַנצויזן ביים בויען ווונדערלעך שנעל באַריקאַרן. דאָס וואָס עס וואַלט ביי דער דייטשער גרינטלעכקייט געדויערט אַ טאָג, דויערט עס ביי די פּראַנצויזן נאָר מינוטן. זיי שפּרינגען ווי פּישוף-מאַכער פּלוצלינג אַרויס ווי פון אונטער דער ערד. די פּראַנצויזן זענען דאָס פּאָלק פון געשווינדקייט.

די רייכע האָבן זיך געווונדערט, ווען די אַרעמע, וועלכע האָבן דריי טעג באַהערשט פאַרזי, האָבן גאַרנישט גענומען און גערויבט. האָט זיך געפונען איינער, וואָס האָט יאָ געוואַלט עפעס כאַפן, איז ער גלייך אויפן אָרט דערשאַסן געוואָרן. נאָר געווער וואָס מען האָט גענומען, וווּ ס'האַט זיך נאָר געלאָזט. ס'איז אויך דערלויבט געוואָרן צו נעמען זיך שפּייז פון דער קעניגלעכער קאַמער. אַ בחור פון פּופּצן יאָר, וועלכער וווינט ביי אונז אין הויז, האָט געברענגט פון דאָרט פאַר זיין קראַנקער באַבען אַ טאַפּ קאָנפּיטורן. דער בחור אַליין האָט אויפן וועג נישט פאַר-זוכט דערפון. ער האָט נאָר געפרעגט דער באַבען: „נו, ווי שמעקט דיר לואי פּיליפּס איינגעמאַכצן?“ אַרעמער לואי פּיליפּס! וועסט נעבעך מוזן עסן קאָנפּיטורן אין דער פרעמד.“

דעם קלאַגערדיקן גאַנג פון דער רעוואָלוציע האָט מען צו פאַרדאַנקען די אומגעטרייע שליחים פון פּאָלק, וועלכע האָבן דורך זייער שליימזליקער טעטיקייט אָדער פּחדנות, אָדער טאַפּל-

שפיל, געמאכט א תל פון יענעם גרויסן אקט פון פאָלקס-סווע-
 רעניטעט, וואָס האָט זיי געגעבן אומבאָגרענעצטע מאַכט.
 באַלד פון דער ערשטער שעה פון דער צייטווייליקער
 רעגירונג, ווי זי האָט זיך נאָר אַליין געגעבן דעם נאָמען, האָט
 זי אַרויסגעוויזן די גאַנצע נישטיקייט פון קליינע מענטשלעך.
 שוין דער נאָמען „צייטווייליקע רעגירונג“ באַווייזט אַפּיצייעל
 זייער שעמעוודיקייט און האָט פון פאָרויס צו-נישט געמאכט
 אַלץ — וואָס זיי האָבן אפשר יאָ געקאַנט אויפטון. קיינמאָל האָט
 נאָך דאָס פאָלק, אָט דאָס גרויסע יתום-קינד, נישט אַרויסגעצויגן
 פּוּנס נליק-קאַסטן פון דער רעוואָלוציע מער נעבעכדיקע, פּוּנסטע
 נומערן, ווי די פיגורן, וועלכע בילדן די צייטווייליקע רעגירונג.
 עס זענען דאָ צווישן זיי נעבעכדיקע קאַמעדיאַנטן, וועלכע
 זענען ביז דעם לעצטן האָר, ביז דער פּאַרב פון דער באַרד,
 ענלעך צו יענע העלדן פון ליבהאַבער-טעאַטער, וואָס שעקספּיר
 פּירט פאַר אונז אַזוי לוסטיק אויף אין זיין „זומער-נאַכט-
 חלום“. אָט די שווער-לייביקע געזעלן האָבן פּאַקטיש פאַר קיין
 שום זאַך אַזוי נישט קיין מורא געהאַט, ווי טאַמער געמט מען
 זיי ערנסט. און שנאָקע דער סטאַליער האָט פון פאָרויס פאַר-
 זיכערט, אַז ער איז נישט קיין אמתער לייב, נאָר אַ צייטוויילי-
 קער, אַז ער איז נאָר שנאָקע דער סטאַליער, נישט מער. און
 דאָס פּובליקום דאַרף זיך דעריבער נישט שרעקן פאַר זיין
 ברומען, ווייל ס'איז נאָר אַ צייטווייליק געברוּם.

„יעדעס פאָלק האָט זיך זיין נאַציאָנאַלן פעלער. די דייטשן
 — לאַנגזאַמקייט, זיי האָבן בליי אין די שיד, די פּראַנצויזן
 זענען זייער פּלינקע, זייער שנעלע, אַבער וואָס קומט אַרויס,
 אַז זיי פאַרגעסן אַ זאַך פּונקט אַזוי שנעל, ווי זיי האָבן דאָס
 אויסגעפּירט. די פּרוכטן פון יעדער טאַט און נישט-טאַט ווערן
 גלייך פאַרליירן אין דער פאַרגעסלעכקייט. יעדן טאַג מוזן זיי
 דעם קרייז-לויף פון זייער געשיכטע ווידער דורכלויפן, זייער
 לעבן ווידער אָנהויבן פון פאַרנט, די קאַמפּן אויפּסניי דורכ-

קעמפן און אויף צומאַרגנס האָט דער זיגער שוין פאַרגעסן, אַז
ער האָט געזיגט.

* * *

אין אַ קורצער צייט אַרום האָט מען שוין געלייענט אין
דער דייטשער פרעסע, אַז די פראַנצויזישע רעגירונג האָט פאַר-
עפנטלעכט אַ רשימה פון אויסלענדער, וועלכע האָבן אין געהיים
גענומען געלט פון דער פראַנצויזישער רעגירונג. צווישן אַ ריי
ביזשוטעריע-הענדלער, צייטונג-אַרויסגעבער, גענעראַלן, האָט זיך
אויך געפונען דער נאַמען היינריך היינע.

היינע האָט אויף דערויף צוגעשיקט אַ קאַמוניקאַט אין
דער דייטשער פרעסע, וווּ ער איז זיך דערצו מודה, נאָר ער
גיט אָן, אז די סיבה דערפון איז אַ פאַליטישער מאָטיוו, וועלכן
ער קאָן נישט איבערגעבן דער עפנטלעכקייט. ער קאָן נאָר דער-
קלערן איין זאַך: אַז דער באַרימטער דענקער, עקאָנאָמיסט און
רעוואָלוציאָנערער פירער דײַר קאַרל מאַרקס האָט אים דערויף
געגעבן זיין צושטימונג.

עטלעכע מענטשן זענען מיטאַמאָל אַריינגעלאָפן אין דעם
רעדאַקציע-צימער (אין דער „נייער ריינישער צייטונג“ אין קעלן)
פון מאַרקסן און אים געוויזן די צייטונג.
— צום טייל, אַן אומגליקלעכער פּאַעט! ער איז אומבאַ-
דינגט אַ פאַרעטער.

נאָך אַ קורצע וויילע טראַכטן האָט ער צוגעגעבן:
— אָבער איך וועל אים נישט פאַראַטן.

צווייטע טייל

איז דער שטאָט פון נעפֿלען

לאַנדאָן שפּעט ביינאַכט. דריי באַבערדלעטע יינגעלייט
שפּאַצירן פּאַמעלעך איבער אַ טונקעלער גאַס און רעדן שנעל.
זיי אַמפּערן זיך און מאַכן מיט די הענט. ביי די קליינע פייער-
לעך פון די גאַסן-לאַמטערנס זעט מען אויפן שאַסי דריי לאַנגע
שאַטנס, וועלכע מאַכן משונהדיקע באַוועגונגען.

— דערפאַר טאַקע, וואָס איר זענט גרויס און איך האָב די
גרעסטע אַכטונג פאַר אייך, טאַקע דערפאַר, ווען איך זאָל אַפילו
אייך וועלן נאָכגעבן, וואָלט איך עס אויך נישט געטון, ווייל איר
וואָלט מיך געהאַלטן פאַר אַ שמאַטע, אַז איך ווער בטל מיט
מיינע געדאַנקען פאַר אַ גרויסער פּערזענלעכקייט.

דאָס פייערל אין מאַרקס ליוולקע האָט שטאַרקער אַ לייכט
געטון, ווייזט אויס אַז ער האָט איצט אַ פעסטן פאַרצי געטון.
— ווייטט איר וואָס מאָזעס העס האָט געשריבן צו בער-
טאָד אויערבאַך אין יאָר 1841? „מאָל דיר, אַז דער 23-יערי-
קער יונגמאַן קאַרל מאַרקס איז רוסאַ, וואָלטער, האַלבאַך,
לעסינג, היינע און העגעל — אַלץ איז פאַרייניקט אין דעם ווונ-
דערלעכן יונגמאַן.“ מיינט איר דאָך, אַז ווען איך האָב אייך
אונטער דער האַנט, דעמאָלט ווען איר האָט אַרויסגעגעבן „די
הייליקע פאַמיליע“, וואָלט איך זיך אפשר מיט אייך נישט צע-
שלאָגן, אָדער דוועלירט? אמת טאַקע, אַז איך, היינריך און
ברונאַ, זעמיר ברידער און מיר האָבן צוזאַמען געאַרבעט, אָבער
אונז אַלעמען אויסמישן אין איין טאַפ? מײן ברודער ברונאַ

צוגויפשלעפן מיט מיר און היינריכן? איך גלויב, אז דאָס האָט
נישט געמיינט אונז גרעסער צו מאַכן, נאָר מיין ברודער קלע-
נער צו מאַכן. וואָרום וויפֿל יאָר נאָכדעם איז עס געווען, ווען
מען האָט אין קלוב און אין אַלע קאָפּען פֿון די „פרייע“ און
„יונגע“ נאָך געזונגען דאָס ליד:

„ווער יאָגט זיך נאָך ברוּנאָ בויער מיט ווילדן צאָרן?
אַ שוואַרצער קערל פֿון טריער, שפּיזלט ווי אַ דאָרן,
ער גייט נישט, נאָר ער שפּרינגט, אַלע וויל ער האַקן
און אַלץ מיטאַמאָל וויל ער כאַפֿן, וויל ער פּאַקן,
מיט פּעס ציט ער דעם הימל צו דער ערד,
ביילט מיט די פּויסטן, פּאַכעט מיט דער שווערד,
אַ טייוול פֿון טייוול-לאַנד,
שוואַרצער קאָפּ און רויטע האַנט.“

איר זעט, אז איך געדענק נאָך דאָס גאַנצע ליד. און איר האָט
דאָך חושד געווען, אז איך אַליין האָב דאָס געשריבן. ווייסט
איר שוין כאַטש היינט ווער דאָס האָט אָנגעשריבן?
— ביין.

— פּרידריך ענגעלס, די צווייטע פּילד, דער יינגערער
פֿון צוויילינג. איר האָט שטענדיק, מוז איך אייך זאָגן, אַרויס-
גערופן חשד צוליב אייער שטענדיק לייכטן חושד זיין יעדן
איינעם.

— איר זאָגט דאָס, ווייל איר פּילט, אז איך בין אייך
איצט אויך חושד אין עפעס.
— וואָס? וואָס?

גאָר משונהדיק האָבן גענומען טאַנצן די האַנט-שאַטנס.
אויפֿן שאַסיי. ס'האָט אויסגעזען ווי אַ געשלעג.

— גאָט מיינער — איז צוגעשפרונגען ליבקעכט — איך
האָב דאָך דעם איינדרוק, אז איר האַלט זיך ביי שלאָגן.

אין דער לילקע האָט ווידער אויפגעלויכטן אַ שטאַרק
פּייערל און ס'האָט זיך דערהערט אַ הייליגן-קוילערנדיק געלעכטער:
— אַ קערל, אַן אמת דייטשער קערל פֿון נידער-ריין.

טעמפ, טויט אויף אַ וויץ און באַרימט זיך נאָך אַז ער האָט פאַרברענגט עטלעכע יאָר אין פאַריז און געהוילעט מיט די פּראַנצויזינס.

אויך ווילהעלם האָט זיך שטאַרק צעלאַכט און צום סוף שוין אויך עדגאַר אַליין. ס'האָט אים פאַרדראָסן די מעשה — „איז ער טאַקע אַ נאַר?“ זיי זענען שוין געגאַנגען אַ לענגער שטיקל וועג אין שווייגן.

— איך האָב אַ פאַרשלאַג, חברים. האָט איר מיך יאָ אַזוי אָנגעצויגן, לאַמיר זיך פאַרהערן אין לויפן. לאַמיר זען, ווער עס לויפט שנעלער. און שוין האָט מען קיים באַווזן צו זען די שאַטנס—אַ געלויפער, אַז ס'האָט געסיקעט אין דער לופט. עס איז אַבער שוין, ווייזט אויס, באַשערט געווען, אַז עדגאַר זאָל היינט זיין דער קרבן — ער איז געפאַלן איבער אַ שטיין. ווידער אַ געלעכטער. האָט עדגאַר אויפגעוויבן דעם שטיין, זיך דערנענטערט צו אַ לאַמטערן און גלייך—בענק אין גלאַז אַריין. אַ היכיק געבראַנג.

— ווילהעלם — האָט מאַרקט זיך אַ צופּ געטון ביים בערדל און אַ פאַרצי געטון די לילקע — עס געפעלט מיר, ס'איז אַן אידעע.
— וואָס?

— נו, לאַמיר אויך אויפקלויבן אַ פאַר שטיינער.
און באַלד זענען פינף לאַמטערנס צעהאַקט געוואָרן. פונדערווייטנס האָט מען דערהערט עמעצן אַנלויפן. אַלע האָבן זיך איינגעקוקט, יאָ, ס'לויפט אַ פאַליציסט. לויפן! אַלע דריי אין איין אַטעם. דער פאַליציסט פייפט און אָט הערן זיי שוין, ווי ס'לויפט זיי נאָך נישט איינער, נאָר צוויי, שוין דריי, עס קומען צו נאָך.

אפשר אַ צענדליק פאַליציסטן לויפן נאָך זיי און פייפן. גאַס איין, גאַס אויס, נאָך אַ גאַס, נאָך אַ גאַס, ס'איז שוין נישטאָ קיין אַטעם.

— אָט דאָ! — גיט קאַרל אַ געשריי — און ער לויפט דער ערשטער אַריין אין אַ טירל פון אַ פאַרצוימטן פּלאַץ. עס ליגן

דאָרט אָנגעלייגט שטויסן ברעטער, זיי קריכן אַריבער, עפענען
אַ צווייט טירל און זענען שוין אויף אַן אַנדערער גאַס, שוין
נעבן דער ווינונג.

מען האָט זיי נישט געכאַפט. זיי האָבן אין פּאָדערהויז
נאָך אַ היפש ביסל זיך אויסגעלאַכט און נאַכהער אויף די שפיץ
פינגער צו צו דער טיר.

די הויז-פּרוי און הויז-פּריינדן העלענע דעמוט איז נאָך
אויפגעווען.

— איך האָב שוין שטאַרק איבערגעקלערט. נאָך אַמאָל,
אַז איר וועט קומען אַזוי שפעט, וועט איר שוין בלייבן נעכ-
טיקן אין הויז. איר זענט דייטשן און איר זענט אין לאַנדאָן
און נישט קיין איטאַליענער אין פּאַריז.

שווער איינצושלאָפּן. ער איז מיט איינמאָל צופיל אַנט-
שפּאַנט געוואָרן. די גאַנצע אַוואַנטורע אויף דער גאַס האָט
אַזויפיל אויפגעטרייסלט, אַז גאָר שנעל קומען זיי צוריק — די
איבערלעבענישן פאַר די לעצטע פיר יאָר:

דאָס אַרויסגעבן אין קעלן די „נייע ריינישע צייטונג“.
דאָס ערשטע אַרטיקל איז געווען געווידמעט דעם אָנדענק פון
די יוני-אויפשטענדער. „די פּאַריזער אַרבעטער זענען געשלאָגן
— אָבער דער קעגנער איז באַזיגט. אָבער דער אומגלויבליכער
טריומף פון דער ברוטאַלער גוואַלט איז געוואָרן אָפּגעקויפט מיט
דער צעטרייסלונג פון אַלע אַנטווישונגען און איינרעדענישן פון
דער פעברואַר-געוואָלדיגע... מיט דער שפּאַלטונג פון דער
פּראַנצויזישער נאַציע אויף צוויי נאַציעס — אויף באַזיצער און
אַרבעטער. די דריי-קאָלירן-רעפּובליק פאַרמאָגט שוין יעצט נאָר
איינ פאַרב, די פאַרב פון דעם געשלאָגענעם בלוט. די וויל-
דערצויגענע זינדלעך פון דער מעדיצינישער פּאַקולטעט מוזן
אָפּזאָגן דעם פּאַרווונדעטן פּלעבעיער די הילף פון דער וויסנ-
שאַפט — די וויסנשאַפט עקזיסטירט נישט פאַר די פּלעבעיער.
די פּראָקלאַמירטע ברודערלעכקייט, וועלכע איז אין פעב-
רואַר געוואָרן אָנגעשריבן מיט גרויסע אותיות אויף דעם שטערן

פון פאריז, אויף די טורמעס, קאזארמעס, איז דער אמתער
 נישט-געפעלשטער אויסדרוק — דער בירגער-קריג, דער בירגער-
 קריג אין זיין מוראדיקסטער געשטאלט, דער קריג צווישן ארבעט
 און קאפיטאל. די ברודערלעכקייט פלאמט פון די אילומינירטע
 פענסטער פון דער בורזשואזיע אין פאריז, ווען דאס פאריז
 פונם פראלעטאריאט ליגט פארברענט און צעבלוימקט.
 די דעמאָקראַטישע און טייל סאָציאַליסטישע פעדאָנטן, די,
 וועלכע האָבן נאָר געוואָלט שטענדיק בעטלען פאַרן פּאָלק ביי
 דער בורזשואזיע, האָבן געקאָנט האַלטן נאָר לאַנגע דרשות און
 זיך באַמיען, אַז דער פּראַלעטאַרישער לייב זאָל אַלץ נאָך ליי-
 זען אין שלאָף..."

די רעדע אויפן פראצעס:

— אַט האַלט איך אין האַנט דעם נאַפּאָלעאָנישן קאָדעקס!
 דער קאָדעקס האָט נישט באַשאַפן דער בורזשואזער געזעלשאַפֿט,
 נאָר פאַרקערט — די בורזשואזע געזעלשאַפֿט, געבוירן אין 18-טן
 יאָרהונדערט, רייף געוואָרן אין 19-טן יאָרהונדערט, געפינט
 אינם קאָדעקס איר אַבסאָלוט-רעכטלעכן אויסדרוק, זי האָט אים
 באַשאַפן. מיט דער מינוט, ווען ער וועט אויפהערן אַנטשפּרעכן
 די געזעלשאַפֿטלעכע באַדינגונגען, וועט ער ווערן אַ שטיקל
 ווערטלאָז פּאַפּיר. אַלטע געזעצן קאָן מען נישט מאַכן פאַר קיין
 יסוד פון אַ נייער געזעלשאַפֿט. איר ווייסט דאָך, מיינע הערן!
 אין מיטל־אַלטער האָט אין דייטשלאַנד עקזיסטירט אַ געהיימער
 טריבונאַל, וועלכער פלעגט משפּטן פאַר אַ געמיינער טאָט.
 אַז אויף אַ הויז האָט זיך געפונען אַ רויטער קרייץ, האָט
 דאָס געהייסן, אַז דער אייגנטימער פון דעם הויז איז פאַר-
 פּאַלן געוואָרן צום טריבונאַל, אַז דער אורטייל איז אויך
 שוין געוואָרן אויסגעפירט. מיינע הערן! היינט שטייט אויף אַלע
 הייזער פון גאַנץ אייראָפּע אַט דער געהיימניספּולער רויטער
 קרייץ! די געשיכטע שטייט פאַרן טריבונאַל, אַרויסגעבן און

אויספירן איבער איר דעם אורטייל — וועט נאָר דער פּראָ-
לעטאַריאַט !

נאָכדעם איז ער ווידער אַריבער צו אַ רעכטלעכער אָפּ-
האַנדלונג, באַלד צוריק צו אַ זאַלעכער און צום סוף כמעט
שטיל פאַרענדיקט:

„מיינע הערן! גוואַלט איז די הייבאַם פון יעדער נייער
געזעלשאַפט. עס איז דערווייל דער ערשטער אַקט פון דער
דראַמע. איצט מוז קומען, אָדער דער פּולשטענדיקער זיג פון
דער קאָנטרעוואָלוציע, אָדער דער זיג פון דער רעוואָלוציע.
מעגלעך, אַז דער זיג פון דער רעוואָלוציע וועט ערשט קומען
נאָך דעם אַקט פון קאָנטרעוואָלוציע!“

דאָס געריכט האָט אַרויסגעטראָגן אַ באַפרייונגס-אורטייל
איבער אים און די חברים. נאָכדעם איז צו אים צוגעגאַנגען
דער אַלטימטשקער געריכט-פאַרזיצער און, דריקנדיק אים די האַנט,
געזאָגט:

„מיר דאַנקען אייך באַמט פאַר דער טעאָרעטיש-רעכטלע-
כער אָפּהאַנדלונג. מיר זענען היינט פון אייך זייער פיל געוואָר
געוואָרן. דייטשע דענקער און געלערטע איז פאַרט נישט אוועק-
צומאַכן מיט דער האַנט.“

אויף צומאַרגנס האָט די גאַנצע פרעסע געפייערט זיין
טרוימף. איין צייטונג האָט געשריבן: „ער איז אַלט בסך-הכל
איינאונדרייסיק יאָר. אויפן פּראָצעס זענען געווען מאַמענטן
ווען ער האָט אויסגעזען אויף זעכציק יאָר און טיילמאַל ווי
אויף איינאונצוואַנציק. ער איז אַ קרעמפיקער, פעסט-געבויטער
מאַן, ברייטער שטערן, פעך-שוואַרצע האָר און באַרד, ענערגישע
געזיכטס-שטריכן, טונקעלע, גליענדיקע אויגן, סובטעל געזיכט,
ער האָט צו זיך צוגעשמידט די אַלגעמיינע אויפמערקזאַמקייט.
ווען ער זאָג האָבן אַזויפיל האַרץ ווי שכל, וואַלט איך געגאַנ-
גען פאַר אים אין פייער אַריין.“

אין א קורצער צייט נאָכדעם — מען פאַרמאָכט די ציי-
טונג. נאָך איין נומער קאָן דערשיינען. מען לויפט קויפן רויט
פאַפיר, זאָל דער לעצטער נומער זיין אויף רויט פאַפיר. פריי-
ליגראַט זעצט זיך אַוועק און שרייבט אָן אַ געזעגענונגס-ליד.
מאַרקס שטייט נעבן פרייליגראַטן און ווענדט זיך צו די אַרו-
מיקע: „דעם פּאָעטישן שבת דאַרף מען שטענדיק שפייזן מיט
לויב-געזאַנגען און קאַמפּלימענטן, אויב מען וויל, אַז זיי זאָלן
זינגען“.

פרייליגראַט הויבט אויף דעם קאָפּ און זאָגט אין האַלב-
ווייך — האַלב-כעס:

— אָבער אַ רעוואָלוציאָנער בין איך?!

— יאָ, אָבער נאָר אַ רעוואָלוציאָנער פון פּאָעטישן אינ-
סטינקט, און נישט פון וויסנשאַפּטלעכער דערקעגנטיש.

— ריכטיק.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אַנשרייבן דעם לעצטן אַרטיקל

פאַר דער מאָרגנדיקער צייטונג.

„נאָך וואָס אייערע עקלאַפּטע לייגנס און פּראָזן? מיר
אַליין זענען הנחה- און- פּשרה-לאָז און בעטן אויך ביי אייך
נישט קיין הנחות. נאָר ווען עס וועט קומען אונזער ריי, וועלן
מיר נישט פאַרפּוזן אונזער טעראָריזם, איר אָבער, איר מוזט
אייער טעראָר צופּוזן מיט דער גנאָד פון גאָט און רעכט. אין
דער פּראַקטיק זענט איר ברוטאַל, ציניש, געמיין, ערנבאַז, אין
דער אידעע — פּחדנותדיק און צביעותדיק“.

אין עטלעכע טעג אַרום קריגט ער אַ פאַראַרדנונג צו פאַר-
לאָזן דייטשלאַנד.

ער פאַרט אויף צען טעג קיין ווין אויף אַגיטאַציע. ער
האַט צו די ווינער אַרבעטער געזאָגט: „גוט, פּאַסיווער ווידער-
שטאַנד, אָבער ער מוז געפירט ווערן מיט קראַפט און פאַרנעם.
אַז נישט וועט דאָס זיין אַ ווידערשטאַנד, ווי עס שטעלט דאָס

שעפסעלע דעם שוחט. ביים קאמף פון נישט צאלן די שטייערן.
שטעלן א ווידערשטאנד מיט געווער.

פון דארט איז ער אוועק נאך פאריז. אין א 4 חרשים
ארום איז אויסגעבראכן אין ווין דער גרויסער קאמף. די ווינער
ארבעטער האבן זיך געשלאגן מיט אומגעהויערער קרבנות-גרייט-
קייט און העלדישקייט.

ענגעלס האט דאן אנטוילגענומען אין באדענער אויפ-
שטאנד, האט פיר מאל דורכגעמאכט באגנעט-אטאקעס.

פאר אלע חובות פון דער צייטונג איז מען געקומען קיין
פאריז אויפמאנען ביי מארקסן. ער האט אויסגעצאלט ביו א
גראשן. פארזעצט טייל זאכן אין לאמבארד. טייל זאכן שוין
פארזעצט אין קעלן און אין פראנקפורט נאך פארן ארויספארן.
איצט איז ער אן א גראשן. ער שרייבט קיין דייטשלאנד צו
פרייליגראטן און ער קריגט צוגעשיקט א ביסל געלט פון לאסאלן.
שרייבס אים נאכהער פרייליגראט: „ער איז העכסט אויפגערעגט
אויף לאסאלן. לאסאל האט דאס געלט צונויפגעזאמלט ביי בא-
קאנטע און ביי די ארבעטער, אבער אויף נישט קיין פאסיקן
אופן. ער האט דערמיט שרעקלעך ארומגעטומלט און ארומגעפלו-
דערט.“ האט אים מארקס דערויף צוריקגעשריבן: „די גרעסטע
דאגות זענען מיר ליבער ווי די עפנטלעכע בעטלעריי. דער
גאנצער ענין דריקט מיך אומגעהויער-פיינלעך.“

דער אויפשטאנד אין באדען איז שוין דערשטיקט. 26
אויפשטענדער האט מען פאראורטיילט צום טויט. די רעשט,
וועלכע מען האט געהאלטן אין תפיסה האט מען שוידערלעך
געפייניקט — יעדן טאג האט מען דארט איינגעארדנט שמיץ-
עקזעקוציעס.

ענגעלסן איז געלונגען צו אנטלויפן. ער איז אויפן וועג
קיין שווייצאריען. ער גייט מער צופוס ווי ער פארט מיט
דער באן.

מארקס קריגט א באפעל צו פארלאזן פאריז. ער קאן

נאָר ווײַניצען אויף די ברעטאַנער זומפן. ס'הערשט דאָרט אייביק מאַצאַריע. דאָס זאָל זיין אויף אים אַזאַ פאַרשלייערטער אַטענ. טאַט, אַנדערש האָבן זיי נישט קיין מוט. ער וועט דאָרט אַהין גישט פאַרן. זיי וועלן אַוועק קיין לאַנדאָן. זיי האָבן שוין פיר קינדער. זשענני איז שטאַרק נערוועיש. זי קאָן זיך קוים אָן עצה געבן. אַ מערכה, אַז עס העלפט איר צו די איירעלע און איבערגעגעבענע לענכען.

געפאַרן קיין לאַנדאָן. דאָ איז געשטאַרבן דאָס יינגסטע קינד. ליבער פרידריך! אונזער קליינער זון איז געשטאַרבן. ער האָט באַקומען קראַמפן, אָבער אַזעלכע קראַמפן פלעגט ער קריגן גאַנץ אַפט און ס'פלעגט שטענדיק בשלום אַדורך. עס האָט גאָר קורץ געדויערט. עטלעכע מינוט פאַר דעם האָט ער נאָך היפש געלאַכט. מיר זענען שרעקלעך פאַריינזאַמט. שרייב עט-לעכע ווערטער צו מײן פרוי.

קורץ נאָכדעם — שוין אָן עקסמיסיע פון דער דירה. ער האָט אָנגעהויבן שרייבן פאַר דעם „ניו-יאָרקער טריבון“. ער האָט אָבער צוליב זיין דעפרעסיע-צושטאַנד נישט געקאַנט גענוג שרייבן און די מערסטע אַרטיקלען האָט געמוזט שרייבן פאַר אים ענגעלס. ספעציעל ווען עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן מלחמה-אַרטיקלען, וואָס דאָס איז ענגעלס' ספעציאַליטעט. ער האָט באַקומען צוויי פונט פאַר אַן אַרטיקל, אָבער נישט פאַר די צוגעשיקטע. נאָר די געדרוקטע. און געדרוקט האָט מען נאָר אַ דריטל פון די צוגעשיקטע.

קיין לאַנדאָן זענען אָנגעקומען נאָך אַ סך אַנטלאָפּענע: ליבקעכט, קאַגראַד שראַם, וויליך און גאָך פיל אַנדערע. ענ-געלס איז שוין אין מאַנטשעסטער, אין זיין פאַטערס אונטער-נעמונג. מען האָט ווידער אָנגעהויבן רעדן וועגן רעוואַנזש און קאַמפן. מאַרקס האָט זיך באַמיט אין זיינע פאַרלעזונגען די שטימונג צו האַמעווען. אויסמיידן סתם אַוואַנטורעס, וועלכע זענען איצט זינלאָז און זענען עלול צו ברענגען דער באַווע-גונג גרויס שאַדן. אַפילו דער רויקער העס שרייבט: „מאַרקס האָט גערן צו רעדן נאָר בלויז וועגן אַבסטראַקטע ענינים און

האָט מורא זיך צוצוהירן צו פראַקטישע טאַטן. פון אומעטום
לאָזן זיך הערן שטימען קעגן מאַרקס' מיינונג. פון פראַנקרייך,
פון דער שווייץ, פון שפּאַניען, אָבער אַממערסטן קאָכט עס
זיך דאָ — אין לאַנדאָן. איינער פון די רעדל-פירער איז געוואָרן
וויליך. ער טענהט: „ס'איז דאָן אַליץ אַזוי פראַסט און פשוט,
אַזוי צוגענגלעך און פאַרשטענדלעך! וואָס דאַרף מען דערצו
לערנען עקאָנאָמיע און געשיכטע. עס איז דאָן אַליץ אַזוי קלאָר!“
מאַרקס ענטפערט דערויף: „זיי לייכט צו, ווייזט אויס, דער
הייליקער גייסט, זיי דאַרפן נישט לערנען. „מיר זענען פשוטע
מענטשלעך“ — זיי קאָקעטירן דערמיט און מיינען, אַז ס'איז אַ
גרויסע חכמה. מיר האָבן דעם מוט אייך, אַרבעטער, צו זאָגן,
אַז איר מוזט נאָך דורכגיין 15, 20, 50 יאָר פירגער-קריגן,
פאַרקס-אויפשאַטאָנדן און נישט נאָר פדי צו ענדערן די באַדינג-
גונגען, נאָר אויך פדי צו ענדערן זיך אַליין. מען דאַרף זיך
גרייטן, פענק ווערן איבערצונעמען די מאַכט. אַנדערע זאָגן „מיר
מוזן אומבאַדינגט שוין איבערנעמען די מאַכט, אָדער — זיך
לייגן שלאָפן“. ווען מיר ווייזן אָן אויף דער נישט-רייפיקייט,
נישט-דערבאַקנדיקייט פון דייטשן פראַלעטאַריאַט, לויבט איר אים
אויף אַ ווילגאַרן אופן. און דאָס איז זיכער מער פאַפולער!“

אויף די פאַרזאַמלונגען האָבן אָנגעהויבן פאַרקומען גע-
שלעגן צווישן ביידע צדדים. איינמאַל, אַרום איינס ביינאַכט
זענען צו אים געקומען צו לויפן די צוויי חברים שראַם און
פעפער. זיי זענען געווען צעהאָדערטע, אָן היט, צעפליקט, צע-
ריסן, פאַרבלוטיקטע. מען האָט זיי דאַרט נאָכגעשריגן „שפיאָ-
נען“. עטלעכע הונדערט האָבן זיך געוואָרפן אויף די צוויי
חברים. דער פאַרזיצער, וועלכער איז געזעסן אויף דער טרי-
בונע מיט אַ רויט בענדל אין לאַץ, האָט זיך נאָר קוים אויפ-
געשטעלט, גענומען עפעס שטאַמלען, אָבער זיי נישט פאַר-
טיידיקט.

אין עטלעכע טעג אַרום האָט נאָך וויליך אַרויסגערופן
שראַמען אויף אַ דועל.
דערווייל איז געבוירן געוואָרן נאָך אַ קינד — פראַנצעסקאַ,

ס'איז אנגעקומען אַ ביסל געלט פאַר די איבערזעצונגען
און קאָמוניסטישן מאַניפעסט. אין שטוב איז אַ ביסל גרוימער
און פריילעכער.

ער זיצט גאַנצע טעג אין דער ביבליאָטעק פון בריטישן
מוזעאום. אויך זשענערי האָט אַ ביסל צייט און זי גייט אַמאָל
אָוועק אויף עטלעכע שעה אין קלוב אַריין. זי שרייבט צו ענ-
געלסן: „מיר האָבן דאָ נעכטן געהערט די פאַרלעזונג פון יאָ-
געס. אַ שיינער פאַרטראַג. נאָר פאַר אונז, דייטשן, וועלכע זע-
נען געוויינט צו שפּרינגען אונטער די שפיצרוטן פון העגל,
פיערבראָך און אַנדערע, איז עס נישט געווען אַזוי גוואַלדיק.
די קינדער פלוידערן זייער פיל וועגן דעם אַנקל ענגעלס. דעם
גאַרן דערהאַלטן. שיקט נאָך. די בעסטע גרויסן.“

די קאַמפן פאַרשאַרפן זיך וואָס-אַמאָל אַלץ מער. פון איין
זייט שעפטשעט מען, אַז באַקונין איז אַ פּראָוואַקאַטאָר און
פון דער צווייטער זייט — אַז מאַרקס איז אַ פּראָוואַקאַטאָר.
דאָס געלט לאָזט זיך שוין אויך אויס. ער שרייבט צו אַ
פריינט קיין פּראַנקפורט, אַז ער זאָל אויסקויפן דאָרט אַלע
זיינע זאַכן פון לאַמבאַרד און זיי פאַרקויפן. נאָר אויב ס'איז
מעגלעך, זאָל ער פאַרהאַלטן דעם קינדערשן סערוויס, וואָס ער
האַט אַמאָל געקריגן במתנה פאַר זיין קליינער זשענעלען. דאָס
ווייב איז טרויעריק און דאָס איז ערגער פאַר אַלץ. ער איז
גליקלעך, ווען זיין פרוי איז ביים הומאַר.

„ליבער פרידריך! איך שיק דיר דאָ צו אַן אַרטיקל וועגן
דער אַנווענדונג פון עלעקטריציטעט אויף אַגריקולטור. קלער
מיר אויף אייניקע זאַכן. איך לייען לעצטנס אין דער ביבליאָטעק
זייער פיל וועגן טעכנאָלאָגיע און אַגראַנאַמיע. די סאַציאַליסטן
וויילן זיך נאָך אַלץ נישט אַפּטשעפען פון דער דעמאָקראַטישער
„דריי-היליקייט“ — גלייכהייט, פרייהייט און ברודערלעכקייט.

איך פארליר שוין לעצטנס דאָס געדולד. מיין סיטואַציע מאַכט מיך שרעקלעך מיד. עס טוט מיר לייד מיין פרוי, אויף איר פאַלט די גאַנצע פּאַסט. עס איז שוין פון איר געוואָרן כמעט אַ חל. מיין פּאַגע איז גאַרנישט קיין פריילעכע. די קליינלעכע דאָגות דערשעפן פולשטענדיק. דאָס, פּלוס די געמיינע העצעס פון מיינע קעגנער. זיי פרווון מיך קיינמאָל נישט אַטאַקירן זאַכלעך, נאָר זענען זיך אין מיר נוקם אויף די מאוסטע אופנים, זיי ווארפן די געמיינסטע רכילות אויף מיין פערזענלעך לעבן. כאַרשטייט זיך, אַז איך וואָלט זיך אויסגעפאַכט פון דעם גאַנצן שמוץ; איך וועל זיך דאָך נישט פאַרן צו ליב דעם אויף קיין איין רגע פאַרטרייבן פון מיין אַרבעט, אָבער דאָך ווירקט עס נישט ווי באַזאָם אויף מיין פרוי און ממיילא שוין אויך אויף מיר. פון אינדערפרי ביז ביינאַכט האָט זי צו טון מיט דער געמיינסטער נויט. און צו דעם ליידיט זי נאָך אַ ביסל אונטער אויף אירע דערשעפטע נערוון. און דאָך פאַרוואַרפן זי די נאָ-רישע לשון-הרעניקעס מיט די געמיינסטע רכילות און מיטן קויט פון די ערגסטע בירגערלעך-דעמאָקראַטישע קלאָזעס. די לעצטע וואָך גיי איך שוין נישט אַרויס פון שטוב, ווייל מיין סורדוט ליגט פאַרזעצט אין לאַמבאַרד. איך האָב דאָס געלט באַדאַרפט צו קויפן שרייב-פאַפיר."

זיך געמאַטערט עטלעכע חדשים אין נויט און פאַרביטע-רונג. ס'איז שוין דאָ דערפון אַ רעזולטאַט — דאָס יינגסטע קינד, די קליינע פּראַנצעסקאַ איז קראַנק געוואָרן און געשטאַרבן. זשענני שרייבט אַריין אין איר טאַג-בוך:

„אויף די וויינאַכט-הגאות איז אונזער קליינע, אַרעמע פּראַנצעסקאַ קראַנק געוואָרן אויף אַ שאַרפן בראַנכיט. דריי טעג האָט דאָס אַרעמע קינד געקעמפט מיטן טויט. ס'האָט אזויפיל געליטן!... דאָס קליינע קערפּערל איז געלעגן אין דעם לעצטן, קליינעם צימער. מיר אַלע האָבן זיך איבערגעטראָגן אין פּראָנט-צימער. און ווען ס'איז געוואָרן נאַכט, האָבן מיר אַלע זיך

אויסגעבעט אויף דער פּאָדלֶאַגע. די רעשט דריי קינדער זענען געלעגן אויף דער פּאָדלֶאַגע צוזאַמען מיט אונז און אַלע צוזאַמען מען האָבן מיר באַוויינט דאָס קליינע מלאַכל, וועלכע איז גע-
 לעגן נעבן אונז אַ קאַלטע און געל-בלויע. איך האָב נישט גע-
 האָט קיין געלט אויף דער קבורה. קאַרל איז אַריינגעלעפן צו אַ
 פּראַנצויזישן שכן און געקריגן געבאַרגט 2 פּונט. פאַר דעם
 געלט האָבן מיר געקויפט אַ קליין טרומנעלע, אין וועלכן עס
 רוט שוין איצט אונזער טייער קינד. ווען ס'איז געבוירן גע-
 וואָרן, האָבן מיר נישט פאַרמאָגט אויף קיין וויגעלע פאַר איר
 און איצט האָט עס אויך געמוזט וואַרטן אויף אַ טרומנעלע.
 שוין: מען האָט עס שוין אַריינגעלייגט אין דעם אָרט פון
 לעצטן אָפּרוי."

און קאַרל האָט געשריבן צו פּרידריכן:

„איך האָב די פאַרגאַנגענע וואָך געהאַט אַזאַ שוידערלעכן
 ספּעקטאַקל, וועלכן דו קאַנסט זיך גאַרנישט פאַרשטעלן. אין
 טאָג פון דער באַגרעבעניש זענען אַלע געלעטער אויסגעגאַנגען
 און איך האָב געמוזט לויפן צו אַ שכן באַרגן אויף באַערדיקונגס-
 קאַסטן. צום אומגליק, איז נאָך יענעם טאָג אַננעקומען אַ בריוו
 פון עווערבּעקן און ער איז נישט געווען מאַרקירט (ער מאַרקירט
 קיינמאָל נישט זיינע בריוו) און איך האָב געמוזט באַצאלן די
 לעצטע 10 פּעניס. איך בין דאָך האָרט פון כאַראַקטער, נאָר
 דאָס מאָל האָט מיך באַדייטנד אָנגעגריפן אַן אומגעווענערע,
 צערפּולע רחמנותדיקייט. שיק מיר אַ ביסל מאַרקעס, וועל איך
 דיר איבערשיקן אַ פּעקל זשורנאַלן און פאַרשידענע אַנדערע
 מאַטעריאַלן. דיין נעגער."

אין אַ צוויי וואָכן אַרום איז אים שוין אויסגעקומען זיך
 אַ ביסל צו דערפּרייען. — ער האָט געקריגן אַ בריוו פון
 וועדמייערן פון ניו-יאָרק. ער שרייבט אים, אַז ער האָט
 שוין געהאַט רעזיגנירט צו קאַנען אים אָפּדרוקן „דער 18-טער
 בריווער“, ווייל ער האָט נישט קיין גראַשן ביי דער גשמה און

אין לאַנד איז אַ קריזיס. ער האָט אים שוין דעריבער געוואָלט
דעם מאַנסקריפט צוריקשיקן, ווי צופעליק טרעפט ער אויף דער
גאַס אַ פראַנקפורטער אַרבעטער, אַ שניידער, און ער ווענדט זיך
צו אים: „הער נאָר, חבר, עס האַנדלט זיך וועגן אַפּדרוקן
קאַרל מאַרקס' אַ בוך, אַ פּרעכטיקע אַרבעט, נאָר קיין געלט
איז נישטאָ דערויף, וואָס קאָנט איר עפעס טון דערצו?“ האָט
יענער גאַרנישט געענטפערט, נאָר אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט
און אַהיימגעפירט צו זיך אין שטוב אַריין. דאָרט איז ער צוגע-
גאַנגען צו אַ שופּלעדל, אַרויסגענומען פון דאָרט אַ פּעקעלע
באַנקנאָטן און אַ זאַג געטון: „דאָ האָט איר 40 דאָלאַר, מער
האַב איך נישט, דאָס איז מיין גאַנץ פאַרמעגן, נעמט עס און
דרוקט אָפּ מאַרקס' בוך. איך שטעל אָבער איין באַדינג — איך
מוז קריגן גראַטיס אַ געדרוקטן עקזעמפּלאַר.“

ס'איז שוין געווען טיף אין דער נאַכט.
און נאָך אַלץ שווימען אַרום שטיקער בילדער פון די
לעצטע פיר יאָר לעבן, שווערע בלאַנדושען זיי אין זיין מידן
קאָפּ, טאַנצן ווי פייערלעך, שווערן ווי שטיקער בליי — ער קאָן
נאָך אַלץ נישט אַנטשלאָפן ווערן.
ער איז אַראָפּ פון בעט פאַרויכערן די ליוולקע. ער דער-
הערט אַ שטיל שעפטשען. ווען ער איז צוגעגאַנגען נענטער, צו
דעם קיך-צימער, האָט ער דערזען ווי בויער און ליבקנעכט
זיצן האַלב-אויסגעטון אויפן פעלד-בעטל, איינער פון זיי האַלט
אַ געבונדענעם עקזעמפּלאַר פון „קאָמוניסטישן מאַניפעסט“ און
דער צווייטער זאָגט עס פון אויסנווייניק. נאָכן אָפּזאָגן אַ פראַג-
מענט, טוישן זיי זיך, דער צווייטער נעמט דאָס ביכל און דער
ערשטער זאָגט פון אויסנווייניק.
מאַרקס האָט זיך שטיל צוריקגעצויגן, זיך אַוועקגעלייגט
אין בעט און שנעל און ריזיק איינגעשלאָפן — — —

העלענע האָט פאַמעלעך אָפגעשפּאַרט די טיר און כּיט אַ צעשטראַלט פנים שטיל אַ זאָג געטון:

— ס'איז דאָ. ס'איז שוין דאָ די פּאַסט פון פּרידריכן.
מאַרקס האָט זיך שנעל אויפגעהויבן פון זיין בענקל און אַרויסגענומען פון האַנט אַ דיקן קאַנווערט. מיט אַ אָנגעשאַרפט העלצל האָט ער אים פאַמעלעך געעפנט. ס'האַט זיך אַ שיט גע-טון אַ הויפּן בריוו-בלאַנקעטן מיט קאַנווערטן פון פאַרשידענער גרויס און קאַליר. די פירמעס פון די ליידיקע בריוו-בלאַנקעטן און קאַנווערטן זענען געווען אַזעלכע מאַדנע, אַז אַלע ביים טיש האָבן זיך האַרציק צעלאַכט. אַ פאַבריק פון טשוועקעס, אַ פאַ-בריק פון הייוון, אַ קרעדיט-באַנק, אַ פאַרלאַג פון ענגליש-דייטשע ווערטער-ביכער, אַ פאַרמיטלונגס-ביוראָ פון פּאַסט-מאַרקן-זאַמלער, פון אַ שיפס-געזעלשאַפּט, פון אַ הערינג-מאַגאַזין — פּרעכטיק. די דייטשע פּאַליציי-הינט וועלן זיך דערויף נישט כאַפּן, מען וועט אַלע מאַטעריאַלן קאַנען רויק פאַנאַנדערשיקן קיין פּראַנקפורט, האַמבורג, קעלן, בערלין, זיי וועלן האָבן דעם אמתן פּיאַסקאַ.

— זעלטן ווען דער פּאַליציי זאָל געלונגען נישט-פּושעריש נאַכצומאַכן אַ גייסטיק שטיקל אַרבעט.

— וואָס האָט איר געוואָלט, חבר מאַרקס, אַז אַ ליאַדע פּאַליציי-שמעקער זאָל קאַנען געלונגען נאַכצומאַכן אייערס אַ בראַ-שור? איך מיינ, אַז אַ סך היפשע קערלס וואָלטן געבראַכן דערביי דעם קאַפּ.

— לייבקעכט, מער ווי דריי מאָל אין טאָג טאָר מען נישט מאַכן קיין קאַמפּלימענטן. צוויי מאָל האָט איר שוין געמאַכט, דאָס דריטע מאָל לאָזט איבער פאַר מיינ פּרוי.

די קליינע אַכט-יעריקע זשענכען, וועלכע איז אומבאַ-
מערקט געשטאַנען אין אַ ווינקל האָט זיך מיט אַ הילכיק גע-
לעכטער פּאַנאָדערגעקלונגען.

ליבקנעכט האָט זיך אויך צעלאַכט און אַ כאַפּ געטון דער
קליינער אויפן שויס.

— נאָך צו-פרי, מיין שוואַלד, פאַרשטייטו מיר וויצן
און אַמלייכטסטן פאַרשטייטו זיי דאָן, ווען דיין טאַטע וויצלט
זיך איבער מיר.

האַט זי זיך דערפון אויך צעלאַכט.

— מען וועט שוין מיט איר גאַרנישט מאַכן. דו שוואַר-
צער שד. נו, האָסט שוין אויסגעקלערט עפעס אַ פּריש מעשהלע
אָדער לידל?

— יאָ, איך האָב אַ פּריש לידל:

איינס, צוויי, דריי,

די צייט גייט פאַרביי;

לאַמיר זינגען, לאַמיר שפּילן

און די פּרייד פון לעבן פילן,

איינס, צוויי, דריי,

מיר מוזן ווערן פּריי!

אין דער טיר איז געשטאַנען די בלאַנדע, מיטן ראָזן
פּנימל — לאַוראַ און געפאַטשט מיט די הענטלעך. די בלאַנד-
געקרייזלטע הערלעך האָבן זיך געוואָרפן און זי האָט כּסדר
געפאַטשט מיט די הענטלעך.

— וואָס, לאַרעליי, וואָס פאַטשסטו?

— עס געפעלט מיר דאָס לידל. איין וואָרט פון דעם
לידל איז מיינס, אמת, זשענכען?

שראַם, ליבקנעכט, מאַרקס און די פּרוי זענען אַלע גע-
זעסן ווי אומבאַוועגלעך און פאַרווונדערט זיך אָנגעקוקט איינער
דעם צווייטן.

— גאַנץ פיין, קינדערלעך, אָבער איר מוזט אַריינגיין אין
צווייטן צימער. מיר מוזן עבן ווערן פּריי — פון אייך. ווייל

איר שטערט אונז אין א זייער וויכטיקער ארבעט. פארוואס,
זעט איר, קומט נישט אריין מוש. א יינגל האָט פאָרט מער שכל.
— און איך האָב געמיינט, אז דער גענאָסע וויל העלעם
וועט מיט מיר היינט שפילן אין „דאָמע“.

די מוטער האָט זיך אָנגערופן:

— זשענען טייערע, די פינגער בריען און טוען אונז
שוין אזוי וויי פון דעם שרייבן, אז קיינער פון אונז וואָלט
פשוט נישט געקאָנט רוקן די קלעצלעך אויפן ברעטל.

די קליינע האָט זיך צעלאַכט:

— א שיינער תירוץ איז עס, נאָר מיר וועלן אייך נישט
שטערן, זייט מיר אַלע געזונט.

דורך דעם ברייטן פענסטער, וואָס גייט ארויס אויף אַ ליי-
דיקן פלאַץ, האָט אַריינגעלייכטן אַ שטאַרקע זון. אַלע פיר זענען
געזעסן אָנגעבויגן ארום טיש און געסקריפעט מיט די פעדערס:
קעגן דעם גרויסן שטאַב באַצאָמטע פון דער זייטשער געהיים-
פּאַליציי, וועלכע האָבן זיך געגרייט צו דעם גרויסן קעלנער קאַמו-
ניסטן-פּראָצעס, וועלכע האָבן צעשיקט שליחים איבער פּאַרזי, בריסל,
בערן, לאַנדאָן און פון אומעטום צוזאַמענגעברענגט אינפּאַרמאַ-
ציעס; איבערגעקויפט מענטשן, געמאַכט איינברוכן אין די ווי-
נונגען פון טייל אַרבעטער-פירער און אַרויסגעגנבעט פון דאָרט
בריוו, דאָקומענטן, אַליין אָנגעשריבן צירקולאַרן, אויפּרופן, פּראָ-
שורן (אונטער די נעמען פון פּראָלעטאַרישע טוער), טייל טוער
אַריבערגענאָרט די גרענעץ און זיי איינגעשפּאַרט אין פינסטערע
קאַצערס — קעגן די אַלע און קעגן זיי אַלעמען האָבן נאָר גע-
אַרבעט דאָ טאָג און נאַכט די פיר מענטשן.

פון צייט-צו-צייט האָט ווער אויפגעהויבן דעם קאַפּ עפעס
צו זאָגן אַ פּאָר ווערטער. דאָס זענען געווען די קליינע אַפּרו-
פּויעס פון דעם שנעלן און מאַטערנדיקן שרייבן.

— האָט איר שוין געהערט די נייעס? וויקטאָר הונג און
געקומען קיין לאַנדאָן. הונג און אַ פּאַרטריבענער פון פּראָנקרייך.

— מילא, די עמיגראציע. — דאָס איז דאָס לאַנד פון די גערעכטע.

— האָט איר אויך שוין געהערט, אַז וויליכס שליה, קינקל, האָט געברענגט פון אַמעריקע צען טויזנט דאָלאַר, וואָס ער האָט צונויפגעזאַמלט ביי די אַרבעטער? און וויסט איר אפּ, וואָס דאָס געלט איז באַשטימט? אַלס גרונט-פּאַנד פאַר דער קינפטיקער רעוואָלוציאָנערער רעגירונג. און וויסט איר, וויפל ס'איז געבליבן, נאָכן אַראָפּרעכענען קינקעלס הוצאות? — טויזנט פונט. און זיי האָבן די סומע שוין איינגעלייגט אין אַ שווייצאַרישער באַנק. טויזנט פונט פון צען טויזנט דאָלאַר. היינט איז גערעכט:

„איך קען די ווייזע, איך קען דעם טעקסט,
איך קאָן אויך די פאַרפאַסער;
איך ווייס — אַליין זיי טרינקען וויין
און הייסן טרינקען וואַסער.“

— שראַם, איך האָב געמיינט, אַז נאָך דעם שראַם אויפן שטערן, וואָס וויליך האָט דיר געמאַכט ביים דועל, האָסטו שוין פאַרלוירן דעם זפרון, צום סוף געדענקסטו נאָך היינען.
— נו, דו ביסט דאָך אַ פילאָלאָג, דו געדענקסט נאָר איינצלנע ווערטער, אַלטע שפּרוכן און אָפּגעריבענע צייכנס.
— אַזוי? וועל איך דיר ווייזן, אַז איך וועל דיר געבן אַן ענטפער מיט אַן אַקוראַט קעגן-פערז פון „פּאָאָסט“:

די ווייניקע, די גרויסע, וואָס האָבן דאָס דערקענט
און צו-היציק אויף צו האַלטן דאָס פּוילע האַרץ אין פאַר-
מאַכטע הענט,
און געוואָרפן די אמתן פאַרן פּאַלק, ווי שמאַטעס צום
פאַרקויפן,
זענען פון אייביק-אָן געצאַנגען אויפן קרייץ און אויפן
שייטערהויפן.“

— טייערע פריינט, אַז איר וועט זיך אָנהויבן אַזוי פאַר-

הערן אין געדענקען די מייסטער, וועט מסתמא אויך מיינ טייע-
רע זשענני וועלן באווייזן, אז זי געדענקט פמעט גאנץ שקס-
פיר און איך וועל מסתמא אויך וועלן עפעס באווייזן און וואָס
וועט זאָגן צו דעם די דייטשע פּאָליציי? מיינט איר, אז זיי
פאַרנעמען זיך איצט אויך מיט פּערזן?

ער האָט דערווייל באַמערקט, אז די פרוי קוקט אויף אים
אזוי, ווי זי וואָלט אים וועלן עפעס זאָגן. זיי זענען ביידע
אַריין אין צווייטן צימערל.

— העלענע האָט באַצאָלט די לעצטע פעניס דעם פּאַסט-
טרענער און זי האָט שוין נישט מער קיין פעניג. אין שטוב
איז דאָ נאָר קאַרטאָפּל, אָבער איך וואָלט וועלן האָבן נאָך עפעס
צו מיטאָג. מען קאָן דאָך נישט די חברים נאָך אַ האַלבן טאָג
אַרבעט שטאַפּן מיט בלויו קאַרטאָפּל.

ער האָט זיך אָנגעטון דעם מאַנטל און איז אַוועק אין
שטאָט אַריין. אין אַ שעה אַרום איז ער צוריקגעקומען און
געברענגט עפעס געלט.

— ביי וועמען?

— ביי אַן אַרבעטער אין דער קלוב-קיך.

אַ טייל פון דעם געלט איז גלייך אַוועק אויף פּאַסט-
מאַרקן פאַר די בריוו.

אזוי איין טאָג נאָכן אַנדערן. אין שטוב איז דערווייל
ווידער אָנגעקומען די קרענק, וואָס פלעגט זיי אזוי אָפט באַ-
זוכן און פּמעט דווקא אין די ערגסטע צייטן. קארל זעצט זיך
אַוועק און שרייבט צו ענגעלסן:

מיין פרוי איז קראַנק, די קליינע זשענכען איז קראַנק
און לענכען האָט געקריגן ווי עפעס אַ שטיקל נערוון-פיבער.
קיין דאָקטאָר האָב איך נישט געקאַנט רופן, ווייל איך האָב נישט
קיין געלט. גאַנצע אַכט טעג ווי איך פּאַשע שוין מיין פּאַמיליע
מיט בלויו ברויט און קאַרטאָפּל. אַזאָ דיעטע ביי די איצטיקע
קלימאַטישע באַדינגונגען איז, פאַרשטייט זיך, נישט אזוי גע-
וונטשן. איך בין מסופק, צי היינט וועט זיך מיר איינגעבן
אויף דעם אויך צו קריגן. איך האָב אויך נישט געשריבן קיין

אַרטיקל פאַר דעם „נ. טריבון“, ווייל איך האָב נישט געהאַט קיין פעני אויף צו קויפן צייטונגען. עס וואָלט כאַטש געווען געווננטשן, אַז מיין ווירטין זאָל מיך אַרויסוואַרפן פון דער דירה, וואָלט איך כאַטש פטור געוואָרן פון אַ חוב פון 22 פונט. נאָר דאַכט זיך, אַז אויף אַזויפיל העפלעך וועט זי נישט זיין. און צו דעם קומען נאָך צו די חובות דעם בעקער, דעם מילך-הענדלער, דעם טיי-צושטעלער, דעם גרינס-הענדלער און דעם קצב. און ווי אַזוי וועל איך אַרויסקריכן פון דער טיילוואַניש-קייט? מיין הויז איז אַ שפיטאַל און איך מוז מיין גאַנצער אויפמערקזאַמקייט שענקען דער שטוב. ס'איז לעצטנס דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז איך האָב געמוזט אויספאַמפען צו פאַר שי-לינג און פעניס פון חברים-אַרבעטער. און דאָס איז פאַר מיר ספעציעל שטאַרק פיינלעך. אָבער מיר האָבן דאָך פאַרט נישט געקאַנט פגורן פון הונגער!

אין עטלעכע טעג אַרום שרייבט אויך פרוי מאַרקס צו אירס אַ פריינדין קיין אַמעריקע:

„מיר דאָ, פונדאַנען, האָבן באַדאַרפט צושטעלן די אַלע באַווייזן פון די פּאַליצייאישע פּאַלסיפיקאַטן און צוליב דעם האָט מיין מאַן געאַרבעט גאַנצע טעג און ביז שפּעט אין די נעכט אַריין. דאָס גאַנצע אָנגעשריבענע האָט געמוזט זעקס און טיילמאַל אַכט מאָל ווערן קאַפּירט און אַרויסגעשיקט קיין דייטש-לאַנד דורך די פאַרשידנסטע וועגן. דאָס אַלץ איז איצט נאָר אַ קאַמף פון דער פּאַליציי מיט מיין מאַן. זיי וואַרפן אויף אים איצט אַרויף די פאַרשידנסטע פאַרברעכנס.

אַנטשוילדיקט, וואָס איך פאַטשקע אַזוי, ווייל אויך איך נעם אַנטייל אין דער אינטריגע און איך האָב זיך שוין אַזויפיל אָנגעשריבן, אַז די פינגער ברענען אַזש און ברעכן.

פון ענגעלסן האָבן מיר געקריגן אַ פעקל פיקטיווע פירמע-בלאַנקעטן, פּדי אין זיי איבערצושיקן די אַלע דאָקומענטן קיין דייטשלאַנד. ביי אונז איז דאָ אינסטאַלירט אַ גאַנצע ביוראָ. עס העלפן-צו שרייבן עטלעכע חברים.

מיינע פּלוטעוואַטע און שטיפּערישע קינדער הויליען דאָ

דערווייל ארום, זינגען און פייפן, און דער טאטע מוז זיי נישט
איינמאל מוסרן און זיך בייזערן. די ארבעט האט געדויערט פינף
וואכן. שוין איינמאל א ספעקטאקל. אנטשולדיקט פאר דער כא-
אטישקייט פון בריוו. אייער זשענני."

11 אינדערפרי, וואָס עס הייסט אין לאַנדאָן נאָך גענוג פרי, האָט מען האַסטיק געקלאַפט אין לייבקנעקס צימער. לייב-קנעכט וויינט היינט אין אַ גרויס הויז, מיט פיל איינצל-צי-מערן, געמיינוזאמע קיכן, באַד-צימערן, לייען-זאַלן און דאָ וויי-גען מערסטנס פאַליטישע עמיגראַנטן. אין דער צייט שלאָפן נאָך כמעט אַלע איינוווינער. און אויב עס קומט ווער אַריין אויף אַ שמועס, אָדער באַרגן אַ צייטונג, אַ שוועבעלע, אָדער אַ פאַרפעניס, קלאַפט נישט אַזוי האַסטיק. אין טיר קלאַפט מען דער-ווייל ווייטער און ווילהעלם פילאָזאָפירט: „ווער קאָן דאָס זיין?“ ער שפרינגט אַראָפּ פון בעט. עפנט.

ס'איז מאַרקס. ער דערשרעקט זיך — מאַרקס אַזוי פרי שוין? זיכער עפעס שלעכטס געשעען.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ לייגן נאָך עלף אינדערפרי? איך לייג זיך אויך גענוג שפעט, אָבער שפעטער ווי אַכט—ניין הויב איך זיך נישט אויף.

ווילהעלם באַאומרויקט זיך נאָכמער, דווקא דאָס פאַרעדן אים — שרעקט אים.

— ס'איז עפעס געשעען, קאַרל?

— יא, איך האָב אַ גאַנצע נאַכט נישט געקאַנט שלאָפן. דו האַסט ביי מיר נעכטן געווינען עטלעכע פאַרטייעס שאַך און דאָס האָט מיר נישט געגעבן קיין רו. נאָך אַ היפש ביסל אַריינ-טראַכטן, וואָס עס האָט, אַן אמת, געקאַסט עטלעכע שעה נישט שלאָפן, האָב איך אויסגעטראַכט אַזאָ צוג, וואָס עס איז אויס-געשלאָסן צו קריגן מאַט. קיינער אין דער וועלט וועט ביי מיר איצט נישט געווינען.

ווילהעלם האָט זיך אָפגעוואַשן, אָפגעפּוצט די מלבושים,

זיך אַרויפגעברענגט עפעס צו עסן, זיך רויק אַוועקגעזעצט, נאָר קאַרל האָט זיך אומגעדולדיקט:

— וועסט שפילן עסנדיק, וועסטו עסן שפילעוודיק. אַרויף מיטן ברעטל.

די שלאַכט האָט זיך אָנגעהויבן.

מאַרקס דערציילט דערווייל, אַז ער האָט שוין אַוועקגע-
וואָרפן די לייולקע און אָנגעהויבן רויכערן ציגאַרן — ס'איז שוין
דאָרט אינעווייניק צופיל פאַרויכערט, אַז דאָס קליינע לייולקעלע
זאָל נאָך ווירקן. איצט האָב איך צו טון מיט אַ לויפעניש אויס-
צוזוכן ביליקע ציגאַרן, ווייל אין מיין געגנט קריגט מען עס נישט
אינגאַנצן.

— פאַררעד מיר נישט די ציין, קאַרל, ווייל ס'האַלט מיט
מיר שלעכט, איך פאַרשפיל, דאַכט זיך.

— נישט דאַכט זיך, נאָר זיכער. און ווען כ'זאָל אפילו
דעם אַטעם נישט אַרויסלאָזן, וועט עס דיר אויך שוין נישט
העלפן.

איין פאַרטיע געוונען, אַ צווייטע, אַ דריטע, ווילעהעלם
איז שוין גוט דערשוויצט. ער פאַרבייסט די ציין, ברומט און
קאַרל הילכט מיט אַ דונערנדיק געלעכטער:

— ס'וועט דיר שוין גאַרנישט העלפן. רויף אַריין דינע
שכנים. זאָגסט דאָך, אַז עס זענען פאַראַן דאָ גוטע שפילער,
אַדרבא, זאָל קומען ווער עס וויל.

ווילעהעלם איז אַרויס און אַריינגעברענגט עטלעכע שפילער.
אַלע האָבן זיי פאַרשפילט צו עטלעכע מאָל. פסדר האָט
איינער אָפגעטרעטן דאָס אַרט דעם צווייטן: „אַדרבא, גייט איר
צו, אפשר וועט איר עפעס מאַכן.“ אַן אומגעהויערער טוימל. די
פאַרשפילטע האַלטן אין חשבונען, זאָגן אַרויס סברות און יע-
דער איינער זאָגט צו, אַז ביים צווייטן מאָל זיך זעצן צום
ברעטל וועט ער שוין זיכער געווינען. אָפגעוואָרט די רייע, די
פאַרשפילטע גייען צו נאָכאַמאָל, צעגערן מיט יעדן צוג, כאַפן
צוריק — עס העלפט גאַרנישט, אַלע פאַרשפילן. די מיטאַג-ציייט
איז שוין לאַנג פאַריבער, קיינער געדענקט נישט אין דעם. איי-

נער פון די שפילער גייט אַוועק, ער מוז — זאָגט ער — אַראָפּ-
גיין אויף אַ שעה צייט צו זיך אין צימער אַרײַן, זיך אַוועק-
לייגן אויפן בעטל און ער מוז אויסגעפונען אַ קעגן-צוג. טאַמער
געלינגט עס אים נישט — הערט ער שוין אויף אייביק אויף צו
שפילן אין שאַך.

אַלע זענען שוין גוט פאַרמאַטערט. מען רוט זיך אַ ביסל
אַפּ און מען וואַרט שוין מיט שפּאַנונג יענער זאָל צוריקקומען.
מען נעמט דערווייַל שפילן אין „דאַמע“. אָבער וויל־העלם וואַרנט
זיי: „אין דאַמע האָט איר שוין גאַרנישט וואָס צו חלומען וועגן
געווינען. דער גענאַסע מאַרקס האָט די שפיל דערפירט צו אַזאַ
שלמות, אויסגעזעכנט פון ערשטן ביזן לעצטן צוג, אַז גאָט
אַליין וואַלט ביי אים נישט געווינען.

די טיר גיט זיך אַ פּראָל אויף:

— ערד! ערד! איך האָב אַנטדעקט! כ״האַב, כ״האַב!

מאַרקס איז אַ ביסל בלייך געוואָרן.

אַלע האָבן טיף אָפּגעאַטעמט. מען האָט אַראָפּגעשיקט קויפן
אַ שפּאַר ביסל סאַנדוויטשן, באַשטעלט טיי אין דער בופּעט-
האַליע און מען האָט זיך ווידער געזעצט צום טיש.

דער קאָלאָמבוס איז גערעכט, ער האָט דערזען די ערד,
אַ ריכטיקע אַנטדעקונג — ער געווינט די ערשטע פּאַרטיע און
די צווייטע. מאַרקס איז שוין גאַר בלייך. ער פּאַרויכערט איין
ציגאַר נאָכן צווייטן. ליבקעכט וויל אים אַ ביסל דערמוטיקן:

— גישקשה, לעסינג האָט שוין פון לאַנג געזאָגט, אַז
שאַך איז פאַר אַ שפיל צופיל ערנסט און פאַר ערנסט — גע-
נוג שפיל.

מאַרקס פאַרשפילט שוין די דריטע פּאַרטיע און ביי אַלע
אַרומיקע גליען די אויגן פול מיט נצחון. עס גייט צו שפילן אַ
צווייטער — דאָס זעלבע. ער טוט נאָך דעם ערשטן. אַלע האָבן
זיי שוין דערקענט דעם סוד און ס׳איז פאַרפּאַלן. מאַרקס גייט
אַוועק אַ דערשלאָגענער.

— וויל־העלם, מאַרגן פרי זאָלסטו גלייך קומען צו מיר.
איך וועל נאָך אין דעם ענין אַרײַנטראַכטן. דאַכט זיך, אַז עס

פיקט זיך שוין א פארבעסערונג פון דעם צוג. אלזא, מאַרן
אינדערפרי, אומבאדינגט.

* *
*

„צען אינדערפרי בין איך שוין אויפן פלאץ. מאַרקס איז
נאָך נישטאָ אין צימער. ער קומט גלייך אַראָפּ — זאָגט מיר די
פרוי און זי ווערט שנעל אַנטרוגען. לענכען האָט אויך נישט
עפעס קיין ספעציעל-פריינטלעכע מינע — איידער איך באַווייז
נאָך צו פרעגן, צי עס האָט נישט עפעס פאַסירט, דער מאַר
קומט אַריין, דערלאַנגט מיר שווייגנדיק די האַנט און לייגט גלייך
אויף דאָס שאַך-ברעטל.

ער האָט טאקע דורך דער נאַכט אויסגעקלערט אַ פאַר-
בעסערונג פונם פריערדיקן צוג. עס דויערט נישט לאַנג און איך
בין שוין אין קלעב. איך קריג מאַט און מאַרקס יוזבאַט. ער האָט
שוין צוריק אַ גוטן הומאָר. ער דערציילט דערווייל אַן עפי-
זאָד: „פעליקס פאַט האָט געשאַפן אַ נייע אוניע. אין דעם פראַנג-
ראַם האָט אויך פיגורירט גאַט. האָט איין אַרבעטער פראַטעסטירט
קעגן דעם, אַז אין אַ רעוואָלוציאַנערן פראַגראַם זאָל זיך מישן
גאַט. האָט מען דאָס אָפגעשטימט. אַ מערהייט פון 7 שטימען
האָט באַשטימט, אַז גאַט זאָל יאָ בלייבן. און אַזוי, פאַרשטייט
מיך, איז דאָס העכסטע וועזן ווידער געראַטעוועט געוואָרן. פרי-
ער האָט גאַט זיי נישט פאַרלאָזט און איצט פאַרלאָזן זיי נישט
גאַט. איין האַנט וואַשט די צווייטע.“

ביים צווייטן מאָל געווין איך שוין אָבער יאָ. מיר קעמפן
אַזוי פּסדר. דאָס גליק האַלט זיך אין איין טוישן, אַמאָל געווינט
ער און אַמאָל איך, און אַזוי אויך טוישט זיך דער הומאָר.
אַמאָל האָב איך אים און אַמאָל קאַרל. קיינער קומט נישט
אַריין אין אונזער צימער. מען הערט אַפילו נישט קיין שאַך
פון די קינדער. די צייט פון עסן איז שוין ווידער פאַריבער.
און אַט האָב איך שוין געווינען צוויי פאַרטיעס דורכאַנאָנד.

ס'איז שוין דאן גוט נאכט. איך וויל שוין אוועקגיין, אָבער ער
לאָזט מיך דורכויס נישט אָפּ. אין דעם קומט אַריין די דיקטאַ-
טאָרין פון הויז — לענכען, און באַפעלט קאַטעגאָריש: — עס מוז
שוין געמאַכט ווערן שלום!"

אין אַ שעה נאָכדעם, ווען ווילהעלם איז שוין געזעסן און
עפּעס געשריבן, האָט אָנגעקלאַפט לענכען.

— איך קום אייך בעטן אין נאָמען פון דער פרוי מאַרקס,
אַז איר זאָלט מאַרגן צו אונז נישט קומען און אַלנפּאַלס נישט
שפּילן מיט מאַרקסן אין שאַך, וואָרן, אַז ער פאַרשפּילט, איז
דער הומאָר ביי אים אַ פּאַטאַלער און געפּערלעכער.

דער פריינט דאנא, דער אַרויסגעבער פון „ניו-יאָרקער טריבון“, איז שוין ווייזט אויס אינגאנצן פאַרנאַרט געוואָרן, און נאָך אַ רשע דערצו. אונטער טייל מאַרקס' אַרטיקלען שרייבט ער אונטער זיין אייגענעם נאָמען און וואַרפט שוין צופיל אין קויש אַרײַן. שוין זעקס וואָכן קיין אַרטיקל נישט אָפגעדרוקט. און ממילא שיקט ער נישט קיין פעניג. מען וועט דאַרפן שרייבן קלאָר און דייטלעך, אָדער — אָדער.

ער איז נאָך איצט אַ ביסל אין פעס אויף דער פריי אויך, כאַטש זעלטן טרעפט דאָס ביי אים. ס'קומען צו אים חברים פון אַלע עקן אייראָפּע, שריפטשטעלער, געלערטע, פירער און פשוטע אַרבעטער. זשענני איז אַ מיטגליד אין „בילדונגס-פאַרײַן“, און ווען זי האָט נאָר צייט, גייט זי דאַרט אויף אַ פאַרזאַמלונג, זיצונג. פאַרשטייט זיך, אַז אַלע, וואָס קומען דאָ אין שטוב אַרײַן, באַהאַנדלט זי כמעט גלייך, זיך נישט רעכענענדיק מיט דער ראַנג און שטעלע פונם גאַסט. נאָר זי איז דאָך אַ פריי — האָט זי דווקא געוואָרפן אַן אומחן אויף דעם באַרימטן און העראַנישן רעוואָלוציאָנער, אויף דעם פשוטן פראַנצויזישן אַרבעטער באַרטהעלעמי. זי ווייזט, חלילה, נישט אַרויס איר באַציונג, נאָר מען דערקענט זייער גוט, אַז עס באַפאַלט זי אַ געפיל פון שרעק — ווען ער זעצט זיך נאָר צום טיש.

דעם אַרבעטער זוכט די פּאָליציי פון אַלע לענדער, זיי האָבן גאַנץ היפש מורא פאַר אים. אין דעם בלאַנקי-באַרבע-אויפשטאַנד אין יולי 1830 פאַרנעמט ער שוין — דעמאָלט אַ 17-יעריקער בחורל — דאָס ערשטע אָרט אויף די באַריקאָדן. איינער אַלײַן שפּרינגט ער צו אַ פּאָליציי-אָפטיילונג און הרגעט אויפן אָרט זייער קאַמענדאַנט. ער ווערט דערפאַר פאַרמשפט

אויף אייביקער תפיסה. פאַר אַ סימן ווערן אויף זיינע הענט אויס-
געברענט צייכנס. אין 1848 באַקומט ער אַמנעסטיע, און ווי ער
פאַרלאָזט נאָר די טויערן פון דער תפיסה, קומט ער גלייך צו
פאַרן קיין פאַריז און שטעלט זיך אין די רייען פון די אויפ-
שטענדער. ביים יוני-אויפשטאַנד ווערט ער ווידער געפאַנגען
אויף די באַריקאַדן, און וויל מען דערקענט אים נישט, קריגט
ער נאָר טרוקענע גיליאַטינע, וואָס עס הייסט — לעבנסלעגעלעכע
פאַרשיקונג אויף די זומפן.

אין אַט איז ער פון דאָרט שוין אַנטלאָפן און געקומען
קיין לאַנדאָן.

ער איז עטוואָס העכער פון מיטל-וואַקס, קרעפטיק, קייל-
שוואַרצע, געקרייזלטע האָר, בליציק-שוואַרצע אויגן — אַ בילד
פון דער סאַמע אַנטשלאַסנקייט, אַ פּרעכטיקער עקזעמפּלאַר פון אַ
דרום-פּראַנצויז. זיין בליק איז אָבער אַן אומהיימלעכער, שטעכ-
קער און אַט פאַר דעם בליק האָט דאָס פּרוי מאַרקס אַזוי מורא.
באַרטהעלעמי איז איצט געוואָרן לייטער פון אַ פּראַנצויז-
זישן עמיגראַנטן-קלוב, אין וועלכן מען לערנט זיך אין די
אָונטן פעכטן און שיסן. יעדע פאַר טעג קומט ער מיט זיך
מיטנעמען ליבנקעכטן און מאַרקסן און זיי פאַרברענגען דאָרט
גערן צו פאַר שעה ביי דער קונסט פון פעכטעריי.

באַרטהעלעמי וועט אָבער נישט לאָנג זיצן אויף איין אָרט
און זיך פאַרנעמען מיט לערנען פעכטן און שיסן. לערנען צו ליי-
אויז פאַר אים ווייניק. לואי באַנאַפּאַרט זיצט שוין צו-לאָנג אַלס
קעניג שוין מער ווי אַ יאָר, מען וואָלט אים שוין באַדאַרפט
עפעס טון — שיסן, און אויב ס'וועט זיך נישט איינגעבן — איז
כאַטש שטעכן.

אויפן וועג צו דער שיף דערמאָנט ער זיך, אַז ביי זיין
באַלעבאָס דאָ, ביי וועלכן ער האָט אין די ערשטע וואָכן גע-
אַרבעט אַ קורצע צייט, קומט אים נאָך עפעס געלט. ער וועט
אַריינגיין פאַרן אַוועקפאַרן אויפמאַנען.

דער באַלעבאָס האָט זיך נישט געאיילט מיטן אויסצאָלן
און ס'איז געקומען צו אַ שאַרפן ווערטער-אויסטויש. באַלד דער-

הערט זיך אַ היינטיקער קנאַל. מענטשן לויפן זיך אָן, פּאַליציי רייסט זיך אַריין אין הויז — דער באַלעבאַס ליגט אויף דער פּאַדלאַגע אַ דערשאַטענער. וווּ איז דער מערדער? דאָס הויז האָט אַ הינטער-טיר. מען לויפט דאָרט צו — ווידער אַ שאַס און נאָך איינעם — איין פּאַליצייסט ליגט שוין טויט, דער צווייטער שוין אַ פּאַרווונדעטער. דער פּאַרווונדעטער האַלט אָבער נאָך פעסט באַרטעלעמין. ט'קומט אָן נאָך פּאַליציי. זייער שנעל קומט פּאַר דער פּראַצעס און מען הענגט אים אויף.

ליבקנעכט און מאַרקס זענען אַוועק אין דער תּפּיסה באַ-קוקן די מאַסקע פון געהאַנגענעם. איז אַפּילו די טויטן-מאַסקע ווייזט נאָך שטאַרקע סימנים פון העלדישער אַנטשלאַסנקייט. אָט איז ער טאַקע איצט צוריקגעקומען פון דאָרט און איז ביז אויף זיין פּרוי — פּאַרוואַס האָט זי זיך פּאַר אים אַזוי שטענדיק געשראַקן און אים אַנדערש טראַקטירט. זעסט דאָך, אַז כ'האַב געהאַט רעכט. — דאָס טויג טאַקע נישט, ווייל גאַנץ אָפט זענען גערעכט די פּיליטערס.

זשענני האָט אים אָנגעקוקט און דערזעען, אַז ער איז שטאַרק געל. זי האָט פּאַרשטאַנען, אַז עס גרייט זיך אים שוין אַ לעבער-אַטאַק און צוליב דעם אַוודאי זיין גערייצטקייט. — ביסט אַ גרויס קינד, קאַרל. — פון קינדער האַלט איך, איך האָב ליב קינדער. זי שמייכלט. — געפעלסט מיר, קאַרל. ער שמייכלט.

— און דו געפעלסט מיר אויך, זשענני. איינס, צוויי, דריי || די צייט גייט פּאַרביי || לאַמיר זינגען, לאַמיר שפּילן || און די פּריינד פון לעבן פּילן || איינס, צוויי, דריי, — וואַרט, וואַרט, די לעצטע שורה זאָג איך: „מיר הויבן אָן אויפּסניי.“ ביידע לאַכן.

אין דער טיר שטייט דער קליינער מוש. ער פאטשט מיט
די הענטלעך און רופט :
— בראוואָ, בראוואָ, זשענכענס לידעלע. איך וועל אויך
אָנהויבן מאַכן לידעלעך.

* * *

דער פּאָסט-טרעגער ברענגט אַן אָנווייזונג אויף 20 דאָלאַר
און עטלעכע נומערן „ג. טריבון“. אין איין נומער זענען אָפגע-
דרוקט 2 אַרטיקלען מאַרקס, איינס פון זיי פיגורירט אַלס לייט-
אַרטיקל מיט דער אונטערשריפט „די רעדאַקציע“. אין אַ צווייטן
נומער אָבער, געפינט ער אַ גרעסערע קאַרעספּאָנדענץ פון לאַג-
דאָן. דער מחבר האָט עפעס אַ מאָדנעם נאָמען. ער האָט פון
אַזעלכן קיינמאָל נישט געהערט. קאַנקורענץ. פאַר דאַנען איז
שוין געוואָרן, ווייזט אויס, אַלציינס ווער ס'שרייבט. און אפשר
טוט ער דאָס ספּעציעל, ער וויל דורך דעם ווידער שניידן דעם
לויף? יאָ, דער פריינט דאַנאָ איז היפש פאַרבינועוועט געוואָרן.
ער זעצט זיך שרייבן וועגן דעם צו פרידריכן.

„איך מוז שוין שרייבן אַן אַרטיקל פאַר דעם „ג. טריבון“
איבער דער פּאָסקודנער מזרח-פּראָגע, ווייל עפעס אַן עלנטער
היגער יענקיס פליסט זיך מיט מיר צו קאַנקורירן. אַזוי ווי
דאָס אַרטיקל מיינס איז פאַרבונדן מיט בלוז מיליטעריש-גע-
אָגראַפישע קענטנישן און דאָס געהערט דאָך שוין נישט צו מיין
דעפּאַרטאַמענט, וועסטו דעריבער אַזוי גוט זיין, זיך מטריח זיין
און אָנשרייבן פאַר מיר דאָס אַרטיקל. איך שרייב דיר דאָ באַ-
זונדער צו מיינע מיינונגען אין דער פּראָגע. איך וואָלט וועלן
גלייך אַוועקשיקן כאַטש אַ צוויי אַרטיקלען, פּדי מיין קאַנקורענט
גלייך צו לייגן.“

אַוועקגעשיקט דעם בריוו און ער איז איצט אַ ביסל
צופרידן. דער לעבער-אַטאַק איז אויך געוואָרן אויסגעמיטן. וואָ-
רום גלייך ווי ער האָט נאָר דערפילט אַ שטערונג און דער-
הערט דאָס באַקאַנטע שטילע גערויש פון דעם זיך רייבנדיקן

לעבער-זעקעלע, האָט ער גלייך גענומען דעם ברייטן פּאַס, וואָס
ער האָט שטענדיק געהאַט ביי זיך גרייט און פעסט זיך איין-
געצויגן דעם בויד. מען דאַרף איר אונטערהאַלטן דאָס געלענער,
עס טאָר איר נישט זיין צו-לויז, דער יחסנטע.

— זשענען טייערע, ס'איז מאָרגן זונטיק און מיר גייען
מאָרגן אין פּאַרק אַריין. מען דאַרף געדענקען צוגרייטן פּראָוויאַנט.
דאָס קליינוואַרג האָט זיך דערפרייט — מען גייט מאָרגן
אין פּאַרק אַריין. זיי לויפן-צו צו העלענען, אַז זי זאָל זיי שוין
אַנהויבן צוגרייטן צום מאָרגנדיקן שפּאַציר.

אויף צומאָרגנס איז גראַד געקומען אַ היפש ביסל געסט
און דער גאַנצער עולם נעמט אַנטייל אין דעם שפּאַציר. אַז
זיי זענען אַרויס אויף דער גאַס, האָט דאָס אויסגעזען ווי אַן
עקספּעדיציע, וואָס לאָזט זיך ערגעץ אין אַ ווייטן וועג אַריין.
יעדער האָט געהאַלטן עפעס אַ פעקל אונטערן אָרעם.
צייטונגען, ביכער, פלעשלעך טיי, מילך און הינטער דעם גאַנצן
צוג זענען געגאַנגען העלענע מיט ליבקעכטן און האָבן גע-
טראָגן אַ שפּאַר קוישל מיט שפייז.

— אמת, העלענע, עטלעכע דייטשן קאָנען מאַכן מער
ספעקטאַקל, ווי הונדערט טויז ענגלענדער ?

— ע, דאָס קאָנען נישט נאָר דייטשן. איר ווייסט, וויל-
העלם, אַז ס'קומט דער זונטיק, אין וועלכן מיר גייען אין פּאַרק
אַריין, ווער איך דאָן ביין אויף גאַט און אויפן גורל. פּאַרוואָס
לאָזט ער שטענדיק נישט באקומען דעם מענטשן דאָס ביסעלע
פרייד ? עס איז דאָך גענוג, אַז מען שטאַרבט, לאָז אים אין דעם
ביסל יאָרן כאַטש האָבן דאָס ביסל פּאַרגניגן. איר זעט, ווי קאַרל,
זשענני און די קינדער שיינען איצט ?

— שטענדיק קאָן מען נישט שיינען, טייערע העלענע.

— איר זענט אויך גערעכט. איך בין, ווייזט אויס, אַ
נאַר און דאַרף צופיל נישט רעדן.

— איר זענט אַ נאַר, העלענע ? פּאַרוואָס דען זענט איר
קלוג ביי מיר צו געוועזען עטלעכע פּאַרטיעס „דאַמע“ ?

זי האָט זיך צעלאַכט, העלענע, ס'האָט איר הנאה געטון.

אין פארק האָבן זיי שוין זייערס אַ פּלאַץ און דער גאַנ-
צער עולם זעצט זיך דאָ אַוועק. דאָס ערשטע געמט מען זיך
גלייך צום עסן. אזוי ווי פויערים, וואָס הויבן גלייך אָן עסן
אויפן וואָקזאַל, נאָך איידער זיי פאָרן אַרויס, אזוי איז שוין דער
עולם, נאָך דעם אַנדערטהאַלבן-שעהדיקן שפּאַציר אויסגעהונ-
גערט. מען נעמט זיך געשמאַק צום צווייטן פּרישטיק. אָפּגע-
געסן, נעמט מען זיך צו די צייטונגען, צו שמועסן איבער פּאָ-
ליטיק, און אַז דער שמועס צעוואַרעמט זיך שוין גוט, רייסט
קאַרל שנעל איבער:

— קינדער, מיר זענען דאָך אין פּאַרק, צו דער אַרבעט!
מען פאַרהערט זיך אין שפּרינגען. אין וואַרפן שטיינער,
מען דינגט פּערד צום רייטן און דאָס קליינוואַרג נעמט אין
אַלעס אָנטייל און איז אויסער זיך פון פּרייד. דאָס קליינוואַרג
שטייט נישט אָפּ פון די גרויסע און די גרויסע שטייען נישט
אָפּ פון די קינדער.

זיך פאַרמאַטערט אַ ביסל, קויפט מען ביים בופּעט עטלעכע
פּלאַשן ביר און ס'הויבט זיך אָן אַ כאָר — מען זינגט פּאָלקס-
לידער. אין כאָר און סאָלאָ. די קליינע זשענכען אימפּראָוויזירט
לידלעך און דער סטאַליער ליאַכנער פּאַסט צו מעלאָדיען. דער
קליינער מוש אימפּראָוויזירט ווידער מעשהלעך.

זשענני, הערנדיק די קינדערשע אימפּראָוויזאַציעס, שאַקלט
פאַרזאָרגט מיטן קאָפּ. זי בויגט זיך אָן צו ליבקנעכטן און זאָגט
אים שטיי:

— איך מוז אייך זאָגן, אַז די פּריצייטיקע רייפקייט רופּט
ביי מיר אַרויס אַ סך אָנגסט.

דאַניעלס לייענט אַ צייטונג און גיט איבער די ידיעה, אַז
פון איצט אָן וועט שוין די באַן דורכמאַכן 35 קילאָמעטער אין
אַ שעה. אַנגעהויבן האָט זי מיט 14 קילאָמעטער און עס האַלט
שוין ביי 35!

— זאָרג זיך נישט, דאַניעלס. די באַן, דאָס איז דאָס

מאָדערנע טראַיאַנישע פּערד, וועלכעס די פּירגערלעכע געזעל-
שאַפט לאָזט צו זיך אַרײַן, נעמט עס אויף מיט יבּל-גע-
שרײַ און זי ווײסט נישט דערבײַ, אַז דאָס פּירט זײ נאָך
שנעלער צום אומקום. מאָרגן עפנט זיך אַן אויסשטעלונג פון
מעשיגען און איך שלאָג אײך פאַר, מיר זאָלן אַלע מאָרגן גײן
אויף דער דערעפּנונג.

עקאַרײס צײט אַרויס פון טאַש אַ גרויס שאַכטל ציגאַרן:
— נאַט אײך, מאַרקס, אַ מתנה. איך האָב געקריגן פון
אַ פּרײנט אַ שאַכטל אמתע האַוואַנער ציגאַרן און איך האָב עס
גלײך באַהאַלטן פאַר אײך.

— יאָ, אַן אָנגעלײנטע מתנה, אַ דאַנק. איך ווער אָפּט-
מאָל מיר פון אַרומלויפן וזכן די ביליקע ציגאַרן.

ער פאַרויכערט גלײך אַ ציגאַר.

— נו, ווי שמעקט עס אײך, פּײנע ציגאַרן, אמת?

— זעלטן, פּרעכטיקע ציגאַרן.

אַלע מיטאַמאָל שײסן אַרויס אין אַ געלעכטער. דאָס שטיקל
איז געלונגען. עקאַרײס האָט ספּעציעל געקויפט די ביליקסטע
ציגאַרן און זײ אַרײנגעלײגט אין אַ שאַכטל פון טײערע. און
אָט איז ער, מאַרקס, אַרײנגעפאַלן. ס'איז זײ געלונגען דאָס
שטיקל.

אַבער מאַרקס גלױבט נישט, ס'איז אויסגעשלאָסן, דאָס
וועלן זײ אים איצט אָפּנאַרן.

— דאָס האָב איך אײך געוואָלט באַשטראַפן פאַר אײער
דײמען זיך, אַז איר זענט אַ גוטער פּעכטער און אַ גוטער רײ-
טער. און פאַר אַ מבין אויף ציגאַרן האַלט איר זיך דאָך אויך,
האָב איך אײך געוואָלט באַווייזן, אַז איר זענט פונקט אַזאַ
גוטער רײטער און פּעכטער, ווי אַ גוטער רויכערער. איז ווער
האָט רעכט?

אַלע לאַכן, נאָר די קלײנע זשענכען לאַכט נישט. בײז
ניט זי אַ זאָג צו עקאַרײסן:

— גאַנץ אָפּט זענען טאַקע גערעכט די פּיליסטערס.

א שטורמדיק געלעכטער. עקאריוס כאפט זי קושן. ער גיט
איר א מתנה א קליינעם ניקל-בלייפעדער.

— זשענכען, איך וועל דיך פונדעסטוועגן בעטן, אז זאלסט
מער נישט נאכזאגן דאָס, וואָס דו הערסט פון מיר. קינדער
דארפן לערנען די עלטערן, דערפאר דארף איך נאכזאגן דיינע
רייד און נישט דו מיינע.

קארל האָט אַ פּלאַן: עס שטייט דאָ אַ בוימ פּויל מיט
קאָשטאַנעס, טאָ זאָל מען זיך פאַרהערן, ווער טוועט מיט איין
טרייסל דעם בוימ מער קאָשטאַנעס אַראָפּשאַקלען.

— איר ווילט זיך רעהאַביליטירן, נו, אַדראַ. —
אַ שעה צייט האָט אָפּגעדויערט דער ספּאַרט. יעדער שאַקל
פון בוימ איז באַגלייט געוואָרן מיט קוויטשערייען און הוראַ-
אויסגעשרייען. זאָרגפעלטיק האָט מען צונויפגעקליבן די קאָשטאַ-
נעס און זיי גענוי איבערגעציילט. צום סוף האָט שוין קארל
געאַרבעט מער מיט פעס ווי מיט פּוּח. אָבער ער האָט זיך נאָר
טיילווייז רעהאַביליטירט.

ערשט פאַרנאָכט זענען זיי אַהיימגעגאַנגען. ווידער דער
זעלבער צוג. די לעצטע גייען איצט ליבקנעכט און מאַרקס. זיי
זענען פאַרטון אין אַ שמועס וועגן פּילאָלאָגיע. מאַרקס באַווויזט
זיין זכרון און האַלט אין איין ציטירן אַריסטאָטעלעסן און
עסכילאָסן.

— און וואָס ביסטו דאָס מיר פאַר אַ פּילאָלאָג, אַז דו
קענסט נישט קיין שפּאַניש, אַז דו קאַנסט נישט לייענען. דאָן-
קישט אַין אַריגינאַל? אויב דו ווילסט, וועל איך דיך לערנען
שפּאַניש.

— קארל, טאָ איז דאָך מיט דיר אוממעגלעך, דו פאַרכאַפּסט
דאָך אַלע געביטן. אויסער דיין שפּראַכן-קענעריי, ביסטו אויך
אַן אויסגעצייכנטער פּילאָלאָג, ערן-וואָרט, ווי איך וועל דיך
נישט איינטוישן אויף קיין פינף אַלטע, אַזוי צו זאָגן, פאַכמע-
נער-פּילאָלאָגן.

א טומל און צוזאמענלויף אויף דער גאס. א פרוי שרייט:
א. מאָרד! ראָטעוועט!

איידער ליבקעכט באַווייזט זיך נאָך אַרומצוקוקן, איז שוין
מאַרקס צוגעשפרונגען צו דעם געזעמל. אַ שיפורע פרוי ראַנגלט
זיך מיט אַ מאַן. מאַרקס גיט זיך אַ רייס-צו גענטער און וויל
צעשיידן די קעמפנדע. אָבער דאָן הערן זיי זיך אויף צו ראַנג-
לען און וואַרפן זיך אויף מאַרקסן: „ווי וואַגט איר זיך אַרייַן-
צומישן אין פרעמדע ענינים! וואָס איז דאָס אייער פאַרדאָסטע
דאָנה! געגאַנגען פון דאַנען!“ און דאָס גאַנצע קרענצל מענטשן
געמט צוהעלפן און זיי שרייען אַלע: „דערלאַנגט אים, אַוודאַי
אַן אויסלענדער, מישט זיך אין יענעם עסקים, נעמט אים!“
ליבקעכט גיט אַ צעפיר די הענט, רייסט זיך דורך און גיט
שנעל אַ רייס אַוועק מאַרקסן:

— און וואָס מישט איר זיך אַריין אין פרעמדע ענינים?
איין האָט ער דאָך זיכער גאַרנישט געטון!—דער זאָג האָט גע-
וירקט און זיי האָבן זיך ביידע קוים אַרויסגעקריגן.

ווען זיי זענען שוין געהאַט אָפגעגאַנגען אַ גרעסער שטיקל
וועגס, האָבן זיי זיך ביידע אָנגעקוקט. זיי האָבן געוואָלט עפעס
זאָגן. זיי האָבן נלייך דערפילט, אַז ביידע ווילן זיי איצט זאָגן
דעם איינעם און זעלבן געדאַנק. זיי האָבן דאָס גישט אַרויסגע-
זאָגט, נאָר פאַרדראַסיק געשמייכלט.

אַלעמען האָבן די הענט וויי געטון איבער אַכט טעג. נאָר
מאַרקסן האָט דער געוועט מיט די קאַשטאַנעס און דאָס שפּרינג-
גען מער געקאַסט — דער לעבער-אַטאַק איז גישט געוואָרן
אויסגעמיטן.

ווייטיקן אין בוין, אָפּשטראַלונגען פון די ווייטיקן — אין
דער פלייצע, אין די אַקסל-ביינער, אין רוקן, דאָס פנים ווערט
געל; איבלעגיש אין מויל, קאַפּויר-שלאַנגן, ברעכן, קאַפּ-ווייטיק,
אַ מידיקייט אין גאַנצן קערפער, היץ, אָפעטיטלאַזיקייט — גישט

עסן, נישט טרינקען, נישט רויכערן, דאָס דויערט אזוי אָפּ פון צוויי ביז דריי וואָכן.

ער שרייבט נאָכדעם צו ענגעלסן:

„איך בין לעצטנס געווען אַ האָר נאָנט פון קראַפירן. איך האָב באַקומען אַ לעבער-אַנצינדונג. דאָס איז אַ ירושה פון מיין פאַמיליע. מיין אַלטער איז דערפון געשטאַרבן. איך האָב, פאַרשטייט זיך, איבער דער צייט גאַרנישט געקאַנט אַרבעטן און דאָס איז פאַר מיר דאָס ערגסטע. דאָס נישט קאַנען אַרבעטן איז פאַר מיר אַ פאַקטישער טויט-אורטייל. ס'איז מיר פונדעסטוועגן געלונגען דורך די פאַר וואָכן אַדורכצולייענען קאַרפּענטיערס פיזיאָלאָגיע, לאָרדס פיזיאָלאָגיע; אויך קאַלקערס „די לערע וועגן געוועבן, ספורדהיימערס „די אַנאַטאָמיע פון מוח און דאָס נערוון-סיסטעם“ און שוואַנס און שליידענס וועגן די פעט-קעמערלעך. איך האָב אויך פאַרלוירן דעם חשק צו שרייבן פאַר דאָ-נען. איך בענק שוין נאָך עטלעכע חדשים איינצומקייט און רויקער וויסנשאַפטלעכער אַרבעט. דאַכט זיך, אַז עס וועט שוין קיינמאָל דערצו נישט קומען. דאָס אומאויפהערלעכע שמירן אין די צייטונגען גודעט מיך שוין אומגעהויער. עס נעמט מיר צו אַ מאַסע צייט. עס צעריוולט, און אין רעזולטאַט — גיט עס גאַרנישט. מען קאָן זיין אומאַפּהענגיק, שרייבן ווי אזוי עס גע-פעלט אין דאָך איז מען געבונדן מיט דער צייטונג און מיט די לעזער. און דערצו נאָך, ווען מען קריגט דערפאַר באַצאַלט אוי, דאָס באַצאַלטען.

ס'וואָלט זיך מיר אויך וועלן דיר איצט זאָגן, אַז אַ מענטש מיט פאַרנעם, אונזערס אַ מענטש, באַגייט אַ גרויס נאַרישקייט ווען ער האָט חתונה. ער ווערט צוליב דעם געוואָרפן אין אַ רינשטאַק פון קליינלעכע טאַג-טעגלעכע דאַגות. כאַטש צוויק געשמועסט, דעם אמת געזאַגט, ליידיט די פרוי נאָך מער, און זי האָט נאָך אַפילו נישט דאָס גליק פון אונזער פראַעלן אין דעם

דיכל פון דער וויסנשאפט, וואָס דאָס טרייסט דאָך אונז אַזוי
אַפט, און ראַטעוועט אונז פשוט אַפּ.
גאַנץ אַפט טרעפט, אין פאַרן פון נויט און פאַרצווייפּ-
לונג, ווי מיין זשענני בעט דעם טויט אויף זיך און אויף די
קינדער. דיין קאַרל."

עם וועלקס און בליים

מוש איז קראנק. אין דער געגנט בושעוועט די כאָלעראַ.
די סיבה זאָל זיין, וואָס ביים אַדורכפירן אין דער געגנט אַ
קאָנצל-געץ האָט מען געפונען אַן אָרט, וווּ ס'איז אין יאָר 1665
באַרגאָבן געוואָרן אַ גרויסע צאָל געשטאַרבענע פון כאָלעראַ.
דער דאָקטאָר באַטראַכט איצט מושן. ער שאַקלט מיטן
קאָפּ, איז אויפגערעגט און שרייט: „פאַרוואָס זאָלט איר וווינען
אין אַזאַ פאַרעפּוּשטער געגנט? שוין יאָרן, ווי איר אָטעמט מיט
דער פאַרפעסטער לופט. איר אַליין, הער מאַרקס, האָט זיכער
צו פאַרדאַנקען אייער געזונט-צושטאַנד אָט די סירחא'דיקע ריחות.
איר, דער באַרימטער רויטער דאָקטאָר מאַרקס, פאַר וועלכן אונ-
זער מיניסטער פאַלמערסטאָן ציטערט צו-ביטלעך אונטער און
קריצט מיט די ציין אויף אייערע פאַמפלעטן, איר זאָלט נישט
האַבן די עלעמענטאַרסטע מיטלען אויף צום לעבן?
— וואָס האָט איר געוואָלט, דאָקטאָר, די פּירגערלעכע
געזעלשאַפט איז דאָך נישט מחויב מיר צו באַצאָלן פאַר דעם
טויט-אורטייל, וואָס ווערט איר דורך מיר פאַרויסגעזאָגט. די אַר-
בעטער? זיי האָבן נישט און מען טאָר ביי זיי נישט נעמען
אויך. שווער פאַרהאַרעוועט געלט. און פאַרוואָס זאָל איך דאָס
נעמען? מען דאַרף אַליין אַרבעטן.
— זענט איר טאַקע אַזוי זיכער, חשובער דאָקטאָר, מיט
דעם זיג פון סאָציאַליזם? גלויבט איר פאַקטיש, אַז ער וועט
אַמאָל קומען?

מאַרקס האָט אַ שמיכל געטון:
 — ער וועט קומען אזוי זיכער ווי דער טויט.
 דער קליינער מוש האָט אַ ציטער געטון.
 דער דאָקטאָר איז אויך בלייב געוואָרן און זיך ווייטער
 גענומען צום באַטראַכטן דאָס קינד.

זשענני שרייבט צו ענגעלסן:

„ליבער הער ענגעלס! עס איז מיר מוראדיק אומאָנגע-
 נעם צו מוזן שרייבן צו אייך וועגן געלט-ענינים. איר האָט אונז
 שוין צו-אָפט געהאַלפן. אָבער דאָס מאָל זע איך נישט קיין אַנ-
 דערע רעטונג און אַנדערן אויסוועג. איך האָב שוין געשריבן
 צו מיינע שוועסטערן און צו מיין שוויגער-מוטער, איך קריג
 אָבער פון זיי נישט קיין שום ענטפער. אויסמאַלן ווי עס זעט
 ביי אונז אויס די לָגגע, איז אוממעגלעך. מיין מאַן איז איצט
 ערגעץ אַוועק אויף דער סיטי צו גערשטנבערגן. איר קאָנט
 פאַרשטיין וואָס פאַר אַ גאַנג דאָס איז פאַר אים. איבער דער
 צייט שרייב איך אייך די פאַר שורות. קאָנט איר אונז עפעס
 שיקן? פרייטיק האָט דער בעקער שוין אונז אָפגעזאָגט דאָס
 ברויט. מיר אַלע אין שטוב זענען צו-ביסלעך נישט געזונט—די
 גריפע. מוש האָט אַ שטאַרקן פיבער. ער שלאָגט זיך אַליין.
 דער „ג. טריבון“ האָט געשריבן צו קאַרלען, אַז זי קאָן נישט
 דרוקן זיינע אַרטיקלען אונטער זיין נאָמען, ווייל זיי ברענגען
 שאַדן דעם פרעסטיזש פון זיין צייטונג.“

* * *

אין אַ פאַר וואַכן אַרום האָט זשענני געבוירן אַ מיידלעך
 — לעאָנאַרע.
 „אייך בין שוין ווידער צו עטוואָס געקומען, און נעמלעך
 — צו אַ יינגער פרייליך מאַרקס — לעאָנאַרע הייסט זי. דאָנאַ

שלאָנט מיר פאַר אָנצושרייבן פאַר אַ ניו-יאָרקער מאַגאַזין אַ
 גרויסע אַרבעט איבער דער געשיכטע פון דער דייטשער פילדאָ-
 זאָפיע, פון קאַנטן ביז די לעצטע. 12 פונט פאַר אַ בויגן. די
 פירמע פאַרלאָנגט אַבער, אַז זי זאָל זיין געמאַכט סאַרקאַסטיש
 און אַמוזאַנט! און אויך אויסמיידן דאָס רייזן דער רעליגיעזער
 עמפּינדלעכקייט. ווי אַזוי אַזעלכעס אָנהויבן? וואָלטן מיר זיין
 ביידע צוזאַמען, דאָן וואָלטן מיר שנעל געקענט פאַרדינען אַ
 זעכציק פונט. סאָלאָ ריזיקיר איך זיך גישט צו אַזאַ אַרבעט.
 פיעפער לייגט מיר שוין אויפן האַלז. מען האָט אים אַרויס-
 געוואָרפן פון דער דירה און איך האָב אים, נאַטירלעך, גלייך
 אַריינגענומען צו זיך. איך בין צוליב דער קליינדלעכער נויט
 געוואָרן אַ מרה-שחורהדיקער הונט. נאָר דאָך ווער איך גישט
 פעסימיסטיש, ווייל דאָס וואָלט זיין נידערטרעכטיק פּויל, רוטיש.
 איך האָב צו מיין פרוי געמוזט נעמען אַ גוטן דאָקטאָר,
 דעם דאָקטאָר פריינט. האָט ער מיר נאַכהער צוגעשיקט אַ רעכ-
 נונג אויף 26 פונט. איך האָב גלייך געשריבן דעם טייערן דאָק-
 טאָר „פריינט“, אַז סוף וואָך וועל איך אים געבן 8 פונט און די
 רעשט אויסצאָלן במשך פון 6 ביז 16 וואָכן.
 איך האָב די טעג געקריגן צוגעשיקט פון היינען זיינע
 לעצטע דריי בענדער. ער דערציילט דאָרט אויספירלעך, ווי איך
 בין אים געקומען אַלס טרייסט, ווען ער איז געוואָרן אָנגעגריפן
 אין דער „אויגסבורגער צייטונג“ פאַר זיין נעמען געלט פון לואי
 פיליפ. דער גוטער און אַרעמער היינע זוכט זיך צו טרייסטן
 אין פיין פון זיין בייזן געוויסן.
 איך לייד לעצטנס אויף די אויגן און אויף אַן עקלהאַפטן
 הוסט. איך שרייב לעצטנס זייער ווייניק, ווייל איך בין מיד ווי
 אַ הונט און גאַנצע געכט זיך איך ביי מיין קראַנקן מוש. די
 פרוי איז אויך גאַנץ היפש קראַנק. זי איז נאָך קיינמאַל אַזוי
 גישט קראַנק געווען. דאָס האַרץ בלוטיקט, דער קאָפּ ברענט און
 איך מוז דאָס אַלץ פאַרשטייט זיך, פעסט האַלטן אין זיך און
 גישט אַרויסווייזן.
 מוש קוקט איצט מיט זיינע פּרעכטיקע אויגן, ער פאַר-

שטייט צופיל, דער קליינער. איבער דער גאנצער צייט פון זיין קרענק ווייזט ער ארויס אן איידעלן, אריגינעלן און זעלבשטענ-דיקן כאראקטער."

אין א קורצער צייט ארום:

„פרידריך, דער ארעמער מוש איז שוין מער נישטאָ! ער איז היינט איינגעשלאָפן אין מיינע אַרעמס!
איך וועל קיינמאָל נישט פאַרגעסן, ווי דיין פריינטשאַפט האָט אונז אין די לעצטע שרעקלעכע טעג דערלייכטערט. מיין ווייטיק צוליב דעם קינד פאַרשטייטטו. מיין פרוי שיקט דיר איבער די פריינטלעכסטע גרוסן.“

(ווייל העלם ליבקנעכט האָט דערציילט פאַר די חברים):

— מאַרקס, די פאַמיליע און איך זענען געזעסן אין אַ באַזונדערן אָמניבוס, וואָס האָט נאָכפאַגלייט מושס לווייה. מאַרקס איז געזעסן מיטן קאַפּ אין די הענט פאַרגראָפן. „מאַר, דו האָסט דאָך אַ פרוי, די מיידלעך און אונז, מיר אַלע האָבן דאָך דין זייער ליב.“

— „איר קאָנט מיר אָבער דעם יינג נישט צוריקגעבן!“

ביים אַראַפּלאָזן דאָס טרומנעלע אין קבר, האָב איך גע-מוזט שטיין נעבן אים, מורא האָבנדיק ער זאָל נישט אַריי-שפרונגען אין קבר אַריין.)

אין עטלעכע טעג ארום:

„פרידריך, איך קום צו דיר מיט מיין פרוי. איך וויל זי אַ ביסל אַרויסנעמען פון דער שטוב. דאָס קינד איז שוין נישטאָ, אָבער אין דער שטוב ליגט נאָך באמת זיין נשמה. איך האָב דאָך שוין אין מיין לעבן געהאַט גענוג אומגליקן, נאָר ערשט איצט האָב איך ערשט דערפילט אויף אַן אמת, וואָס עס הייסט אומגליק. איך פיל זיך אינגאנצן צוזאַמענגעבראָכן. צום גליק האָב איך זינט זיין קבורה אַזעלכע קאַפּ-שמערצן, אַז איך זע נישט, הער נישט און דענק נישט. ס'האַלט מיך אויף דער גע-

דאנק, אז דו ביסט דא און אז איך האָב דיין פריינטשאפט און די האַפנונג, אז מיר וועלן נאָך צוזאַמען עפעס רעכטס און פאַרנונפטיקס אויפן אויף דער וועלט.

נאָך אין דריי חדשים אַרום, אין יולי, 1855, אויף אַ מיט-געפיל-בריוו פון לאַסאַלן, ענטפערט אים מאַרקס:
„בעקאָן זאָגט, אז גרויסע מענטשן, באַדייטנדע פּערזענ-לעכקייטן זענען מיט אַזויפיל קנופן צוגעבונדן צו דער וועלט, פאַרמאָגן אַזויפיל אינטערעסאַנטעס, אז עס איז לייכט אַזאַ מענטש זיך צו טרייסטן נאָך יעדן פּערזענלעכן אומגליק. זאָג איך אייך, אז איך געהער נישט צו די באַדייטנדע פּערזענלעכקייטן. דער טויט פון מיין קינד האָט מיך דערשיטערט ביז דער טיפעניש פון מיין האַרץ און מוח. נאָך היינט פיל איך דעם צער גאַנץ גענוי אַזוי, ווי אין דעם ערשטן טאָג. מיין פרוי איז דעסגלייכן צעבראַכן.“

פרייליגראַט איז געוואָר געוואָרן פון דעם ענטפער און ער שרייבט צו מאַרקסן:

„עס איז פאַר מיר אומגעהויער אינטערעסאַנט, אז דו האָסט נאָך ביז היינט צו-טאָג נישט פאַרגעסן אין דיין ווייטיק. עס איז אַבער פאַרפאַלן. דאָ וועט זיך גאַרנישט לאָזן מאַכן. איך פאַרשטיי און אַכט דיין צער, אַבער פרוו דאָך זיך צו שטאַרקן, פאַרוואָרף דעם צער, אז נישט וועט ער זיך פאַרוואָרפן. עס וועט אין קיין פאַל נישט זיין קיין פאַראַט צו דיין טייער און אומפאַרגעסלעך קינד.“

אין דעם ועלפן יאָר איז געשטאַרבן דאַניעלס. אָנהויב פון 56-טן יאָר איז געשטאַרבן וועערט, דעם 20-טן פעברואַר שטאַרבט אין פאַריז היינריך היינע. נאָך זיין לווייה גייען נאָך אַ קאַרנע הונדערט מענטשן. אין זיין צוואה איז שוין פאַראַן אַ צוריקקער צום „ליבנדיקן גאַט“.

צוויי אַרבעטער-טוער אין דייטשלאַנד, מאַרקס' פריינט און פאַרערער — איז איינער פון זיי שוין איצט בירגערמייסטער אין קעלן און דער צווייטער — פינאַנץ-מיניסטער פון פרייסן. אי-נערן-מיניסטער איז דער ברודער פון מאַרקס' פרוי. ברונאַ בויער, וועלכער קומט צו-גאַסט צו זיין ברודער קיין לאַנדאָן, קומט אויף אַ וויזיט צו מאַרקסן און ער באַווייזט דאָרט זיין גרויסן, פראַפעסאָרישן פליך, זיינע פעדאַנטיש-פראַ-פעסאָרישע מאַגערן און איז שטאַרק געצוימט, רעזערווירט. — קאַרל, לאָז שוין ענדלעך צורו די פראַלעטאַריער, מיט אַ הוספה פון אַ קליינע פאַר פעניג נעמט מען זיי אַלע איין, מעגסט מיר גלויבן.

זשענני פאַרט אַראָפּ מיט די דריי טעכטער צו-גאַסט צו דער מוטער. באַלד אין די ערשטע פאַר טעג פון זייער זיין דאָרט, שטאַרבט די אַלטע פאָן וועסטפאַליען. זיי זענען צוריקגעקומען פון דאָרט פאַרביטערטע און צעווייטיקטע און אין טייטער עטלעכע הונדערט טאָלער ירושה. „מיר האָבן זיך פאַר דעם געלט איבערגעצויגן אין אַ נייער דירה אַריין, נאָענט צו אונזער באַליבטן פאַרק. עס קאָסט 36 פונט יערלעך דירה-געלט. קעגן אונזערע פריערדיקע נאָרעס, איז דאָס אַן אמת-פירשטלעכע וווינונג, אַ פאַלאַץ. דאָס אויס-מעבלירן די וווינונג האָט אינז געקאָסט ביז אַ 40 פונט (אַלע געקויפטע זאַכן זענען מערסטנס אַלטע און גענוצטע). טייערע פריינדין! איך האָב אויסגעקויפט אַ סך זאַכן פון לאַמבאַרד און דאָס האָט מיר אָן אַ שיעור פאַרגעניגן פאַרשאַפט. איך האָב געהאַט אַ היפשע הנאָה איבערצוציילן די אָפגענומענע אַדאַמאַסק-סערוועטן, וועלכע שטאַמען נאָך פון גאָר אַלטע צייטן פון אונ-זערע קרובים אין שאַטלאַנד. נאָר מיר האָבן זיך צופיל גאַלאַ-פירט. די סערוועטן וואַנדערן שוין איינציקווייז צוריק אין זייער רי אַריין — אין לאַמבאַרד. נאָר אַ גאָר קורצע צייט האָבן מיר

הנאה געהאט פון דער בורזשואזער איינאָרדנונג, אַ גאָר קורצע צייט. דיין זשענניי."

ווי שוואַמען נאָך אַ רעגן וואַקסן אין דער באַוועגונג די טונקעלע, האַלב-טונקעלע, פיפיקע און אינטריגאַנטישע פאַרשויןען. צו מאַרקסן קומט צו פאַרן אַ טוער פון דיסלדאָרף, דער סוחר גוסטאַוו לעווי. ער האָט פון דער אַרבעטערשאַפט אין דייטשלאַנד 2 אויפטראַגן צו מאַרקסן: ערשטנס, זאָל ער אויס-אַרבעטן אַ גענויעם פּלאַן פון אַן אויפשטאַנד, ווייל די אַרבע-טער זענען שוין מיד און צעבראַכן און דערפאַר זענען זיי שוין אויף אַלעם גרייט. און צווייטנס, זאָל מאַרקס וואַרענען די דיי-טשע אַרבעטערשאַפט פאַר לאַסאַלן. נאָך דעם געווינענעם האַצ-פעלד-פּראָצעס, שווימט ער אַרום מיט פאַרזאָגט אין לאַרבער-קרענק, ווערט אויסגעהאַלטן דורך דער פירשטין האַצפעלד, לעבט מיט איר, לאַדט איין פיל שריפטשטעלער און פאַליטיקער אין איר סאַלאַן אַריין, מאַכט פאַר זיי באַנקעטן און אין די אַרבעטער האָט ער אינגאַנצן פאַרגעסן.

מאַרקס איז אויפגעבראַכט. ער דערמאָנט זיך אין זיין בריוו, וואָס ער האָט אַמאָל געשריבן צו לאַסאַלן: „איך ווונדער זיך שטאַרק דערויף, וואָס דו ביסט אַזוי נאָענט פון לאַנדאָן און האָסט אַפילו נישט קיין טראַכט געטון, צו קומען צו מיר אויף עטלעכע טעג. איך מיינ, אַז דו וועסט נאָך אַריינטראַכטן אין דעם ענין און דעמאָלט וועסטו געוואָר ווערן, אַז פון פאַריז קיין לאַנדאָן זענען די הוצאות גאָר קליינע. ווען די טויערן פון פראַנקרייך זאָלן נישט זיין פאַר מיר געשלאָסן, וואָלט איך זיך אַליין גערן צו דיר אַריבערגעכאַפט.“ ער דערמאָנט זיך איצט אין דעם בריוו און עס פאַרדריסט אים איצט דערויף.

ער שרייבט וועגן לעוויס וויזיט צו ענגעלסן און ענגעלס ענטפערט גלייך אָפּ:

„אַ שאַד דער קערל, אַ שאַד זיין גרויסער טאַלאַנט! ער איז אַ מענטש, וואָס מען דאַרף אויף אים אויפפאַסן. אַלס עכ-טער ייד פון דער סלאַווישער גרענעץ, איז ער שטענדיק גרייט

אויף א שפרונג און אונטערן אויסרייד פון פארטיי-טעטיקייט,
עקספּלאַצטירט ער א סך פאר זיינע פריוואַטע צוועקן. ער האָט
אויך צופיל חשק זיך איינצוקויפן אין דער פּאַרנעמער געזעל-
שאַפט. איך פאַרשטיי פאַרוואָס די דיסלדאַרפער אַרבעטער זענען
אויף אים אין פעס".

אַבער גאַנץ קורץ נאָכדעם האָבן זיי ביידע, מאַרקס און
ענגעלס, איינגעזעען, אז זיי גלויבן צו-לייכט און חרטה געהאַט
פאַר זייערע שלעכטע מהשבות. דער גוטסאָוו לעווי האָט כמעט
די גאַנצע מעשה אויסגעזויגן פונם פינגער. ער האָט געוואָלט,
דער לעווי, אַ הלוואָה פון 2 טויזנט טאַלער און לאַסאַל האָט
אים נאָר געוואָלט באַרגן 500 טאַלער.

פרייליגהאַט איז שטאַרק אין פעס אויף דער מעשה און
ער וואַרפט פאַר מאַרקסן, אז אין זיינע קרייזן האָבן זיך גאַנץ
אַפט געפאַרעט טונקעלע פאַרשוינען. מאַרקס ענטפערט דערויף:
"יעדער שטורם לאָזט נאָך זיך אַ שוים. און איבערהויפט
שמעקט נישט קיין שום רעוואָלוציע מיט רויזן-אייל. אַפּטמאַל
קלעבן זיך אַפילו צו ווערעם און זיי קריכן גאַנץ ראַש איבערן
קערפער. דאָס אַלץ איז אמת, אָבער פאַרפאַלן! אַדער-אַדער!"

שוין אין 1850 האָבן מאַרקס און ענגעלס דערקלערט אויף
 אַ פאַרזאַמלונג, אז אַ נייע רעוואָלוציע איז נאָר מעגלעך דאָן,
 ווען ס'וועט קומען אַ נייער קריזיס און אַ נייער קריזיס מוז
 קומען פונקט אזוי זיכער ווי דער לעצטער קריזיס.
 שוין זיבן יאָר פאַריבער.
 פון אַמעריקע דערטראַגט זיך אַ פאַרזווייפלעט געשריי:
 „קריזיס!!“

„דער קריזיס איז שוין דאָ אין אַמעריקע. די פאַר פונט,
 וואָס דאַנאָ איז מיר שולדיק, שיקט ער נישט אָפּ. איך בין ווי-
 דער אָן איין פעני, אַ געפערלעכע לאַגע. אָבער איך וואַרט שוין
 מיט געשפאַנטקייט, אז דער קריזיס זאָל שוין אַריבערקומען צו
 אונז קיין לאַנדאָן און פון דאַנען נאָך ווייטער, ווייטער.“
 „די לויזיקע קערלס פון „נ. טריבון“ מיינען, אז זיי האָבן
 דיך שוין אויסגעפרעסט ווי אַ ציטרין און איצט ווילן זיי זיך
 שוין נעמען צו אַ פרישן. כדי נישט צו קאָמפּראַמיטירן דיין
 נאָמען, וועל איך אין מין אייגענעם נאָמען נעמען פירן אונטער-
 האַנדלונגען מיט אַן אַנדערער צייטונג. אַ שאַד, וואָס דו האָסט
 מיר נישט געשריבן וועגן דיין לאַגע מיט אַ פערצן טעג צוריק.
 מין פאַטער האָט מיר צוגעשיקט אַלס מתנה — געלט אויף צו
 קויפן פאַר זיך אַ פערד. ווען איך ווייס דאָס, וואָלט איך זיך
 נישט געקויפט קיין פערדן גראַד דעמאָלט ווען דו זיצסט אין
 פעך. איך שיק דיר 5 פּונט. איך וועל דיר שיקן אזא סומע
 יעדן מאָנאַט. אָבער דאָס זאָל דיך נישט אָפּהאַלטן פון ווענדן
 זיך צו מיר נאָך געלט אין ספעציעלע פאַלן. איך לייד לעצטנס,
 פונקט ווי דו, אויף ציין-ווייטיק. איך גלויב, אז דאָס קומט פון

מיין רעוואמאטיוזם. דער קריזיס דערטראָגט זיך שוין קיין מאַנטשעסטער.

„ווי איך בין אַליין פאַרטון אין די גרעסטע געלט-דאָגות, האָב איך פונדעסטוועגן, זייט 1844 נאָך נישט געפילט זיך אַזוי גליקלעך ווי איצט, ביי דעם אויסברוך פון קריזיס. איך וואָלט פונדעסטוועגן נישט וועלן, אַז ס'זאָל איצט שוין געשען עפעס באַדייטנדעס, נאָך איידער דער קריזיס האָט נישט אַרומגעכאַפט גאַנץ אייראָפּע. איך פיל זיך זעלטן פריילעך ביי דער אַלגע-מיינער קאַטאַסטראָפּע. ווי דו זעסט, בין איך איצט אין אַ קור-אַרט. ווידער געהאַט צו טון מיט דער לעבער. איך בין שרעק-לעך געל. דער קריזיס ווירקט אָבער אויף מיר פיל בעסער, ווי די ים-פעדער.“

„ס'איז שלעכט, טייערער נעגער! אויך איך בין שוין קראַנק. איך בין דיר איצט אַן אמתע יאָמער-געשטאַלט. קרום, לאַם, שוואַך—איך ווייס זיך נישט וווּ אַהינצוטון פון די ווייטאָגן. איך האָב דיר צוגעשיקט אַ קויש וויין, דאָס וועט זיין זייער גוט פאַר דיין קראַנקער פרוי. איך האָב געשיקט זעקס פלאַשן באַר-דאָ, דריי „פאַרט“ און דריי „שערי“. שרייב מיר, מיט וואָס פאַר אַ ליאָק זיי זענען געווען פאַרחתמעט, ווייל איך וויל וויסן, צי דער וויין-סוחר האָט נישט איינגעטוישט די פלאַשן. ס'איז גוט, ליבער נעגער, דער קריזיס זיצט שוין פעסט. אונזער אונטערנע-מונג האָט אַ סך געליטן, די סחורה איז ביליקער געוואָרן אויף אַ העלפּט.“

„ליבער פרידריך! דער ים איז, פאַרשטייט זיך, דאָס הויפט קור-מיטל, אָבער דאָך זענען געוויסע מעדיקאַמענטן נויטיק. איך האָב לעצטנס דורכגעלעזן כמעט די גאַנצע פראַנצויזישע, דייטשע און ענגלישע ליטעראַטור איבער דיין קרענק. אַלזאָ, דאָס וואָס לעבער-טראָן ווירקט אין דריי חדשים, ווירקט אייזן אין דריי וואָכן. לעבער-טראָן און אייזן שליסן זיך אָבער נישט אויס, נאָר דערגענצן זיך. דאַנאָ מאַטערט מיך שוין אַ לענגערע צייט, איך זאָל אים צושיקן מאַטעריאַל פאַר אַן ענציקלאָפּעדיע. בין איך אָבער געווען פאַרנומען מיטן שטודירן די מעדיצינישע

לײטער אַטור, האָב איך געמוזט אָפּנאַרן און שרייבן, אַז איך האָב
 דאָס מאַטעריאַל שוין אַרויסגעשיקט. איך בין אויך געווען לעצטנס
 פאַרנומען מיט מיינעם אַ דרייצן-יעריקן פּלימעניק, וואָס איז צו
 מיר געקומען צו-גאַסט פון טריער און איך האָב אים געמוזט
 געזען טעג אַרומפירן און ווייזן אים לאַנדאָן. דערהאַלטן פון
 לאַסאַלן זיין אַרבעט איבער העראַקליט, איך האָב נישט געהאַט
 קיין 2 שילינג אויף אויסצוקויפן זי פון דער פּאַסט. האָב איך
 אַוועקגעשיקט מיין ראַק אין לאַמבאַרד. דאָס ווערק איז אַ ריזיקע
 אויסשטעלונג פון געלערנטקייט. און סײַז דאָך זייער לייכט צו-
 גויפּזוזאַמלען אַזויפיל ציטאַטן, ווען מען האָט אַ סך צייט און
 געלט. איך אַרבעט שוין צוריק פעסט ביי מיין פּאַליטישער
 עקאָנאָמיע. איך זיך כּמעט יעדן טאָג ביז פיר-פינף אין דער
 נאַכט אַרײַן. לאַסאַל שרייבט מיר, אַז ער האָט געשאַפן דאָרט
 אַ פאַרלענער פּאַר מיין איצטיקער אַרבעט, יענער זאָגט צו גוטע
 באַדינגונגען. די טעג דאַרף צו מיר קומען דער שטייער-עקזע-
 קוטאָר אויף אַ ליציטאַציע. האָסטו עפעס געלט?

דאָס געלט דערהאַלטן. האָסט מיר זיגרייך אַרויסגעריסן
 פון דער מלוכהס הענט. געלויבט זאָל זיין דיין נאָמען, הללויה!

מיר האָבן דאָ לעצטנס גרויסע קעלטן. דער מאַנגל פון אַ
 ביסל קוילן אין אונזער שטוב צווינגט מיר שוין ווידער אויף
 דיר צו פּרעסן. איך האָב מיר דערצו אַנטשלאָסן צוליב דעם
 שווערן דרוק פון אַרום און אַרום.

איך האָב געבעטן מיינע באַקאַנטע, אַז זיי זאָלן מיר שאַפן
 עפעס אַ פּאַסטן. סײַ האָט שוין געהאַלטן דערביי, אַז איך זאָל
 קריגן אַרבעט אין אַ לאַנדאַנער באַן-געזעלשאַפּט. האָט מען מיר
 אָבער, צוליב מיין נישט-לעזבאַרער האַנטשריפט, דעם פּאַסטן
 אָפּגעזאָגט. ווען אַזאַ צושטאַנד זאָל דאַרפן נאָך אַזוי לאַנג אָנ-
 האַלטן, וואָלט איך וועלן שוין בעסער ליגן הונדערט קלאַפּטער

סיף אונטער דר'ערד. שטענדיק פאלן אנדערע צו-לאסט און זיין דערביי נאך אליין געקוועלט מיט דעם קלענסטן טינוף — איז אומדערטרעגלעך. איך ארבעט האסטיק ביי מיין פאליטישער עקאנאמיע, אבער די טעגלעכע לומפערייען מאכן קאפוט מיין אינטעלעקט און מיין ארבעטס-פעזיקייט. און דער גרעסטער טייל, וואס פארשט און שרייבט וועגן דעם ענין „געלט“, לעבט דאך אין זעלטענער הארמאניע מיט דעם באשריבענעם קעגנשטאנד.

איך לייד אויך לעצטנס אויף דער גאל. איך האב דעם איינדרוק, אז דער שווארצער קאבינעט אויף דער פאסט עפנט אונזערע בריוו און טייל שלאגט ער אינגאנצן אונטער.

מיין מוטער גיט מיר אַנצוהערן אין אַ בריוו, אז זי וואלט זיך וועלן מיט מיר זעען. איך האב איר צוגעשיקט דורך ליבקעכטס פרוי, וועלכע איז די טעג געפארן קיין דייטשלאַנד, אַ פאטאגראפיע פון מיין יינגסטן קינד. אויב איך וועל זיך צו-שעל אַנכאפן אַן דעם פארשלאג, קאָן זי נאך אַמאל חרטה קריגן און איך דארף דעריבער זיין זייער פארוזיכטיק.

„עס וואלט געווען גראַנדיעז, ווען דו זאלסט מיט דיין אלטער אראַנזשירן אַ דערלעדיקונג פון די געלט-ענינים. אפשר וואלט מעגלעך געווען, ליבער קארל, אז דו זאלסט מיר צושיקן אַ גענויעם רעכנונג פון אלע דייע אויסגאַבן? מיט אלע קלייניקייטן. איך וויל אלץ גענוי וויסן. נעם דאָס אויף ביי דיין פרוי. דו דארפסט, מיין איך, איר נישט זאָגן, אז דו שיקסט עס צו מיר, עס וואלט זי, מיין איך, באַליידיקט. ווייל אין האַב דעם איינדרוק, אז פונקט ווי דו ביסט גראַנדיעז און פראַקטיש נאָר ביי גרויסע אונטערנעמונגען, און ביי קליינע פאָרירסטו זיך קאָמפלעט, אזוי געשעט דאָס אפשר אויך מיט דיין פרוי זי“

„מיין מוטער איז שוין ווידער צוריק אנטשוויגן געוואָרן.
ווייזט אויס, אַז דריטע פּערזאָנען זענען געקומען אין דער קווער.
די זאַך וועט זיך אינגיכן אויפקלערן. איך האָב לעצטנס עקל-
האַפטע ציין-שמערצן און געשוירן אין מויל. אין הויז איז אוי-
מעטיק און טריסטלאָז.“

„ענדלעך! „צו דער קריטיק פון דער פּאָליטישער עקא-
נאָמיע“ איז שוין פאַרטיק. דיין קאַרל“.

אין שטוב איז היינט אַ שטיקל טומל. ענגעלס קומט היינט צו פאָרן פון מאַנטשעסטער. עס וועט אויך זיין היינט אַ גרעסערע גרופע חברים.

אַלע פאָרען זיך ביים רוימען. מען וואַשט, מען פּוצט, מען שטעלט איבער דאָס מעבל, ס'איז היימלעך. זשענני האַלט אַ גאַנצן טאָג אין איין ברענגען פון גאַס גוטע זאַכן. דאָס קליינע שענקעלע איז שוין פול מיט פלעשער וויין און צוביינסס. — זשענני, טייערע, איצט פאַרשטיי איך שוין. ביסט גע- רעכט. איצט פאַרשטיי איך שוין פאַרוואָס דו האַסט באַהאַלטן אַ קניפּל, דאָס באַהאַלטסטו צו אַזעלכע געלעגנהייטן. זשענני איז באַליידיקט:

— איצט פאַרשטיי איך שוין, נאָך וואָס דו האַסט ביי מיר געבעטן אַ גענויעם רעכנונג פון די אויסגאַבן.
— איך בעט דיך זייער איבער, טייערע, אַנטשוילדיק. אַגב, דאַרף היינט זיין אין שטוב אַ יום-טובדיקע שטימונג.

ביי אַ גרויסן טיש (צונויפגעשטעלט פון צוויי קליינע טישן) זענען געזעסן: מאַרקס מיט דער פרוי, ענגעלס, ווילהעלם וואַלף, ליבקעכט, פרייליגראַט, האַרנעי, ערנסט יאַנעס, עדנאַר בויער און עטלעכע, נישט-לאַנג געקומענע פראַנצויזישע אַרבעטער-טוער. זעצט מען זיך אַוועק ביי אַ ווייס-געדעקטן טיש, אויפגע- רוימטע, פייערלעכע, פאַרלירט מען אַ ביסל פון דער פרייקייט. גאָר שנעל צעוואַרעמט זיך די לופט. אָבער דערווייל נאָך, נאָך אַ לויטערע וואַרעמקייט. די לאַמפן שיינען העל. יעדער באַוועגט זיך עטוואָס איינגעהאַלטן, פאַרקוקט זיך אויף אַ קלייניקייט —

איינער — אויף דער גלאַנציקייט פון דער שאַנק, אַ צווייטער — אויף אַ פאַרטרעט פון דער וואַנט, אַ דריטער — אין פּלעמל פון לאַמפּ, אַ פּערטער באַקוקט זיך די אייגענע פינגער, אַ פינף-טער גלעט זיך דאָס בערדל און קוקט אויפן דיל — ביז ערדגאַר בויער האָט נישט אַ רוף געטון:

— וויין, חברים, וויין, פרוי מאַרקס, מען מוז באַנעצן די צונגען, אַז נישט וועלן זיי גאָך אינגאַנצן טעמפּ ווערן. אַריסטאָ-טעלעס האָט אין די שמועסן מיט זיינע תלמידים אויך אינטער-געלענט זיין האַרץ און די הערצער פון זיינע תלמידים מיט אַ ביסעלע וויין.

— איך וואָלט פאַרגעשלאָגן, אַז אַזוי ווי מיר האָבן דאָ עטלעכע פּאָעטן, לאַמיר אָנהויבן אונזער אַוונט מיט וויין — און געזאָגן. אָבער דער לעצטער זאָל גראַד לייצען פּרייליגראַט, ווייל ער איז אַפּיציאלער פּאָעט, פריער זאָלן לייצען די אַזוי-גערופענע אַמאַטאָרן-פּאָעטן — מאַרקס, ענגעלס און אויך איך. — אַזוי? האָסטו דאָך באַלד געקאָנט זאָגן, אַז ווילסט לייצען דייע לידער. דערווייל האָסטו אונז צו וויסן געטון, אַז דו האָסט אַמאָל געשריבן לידער. אויף דיר, ליבקעכט, וואָלט איך זיך נישט גערעכט. כאַטש, ווייסט ווי געטהע האָט געזאָגט „די דייטשע שפּראַך איז שוין אַזוי ווייט פאַרפּולקאָמט, אַז יע-דער איינער קאָן שוין גלאַטיק אויסדריקן זיינע געדאַנקען אין פּערזן“. ווען איך האָב איבערגעלייענט דעם זאָך, האָב איך גלייך צעריסן מיינע אַלע לידער.

— בראַוואַ ענגעלס, הלוואַי וואָלט אַ סך פּאָעטן אַזוי געטון.

— חברים — האָט זיך פּרייליגראַט אָנגערופן — צי מיינט

איר, אַז מען צערייסט די לידער, ווערט מען שוין דאָדורך אויס פּאָעט? און אַז אונזער מאַרקס האָט איפּגעווערט שוין ביי 19 יאָר צו שרייבן לידער, איז ער דען נישט געבליבן עד-היום — פּאָעט? אַ מאַסע שטעלן אין זיינע ווערק לייצען זיך דאָך ווי לידער. „דער טויש-ווערט פון אַ פּאַלאַץ קאָן זיך אויסדריקן אין אַ באַשטימטער צאָל שוואַקס-שאַכטלעך“. „די סחורה, וועלכע ווערט קעגנזייטיק געטוישט, איז גאַנץ גלייכגילטיק אויף אירע

אייגעבוירענע אייגנשאפטן און זי לייגט נישט קיין שום אַכט אויף דעם באַדאַרף, וועלכן זי דאַרף באַפרידיקן. עס איז פאַר איר אַלציינס, צי זי דערשיינט אין גאַלד, צי אין אייזן, שפייז, זייד — פונקט ווי ס'איז גלייכגילטיק דעם זויער-שטאַף, צי ער איז אין זשאַווער אויף אייזן, אין דער אַטמאָספערע, אין ווייני-טרויבן-זאַפט, צי גאַר אין מענטשלעכן בלוט. חברים, איך בין דאָך אַן אַפיציעלער פּאָעט, ווי איר זאָגט, איר וועט דאָך זיכער פאַרשטיין, אַז איך ווייס דעם ווערט פון מאַרקסן דעם געניאַלן טעאָרעטיקער, נאָר ווען דאָס גאַנצע לעצטע בוך „צו דער קרי-טיק פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע“ זאָל באַשטיין נאָר פון די צוויי זאַצן, וואָלט עס שוין געווען פאַר מיר אומגעווער גרויס. דער איטאַליענישער פּאָעט וויקאָ פּלעגט זאָגן: „אַ זאָך איז אַ קערפּער נאָר פאַר גאַט, וועלכער ווייסט אַלץ, אָבער פאַר אַ מענטש, וואָס פאַרשטייט נאָר די אויסן-זייט, איז דאָס נאָר אַן אויבער-פּלאַך.“ מאַרקס באַגרייפט ווי דער גאַט פון וויקאָ! איך טרינק פאַר אינגער גרויסן לערער און מייטער קאַרל מאַרקס, וויוואָט!

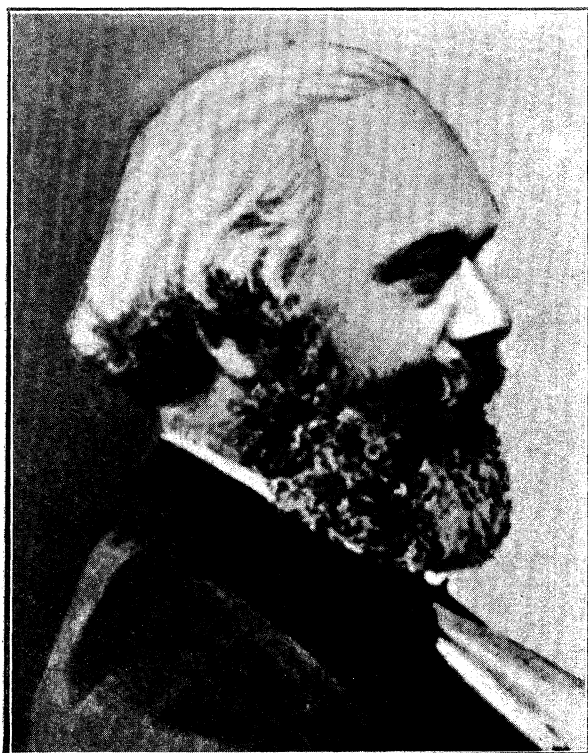
— יאָ, דו ביסט אַן אַפיציעלער פּאָעט, פרייליגראַט, די מלאַכים אין הימל לויבן זיך שוין נישט שענער.

— נו, ווער נאָך האָט אַזוי דערהויבן די מפּלומרשט-וויל-גאַרע ווערטער און באַגריפּן — מאַטעריע און עקאָנאָמיע צו אַזאַ הויך ווי דו? ריקאַרדאָ און סמיט וואָלטן דאָך אַן דיר אויך גע-בליבן אין שאַטן. און אָט וועל איך אייך אויך דערציילן אַ נייעס: אין דאַרווינס געניאַלן בוך „די אַנטשטייונג פון מין“, וואָס איז היי-יאָר דערשינען, איז זיך דאַרווין דאָרט מודה, אַז צו זיין טעאָריע וועגן קאַמף פאַרן דאָ-זיין, האָט ער אַ סך גע-גומען פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. האָסטו עס גאַכנישט געלייענט, קאַרל?

— שוין געלייענט. און ביי אים וועט אויך זיין אַ ביסל היפּס צום נעמען.

זשענני באַמערקט ווי דער גאַנצער עולם זיצט נאָך עפעס בענג קאַלט און נישט פריי. און זי האָט אויך באַמערקט, אַז

פרייליגראט רעדט עפעס ווי געצווונגען, ווי אויף באַשטעלונג. דער
לוסטיקער און באַוועגלעכער ענגעלס זיצט אויך עפעס שטייף,
פאַרטראַכט און קנייטשט דעם שטערן; וואָלף איז אויך אומעטיק
און אַפילו וויל העלם דרייט זיך אויפן בענקל, ווי אַ פאַרלוירענער.
זי האָט אַ קוק געטון אויף מאַרקסן — ער איז וואַקס-געל.
די אויגן צעגליטע, אַ פעטער שווייס אויפן פנים, צוקט מיט די
ליפּן — אַן אַטאַק, סיגרייט זיך אַ לעבער-אַטאַק. זי האָט דאָס די
גאַנצע צייט נישט באַמערקט, ווייזט אויס, אַז אַלע האָבן עס
שוין פון אָנהויב אָן באַמערקט.

— קאַרל, פילסט זיך שלעכט?

— יאָ, איך וועל זיך לייגן אין בעט אַריין. נאָר מיט
איינן באַדינג — איר זאָלט בלייבן זיצן ביים טיש, עסן, טרינקען
און שמועסן.

— פאַרוואָס געהערסטו נישט צו קיין פאַרטיי, פרייליגראַט?
דו ווייסט דאָך, וויפל דיינע רעוואָלוציאַנערע לידער האָבן מיט-
געווירקט צו דער קאָמפּסלוסטיקייט פון די אַרבעטער.
— יאָ, איך טו דאָס און וועל דאָס טון, נאָר אויסער דער
פאַרטיי. אַ פאַרטיי איז אויך אַזאַ מין שטייג. גלויב מיר, עס
זינגט זיך אַ סך שענער און בעסער וועגן דער פאַרטיי, ווען
מען איז אויסער איר.

— ביסט אַ ראַמאַנטיקער, פרייליגראַט. און ווייסט דאָך
ווי מאַרקס זאָגט: „דער ראַמאַנטיזם קאָן, ליידער, נישט רעכענען“.
— איר ווייסט, אַז איך האָב זיך נאָך ביז איצט נישט
אַפּגעגעבן קיין גענויען חשבון וועגן מאַרקסן. יעדן טאָג וואַקסט
מיר צו נאָך אַ שטאַק צו דער שוין-ריזיקער געביידע. קיינער
פון אונז האָט נאָך, דאַכט זיך, נישט דערשאַצט מאַרקס' פאַר-
נעם. איך האָב געשריבן וועגן דעם צו מיין ברודער ברוּנאָ,
האַט ער מיר נישט געענטפערט. פאַרט פראַפעסאָר ברוּנאָ בויער
— ער בלייבט עקשן. ער האָט פיינט, מיין ברודערל, אַז עס
זענען פאַרען גרעסערע פון אים. איך האָב זיך דערטראַכט

לעצטנס, אז העגעל, פונקט ווי פייערבאך, וואָלטן פארטרוקנט געוואָרן, ווען נישט מאַרקס.

— נו, העגעל האָט דאָך שוין לאַנג געזאָגט, אז מינער-וועס סאָווע (* פליט אלעמאָל אַרויס ערשט נאָך זון-אונטערגאַנג. — איך האָב אויך געטראַכט, איר זאָלט עס נישט האַלטן פאַר מאַדנע, אז מאַרקס קערט זיך אַ סך אָן מיט שפינאַזאָן. לויט שפינאַזאָן איז דאָס דענקען נישט מער ווי דאָס געוואָר ווערן פונם קערפער וועגן זיין אייגענער ווירקלעכער עקזיסטענץ. דאָס איז, אייגנטלעך, מאַטעריע מיט אַ דענק-פעניקייט. די מאַטעריע, הייסט עס, איז די איינציקע, די ווירקלעך-עקזיסטירנדע אין אַנגיווערסום. די מאַטעריע איז, פאַרשטייט זיך, נישט קיין טויטע מאַסע — זי שייַדט אויס פּין זיך פאַרשידענע אייגנשאַפטן, ווי דענק-פעניקייט, אַדער דענק-מעגלעכקייט, מיט איין וואָרט — גייסט. עס איז אַלנפאַלס אָן איינס — אומטיילבאַר. און מאַרקס איז דאָך אויך דער, וועלכער האָט דערפירט דעם גייסט און די מאַטעריע צו אָן איינס; קולטור, רעליגיע, פּילאָזאָפּיע, קונסט, רעכט, מאַראַל, דאָס איז די אויבער-געביידע צום פונדאַמענט. אמת, ביי שפינאַזאָן איז עס איינגעטונקען אין אַ מבול פון טע-אַלאָגיע, כאַטש איך האָב דעם איינדריק, אז דאָס איז געווען דאָס קלייד, אין וועלכן ער האָט זיך געמוזט איינהילן. ער האָט געוואָלט אויסמיידן דעם סוף פון זיין פאַרגייער דזשאַר-דאַנאַ ברונאַ.

מאַרקס, דאָס איז איבערהויפט דער געניאַלער קאַרעקטאָר און אַלע פּילאָזאָפּן באַקומען ערשט דעם תּיקון אין זיין קאָ-רעקטור. אַדער ווי ער אַליין האָט געזאָגט: „העגעל איז ביז איצט געשטאַנען אויפן קאַפּ און איך האָב אים געשטעלט אויף די פּיס.“ און אויב העגעל איז געשטאַנען אויפן קאַפּ, איז שפּינאַזאָ געשטאַנען משופּעדיק און מאַרקס האָט אים אויסגעגלייכט דעם רוקן.

נישט דרייַסט האָט זיך אָנגערופן איינער פון די פּראַג-צווישע אַרבעטער-טוער:

(* סימבאָל פון חכמה.

— באַקוּנין האָט אַמאָל געזאָגט צו אויב: „אין מאַרקס' אַרט דענקען לײַגט עפעס פּינסטערעס, אַסקעטישעס, גאָטישעס, גוואַלטיקס און פאַרגוואַלטיקנדיקס. צווישן מיר און אים איז דער קאַמף צווישן גאָטיק און היידנטום. ער האָט אַ געניצאַלע פעני-קייט אויסצוגעפּינען אין דעם אינדיוידועלן לעבן — דאָס אַלגע-מיינע. און אַזוי ווי דאָס לעבן איז שטענדיק אינדיוידועל, האָט ער אויך פּונם לעבן — דאָס לעבן אַרויסגענומען. נישט וואָס ער וויל גייט אים אָן, נאָר — וואָס די געשיכטע וויל, און אפשר האָט ער געפּונען אין דער געשיכטע פּון דער מענטשהייט דעם זיין פּונם לעבן, וועלכן ער האָט אין זיין פּערזענלעכן לעבן נישט געפּונען? אַלפּאָלס יעדער מינדסטער דערשיינונג דערפּירט ער ביז צו אַבסטראַקציע — און אויך פאַרקערט.“

ענגעלס איז צוגעגאַנגען צו דער ביכער-שאַנק, אויסגעזוכט פּון דאָרט אַ זשורנאַל און גענומען אַרויסלייענען: „באַקוּנין — אין דעם לעבן איז פאַראַן אַ סך מיסטישעס. אָבער ווער איז דאָס נישט קיין מיסטיקער? קאָן דען איבערהויפּט עקזיסטירן אַ טראַפּן לעבן אָן מיסטיק? לעבן איז פאַראַן נאָר דאָרט, וווּ ס'איז דאָ אַ שאַרפּער, גרענעצלאַזער האַריזאָנט, וועלכער איז שוין במילא אַ ביסל אומבאַשטימט און מיסטיש. ערן-וואָרט, מיר אַלע ווייסן כּמעט גאַרנישט, מיר לעבן אין אַן אַטמאָספּער אַרומגע-רינגלט מיט ווונדער.“ נו? אַן אמתער טומל-קאַפּ, הוילער קוואַטש און דאָס געפּעלט אַזוי די פּראַנצויזישע אַרבעטער?

— נישט נאָר די פּראַנצויזישע, נאָר אויך די שווייצאַרישע, איטאַליענישע און שפּאַנישע. דער אַרבעטער ווייסט נאָר צו קעמפּן פאַר פּרייהייט און גערעכטיקייט. ער ווייסט נאָר וועגן רעוואָלוציעס. אָבער טעאָריעס? טאַקע באַקוּנין האָט עס געזאָגט: „לאַמיר איבערלאָזן פאַר אַנדערע דאָס מאַכן טעאָריעס איבער די פּרינציפּן פּון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע.“ און נאָך דערצו טיפע טעאָריעס זענען דעם אַרבעטער אַוודאַי שווער און פּרעמד. — ערשטנס, זענען זיי נישט אַלעמען פּרעמד, און באַ-זונדער — וואָס פאַר אַ טיפע טעאָריעס? די מפה איז דאָך דאָ אונטערן אַריט, מען האָט נאָר אָנגעוויזן וווּ די מפה געפּינט זיך.

פלאצן וועט די מפה סיי-ווי. נאָר מען קאָן דאָס פלאַצן פון דער מפה באַדייטנד פאַרשנעלע־ערן. איך פאַרזיכער אייך, אַז די געשיכטע וועט זיך נישט איינהערן אין באַקווינס מיסטיציזם. ער קאָן צוליבן נאָך אַ פאַר פלוידער-ווערטער — מאַראַל, פרייהייט — דאָס פייער וועט פאַרברענען. אַלציינס צי מען וועט ביים פייער זאָגן אַ גוטן און פרומען שפּרוך, אָדער גאָר אַ קללה. — באַקווינ וויל אָבער ענדערן דעם מענטשנס כאַראַקטער און דאָס קאָן זיך אויך אַפּרופן אויף דער געשיכטע. — ער וויל ענדערן? איך האָב נישט קיין כוח צום לאַכן. לייבקעכט רופט זיך אָן:

— אַ שפּאַניש פּאָלקס-ווערטל זאָגט: „דאָס וואָס עס קומט מיט אין דער בלאַז ווען דאָס קינד ווערט געבוירן, פאַרשווינדט ערשט ביים אויסהויכן דעם לעצטן אַטעם.“

פרייליגראַט ציטירט געטהען:

„מענטש, ביסט סוף-כל-סוף וואָס דו ביסט, מעגסטו טראַגן אַ פאַרוק פון מיליאָנען לאַקן, מעגן דיינע קנאַפּל זיין איילן-הויך, גאַנצע שטאַקן, בלייבסט אייביק וואָס דו ביסט!“

דער אומעטיקער ווילהעלם וואָלף ציטירט שאַפּענהוייערן: „יעדע האַנדלונג פון אַ מענטש אַנטשטייט ביי אַן אָנרעגנדער געשעעניש פון דרויסן און דורך זיין אינערלעכן כאַראַקטער. דעריבער איז אַלץ, וואָס דער מענטש טוט, טוט ער נויטווענ-דיקערהייט.“

— קינדער, איר פאַלט דאָך עפעס אַריין אין אַ שמאַלן פאַטאַליזם.

העלענע איז אַריינגעקומען און געפרעגט, פאַרוואָס זיי עסן נישט און טרינקען נישט, זי האָט צוגעגרייט נאָך זאַכן, אָבער זי קאָן דאָס נישט דערלאַנגען, ביז דער טיש וועט נישט ווערן אָפּגערייניקט.

דער עלם האָט זיך גענומען צו דער סעודה. מען האָט אָנגעהויבן זינגען פריילעכע לידלעך.

פון צווייטן צימערל איז אריינגעקומען מארקס. ער איז
געבליבן אין פארווארט. ער קאן נישט איינלייגן אין בעט.
— די פריילעכע לידלעך האבן אמוזירט מיין לעבער, זי
איז דעריבער געוואָרן באַוועגלעכער, וויל איך בעסער מיטזינגען.
— הורא, בראַוואַ, דער אַסקעט וויל פריילעך זיין.

נאָסטאַלגיע. היימאַט-בענקשאַפֿט. די, וואָס ווערן פאַרטריבן פון זייער לאַנד, די, וואָס אַנטלויפן פון זייער לאַנד, ריכטן זיך בשעת-מעשה קיינמאָל נישט, אַז זיי קאָנען פאַרבלייבן אין דער פרעמד גאַנצע צענער-יאָרן. עס איז פיינלעך זיך צו דערוויסן אין דער פרעמד, אַז פיל פון די מיטקעמפער, די, וועלכע זענען פאַרבליבן אין לאַנד, פאַסן זיך צו צום נייעם רעזשים, אָדער שווייגן בלויז פאַרביטערט. טייל גייען גאָר אינגאַנצן איבער אויף דער זייט פונם שונא און חוזקן עפנטלעך איבער די פאַרטרי-בענע אָדער אַנטלאָפֿענע.

נאָך לאַנגע יאָרן זיין אויף דער עמיגראַציע, איז אָפֿט-מאָל נישט שווער צו קומען צו אַ טייל פון דער אַנטלאָפֿענער מאַסע און פאַרשלאָגן איר — אָדער — שוין רעוואָלוציע, אָדער — זיך גאָר אומקערן אַלס בעלי-תשובהניקעס צוריק אין לאַנד אַריין. אַזאָ שטימונג ווערט דורך פאַרשידענע שלוחים געשיקט אויסגענוצט.

קינקעל גיט אַרויס אין לאַנדאָן אַ צייטונג א. נ. „הער-מאָן“. קינקעל איז דער הויפט-טרומייטערער פון דער בענקשאַפֿט. ער צעוויגט דאָס געפיל, צעבלאָזט, צעשרייט, זינגט מעלאָדיש-שטיל — ער טוט אַלץ, וואָס עס לאָזט זיך נאָר.

צו פרידריך שילערס יאַרצייט אָרדנט ער איין אַ גרויסע פאַראַד-אַקאַדעמיע. ער לאַדט איין אַלע דיכטער, מוזיקער, אַר-בעטער-טוער, אַלע זאָלן קומען רעדן. אַפילו פרייליגראַט האָט נישט געקאָנט באַשטיין דעם נסיון און אַנטייל גענומען אין דער אַקאַדעמיע מיט פאַרלעזן זיינס אַ ליד, געווידמעט שילערן. פרייליגראַטן און ענלעכע צו אים האָט קינקעל, פאַרשטייט זיך, נישט דערציילט, אַז ער לאַדט איין צו דער אַקאַדעמיע אויך

א פֿאַרשטייער פון דער דייטשער געזאנדשאַפט. פֿאַר די לינקע
האַט ער אויסגערעכנט נאָר די לינקע אָנטיילנעמער און פֿאַר די
רעכטע — בלויז נאָר די רעכטע.

אמת — האָט פֿרייליגראַט נאָך דעם אָוונט געטראַכט —
דער ראַמאַנטיזם קאָן טאַקע, ליידער, נישט רעכענען.

די „נייע צייט“, וואָס עס גיט אַרויס עדגאַר בויער, אַלס
דער אָנפירער פון „אַרבעטער-בילדונגס-פֿאַרין“, פֿאַרלירט וואָס
אַמאָל אַלץ מער רעזער, וועלכע גייען איבער צו דעם „הער-
מאַן“. איז נאָך דאָס ווייניק, איז קינקעל געקומען צום אייגנטי-
מער פון דער דרוקעריי, וווּ עס דרוקט זיך די „נייע צייט“
אַן אים פֿאַרגעשלאָגן אַ גאָר גרויסן פֿרייז פֿאַרן דרוקן זיין
„הערמאַן“ — און אַרויסוואַרפֿן די „נייע צייט“.

עדגאַר בויער און לייבקעכט קומען צו מאַרקסן בעטן, ער
זאָל אָנהויבן מיטאַרבעטן אין דער „נייער צייט“, ער זאָל אויך
איבערהויפט פון איצט אָן שענקען דער צייטונג מער אויפ-
מערקזאַמקייט — אפשר וועט דאָס איר אָפֿראַטעווען פון אונ-
טערגאַנג.

שוין באלד צען יאָר ווי מאַרקס האָט נישט גענומען קיין
אַקטיוון אָנטייל אין דער אַרבעט פון בילדונגס-פֿאַרין. (ער דער-
מאָנט זיך איצט אַ סצענע פון דעמאָלט: ער האָט דאָרט פֿאַר-
געלייענט און אַרומגערעדט דעם „קאָמוניסטישן מאַניפעסט“. די
אויטאָאָריע האָט אים באַשאַנקען מיט שטאַרקע אַפֿלאַדיסמענטן.
איין אַרבעטער האָט ספּעציעל זיך אויסגעצייכנט מיט לאַנג-
דויערנדע און הייליקע אַפֿלאַדיסמענטן. דאָס האָט אים שטאַרק
פֿאַרינטערעסירט און ער איז צוגעגאַנגען צו דעם אַרבעטער
אַ ביסל שמועסן. „איך בין אַנטציקט, חבר מאַרקס, עס איז קאָ-
לאַסאַל. נאָר איין וואָרט, חבר מאַרקס, וואָלט איך וועלן, אַז
איר זאָלט מיר אויפקלערן. וואָס איז דאָס פֿאַר אַ וואָרט „אַכט-
בלעטלעך“? איר האָט זייער אָפט דערמאָנט דאָס וואָרט „אַכט-
בלעטלעך“. אַ היץ האָט אים אַ שלאָג געטון אין פנים אַריין.
לייבקעכט האָט זיך שנעל אָנגערופן: „אַכטבלעטלעך“? איר מוזט
מיינען, חבר, „אַרבעטער“. גאָר דער חבר מאַרקס רעדט מיט אַ

טיף-ריינישן דיאלעקט — און אויך א טייל ווערטער רעד איך ארויס שווער, קלעפן זיך צו צו דער צונג — האָט מאַרקס אַליין צוגעגעבן — איז דערפאַר ביי אייך, אַרבעטער, אויסגעקומען אַכטבלעטלער. מאַרקס האָט זיך צעלאַכט, נאָר קיינער האָט נישט מיטגעלאַכט מיט אים. שטענדיק, ווען מען רעדט וועגן בילדונגס-פאַרין, דערמאָנט ער זיך אין יענעם עפיזאָר.)

— חברים בויער און ליבקנעכט, איר וויסט דאָך, אַז איך און ענגעלס וועלן נישט מיטאַרבעטן אין אַ פאַרטייאישער צייטונג, וועלכע ווערט נישט דורך אונז רעדאַקטירט. און אַז אויף דעם זאָל מסכים זיין דער גאַנצער קאָמיטעט פון פאַרין, איז נאָך דערווייל, דאַכט זיך, צו פרייצייטיק.

— אָבער אַז אונזער צייטונג וועט אונטערגיין, וועלן דאָך

אַ סך אַריבער צו קינקלען און דאָס ווילט איר דאָך נישט. — גאַנץ ריכטיק. איך וועל אייך צוהעלפן מיט שטילער פּראָפּאַגאַנדע. איך וועל אייך דערלויבן איבערדרוקן אַרטיקלען פון דער „ג. טריבון“ און ענגעלס וועט אויך זיכער שרייבן פון צייט-צו-צייט איבער מיליטערישע ענינים און עללעכע. אַלפּנאַלס צו דעם קינקעל וועט מען זיך דאַרפן נעמען.

דער נאָמען „נייע צייט“ איז געטוישט געוואָרן אויף „דאָס פּאָלק“. די צייטונג האָט צוגעקריגן אַ סך לעזער, אָבער דאָך האָט זי זיך נישט דערהאַלטן מער ווי עטלעכע חדשים. די צייטונג טונג האָט נאָך געלאָזט אַ ירושה אַ ביסל חובות און אויף דער אָנווייזונג פון קינקלען, איז דער דרוקעריי-אייגנטימער געקומען אויפּמאַנען דאָס געלט צו מאַרקסן.

מאַרקס האָט דעם חוב באַצאַלט. אָבער נאָך אַן ערגערע ירושה איז געבליבן פון „דאָס פּאָלק“ — קאַרל פּאָנט.

קינקעל אין לאַנדאָן און פּאָנט אין שווייצאַרען. פּאָנט האָט אַ ניי פּראָגראַם פאַר די עמיגראַנטן. ער צעשיקט דאָס אין אַלע קלויבן און צו אַלע אָנפירער פון דער אַרבעטער-באַוועגונג. אויך פּרייליגראַט באַקומט אַן אויסצוג פון פּאָנטס נייעם פּראָג-

ראם. אויך „דאָס פּאָלק“ קריגט צוגעשיקט אַ קאַפּיע. דער סעק-
רעטאַר פון „דאָס פּאָלק“ — בלינד — קומט דערמיט גלייך צו
לויפן צו מאַרקסן.

מען דאַרף שוין עפעס טון. אַגב האָט ער, בלינד, גענויע
באווייזן, אַז פּאָגט האָט באַקומען פון דער פּראַנציוזישער רעגיר-
ונג אַ גאַר גרויסע סומע געלט פאַר דער פּראַפּאָגאַנדע. זאָל
מאַרקס זען עפעס טון צו דעם. — די באַווייזן קעגן פּאָגטן קאָן
ער צושטעלן צו יעדער צייט.

גלייך האָט „דאָס פּאָלק“ פאַרעפנטלעכט וועגן דעם ענין אַ
בראַשור. לייבקנעכט האָט אויך וועגן דעם ענין צוגעשיקט אַ
קאַרעספּאָנדענץ אין דער „אויגסבורגער צייטונג“: „דער מחבר
פון דער בראַשור איבער פּאָגטן איז איינער פון די חשובסטע
אין אָנגעזעצטע עמיגראַנטן. די ציטירטע פּאַקטן וועגן פאַראַט
קאַנען שטענדיק און צו יעדער צייט דאַקומענטאַליש באַשטע-
טיקט ווערן. פּאָגט איז זיכער, אַז דער חשובסטער און אָנגע-
זעענסטער עמיגראַנט — דאָס איז זיכער דער רויטער דאַקטאָר
מאַרקס. ער קלאָגט אָן אין געריכט די „אויגסבורגער צייטונג“,
איר קאַרעספּאָנדענט לייבקנעכט, פרייליגראַטן, מאַרקסן און די
רעראַקציע פון „דאָס פּאָלק“.

ווער האָט געשריבן די בראַשור? בלינד לייקנט, אַז ער
האָט דאָס געשריבן. ווי זענען די דאַקומענטן קעגן פּאָגטן? ער
האָט זיי נישט. מען האָט אים צוגעזאָגט זיי צו געבן, נאָר יע-
נער האָט חרטה געקריגן. אויסזאָגן ווער דאָס איז — קאָן
ער נישט.

פרייליגראַט שיקט צו אַ דערקלערונג אין דער „אויגסבור-
גער צייטונג“, אַז ער האָט קיינמאָל נישט מיטגעאַרבעט אין
„דאָס פּאָלק“ און אַז ער האָט קיינמאָל נישט אָנטייל גענומען
אין דער באַשולדיקונג קעגן פּאָגטן. אין „בילדונגס-פאַריין“ מורמלט
מען אויף פרייליגראַטן, אַז ער האָט געמאַכט די דערקלערונג,
ווייל דער אייגנטימער פון דער באַנק, אין וועלכער ער אַרבעט,
איז פּאָנטס אַ קרוב. בלינד האָט שוין אויך צוגעשיקט אַ דער-
קלערונג אין דער „אויג. צייטונג“, אַז, אמת, ער פאַראורטיילט

אַמשאַרפסטן פאַגטס פאַליטיק, נאָר די בראַשור קעגן פאַגטן
האַט ער נישט געשריבן. ער האָט דערויף עדות.
אַז מען ווערט פאַראַטן פון אייגענע, איז דער פאַראַט
אויך גרונטלעכער — טראַכט זיך מאַרקס.

איז געוואָרן אַזאָ זומפּ — איז שוין איצט לייכט אַ שדימ-
טאַנץ. „אין דעם איז אַלץ שולדיק דער רויטער דאָקטאָר! מאַרקס
איז אַ דעספּאָט! אַט האָבן מיר געהערט אויף דער שילדער-
אַקאַדעמיע דאָס פּרעכטיקע ליד פון פּרייליגראַטן. און פאַרוואָס
האַט פּרייליגראַט דורך אַזאָ לאַנגע צייט נישט געשריבן קיין
לידער? — ווייל דער אומגליקלעכער און בייזער ווירטואַז פון
האַס און גיפּט — קאַרל מאַרקס, ער האָט עס צוגענומען ביי
דעם פּאַעט די ליבע, ער האָט אים דערשטיקט זיין כאַראַקטער
און געפּענטעט זיין פּאַעטישע פּרייהייט.“

פאַגט האָט אַרויסגעלאָזט אַ בראַשור. „מאַרקס איז דער
הויפט-אַנפירער פון אַ שאַטאַזשיסטן-באַנדע. זיי צעשיקן בריוו
צו אַ סך פּירנדע פּערוזענלעכקייטן פון דער עמיגראַציע און
פּאַדערן ביי זיי אויסקויף-געלט, ווען נישט, וועט מען זיי קאַמפּ-
ראַמיטירן. שוין הונדערטער אַזעלכע בריוו האָט די באַנדע צע-
שיקט. אין טייל בריוו גיט זי אויך אַן די אויסקויף-סומע, ווייזן
אַן דאָס אָרט, וווּ ט'דאַרף ווערן אַוועקגעלייגט און זיי ענדיקן מיט
די ווערטער: „אויב נישט, וועלן מיר איבערגעבן דער מאַכט
וועגן אייער רעוואָלוציאָנערער טעטיקייט.“ מאַרקס איז אַ ראַ-
פינירטער געלט-אויספּרעסער.“

די „נאַציאָנאַלע צייטונג“ אין בערלין האָט מיט גרויס
הנאָה געברענגט אויטצוגן פון דער בראַשור. ליבקנעכט איז גע-
קומען צו לויפן אַ פאַרסאַפּעטער צו מאַרקסן. ער איז צעטומלט.
ער כאַפט אַרויס דעם אויסשניט פון דער „נאַציאָנאַלער צייטונג“
און לייענט דאָס הויך פּאָר. פון צווייטן צימער דערהערט
זיך אַ שלויכצן. מען עפנט די טיר — עס וויינען לענכען און
לאַוראַ. ליבקנעכט האָט געלייענט צו-הויך און זיי האָבן דאָס
דערהערט.

פּרוי זשענני זיצט אַ שטאַרע און פּאַרצוקטע. זי האָט געקריגן קאַפּ-ווייטיק.

ווי קריגט מען די בראַשור? קאַרל שרייבט גלייך אָן אַ ברייול צו פרייליגראַטן און שיקט עס אַוועק דורך לאַורען. אַפּשר האָט דיין חבר פּאָגט אויך דיר צוגעשיקט די בראַשור? אויב יאָ, בעט איך דין, שיק זי מיר גלייך צו.

לאַוראַ ברענגט צוריק אַן ענטפּער:

„די בראַשור האָב איך נישט דערהאַלטן און פּאָגט איז נישט מיין חבר. איך פיל זיך אויף דיר טיף געקערענקט און באַליידיקט. פּאָגט איז נישט מיין חבר. איך האָב זיך דאָס נישט געריכט אויף דיר.“

מאַרקט שיקט גלייך ווידער אַ ברייועלע:

„דאָ האָסטו דעם אויסשניט פון דער צייטונג, אָט דאָס שרייבט מען וועגן מיר. איך האָב דין נישט געוואָלט באַליידיקן. אויב דו פילסט זיך געטראַפּן, בעט איך דין שטאַרק איבער. מען איז דאָך אַ מענטש — און גאַרנישט מענטשלעכעס איז מיר פּרעמד. דיין קאַרל.“

אַלזאָ ווי קריגט מען די בראַשור? קודם-כל וועט ער אָן-קלאַגן אין געריכט די „נאַציאָנאַלע צייטונג“. ער מוז דאָס טון סיי צוליב פּאָליטיש-געזעלשאַפּטלעכע מאַטיוון און סיי צוליב זיין פּרוי און די קינדער. באַזונדער וועט ער זיך ערשט איצט גע-מען צו דעם קאַרל פּאָגט. ענגעלס קאָן אים איצט גאַרנישט צוהעלפּן, ווייל ערשט נישט לאַנג איז אים געשטאַרבן זיין פּאַטער. דער „דיילי טעלעגראַף“ האָט שוין דערווייל אויך איבער-געדרוקט דעם אויסצוג פון דער „נאַציאָנאַלער צייטונג“.

ער האָט זיך גענומען צו בלינדן. ווי האָט ער די דאָקו-מענטן, און פאַרוואָס איז ער זיך נישט מודה, אַז ער האָט גע-שריבן די בראַשור? ער שיקט צו אַ דערקלערונג אין דער לאַנדזאָבער „פרייע פרעסע“, ווי ער באַצייכנט בלינדן אַלס גע-מיינעם לינגער און פּאָדערט אים אויף, אַז ער זאָל אים מאַרקטן, אָנקלאַגן פאַר דער באַליידיקונג אין געריכט אַריין, ער וויל האַבן זי מעגלעכקייט דאָס אַלץ צו באַווייזן.

אין שטוב איז דערווייל היינט אַ גרויסע פרייד. ענגעלסט
האָט צוגעשיקט הונדערט פונט. דאָס איז אַוודאי פון זיין פאָ-
טערס ירושה. „דעם בעסטן דאָנק פאַר די הונדערט פונט. עס
איז געווען דעם היינטיקן מאָרגן אַ גראַנדיעזע איבעראַשונג.
דאָס גאַנצע הויז יובלט“.

בלינד האָט, פאַרשטייט זיך, געשוויגן. האָבן מאַרקס און
ערנסט יאָנעס זיך גענומען צו די זעצער. פאַרוואָס לייקענען
זיי איצט, אָו דעם מאַנוסקריפט האָט זיי געגעבן בלינד? עט-
לעכע טעג האָט געדויערט און די זעצערס האָבן זיך מודה
געווען — בלינד האָט זיי איבערגעקויפט, אָו זיי זאָלן שווייגן.
די דערקלערונג האָבן זיי בייגעלייגט אין געריכט. בלינדן דראַט
איצט אַרעסטירט צו ווערן. צו דעם דאָרף מען פונדעסטוועגן
נישט דערלאָזן — כאַטש ער האָט דאָס ערלעך פאַרדינט, נאָר
ס'איז אַ רהמנות אויף זיין פרוי און קינדער. בלינד האָט זיך
געשאַפן אַ חבר, איינעם אַ שייבעל, און יענער האָט צוגעשיקט
אַ דערקלערונג אין דער לאַנדאָנער פרעסע, אָו ער איז דאָס
דער מחבר פון דער בראַשור.

איז מען שוין מיט בלינדן איצט פאַרטיק. און איצט קאָן
מען זיך שוין נעמען צו פאָגטן אַליין.

פרייליגראַט פילט זיך פאַרט נאָך אַלץ באַליידיקט פון
יענעם בריוול. פון לאַסאָלן קריגט קאַרל אַ בריוו — אָו ער זאָל
בעסער צוריקציען די געריכטלעכע אָנקלאַגע קעגן דער נאַציאָ-
נאַלער צייטונג. זאָל ער בעסער פריער אַרויסגעבן דעם אָנגע-
קינדיקטן ענטפער פאָגטן אין אַ בראַשור. שנעל נאָכדעם קומט
אָן אַ ידיעה פון פרייסן, אָו מאַרקס' אָנקלאַגע קעגן דער „נאַצ.
צייטונג“ איז געוואָרן אָפגעוואָרפן, ווייל די צייטונג האָט נאָר
ציטירט אויסצוגן און מער נישט. מאַרקס אַפּעלירט צו אַ העכע-
רער אינסטאַנץ, אויך דאָרט ווערט זי אָפגעוואָרפן. האַרט זיך
נישט אַמאָל לאַסאָל צוזאַמען מיט פאָגטן? ער שרייבט וועגן דעם
צו ענגעלסטן: „זענען טאַקע אַלע קעגן אינו? זענען מיר גע-“

בליבן אַײן? די באַווייזן אַז פּאָגט האָט געקריגן געלט פון באַ-
נאַפּאַרטן האָב איך שוין. דער פּאַמפּלעט איז אין דער אַרבעט.
אַ סך רעדן מיך אָפּ פון שרייבן דעם פּאַמפּלעט. ס'פּאַסט נישט
פאַר מיר — זאָגן זיי — איינצוטינקען מיינע הענט אין אַזאַ
בלאַטע. אָבער זיי ווייסן נישט, אַז אַ רעוואָלוציאָנער דאַרף
אויך אַמאָל טאָפּטשען אין זומפן. וואָרן עס גייט דאָך מיר
נישט אין מיין פּוּד — די גאַנצע באַוועגונג קאָן היפש לייַדן
דערפון. איך האָלט נישט פון דעם, אַז ס'זאָל הייסן קאַרל
פּאָגט. קאַרל פּאָגט — געשריבן פון קאַרל מאַרקס. איך וויל
נישט, אַז מיר ביידע זאָלן זיין אונטער איין פּאַרנאַמען. אַגב
קלינגט עס אויך נישט ריין לייטעראַריש.

איך האָב אין דער מינוט געקריגן אַ ידיעה, אַז לאַסאַל
האַלט זיך טאַקע צוזאַמען מיט פּאָגטן, אָבער דאָס נאָר עפּנט-
לעך, אין געהיים איז ער מיט אונז. דאָס קער נישט שלעכט
צו זיין.

שוין אַ האַלב יאָר, ווי ער אַרבעט ביי דעם פּאַמפּלעט און
ער איז נאָך אַלץ נישט פּאַרטיק. דער „נ. טריבון“ האָט שוין
דערווייל ווידער רעדוצירט דעם האַנאַראַר אויף אַ העלפּט. אָבער
ער האָט איצט אין זינען נאָר דעם פּאַמפּלעט: ער אַרבעט מיט
דער גרעסטער ענערגיע.

„לעצטנס איז פאַר מיר איינגעטרעטן אַן אומשטאַנד זייער
אַ נוצלעכער — איך האָב שרעקלעך געליטן אויף צאָן-ווייטיק.
האַב איך זיך געלאָזט אַרויסרייסן אַ צאָן. דער רייסער האָט
מיר אָבער אַרויסגעצויגן דעם צאָן מיטן וואַרצל, אָבער פונדעסט-
וועגן איבערגעלאָזט אַ קליינעם שפּליטער. איז מיר דערפון דאָס
גאַנצע פנים געשוואָלן געוואָרן. גרוילעכע ווייטיקן. וואָס איז
דער רעזולטאַט? — דער פיזישער דרוק אַוואַנסירט מיר די דענ-
קונגס-פעקייט און שטאַרקט מיר די אַבסטראַקציע-קראַפט. ווי
זאָגט העגל: „דאָס ריינע דענקען און דאָס ריינע זיין זענען
נישט אידענטיש“.

די אַרבעט האָט געדויערט אַ צען חדשים און האָט אויס-
געמאַכט צוועלף בויגן דראָבנעם, געדיכטן דרוק.
„דו האָסט דעם פּאָגט און דאָס גאַנצע געמיינעכץ אַרום
גלייכגעלייגט. האָסט זיי אַנטבליזט ביזן לעצטן פּאָדעם. עס איז
אַ מייסטער-ווערק. אויך לאַסאַל האָט מיר געשריבן דאָס זעלבע.
איך שטעל עס אַפילו העכער פאַרן 18-טן בריימער.“ דער סטייל
איז דאָ נאָך מער פשוט און אויך שטאַרק עפעקטפול.“

דער „הער פּאָגט“ האָט געהאַט גרויס ערפּאָלג. פון אַלע
לענדער זענען אָנגעקומען אָנערקענונגס-בריוו. אָבער ווידער אַ
פּעך: צום אַרויסגעבן דאָס בוך האָבן מיטגעהאַלפּן — באַרנהיים
מיט 12 פונט און לאַסאַל מיט 8 פונט, די רעשט—מאַרקס אַליין.
דער אַרויסגעבער האָט דערווילי געהאַלטן אין איין ציען געלט
פון מאַרקסן, מכלומרשט אויף דער אומלעגאַלער עקספעדיציע
פון די ביכער קיין דייטשלאַנד. ער האָט אַרויסגעצויגן ביי אים
ביזן לעצטן גראַשן. מאַרקס האָט דערפון קיין פעניג שוין נישט
צוריקגעזען.

אַן אַנטשפּאַנונג. דאָס בוך אָנגעשריבן און אָפּגעדרוקט.
זיך אויסגעליידיקט ביז דער לעצטער פּרוטה. עפעס איז אין
שטוב גרוימער געוואָרן.

נאָר עטלעכע טעג האָט געדויערט די רויקע און לויטערע
פּויזע. לענכען האָט זיך געטראַכט: „עפעס בין איך שוין נישט
געוויינט, אַז אין דער שטוב זאָל זיין כאַטש איין טאָג אַ רויקער.
הערט אויף איין געשעעניש, הענגט שוין אין דער לופט אַ
צווייטע. פאַר אַ דייטשער שטוב פּאַסט גאַרנישט אַזאַ שטענדיקע
אומרויקייט.“

זשענני קומט צו איר צו און קלאָגט זיך אויף קאַפּ-וויי-
טיק. שוין עטלעכע נעכט, ווי זי קאָן נישט איינשלאָפּן.

זשענני ליגט שוין צו-בעט. זי איז קראַנק געוואָרן אויף
פּאַקן. „זשענני איז קראַנק געוואָרן אויף פּאַקן. די קינדער האָבן

איך אַוועקגעשיקט צו ליבקנעכטן. איך האָב זיי געוואָלט אויף די פּאַר טעג איבערגעבן אין אַ שויל-פענסיאָן, האָבן זיי אָבער נישט געוואָלט צוליב די רעליגיעזע צערעמאָניעס, וואָס מען ריכט דאָרט אָפּ.

„די קינדער נאָך אַלץ ביי ליבקנעכטן. איך גיי נעכטן אַדורך ליבקנעכטס הויז, דערזעט מיך מיין קליינע לעאַנאָרע (שוין 6 יאָר אַלט) דורכן פענסטער און זי שרייט צו מיר הויך אויף אַ קול: „האַלף! אַלטער יונג!“

ווי זשענני איז נאָר געזונט געוואָרן, האָט מאַרקס גע-קריגן אַ שאַרפן לעבער-אַטאַק. איצט האָט שוין העלענע פּאַר-זעצט אירע זאָכן אין לאַמבאַרד. זי האָט געברענגט עטלעכע פונט און זיי שעמעוודיק איבערגעגעבן זשעננין:
— איך דאַרף דאָך נישט זיין אין לעבן מער פּריווילע-גירט פון אייך.

קאַרל האָט זיך אָנגערופן:
— אַז איך וועל געזונט ווערן, לאָז איך זיך גלייך אַרויס אויף אַ רויב-עקספעדיציע קיין האַלאַנד צו מיין רייכן פעטער, אפשר וועל איך ביי אים קריגן אַביסל געלט.

מאַרקס איז שוין אין האַלאַנד. עס קומט פון אים אָן אַ קליין בריוול:

„איך האָב געקריגן ביי מיין פעטער 160 פונט. מען האָט מיך דאָ זייער גוט אויפגענומען. איך שיק אַרויס געלט. דער ניי-געקרוינטער ווילהעלם האָט אַרויסגעגעבן אַן אַמ-נעסטיע פּאַר אַלע עמיגראַנטן. די אַמנעסטיע איז אַן עקל־האַפּ-טע, אַ קרעציקע, פול מיט הינטער-טירלעך און שטייגלעך, אָבער דאָך וועט מעגלעך זיין אַריינצופאַרן. איך פאַר דעריבער קיין בערלין צו לאַסאַן. איך האָב מיט אים אַדורכצושמוצן אַ גע-וויסן ענין. ס'זענען דאָ פאַר אַן פיינע קרובים, פיינער קעז און נאָך פיינערער טאַבאַק.“

זשענני צעקוּשט זיך מיט די קינדער און מיט העלענען.
ס'איז איר גוט. זי זעצט זיך אַוועק שרייבן אַ בריוול צו איר
הברטע וועדמעצער אין ניו-יאָרק.

„אין אונזער גאַנצער נויט און פיין האָבן מיר שטענ-
דיק געהאַט דעם ליכטיקן פונקט: אונזערע קינדער. זשענכען איז
שוין אַלט זיבצן יאָר. זי האָט טונקעלע, געדיכטע, גלאַנציקע
האַר, טונקעלע, בליציקע, מילדע אויגן און אויך אַ טונקל גע-
זיכט. זי איז ענלעך צום פאָטער. זי בלייבט פּרעכטיק. די פּופצן-
יעריקע לאַוראַ איז שוין היינט מער נישט בלאַנד. זי האָט אַ
שיינעם קאָפּ ברוינלעך-געקרייזלטע האַר און גרינלעכע אויגן.
שטענדיק פלאַמט זי פון פרייד. זי איז שטאַרק ענלעך צו דעם
בילד פון מיינע יוגנט-יאָרן. ביידע בליען זיי ווונדערפול און
דערביי זענען זיי ווייט פון פּוסטייט. איך אין זייערע יאָרן
בין נאָך ווייט נישט געווען אַזוי ערנסט און אינטעליגענט. דאָס
געטל פון אונזער שטוב איז אונזער מוזיקל — לעאַנאָרע-טיס-
כען. דאָס קינד איז געבוירן געוואָרן גראַד אין דער צייט, ווען
ס'האָט זיך אָפגעשיידט פון אונז דער עדגאַר-מוש. און דעמאָלט
האָט זיך באַלד אַ סך פון דער ליבע צו עדגאַרן גלייך איבער-
געטראָגן אויף טיסכען. די עלטערע צוויי שוועסטערן פלעגן זי
מיט אמת-מוטערלעכער זאַרגעוודיקייט. די קליינע איז אַ בילד-
שיינהייט און האָט שטענדיק אַ גאַלדענעם הומאָר. זי רעדט
שטענדיק אומגעוויינטלעך צערטלעך און פּרעכטיק. דאָס האָט
זי זיך אוודאי אויסגעלערנט פון די ברידער גרים, מיט וועלכע
זי שיינט זיך נישט בייטאָג און ביינאַכט. אַלע מוזן מיר אַזש
ביו הייזעריקייט איר איבערדערציילן די מעשהלעך, און אָפגע-
היטן זאָלן מיר ווערן, אַז מיר זאָלן דורכלאָזן איין וואָרט. זי
געדענקט זיי פּמעט אַלע אויף אויסווייניק.

אויסער ענגליש רעדט זי אויך אַ פיינעם דייטש. קאַרל
איז ספּעציעל אויפּמערקזאַם דערויף, אַז די קינדער זאָלן קענען
דייטש. דאָס קינד איז אַ ספּעציעלער ליבלינג פונם פאָטער.
מיט אירע פּויגל-טרעלן מאַכט זי נישט איינמאַל איר טאַטן פאַר-
געסן אין די אַרומיקע צרות. אַ גרויסע דערלייכטערונג און ממש

דערלייזונג איז פאַר אונז העלענע. זי איז דער אמתער הויז-
פאַטראָן. שוין זעכצן יאָר, ווי זי מאַכט אַרויף צוזאַמען מיט אונז
אַלע שטורמען און זאָויערוכעס.
פרייליגראַט איז היינט פון אונז האַלב פון דערווייטנס,
און איך האָב פיינט האַלבקייטן, האָב איך דעריבער גענצליעך
איבערגעריסן מיט דער גאַנצער ווייבערשער אָפטיילונג פון
פרייליגראַטס קרייז.

מאַרקס שרייבט פון בערלין צו ענגעלסן:
„לאַסאַל לייגט מיר פאַר, מיר זאָלן אַרויסגעבן אין בער-
לין אַ צייטונג. איך רעדאַקטאָר — ער שעף. און ענגעלס? —
פרעג איך אים. נו — זאָגט ער — ס'וועט זיין פלאַץ פאַר דריי.
אַלנפאלס זאָלט איר זיך ביידע רעכענען פאַר איין שטיק, פדי
איר זאָלט מיך נישט איבערשטימען. געלט קאָן איך קריגן גענוג.
צוליב זיין „העראַקליט“ איז ער אַ ביסל באַקאַנט אין די
וויסנשאַפֿטלעכע קרייזן (און צוליב זיין קולטורע קונסט איז
ער אויך באַקאַנט אין די פיין-פרעסער-קרייזן). ער קאָן אָבער
נישט, ווייזט אים, די מיינונג וועגן אים פון דער מאַסע, ער
איז נאָך צופיל אָנגעשטעקט מיט פראַנצויזישן ליבעראַליזם. ער
האָט אַ גרויס-צוגיקע פעדער, איז צודרינגליעך און אויך טאַקט-
לאָז. ביי אַ רעדאַקטאָר מיט אַ שטרענגער דיסציפלין וואָלט ער
געקאַנט אַ סך לייסטן, אַנדערש קאָן ער נאָר בלאַמירן. ביי
זיין גרויסע פריינטשאַפט צו מיר בין איך אין אַ שטאַרקער
פאַרלעגנהייט מיט דעם אָפּזאָגן דאָס אַרויסגעבן אַזאַ צייטונג.
איך וועל אים אַלנפאלס זאָגן, אַז איך מוז נאָך פריער וועגן
דעם איבערשמועסן מיט דיר און מיט וואָלפן. ווי דענקסטו אי-
בער דעם?
ער האָט מיר איבערגעגעבן פאַר דיר אַ מתנה — אַ שיי-
נעם מיליטער-אַטלאַס.“

לאסאל לייגט דאָ איין וועלטן צוריק צו נאטוראליזירן
מיין בירגערשאפט. ער האָט שוין אויסגעפירט אַ מייסטערהאפטן
טאנץ אַרום דעם פאָליציי־פרעזידענט און אַרום דעם אינערן־
מיניסטער — ס'האָט אָבער גאַרנישט געהאָלפן. איך זע נישט
קיין סיבות, וואָס זאָלן באַוועגן דער רעגירונג צו דערלויבן
דעם הער מאַרקס דאָ צו פאַרבלייבן. לאַסאל זאָגט צו אים:
„איר ווילט רודפן פאַר פאָליטישע איבערצייגונגען, פונקט
ווי אייערע פאַרגייער מאַנטיפל און וועסטפאָליען? — ער האָט
זיך אָבער נישט פאַרשעמט, דער מיניסטער, ס'האָט גאַרנישט
געהאָלפן.

איך האָב אויך דאָ באַנייט דעם אָפּמאַך מיט דער „ווינער
פרעסע“. אַ פונט פאַר אַן אַרטיקל און אַ האַלבן פונט פאַר אַ
קאָרעספאָדענץ. זיי האָבן מיר אויך צוגעזאָגט אָפּצואַלן די
אַלטע חובות.

איך האָב זיך דאָ די טעג אַ ביסל אַראָפּגעכאַפט צו די
חברים אין קעלן און צו מיין מוטער קיין טריער.
איך וואָלט שוין וועלן זיין צוריק אין לאַנדאָן און זיך
ווידער נעמען צו מיין „קאָפיטאַל“. דיין מאַר.

44 יאָר. פּיראָנפּערציק. נאָך אַ דריי חדשים צו פּיר-
אונפּערציק.
די וועלט, די געשיכטע, קלויבט זיך אויס אירע שילוחים
און קרבנות.

קלאַרקייט. אַזאָ העלע און ליכטיקע קלאַרקייט. באַקוּנין
ברומט, באַקוּנין שרייט, רודערט אַ וועלט, אַ רעוואָלוציאָנער, אַ
מיסטיקער; לאַסאַל גלויבט אין השארות-הנפש, פאַרנעפּלט, הינ-
טער-וועגלעך, אויסוועגן, קרומע, שפיציקע—און פּטור. זיי זענען
גישט קיין סך מער, ווי יעדער קאַנסומענט פון דער וועלט.
אַחריות? די גרויסע אַחריות? נאָכוואָס? מען פאַרפּלאַנטערט,
מען פּלאַטערט, מען הילט עס איין אין אַ שיינעם בגד, מען
וואַרפט ווערטער ווי אַ זשאַנגלער קאַלירטע בענדלעך, שייין,
פּיין — און ווייטער געגאַנגען, געשוומען! אויף דער פּלייצע,
אויפן בוידן, אַ ביסל אין דער טיף — שטייט די וועלט אַן
אייגענבויגענע, אַנגעלענט אויף זייערע פּלייצעס און וואַרט,
מ'זאָל זי גלייכשטעלן?

קאַפּערניק, ניוטאָן, און איצט — דאַרווין — נאָר יחידים, נאָר
אויף איינצלנע זיך אַנגעלייגט. זיי הויבן אָן און פאַרענדיקן.
לאָזן פּמעט נישט קיין ליידיק שפּאַרעלע.

די קלאַרקייט — וואָס עס גייט זיך מיט איר אַזוי לייכט
— און ווי ס'איז אַפּטמאַל מיט איר שווער! אין אַ פּשוטן טאָג,
ביים עסן, ביים שפּילן זיך מיט די קינדער — און ווי העל די
קלאַרקייט לייכט אין די אויגן אַריין — זי בלענדט אַזש, און
זי פאַרלאָזט נישט אויף קיין איין רגע.

ער איז שוין באַלד פּיראָנפּערציק יאָר. און דאָ איז נאָך
אַזוי ווייניק געטון געוואָרן!

ער זיצט גאַנצע נעכט ביים „קאָפיטאַל“. די אויגן ברע-
נען, די פינגער ברעכן — ער דערפילט דאָס ערשט נאָכן אַוועק-
גיין פון אַרבעטס-טיש. גלייך לייגן זיך קאָן ער נישט, ער שפּאַ-
צירט הין-און-צוריק איבערן צימער. אויף דער גאַנצער לענג פון
דיוואַן געפינט זיך שוין אַן אויסגעריבענע, אויסגעטרעטענע
טעזשקע.

„איך האָב די טעג באַקומען אַן אויגן-ענטצינדונג. איך
קאָן נישט לעזן און נישט שרייבן.
איך האָב געשריבן צו מיין מוטער און געגעבן אַנצוהערן
וועגן עפעס געלט. זי האָט מיר געענטפערט אַ בריוו מיט זייער
צערטרעכע ווערטער — אָבער מער נישט. גליק צום נייעם יאָר!
אויב עס דאַרף זיין ענלעך צום פּאַריקן — איז וואָס שייך מיר
— ווינטש איך עס צום טיילויל“.

די „ווינער פרעסע“ שיקט מיר צו אַ פונט פאַר יעדן
אַרטיקל, אָבער פון פיר אַרטיקלען דרוקן זיי נאָר איינס און
אַמאָל גאַרנישט. און גיי שרייב אויף שפּעקולאַציע. און גראַד
דרוקן זיי מיר נישט די בעסטע אַרטיקלען, כאַטש איך שרייב
אַזוי, אַז זיי זאָלן דאָס קאָנען דרוקן. זיי זענען נאָך ערגער ווי
דער „ג. טריבון“. זיי באַהאַנדלען מיך ווי דעם ערגסטן רע-
פּאָרטער, וועלכער נעמט געצאָלט פון דער שורה. זיי זענען
רויבער פון באַרוף.

זיבן פונט באַצאָלט דעם קלאַוויר-לערער, איצט האָב איך
אים שוין געמוזט קינדיגן.
איך האָב זיך ווידער געזעען מיט דאַרווינען. ער אַמזירט
מיך. ער זאָגט מיר, אַז ער ווענדט אַן די מאַטוס-טעאַריע אויך
אויף חיות און פּלאַנצן.
די לייטעראַרישע פּנופּיא פאַרשווייגט נאָך אַלץ מיין לעצט
בוך. אַפילו די חברים פון דייטשלאַנד, וועלכע שיקן מיר אי-

בער בריוו מיט ענטוויצטשישע מיינונגען, „אייער „קריטיק צו דער פאָלאַטישער עקאָנאָמיע“ איז פרעכטיק און קאָלאַסאַל“ — באַ-
מיען זיך לגמרי גאַרנישט עפעס צו פאַרעפנטלעכן וועגן דעם
אין דער פרעסע. כאָטש מיטטיילן בלויז אויבערפלעכלעך דעם
אינהאַלט — אויך נישט. פאַרוואָס דאָס איז אזוי — פאַרשטיי איך
נישט.

עס איז מיר עקלהאַפט דיר ווידער שוין צו שרייבן וועגן
מיין נויט און פיין. זשענבי ווינטשט זיך לעצטנס יעדן טאָג — אַז
זי זאָל שטאַרבן צוזאַמען מיט די קינדער.
לעצטנס באַזוכט מיך שוין נישט קיין איין מענטש. דאָס
איז מיר גאַנץ ליב, ווייל די „מענטשהייט“, וועלכע איז דאָ
פאַראַן — קאָן מיר קושן... — שוין איינמאַל אַ געזינדל!

„די 10 פונט דערהאַלטן. בעסטן דאַנק. לאַסאַל איז שוין
היי זייט צוויי טעג. דו מוזט קומען צו פאַרן אויף אייניקע טעג,
ווייל ער פילט זיך באַליידיקט, פאַרוואָס דו און וואָלף האָבן
אים נישט געשריבן, אַז איר האָט דערהאַלטן זיין בוך.
מיר האָבן דאָ אַליץ געטון, אַז ער זאָל נישט דערקענען
אונזער טרויעריקן צושטאַנד. לענכען איז פון אים העכסט צו-
פרידן — אָט דאָס הייסט אַ מענטש מיט אַן אַפעטיט, ממש אַ
געטלעכער אַפעטיט — טענהט זי, אָבער די סיטואַציע צוליב דעם
אַפעטיט איז געווען אַ פאַסקודנע...“

איך שרייב דיר לעצטנס ווייניק, ווייל איך אַרבעט ביי
מיין „קאָפיטאַל“ ווי אַ פערד. דיין קאַרל.“

„לאַסאַל פאַרט שוין אָפּ. ער האָט שוין ווידער פאַרלוירן
פינף טויזנט טאַלער ביי אַ געלט-שפעקולאַציע. די מענטשן האָבן
לאַסאַלן פאַרדרייט דעם קאַפּ מיט לויבערייען — האַלט ער זיך
דעריבער פאַרן גרעסטן געלערטן, טיפסטן דענקער, געניאַלסטן
פאַרשער, וואָזשנעם רעוואָלוציאַנער און גוואַטיקן דאָן-זשוואַן.“

די קינדער האָבן שוין אויפגעהערט גיין אין שולע אַריין.
ווייל זיי האָבן נישט קיין קליידלעך און גאַנצע שיך. זשענכען
איז שוין אַ דערוואַקסן מיידל, זי איז שוין אַלט זיבנצען יאָר.
זי זיצט איצט צוזאַמען מיט די עלטערן ביים טיש און שמועסט
אַרום די לאַגע. מען זוכט עפעס אַן אויסוועג. אויך העלענע
דעמוט זיצט ביים טיש.

— וואָס ביסטו אַזוי פאַראומעטיקט, ליבער קאַרל? איך
האָב אַמאָל נישט ווילנדיק געהערט ווי ליבקנעכט האָט דאָ אַמאָל
געזאָגט צו פרייגראַטן: גלויב מיר, אַז צום נעמען דאַרף מען
נישט זיין ווייניקער גרויסמוטיק ווי צום געבן, אויב נישט נאָך
מער. ענגעלס איז אומבאַדינגט נאָך מער ווי גרויסמוטיק, אָבער
מאַרקס נאָך מער.

— איז דאָס זאָל מיך טרייסטן?

— פאַטער, איך האָב שוין געפונען עפעס אַ וועג ווי
אַזוי צו פאַרדינען אויף מיין אויסהאַלטונג. איך וואָלט אָבער
נישט וועלן זאָגן — וואָס פאַר אַ וועג.

— איך פאַרשטיי שוין וואָס, דיין אַלטער הלום — טעאָ-
טער. איך האָב אָבער פיינט אַקטיאָרן — דו ווייסט דאָך דאָס.
— און פאַר לאָרען האָב איך שוין אויך עפעס אויסגע-
פונען — אַ שטעלע אַלס גווערנאַנטין.

— און איר, העלענע, האָט אויך שוין עפעס אויסגעטראַכט?

— ליידער יאָ, איך וועל מיר מוזן זוכן ערגעץ אַ שטעלע.

זשעננין האָבן זיך געפייכט די אויגן:

— און אַ ליאַדע טאַג וועט מען אונז שוין אַרויסוואַרפן

פון דער דירה.

— יאָ, איך האָב שוין וועגן דעם אַלעם געטראַכט און
אויך עפעס אויסגעטראַכט. דעם ווירט וועל איך אַוועקגעבן דאָס
גאַנצע מעבל פאַר דעם דירה-געלט און פאַר די רעשט בעלי-
חובות וועל איך זיך דערקלערן באַנקראַט, פשוט — באַנקראַט.
און אויב לאָרעאָ און זשענני וועלן קריגן עפעס פאַסטנס, און
העלענע גייט אויך אַוועק, וועל איך, דו און טיסקען זיך אַרי-

בערציען אין די באראקן פאר היימלאָזע. דאָס האָב איך אויס-
געטראַכט.

ביי זשענגין האָבן זיך געפייכט די אויגן.
— נישט לאַכן, ליבינקע, נישט וויינען, נאָר פאַרשטיין —
און ס'האָבן זיך אים געפייכט די אויגן — — —

„נישט געקוקט אויפן געזעץ, פארקויפן נאָך ביז איצט
 עלטערן זייערע אייגענע קינדער, ביי אַ צוויי טויזנט יינגלעך
 יעדן יאָר, אַלס לעבעדיקע קוימען-קערער-מאַשינען (הגם עס
 עקזיסטירן שוין מאַשינען צו פאַרנעמען זייער פּלאַץ). דער
 יידישער היסטאָריקער, וואָס באַשרייבט די צעשטערונג פון
 ירושלים דורך טיטוסן, זאָגט, אַז עס איז נישט קיין ווונדער,
 וואָס עס איז געקומען צו אַזאַ שרעקלעכער פאַרניכטונג, ווייל
 אַן אוממענטשלעכע מוטער האָט געאַפּפּערט איר אייגן קינד,
 כדי צו שטיין איר נאָגנדן הונגער... אין לאַנדאָן, אין זעכצן
 ראַיאָנען, אויף הונדערט טויזנט קינדער אונטער 1 יאָר, שטאַרבן
 לויט דער סטאַטיסטיק 9 טויזנט, און אין איין ראַיאָן פון די 16,
 גיט צו שטאַר צו די 9 טויזנט 7074 קינדער. די פאַבריקן זע-
 נען געפאַקט מיט קינדער. דאָס יונגוואַרג ווערט זייער שנעל
 פאַרדאַרבן. דער געברויך פון אָפּיום פאַרשפּרייט זיך אַלץ מער
 צווישן די דערוואַקסענע אַרבעטער און אַרבעטערניס. די זינג-
 קינדער פון אַזעלכע מאַמעס-אַרבעטערניס שרומפן איין ווי קליי-
 נע, אַלטיטשקע מענטשן, אָדער ווי פאַרדאַרטע מאַלפּעס. די
 קאַפיטאַליסטישע עקספּלואַטאַציע פאַרדאַרבט מאַראַליש די אַר-
 בעטער-פרויען און די אַרבעטער-קינדער. און מען דאַרף דאָס
 נישט אויסמישן מיט דעם צושטאַנד פון דער נאַטירלעכער
 אומוויסנהייט, וואָס לאַזט דעם גייסט ליגן רוי, אָבער פאַר-
 דאַרבט נישט זיין אַנטוויקלונגס-פעיקייט, זיין נאַטירלעכע פּרוכט-
 באַרקייט גופא. דאָס פאַרוואַנדלען נאָך נישט-צייטיקע מענטשן
 אין בלויע מאַשינען צו פּראָדוצירן מערווערט, איז אַן אינטע-
 לעקטועלע פאַרוויסטונג, וואָס ווערט קינסטלעך פּראָדוצירט. דער
 ענגלישער פאַרלאַמענט האָט געמאַכט די עלעמענטאַרע בילדונג

פאר די קינדער-ארבעטער אונטער 14 יאָר פאַר אַ געזעץ, אָבער
ווי לפּניםדיק דאָס איז געמאַכט געוואָרן! דאָס קינד דאַרף ברענגן-
גען דעם פאַבריקאַנט אַ באַשטעטיקונג, אַז עס איז געזעסן דריי
שעה פאַרשפאַרט צווישן פיר ווענט אין אַן אַזוי-גערופענער
שולע, און מער גאָרנישט. אָבער נישט זעלטן פאַסירט, אַז דער
לערער, וועלכער גיט אַרויס די באַשטעטיקונג, שרייבט זיך אונט-
טער מיט דריי קרייצן, ווייל ער קען זיך נישט אונטערשרייבן.
אַט דערציילט איינער: „באַזוכנדיק אַמאָל ביי אַ געלעגנהייט
אַט אַזא שול, בין איך דערשטוינט געוואָרן פון דער אומ-
וויסנהייט פון שול-לערער. אַז איך האָב אים געפרעגט „איך
בעט אייך, מיין הער, קאַנט איר לעזן?“ זיין ענטפער איז גע-
ווען יאָ, עפעס, יעדנפאַלס קען איך מער פאַר מיינע שילער.“
אויב משה פון מצרים האָט נאָך געזאָגט, דו זאָלסט נישט
פאַרצוימען דאָס מויל פונם אַקס בשעת ער דרעשעט, פלעגן
די קריסטלעך-גערמאַנישע פילאַנטראָפן שוין אַרויפלייגן אַ גרויס
הילצערן ברעט אויפן האַלז פון דעם לייבאייגענעם, וועלכן זיי
האַבן באַנוצט אַלס טרייב-קראַפט צום מאַלן, כדי ער זאָל נישט
קאַנען כאַפן מיט דער האַנט אַ ביסל מעל צום מויל.
אַזוי ווי ביי דעם אַתה-בחרתנו-פאַלק איז אויפן שטערן
געווען אָנגעשריבן, אַז עס איז יעהאָוואַס אייגנטום, אַזוי דריקט
אַרויף די אַרבעט-צעטיילונג אַ סטעמפל אויף דעם מאַנופאַקטור-
אַרבעטער, וועלכער איז געשטעמפלט אַלס אייגנטום פון קאַפיטאַל.
ענגעלס דערציילט אין די לאַגע פון אַרבעטער-קלאַס אין
ענגלאַנד: אַן אַרבעטער האָט זיך פאַרדונגען אויף צוויי יאָר
אין אַ מעטאַל-פאַבריק. צוליב אַ מחלוקה מיטן פאַבריקאַנט האָט
דער אַרבעטער פאַרלאָזט די פאַבריק און געזאָגט, אַז אונטער
קיין שום אומשטענדן וועט ער שוין מער נישט צוריקקערן אין
דער פאַבריק אַריין. דער אַרבעטער איז געוואָרן אָנגעקלאַנט פאַר
ברעכן דעם קאַנטראַקט און געקריגן צוויי חדשים תּפּיסה (ווען
אַ פאַבריקאַנט ברעכט דעם אָפּמאַך — קומט ער העכסטנס
אַפּ מיט אַ קליינער געלט-שטראַף). נאָכן אָפּזיצן די צוויי
חדשים האָט דער פאַבריקאַנט אים געשטעלט די פּאָדערונג, גלייך

צוריקצוקומען אין דער פאבריק אריין ארבעטן. דער ארבעטער האט אפגעזאגט — זיין שטראף איז ער דאך שוין אפגעזעסן. האט דער פאבריקאנט אים אויפסניי אַנגעקלאַגט אין געריכט אריין און דאָס געריכט האָט אים ווידער פאַראורטיילט.

דער טוך-פאבריקאנט הארדוף האט אַנגעשטעלט אַ יינגל אויסצופייפן מיט אַ פייפל די שעה פון קומען צו דער ארבעט. ער פלעגט דאָס טון נאָך פאר זעקס אינדערפרי. נאָכדעם שליסט מען גלייך דאָס טויער און די, וועלכע זענען נישט אויפן פלאַץ, בלייבן שוין אינדרויסן. זיי צאָלן דערפאר שטראַף. זענען די אַרבעטערינס אַרויס אין אַ שטרייק — זיי ווילן נישט זיין אַפּ-הענגיק פון דעם קליינעם פייפער. זאָל דער פאבריקאנט אַריינ-שטעלן אַ זייגער. האַרדוף האָט אַנגעקלאַגט די אַרבעטערינס און אַלע זענען זיי באַשטראַפט געוואָרן מיט זעקס פעניס און צוויי שילינג און צו זעקס פעניס געריכטס-קאַסטן.

אַלע חושים פונם אַרבעטער ליידיך פון דער קינסט-לעך-געהעכערטער טעמפּעראַטור, פון דער לופט, וואָס איז פול מיטן אַפּפּאַל פונם רוי-מאַטעריאַל, פון דעם טויב-מאַכנדן ליאַרם — שוין נישט רעדנדיק וועגן דער לעבנס-געפאַר, ווען מען גע-פינט זיך צווישן מאַשינען, וועלכע שטייען געדיכט איינע נעבן דער אַנדערער. אין די לעצטע זעקס מאָנאַטן איז בלויז אין לאַנדאָן פאַרגעקומען ביי דער אַרבעט 906 אומגליקס-פאַלן.

אַזוי האַלט ער איצט, מאַרקס, אין איין צונויפקלויבן די נאַטיצן צום „קאַפיטאַל“, קוקט זיי טייל דורך און לייגט זיי זאַרגעוודיק אַוועק אין אַ שאַכטל אַריין. ווער ווייסט צי ער וועט אין דער נייער וויזנונג, אין די היימלאַזע-באַראַקן גאָר איבערהויפט קאָנען שרייבן. ער קוקט אין דעם אַנגעפילטן שאַכטל און אַטעמט שווער — דאַנערוועטער!

זשענכען גיט אַ פראַל אויף די טיר און רופט פריי-דיק אויס:

— מאָר, די פאַסט האָט געברענגט געלט פון ענגעלסן. ווייזט אויס אַ גרעסערע סומע, ווייל מיר וויל עס דער פאַטש-טיליאָן נישט אויסצאָלן.

אויך פון לאסאלן איז אָנגעקומען אַ בריוו, אין וועלכן
 ער שלאָגט פאַר מאַרקסן אַ הלוואָה אויף אַ סומע, אויף וועלכע
 ער וויל נאָר אַליין. זאָל ער די סומע אויסשטעלן אויף אַ וועקסל
 און זאָל דאָס ענגעלס זשירירן, שיקט ער די סומע גלייך אַריין.
 מאַרקס פילט זיך דערפון שטאַרק געטראָפן און ער שרייבט
 וועגן דעם צו ענגעלסן. ער קריגט אַן ענטפער:
 „נעם זיך נישט איבער מיט די פּאַיאָזישע שטיק. האָב
 נישט קיין עגמת-נפש. איך קאָן דיר קיין סך נישט שרייבן,
 ווייל איך האָב עקלהאַפטע העמאַרידן. דיין פּרידריך.“
 דאָס איבערציען זיך אין די באַראַקן — איז אויסגעמיטן.

„ליבער פּרידריך! איך האָב אין מיין „קאַפיטאַל“ אַזויפיל
 אַלטס אומגעוואָרפן, אַז איך מוז דיך האָבן אויף אַ קאַנסולטאַט-
 ציע. איז אפשר מעגלעך, אַז דו זאָלסט קומען צו מיר אויף עט-
 לעכע טעג?“

„ליידער קאָן איך צו דיר נישט קומען, ווייל מיין ליבע
 מאַרי איז מיר פּלוצלינג קראַנק געוואָרן. איך בין אָן אַ קאַפּ.
 פאַרגעס נישט, אַז מיר לעבן שוין צען יאָר אין דער פיינטער
 און האַרמאָניסטער ליבע. זי איז שטאַרק קראַנק. דיין פּרידריך.“
 „אויך מיין זשענני איז קראַנק. אין שטוב אָבער שפיל
 איך די ראָלע פון אַ שווייגזאַמען סטאַיקער, פּדי צו האַלטן אַ
 קעגנגעוויכט דער פאַרצווייפלונג פון מיין פּרוי.“
 „ליבער קאַרל! מיין מאַרי איז מיר געשטאַרבן!“

מארי בורנס, דאָס אירלענדישע פאָלקס-מיידל, די געליבטע פון פרידריך ענגעלס איז געשטאָרבן.
 דער בלאַנדער, שלאַנקער, עלעגאנטער, פיינפילנדיקער ענגעלס איז נישט אומזיסט געזעסן אין דעם דושנעם פאָבריקס-קאנטאָר אין מאַנטשעסטער. ער האָט שוין פון לאַנג געוואָלט אַריבערקומען קיין לאַנדאָן, אַרויסגעבן צוזאַמען מיט מאַרקסן אַ צייטשריפט, אויך אַ ביסל מער זיך נעמען צו זיין וויסנשאַפט-לעכער אַרבעט, זיין נאָכמער אַקטיווער אין דער פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכער אַרבעט — אָבער ווי אזוי? וווּ וועט מען נעמען דערויף געלט? איז באַשטייט דעריבער זיין וויסנשאַפטלעכע, זשורנאַליסטישע, פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכע אַרבעט נאָר מערסטנס אין דעם-וואָס ער שיקט צו געלט מאַרקסן. דאַכט זיך, אז דאָס וועט זיין זיין גרעסטער פאַרדינסט. אמת, שווער צו האָבן צו טון מיט די רעכנונגען, מיט די שותפים, אַנטייל נעמען צו ביסלעך אין זייערע שמועסן, פאַרוויילונגען — אָבער ווי אזוי וואָלט זיך מאַרקס דערהאַלטן? ווי אזוי וואָלט ער געקאָנט פאַר-זעצן זיין אַרבעט?

ווערט ער נאָר פריי פון קאנטאָר, איילט ער שנעל אַהיים און די ערשטע אַרבעט — איז זיך נעמען צו קאַרלען — לייצען זיינס אַ בריוו, אַ געדווקט אַרטיקל, אָדער אַן אויסצוג פון אַן אַרבעט. ער צייכנט באַמערקונגען, שרייבט אַ בריוו צו קאַרלען און נאָכהער גייט ער ערשט צו צו זיין פריידיקער, האַרציקער מאַרי. נאָר אַ פּאָלקס-פּרוי קאָן שפרודלען מיט אַזויפיל אויפ-ריכטיקער פרייד, לייכטקייט און הברישקייט.

איצט איז מאַרי געשטאָרבן, ער איז איצט מיט איר איינער אליין.

א שאָד וואָס קאָרד איז איצט נישטאָ מיט אים.
 שרייבט ער צו אים אָן די פּאָר ווערטער: „ליבער קארל!
 מיין מאַרי איז מיר געשטאָרבן! איך פיל זיך צעשמעטערט. איך
 בין נישט אימשטאַנד דיר צו שרייבן, ווי אַזוי איך פיל זיך. דאָס
 אַרעמע מיידל האָט מיך געליבט מיטן גאַנצן האַרצן.“
 מאַרקס ענטפערט:

„מיין ליבער פרידריך! מאַריס טויט האָט מיך איבעראַשט
 און צעטרייסלט. זי איז געווען זייער אַ גוטמוטיקע און וויציקע.
 זי איז געווען צו דיר פעסט צוגעבונדן. אויך לענכענס אַ שוועס-
 טער איז געשטאָרבן. מיין אַרבעט גייט פאַרויס. איך האָב
 לעצטנס געלייענט אין דעם „בלויען בוך“, אַז דער הר-סיני
 עקזיסטירט פאַקטיש. עקאָריוסן זענען דאָ דריי קינדער גע-
 שטאָרבן פון שקאַרלאַטין. מיט דעם לאַסאַלן איז פאַרפאַלן —
 ווען דו וואָלט געוואָלט אַזוי גוט זיין, וואָלטו מיר צוגעשיקט
 אַ זשירירט וועקסל פאַר אים. דיין קארל.“

ווען ענגעלס האָט באַקומען דעם בריוו און איבערגעלייענט
 האָט ער מיט דער פויסט אַ זעץ געטון אין טיש—צום טיילו! איצט
 שרייבט ער מיר וועגן געלט! אַזוי אינטערעסירט אים דאָס אומגליק
 מיט מיין געלייבטער! געלט! געלט! איז צוזאַמען מיט דער ירושה
 פון דער ליבער-קראַנקהייט אים אויך פאַרבליבן אַ ביסל די ירושה
 פון זיינע עלטערן — נישט צו פאַרגעסן קיינמאָל אין געלט-
 ענינים! בלייבט ער אויך שוין אָן אַ פריינט? איז אים צו-
 זאַמען מיט מאַרין אויך אָפגעשטאָרבן קארל?!

אין פינף טעג אַרום זעצט ער זיך אַוועק אים ענטפערן.
 ער הייבט אָן מיט „ליבער פריינט קארל מאַרקס!“ ער
 ווונדערט זיך, וואָס ער האָט אַזוי קיל אויפגענומען די ידיעה
 וועגן זיין געלייבטערס טויט. אים האָט עס צעריסן, צעקוועטשט,
 און ער, מאַרקס, איז דעריבער ווי גלייכגילטיק אַריבערגעגאַנגען. אויך
 ווונדערט אים, וואָס זשענני האָט אים נישט איבערגעשיקט קיין
 איין וואָרט פון מיטגעפיל. און ערשט וואָס שייך געלט — קאָן
 ער אים איצט גאַרנישט העלפן. אפשר אויף להבא. און דער-

ווייל — עצהט ער אים, אז נאך געלט זאל ער זיך ווענדן צו זיין פעטער קיין האלאנד.

א בהלה אין שטוב. א שווארצער וואלקן האט זיך אריבערגעטראגן און דא אויפגעריסן.

אין עטלעכע טעג ארום האט מארקס אָפגעשריבן:

„וואָס שייך זשעננין, אַז זי האָט דיר נישט געשריבן, איז מיין איך — אַז די ווייבער זענען קאָמישע קרעאַטורן, אַפילו די, וועלכע זענען באַוואָפנט מיט אַ סך פאַרשטאַנד. יענעם אינדער-פרי, ווען מיר האָבן באַקומען די ידיעה וועגן מאַרס טויט, האָט זי געהאַלטן עטלעכע שעה אין איין וויינען. אָבער שוין פאַרנאַכט האָט זי אין דעם אומגליק פאַרגעסן און שוין גע-האַלטן, אַז אויסער אונז איז שוין נישט פאַראַן אויף דער וועלט קיין מער אומגליקלעכערע. און איצט, וואָס שייך מיר אַליין, האָב איך באַלד ביים אַוועקלייגן דעם בריוו באַדויערט, וואָס איך האָב געשריבן וועגן אַנדערע ענינים. אָבער איך האָב דאָס געטון נישט צוליב האַרצלאַזיקייט. מיין פרוי און די קינדער וועלן מיר עדות זיין, אַז די ידיעה האָט מיך דערשיטערט פונקט ווי דער טויט פון אַ נאַענטסטן. אפשר איז אויך די לעצטע דריי יאָר ביי מיר שטאַרק געפאַלן דאָס זעלבסט-אַכטונגס-געפילן? אין לאַנדאָן, ווי דו ווייסט שוין, האָב איך אַבסאָלוט נישט קיינעם, פאַר וועמען זיך צו פאַרטרויען און זיך אַ ביסל אַפצו-רעדן פון האַרץ. וואָס שייך דיין עצה, איך זאל זיך ווענדן נאָך געלט צום פעטער — דאַנק איך דיר בעסטנס. די עצה האָב איך נישט באַדאַרפט פון דיר. לעצטנס דאַכט זיך מיר, אַז אַט-אַט וועל איך אַראָפּ פון זינען. דיין קאַרל.“

„פאַרשטייט דאָך, ליבער קאַרל, אַז מען קאָן נישט — ווען מען לעבט אַזוי לאַנג מיט אַ פרוי — נישט שמערצען דערפילן איר טויט. איך האָב געפילט, אַז צוזאַמען מיטן קובר זיין מאַרין — בין איך אויך שוין קובר מיין יוגנט. ווען איך האָב געקריגן דיין בריוו, איז זי נאָכנישט געלעגן אין קבר. איך זאָג דיר, אַז יענער בריוו דינער האָט מיך נישט געלאָזט רוען אַ גאַנצע וואָך. ער האָט מיך געפייניקט און געמאַטערט, שווער

געווען זיך פון אים צו באַפרייען. אָבער לאָמיר שוין אוועק פון
דעם ענין. דיין לעצטער בריוו האָט אַלץ צורעכט געמאַכט און
פאַרבעסערט. איך פריי זיך, וואָס צוזאַמען מיט מאַרין האָב איך
אויס נישט פאַרלוירן מיין עלטסטן און טייערסטן חבר. איך שיק
דיר צו הונדערט פונט. דיין פרידריך."

דריטע טייל

הצלתם: מיר זענען געאייניקט !

מיט זעכצן יאָר צוריק איז דאָס פאַרזייעט געוואָרן און שוין שניידט מען די פרוכט. — פּראָלעטאַריער פון אַלע לענדער, פאַרייניקט אייך! — דער מענטש ווערט האָט איבער דער גאַסער, אָבער ווייטער שקלאָף פונם מענטש. די הערן האָבן נישט קיין פּאַטערלאַנד — זייער גאָט און פּאַטערלאַנד איז געלט — די אַרבעטער האָבן יאָ אַ פּאַטערלאַנד, דאָס פּאַטערלאַנד פון די געפייניקטע און אונטערדריקטע. לאָמיר זיין געאייניקט ! פּראָלעטאַריער פון אַלע לענדער פאַרייניקט אייך ! פאַרייניקט אייך !!

איז איצט געקומען דער ענטפער:

וועלט! מיר זענען געאייניקט!! געאייניקט

ניקט!!!

ס'איז געגרינדעט געוואָרן דער „אינטערנאַציאָנאַל“.

די ערשטע פּאַרלאָמענט איז פאַרגעקומען אין סאַן-מאַרטין-האַל אין לאַנדאָן.

מאַרקס איז נישט געזעסן אויף דער טריבונע, נאָר אויפן זאַל און זיך שווייגנדיק צוגעהערט. ער איז געוואָרן אויסגעקליבן אין קאָמיטעט פון „אינטערנאַציאָנאַל“. אויף צומאַרגנס איז אין דער פרעסע געווען אויסגעזעכנט דער גאַנצער קאָמיטעט און אויפן לעצטן אָרט האָט זיך געפונען דער נאָמען קאַרל מאַרקס.

מאַרקס איז נאָך אַלץ מיד פון די לעצטע פּאָר חדשים, קראַנק. „איך האָב לעצטנס צו טון גאָר מיט געשווירן. איך בין געשטראָפּט געוואָרן ווי איוב, כאַטש איך בין נישט אַזוי גאָטס-פּאַרכטיק ווי ער. לעצטנס האָט זיך מיר אָנגעצויגן אַ געשוויר. ווייסטו ווי? — ביי געטהען הייסט עס: „ווען ער האָט נישט קיין הינטן, ווי אַזוי וויל ער זיצן דער דזשענטלמען?“

אין די לעצטע פּאָר חדשים איז אויך געשטאַרבן זיין מו-טער. „מיט צוויי שעה צוריק געקריגן אַ טעלעגראַם, אַז מיין מוטער איז געשטאַרבן. דער גורל האָט, ווייזט אויס, פאַרלאַנגט איינעם פון דער משפּחה. איך אַליין שטיי שוין אויך מיט איין פּוס אין דער ערד, אָבער איך בין דאָך פאַרט נויטיקער ווי מיין מוטער. איך וועל פאַרן קיין טריער. אויך אין איין וועגס שוין באַזאָרגן די ירושה-ענינים.“

ער האָט אויך צוליב דעם געמוזט פאַרן צום פעטער קיין האַלאַנד.

מיין פעטער לייגט מיר צו פּלאַסטערס און מיין קווינע, אַ ליבנסווירדיקע, אַ וויציקע, מיט געפערלעך שוואַרצע אויגן, פּלעגט מיך מיט גרענעצלאָזער איבערגעגעבנקייט. אַריינגעכאַפּט דאָ דערווייל אַן אַפּעראַציע, אויפגעהאַקט עטלעכע געשווירן — שווער צו גיין. איך ווער געפירט אויף שפּאַציר דורך מיין פעטער און קווינע.

באַקאַנט זיך אויך דאָ מיט אַ האַלענדישן פּראָפּעסאָר, אַריענטאַליסט, איצט אַרויסגעגעבן אַ בוך, אין וועלכן ער באַ-ווייזט, אַז אַברהם, יצחק און יעקב זענען נאָר פּאַנטאַזיע-בילד-דער, די יידן זענען געווען געצנדינער, אַז דער שבט שמעון האָט אַוועקגעוואַנדערט קיין מעקקאַ און דאָרט אויפגעבויט אַ געצן-טעמפל. עס נעמט זיך אַ ביסל רודערן קעגן דער רעליגיע, רענאָן, קאַלענזאַ און דער אַריענטאַליסט דאָציי.

עס איז אויך געשטאַרבן מאַרקס' און ענגעלס' נאָענטס-טער חבר — ווילהעלם וואַלף. נאָך קיין 55 יאָר נישט אַלט גע-ווען; דאָס לעבן אין דער פרעמד, אין איינזאַמקייט אַלס פאַר-טריבנער, האָט אים שטאַרק געשאַדט. אויך האָט אים שטאַרק

געשאַדט זיין אַרבעטזאמקייט און איבערגעגעבנקייט זיין לערער-
פראָפעסיע. דער איידעלער און געטרייער פראָלעטאָרישער קעמ-
פער האָט פאָרן טויט אָפגעשריבן פאַר מאַרקסן כמעט די גאַנצע
סומע (800 פונט), וועלכע ער האָט ערשט נישט לאַנג באַקומען
ירושא פון זיין פאָטער.

וואַלפס טויט האָט מאַרקסן אַ סך צער פאַרשאַפט.
מיט לאַסאַלן איז אין דער צייט איינגעטרעטן אַ שטאַרקער
ברוגו. לאַסאַל האָט שוין ווידער פאַרעפנטלעכט צוויי בראַשורן
וועגן זיין פראָצעס — צום גליק האָט ער מיר זיי נישט צו-
געשיקט.

לאַסאַל האָט געשריבן צו פריילינגראַטן, אַז ער זאָל דיכטן
פאַר אים אַ ליד, ווייל טאַג-טעגלעך שרייבן וועגן אים הונדער-
טער צייטונגען. פריילינגראַט האָט דעם פאַרשלאַג אָפגעוואָרפן,
האָט ער זיך אויסגעזוכט אַן אַנדערן דיכטער.
ענגעלס ענטפערט: „דאָס געדיכט איז קאַמיש. לאַסאַל איז
זיכער אין ביסמאַרקס דינסט.“

לאַסאַל איז אַרויסגעטרעטן מיט אַ רעדע וועגן אומדי-
רעקטע שטייערן. נאָר עפעס קאָן מען דערפון אַרויסקלויבן, די
רעשט איז שילעריש, קוואַטש. איך בין שוין ווידער קראַנק
אויף דער לעבער. דו שרייבסט, אַז איך זאָל זיך צוליב דער
קרענק אָפהאַלטן פון אַ סך עסן און טרינקען וויין, און דער
דאָקטאָר קורירט מיר דווקא מיט וויין — ס'איז אַ טעמע פאַר
אַ נאָוועלע.“

„געווען דאָ ביי מיר עטלעכע אַרבעטער פון סאַלינגען —
פאָליטיש-גערודפטע, זיי האָבן גערעדט מיט באַגייסטערונג און
ענטוויאָזם וועגן לאַסאַלן. זיי דערציילן, אַז ווען ער איז געקו-
מען צו זיי אין שטאָט אַרין, האָבן די אַרבעטער אויסגעשפּאַנט
די פערד, זיך אַליין איינגעשפּאַנט און אַזוי אים אַרומגעפירט
איבער די גאַסן. זיי מיינען, אַז מיר ביידע זענען זיינע אינ-
טימסטע פריינט און זענען מסכים מיט אַלעם וואָס ער טוט
פון אַנדערע ווידער האָבן איך געהערט, אַז ער דערציילט אומע-
סום, אַז ער איז ברוגו מיט מיר צוליב... געלט-ענינים. די אַר-

בעטער האָב איך געגעבן אַ געוויסע סומע געלט, און כּוואַלט
וועלן, אַז אויך דו זאָלסט צוגיפּשאַפּן אין מאַנטשעסטער אַ
ביסל געלט, וועט מען זיי אוועקשיקן קיין אַמעריקע, ווייל זיי
קאָנען דאָרט קריגן אַרבעט אין דער פּאַבריק. סאָלינגען.

פּרידריך! לאַסאַ! איז טויט!!

ליבער מאָר! דערהאַלטן דיין טעלעגראַם וועגן לאַסאַלס
טויט. דו קאָנסט זיך פּאַרשטעלן, ווי די ידיעה האָט מיך איבער-
ראַשט. ער מעג האָבן געווען — פּערזענלעך, ליטעראַריש, וויסנ-
שאַפטלעך — וואָס ער איז געווען, אָבער פּאַליטיש איז ער זי-
כער געווען איינער פון די באַדייטנדסטע פיגורן אין דייטשלאַנד.
איצט איז ער געווען אונזער אומזיכערער פּריינט, אין דער
צוקונפּט — זיכערער פּיינט, אָבער אַלציינס — עס טרעפט שווער,
ווען מען זעט, ווי די טיכטיקסטע פּערזאָנען פון דייטשלאַנד
גייען קאַפּוט. וואָס פאַר אַ יובל עס וועט איצט זיין ביי די
פּאַבריקאַנטן און ביי די פּאַרגעשריטענע היצלעס! לאַסאַ! איז
פאַרט געווען דער איינציקער, פאַר וועמען זיי האָבן מורא
געהאַט. אָבער ווי האָט געקענט אַזאָ פּאַליטישע פּערזענלעכקייט
גיין אויף אַ דויעל מיט עפעס דאָרט אַ ליאָדן אַוואַנטוריסט?
און צוליב עפעס דאָרט אַ טאַכטער פון אַ בייערישן געזאַנדטן!
עפעס אַ געמיש ביי אים פון טריוויאַלקייט, סענטימענטאַלקייט,
יידנטום און פאַריסענער ריטערלעכקייט.

„דאָס אומגליק מיט לאַסאַלן האָט מיר עטלעכע טעג טיילו-
לאַניש אַרומשפּאַצירט איבערן קאַפּ. וואָס-וואָס — עס איז שווער
צו גלויבן, אַז אַזאָ ראַשיקער, שטורעמדיקער מענטש זאָל זיין
טויט ווי אַ מויז און האַלטן דאָס מויל. און ער האָט דאָך פאַרט
געהערט צו דער אַלטער גוואַרדיע און איז געווען אַ פּיינט פון
אונזערע פּיינט. איך באַדויער, וואָס גראַד לעצטנס זענען אונ-
זערע באַציונגען קאַליע געוואָרן, כאַטש דאָס איז אויסשליסלעך
זיין שוילד. דער טייוול ווייסט עס — דאָס קופּקעלע ווערט וואָס
אַמאָל אַלץ קלענער און קיין נייע קומען נישט צו. איך בין
איבערצייגט, אַז ווען ער זאָל זיך נישט אַזוי שטעטס געפונען

צווישן מיליטאריסטן און רעוואָליוציאָנערן אין גלאַטיקע הענטש-
קעס, וואָלט צו דער קאָמאָנדיטאָר נישט געקומען.
איך שיק דיר איבער אַ פּאַטאַגראַפֿיע פֿון מיין לאַוראַ
און זשענכען, און מיין ווייב שיקט דיר איבער במתנה אַ גע-
שיר לעפּל-גאַפּל.

באַקוּנין איז שוין צוריק דאָ. שוין נישט געזעען אים
זעכצן יאָר. ער איז מיר איצט מער געפעלן ווי פריער. ער לאָזט
דיך גריסן. דיין געגער.

מאַרקס איז מיר און ער אַרבעט איבער זיין „קאָפיטאַל“.
אויף דעם מיטינג אין סאַן-מאַרטין-האַל איז ער געזעסן
אויפֿן זאַל און זיך נאָר גוט צוגעהערט צו די רעדעס. מען
האַט אים אויסגעוויילט אין קאָמיטעט.

ער איז מיר. זענען די פירער שוין פולקאם ראוי צו דער
אַרבעט? איז ער נאָר בייגעווען די ערשטע קאָמיטעט-זיצונג—און
ער האָט זיך אַ צעוואַרעם געטון. פאַרפאַלן. ער וועט דאָס מוזן
נעמען אין זיינע אייגענע הענט אַריין.

ער איז אייליק אַוועק אין שטוב אַריין און זיך געזעצט
שרייבן דעם פייערלעכן דערעפּונגס-אַדרעס. „די גאַנצע אַרבעט-
דע וועלט פאַלט אַריין וואָס אַמאָל אַלץ מער אין אַ גרעסערער
גויט, דווקא ווען דער הערשנדער קלאָס הויבט זיך אַלעמאָל הע-
כער. קיין שום נייע טעכנישע דערפּינדונגען און אַפילו נייע
קאָלאָניעס וועלן נישט לינדערן די גויט פון די אַרבעטער-מאַסן.
גראַד פאַרקערט—דאָס אַלץ וועט נאָכמער פאַרשאַרפֿן דעם אַפ-
גרויט צווישן דעם אונטערדריקטן און הערשנדיקן קלאָס. די
צאָל פון דער אַרבעטערשאַפט איז גרויס, אָבער אַ צאָל האָט
נאָר דאָן אַ באַדייטונג, ווען זי ווערט צונויפגענומען און באַ-
ווסטזיניק געפירט צום באַשטימטן ציל. די דערפאַרונג לערנט
אונז, אַז דאָס פאַרגעסן אין דער ברודערלעכקייט, וועלכע דאַרף
פאַרייניקן די אַרבעטער פון אַלע לענדער, נעמט נקמה אין די
אַרבעטער אַליין. די באַפרייונג פון אַרבעטער איז נישט קיין

ל'אקאלער ענין, נישט קיין נאציאנאלער, נאָר אַן אל-געזעלשאַפט-לעכער. פּראָלעטאַריער פּון אלע לענדער פּאַרייניקט איך! אויף צוועלף זייטלעך האָט ער געגעבן אַן איבערבליק פּון דער אַר-בעטער-באַוועגונג אין די לעצטע פּערציק יאָר, אויפגעוויזן אירע אלע בלאַנדזשענישן, זיגנאַג-וועגן, שטאַמלענישן און אָנגעוויזן אַ קלאָרן וועג, אויף וועלכן עס דאַרף גיין דער פּראָלעטאַריאַט צום זיג.

דער אַדרעס איז געוואָרן אויפגענומען דורכן גאַנצן קאָ-מיטעט מיט שטאַרקע אַפּלאַדיסמענטן.

די פּאַרשטייער פּון די פּראָנציווישע אַרבעטער האָבן געבעטן, אַז מען זאָל צום סוף אויך דערמאָנען וועגן די געזעצן פּון מאָראַל און רעכט, וועלכע דאַרפן זיין די העכסטע געזעצן פאַר יעדן פּאָלק און קלאַס, וועגן שלום, יושר — מאַרקס האָט אָפּגעזאָגט — דאָס זענען נאָר פּרוּמע ווונטשן, מויל-וויירוין פאַר די מאַדערנע געטשן, אַ באַלאַסט, וואָס פאַרטומלט די מוחות, אַ בעטן זיך ביים וואָלף, ער זאָל פּאַמעלעך אויפּפּרעסן, אַדער אַ פאַרוואַרפן דעם טיגער, אַז ער איז נישט עטיש — ס'איז מאַ-קוואַטור, קוואַטש. די ענגלישע און דייטשע פּאַרשטייער האָבן זיך גאַרנישט אָנגערופן — מאַרקס קאָן אָפּזאָגן — נאָר די פּראַנ-ציוזן האָבן מיט תּחנונים געבעטן, אַז מען זאָל זיי צוליב טון און אויך אַריינשטעלן עפעס וועגן עטיק און יושר. האָט זיי מאַרקס צוליב געטון נאָר עפעס, ער האָט אויסגעקליבן פּון זייער צו-שריפט נאָר עטלעכע ווערטער, זיי פּאַנאַנדערגעוואַרפן — און זאָל די ערשטע זיצונג אַדורך אין שלום.

יאָנעס דערמאָנט איצט מאַרקסן אין דער רעדע, וועלכע ער, מאַרקס, האָט געהאַלטן אין 1856 ביי אַ פייערונג פּון די טשאַר-טיסטן: „עס איז אמת, די רעוואָלוציע איז נישט קיין דערפּינ-דונג פּון 1848. דאַמף און עלעקטריציטעט זענען גענוג רעוואָלוצ-ציאָנער און פיל געפּערלעכער ווי די בירגער בלאַנקי, ראַספּעי און באַרבע! דאָס ווערק פּון דער געזעלשאַפט גיט צו אַרדנען מוזן נאָר נייע, באַרופענע מענטשן — און דאָס זענען נאָר די אַרבעטער!“ — איז, דאַכט זיך, אַז מיט די פּראָנציוזן און מאַ-

ציני-לייט וועט דאָס נישט זיין אזוי לייכט גוטצואַרדנען, האָ?
הבר מצרקס?

„ליבער מאָר! איך בין שוין שטאַרק נייגיריק צו לייענען
דיין אינאָגוראַל-אַדרעס. דו שרייבסט מיר, אז ער האָט אַרויס-
גערוּפֿן הייסע און לאַנגדויערנדע אַפֿלאַדיקמענטן — בין איך
שוין שטאַרק נייגיריק אים צו לייענען. עס מוז זיין אַן אמת
קונסט-שטיק. קלאַנגען האָב איך שוין געהערט, אַז דער אַדרעס
שטייט נישט קיין סך אָפּ פֿון „קאָמוניסטישן מאַניפעסט“. איך
בין געשפּאַנט. האָט דיר די פֿרוי האַצפּעלד הייסט עס, געשריבן,
אַז דו זאָלסט אַנשרייבן אַן אַפּאַטעאַז איבער לאַסאַלן — אַלס
דעם מאָדערנעם דערלייזער? נו, דאָס איז שוין צופיל. וואָס
הערט מען מיט ליבקנעכטן? דיין פֿרידריך“.

„איך האָב לעצטנס ווידער געשיקט ליבקנעכטן אַ ביסל
געלט. ער געפינט זיך ווייטער אין גויט. פֿדי אים נישט צו
זשענירן, וועל איך שיקן זיין פֿרוי אויף די וויינאַכטן אַ ביסל
געלט — אַלס מתנה פֿאַר די קינדער. אפשר וועסטו זיך אויך
מיט עפעס באַשטייערן? מיין זשענכען ווערט שוין אַלט צוואַנ-
ציק יאָר. זשענכען — שוין צוואַנציק יאָר! דיין קאַרל“.

איך ארבעט ביי מיין "קאפיטאל" אומגעהויער. בייטאג און ביינאכט. איך לייד לעצטנט אויף דער גאל. ברעך א סך פון וואָלפס געלט הערט מען נאָך נישט. איך ארבעט ביי טאָג און ביינאכט. דאָס געלט צעשווימט מיר זייער שנעל. איך האָב אָנגעהויבן פירן אַ בוך פון אַלע שטוב-אויסגאַבן און — עס שטימט, צום טיילו! גלויב מיר, איך וואָלט ליבערשט געלאָזט זיך אָפהאַקן די פינגער, איידער איך זאָל צו דיר ווי-דער שרייבן וועגן געלט-ענינים. אַ האַלב לעבן צו זיין אָפהענ-גיך! איך האָב, וואָס אַן אמת, געלעבט דאָס יאָר אַ ביסל צו-בריווח, נאָר דאָס איז געווען אַן אַנטשעדיקונג פאַר די קינדער פאַר זייער שטענדיק ליידן. איך ווילן אויך, וואָס אַן אמת, צו טייער, האָב איך דאָן אָבער דערוואַקסענע קינדער, מען דאַרף דאָך זיי זיכערן אַ צוקונפט, און ריין-סוחריש גענומען, איז דאָך אַן אַבסאָלוט-פּראַלעטאַרישע שטוב איצט נישט פאַסיק".

ליבער דיר קוגעלמאַן! איך האָב איצט געלייענט אַ ווערק פון דאָקטאָר מואַלען וועגן פיזיאָלאָגיע. אַ סך שטותים, צופיל "קאָנסטרוקציע", אָבער דאָך שטאַרק קריטיש צו די פריער-אַנגענומענע השערות. איך וואָלט וועלן, איר זאָלט דאָס דורכלייע-נען און שרייבן מיר אייער מיינונג. איך רעקאַמענדיר אייך צו לייענען טראַמאַס, די אַנטשטיינג פון דער וועלט". כאַטש ס'איז

אָנגעשריבן זייער נאָכלעטיק, איז פיל מיט בלויון, אָבער עס
באַדייט דאָך אַ שריט פאָרויס צו דאָרווינען.

מיט דער אַמעריקאַנער אַרבעטער-באַוועגונג גייט עס נישט
לעצטנס אַזוי גלענצנדיג. איך גלויב, אַז איך וואָלט דאָרט גע-
קאָנט אַ סך אויפטון — אָבער איך האָלט, אַז ס'איז מיין חוב צו
בלייבן אין אייראָפּע און ענדיקן מיין לאַנגיעריקע אַרבעט. איך
גלויב, אַז שוין נישט לאַנג וועט דויערן און איך וועל זיך
אַריבערכאַפּן קיין האַמבורג און לאָזן דרוקן דעם ערשטן באַנד
פון מיין „קאַפיטאַל“. דאָס ווערק איז געשריבן זייער נישט-
פּאַפּולער, ווייל יעדער ערשטער פרוווי צו רעוואָלוציאָניזירן אַ
וויסנשאַפֿטלעך געביט — קאָן נישט אין אָנהויב זיין פּאַפּולער.
וועט נאָר איצט געלייגט ווערן דער פונדאַמענט — וועט שוין
נאָכהער די פּאַפּולאַריזירונג אָנקומען לייכט.

אַ סך פּאַרנעמט מיר די צוגרייטונגס-אַרבעט צום ערשטן
קאָנגרעס פון „אינטערנאַציאָנאַל“. איך אליין וועל אָבער ליידער
דעם קאָנגרעס נישט בייזווינען, ווייל עס וואָלט מיר שוין צו-
פיל געשטערט אין מיין אַרבעט. און דאָס וואָס איך אַרבעט
איצט, איז, גלויב איך, פון אַ פיל גרעסערער וויכטיקייט פאַרן
אַרבעטער-קלאַס, ווי אַלץ, וואָס איך וואָלט געקאָנט אויפטון זייענ-
דיק אויפן קאָנגרעס.

איך גלויב, אַז מיר גייען פאָרויס צו דער רעוואָלוציע.
די קינפטיקע רעוואָלוציע וועט זיכער ביים סאַמע אָנהויב נאָך
איבערחזרן די שאַלאַמויזשע שטיק פון די יאָרן 48—49 — אָבער
נאָך פון אָנהויב. פאַרפאַלן — אַנדערש קאָן עס נישט גיין.

(איר שרייבט מיר, אַז מען פאַרהאַלט מיניע בריוו צו
איך און מען גיט זיי אייך אָפּ ערשט אין חדשים אַרום —
איז טאַקע זייער שלעכט, איך וואָלט נישט וועלן, אַז ביסמאַרק
זאָל אַזוי גענוי קענען מיניע פריוואַטע ענינים. אויב ער זוכט
אין די בריוו מיין מיינונג וועגן זיין פּאַליטיק — וואָלט איך
אים געראַטן זיך גלייך ווענדן צו מיר, איך וועל זיכער נישט
האַלטן די צונג צווישן די ציין — איך וועל אים מיין מיינונג
זאָגן).

האָט נישט פאַרביבֿל, אויב איך וועל אייך אַזוי שנעל איצט
נישט שרייבן—איך אַרבעט זייער פיל און וואָלט שוין געוואָלט
האַבן פאַרענדיקט דאָס ווערק. ווי ס'וועט נאָר ווערן פאַרטיק
דער ערשטער באַנד, וועלן מיר זיך שוין זען אין האַנאווער
אָדער אין האַמבורג. אייער קאַרל מאַרקס."

ליבער פרידריך! איך אַרבעט פעסט. בעת דעם וואַרעמען
וועטער האָב איך געאַרבעט ביי אָפּענע פענסטער — האָב איך
טאַקע געפאַקט רעוומאַטוזם אין רעכטן אַרעם. די געשווירן זען
זען טעטיק. צום ענדיקן דעם ערשטן באַנד וועט נאָך וואַרשיינ-
ליך געדויערן אַ דריי חדשים."

ליבער מאַר! איך האָב זיך דאָ געפרעגט ביים דאָקטאָר
גומפערט וועגן דיינע געשווירן, האָט ער געהייסן דיך נעמען
אַרשעניק — ער היילט דאָ דערמיט דריי פרויען. וועט דיין אר-
בעט נאָך דויערן דריי חדשים? און ווי קאָן מען ביי אַזעלכע
ווייטיקן פאַרענדיקן אַזאָ אַרבעט? אפשר איבערייסן?"

פרידריך! שוין אַ פרישער געשוויר. וואָלט איך געהאַט
געלט פאַר מיין פאַמיליע און וואָלט מיין בוך געווען אינגאַנצן
פאַרטיק, וואָלט מיך שוין נישט געאַרט, ווען מען וואַרפט מיך
אַרויס אויפן מיסט ווי אַ פּגל."

פרידריך! די דאָקטוירים פאַרבאָטן מיר צו אַרבעטן ביי-
נאַכט. און גיי דערצייל זיי, אַז איך קאָן זיך דערפון נישט אָפּ-
זאָגן. עס מאַכן זיך שוין געשווירן אויך אונטער דער הויט. איך
מיין, אַז אויב עס וועט זיך נאָך איבערחזרן אַ צוויי-דריי מאָל —
בין איך פאַרטיק. מיין פאַמיליע אַריענטירט זיך נישט ווי ווייט
עס האַלט — — —"

נאָך צוויי חדשים צום ערשטן קאָנגרעס פון „אינטערנאַ-
ציאָנאַל".

קאַרל! דו מוזט זיך קורירן. וואָס וועט ווערן מיט דיין
ווערק, מיט דיין פאַמיליע, מיט דער באַוועגונג! איך בין שרעק-

לען אומהייך — א טאג, אז איך קריג נישט קיין בריוו, בין
איך אויסער זיך.

ס'איז שוין א חודש נאָכן ערשטן קאָנגרעס פון „אינטער-
נאַציאָנאַל“.

ענגעלס האָט שוין עטלעכע טעג נישט געקריגן קיין בריוו
פון מאַרקסן. זאָל ער דעפעשירן? אָדער גאָר גלייך פאָרן?
עפעס האָט געמוזט געשעען. ער שטייט פאָרן קאָנטאַר אין קוקט
אויס דעם פאָטשטיליאָן. אָט גייט ער שוין פונדערווייטנס. ער
לויפט אים אַנטקעגן.

יא, ס'איז דאָ אַ בריוו פון מאַרקסן:

פּרִיִדְרִיך!

פּרִיִדְרִיך!

ענדלעך!

עס

איז

פּאַרטיק

דאָס

„קאַפיטאַל“

הייַן

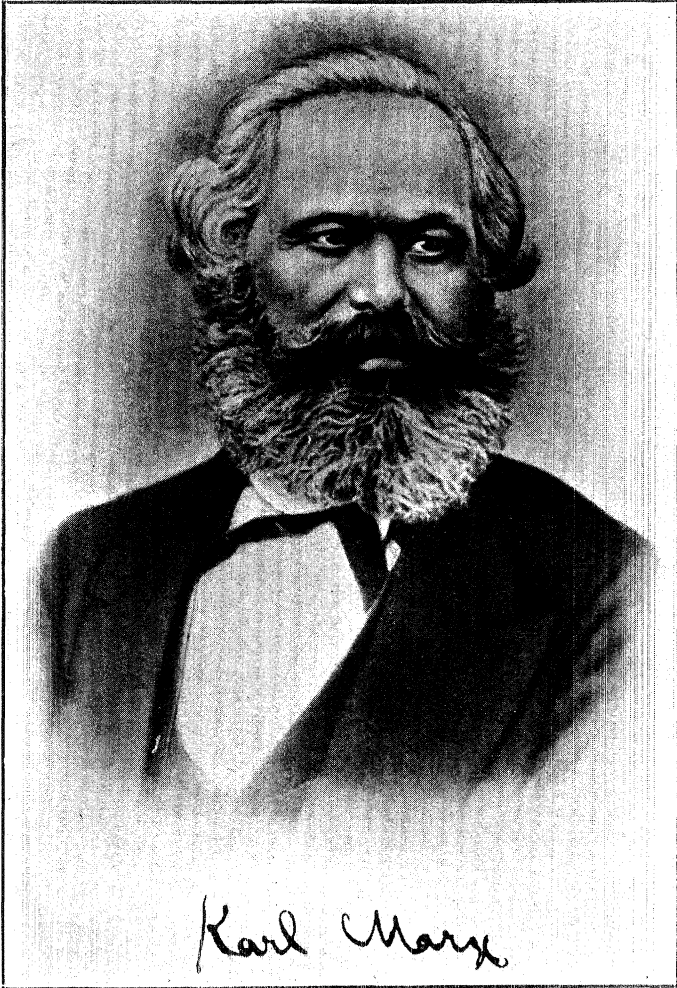
קאַרל

מאַרקס.

אַקטאַבער,

1866.

Karl Marx

„טייערער קארל! ענדלעך! הורא! איז שוין דאָס בוך פארטיק! איבער דער גאַנצער צייט האָב איך געהאַט דעם איינדרוק, אַז דאָס פאַרשאַלטענע בוך, איבער וועלכן דו האָסט אַזוי לאַנג, שווער און פייבלעך געאַרבעט, איז די סיבה פון דינע אַלע מיסערפאַלגן. און דו וואָלסט זיך זיכער קיינ-מאָל נישט אויסגעגראָבן, אויב דו וואָלסט עס שוין ענדלעך נישט אַראָפגעוואָרפן פון קאַרק. די נישט פאַרענדיקטע ארבעט, וואָס דו שרייבסט שוין אַן אייביקייט, האָט דיך דערדריקט פיזיש, גייסטיק און מאַטעריעל. איצט, גלויב איך, נאָך דעם באַפרייען זיך פון דער שוואַנגערשאַפט, וועסטו אַפאַטעמען און אַלץ וועט דיר שוין אַנדערש אויסזען. איך גלויב, אַז דו וועסט צוריק פאַרלירן דעם ווייטיקלעכן אומעט, וואָס האָט לעצטנס דיך אַזוי באַהערשט.

איך וואָלט שוין איצט גלייך אַוועקגעוואָרפן דעם הינטישן מסחר, נאָר איך וועל דאָס נישט טון, ביז דו וועסט נישט זיין פולשטענדיק מאַטעריעל פאַרזאָרגט. איך ווייס נישט, וואָס צו מאַכן מיטן געשעפט. דער קאָנטראַקט מיט מיין שותף גילט נאָך זעקס יאָר, אָבער איך וואָלט זיך פאַרט וועלן נאָך פריער שיידין. נאָר אפשר וועט אין דער צווישנצייט קומען די רעוואַ-לוציע און איך וועל דאָס אַלץ פטור ווערן?!“

דאָס ברייטע פענסטער איז אָפן און די שטוב איז פול מיט זון. נישט ווייט פון פענסטער שטייט דאָס קליינע אַרבעטס-טישל און דערנעבן אַ ברייטער פּאָטעל. מאַרקס זיצט ביים טישל, טרינקט שוואַרצע קאַווע און שפילט מיט דער הויזפרוי לענכען אין שאַך. עס שטייען אַרום די טעכטער און קוקן זיך צו. אָפגעשפילט עטלעכע פאַרטיעס — דערמאָנט זי זיך אינצווישן, אַז זי דאַרף אויפנייען פאַר לעאַנאָרען אַ קליידל און זי גייט אַריין צו איר אַרבעט אין צווייטן צימער אַריין.

— איצט, מאָר, וועסטו זיך שוין אויך אַ ביסל פאַרנעמען
מיט אונד.

לעאָנאַרע מאָנט זיך די דראַמע וועגן די ברידער גראַק-
כוס (*), וואָס ער האָט אַמאָל צוגעזאָגט פאַר איר אָנצושרייבן.
ער זאָגט ווייטער צו. די טעכטער שלאָגן אים פאַר אַן אינ-
טערוויי-שפּיל. ער איז מספּים.

— נו, ליבער נעגער, מיר וועלן דיר שטעלן פראַגן.

דיין ליבלינגס-טונגט ? — — — — — איינפאַכקייט.
וואָס ליבסטו ביים מאַן ? — — — — — קראַפט.
ביי דער פרוי ? — — — — — שוואַכקייט.
דיין הויפט-אייגנשאַפט ? — — — — — קאַנצענטראַציע פון שטרעבן.
דיין אויפפאַטונג וועגן גליק ? — — — — — צו קעמפן.
אומגליק ? — — — — — נישט-זעלבשטענדיקייט,
זיין וועמען אונטערגעוואָרפן.

וועלכעס פאַרברעכן קאָן מען

אַממערטן מוחל זיין ? — — — — — לייכטגלויביקייט.
וועלכעס פאַרברעכן עקלט דיך צומייסטן ? — — — — — קריכעריי.
דיין ליבלינגס-געזעלשאַפט ? — — — — — ביכער.
דיינע באַליבטסטע דיכטער ? — — — — — שעקספיר, עסקילאַס, געטהע.
דיין באַליבטסטער פראָזע-שריפטשטעלער ? — — — — — דידעראָ.
דיין באַליבטסטער העלד ? — — — — — ספאַרטאַקוס, קעפלער.
העלדין ? — — — — — גרעטכן.
בלום ? — — — — — לאַרבער.
פאַרב ? — — — — — רויט.
ליבלינגס-נאָמען ? — — — — — זשענבי, לאַוראַ, לעאָנאַרע.
דיין ליבלינגס-מאַכל ? — — — — — פיש.
דיין ליבלינגס-מאַקסימע ? — — — — — קיין שום מענטשלעכס
איז מיר נישט פּרעמד.
ליבלינגס-מאַטאָ ? — — — — — אין אַלעם איז צו צווייפלען.

(* רוימער, געטויט געוואָרן (מיט צוויי טויזנט יאָר צוריק) פאַר פירן
אַ קאַמף פאַר דער צעטיילונג פון דער ערד.

— אין דעם, וואָס דו האָסט איצט געזאָגט — אויך? — די קינדער פרייען זיך, לאַכן. זיי האָבן שוין לאַנג נישט געזעען דעם פּאָטער אין אַזאַ גוטן הומאָר.

די פרוי מאַרקס פאַרנעמט זיך איצט מיט דער צוגרייטונג צו קאַרלס רייזע. ער פאַרט קיין האַמבורג מיטן מאַנוסקריפט. ער מוז דערמיט אַליין פאַרן און זיין ביים דרוקן.

פאַרן אַוועקפאַרן האָט ער זיך נאָך אַוועקגעזעצט אָנשרייבן אַ בריוו צו זיין אַלטן פריינט וועדמעער אין ניו-יאָרק:

„איר מוזט מיך זיכער שלעכט אורטיילן פאַר מיין נישט שרייבן צו איר. און נאָך דערצו — ווען אייערע בריוו האָבן מיר פאַרשאַפט אמתן פאַרגעניגן. זיי זענען געווען פאַר מיר אַ שטיקל טרייסט. דאָס באַווסטזיין, אַז אַ בראַווער מענטש, וועל-כער שטייט אויף דער הויך פון זיינע פרינציפן, איז אַן איינ-שטאַרקער אָנהענגער פון אונזער פאַרטיי — דאָס איז געווען אַ גרויסע סאַטיספאַקציע פאַר מיר. אייערע בריוו האָבן געהויכט מיט וואַרעמער פריינטשאַפט און דאָס האָב איך זיכער דער-שאַצט. נאָר פאַרוואָס האָב איך מיין נישט געענטפערט? — פשוט, ווייל איך בין געשטאַנען איבער דער צייט מיט איין פוס אין קבר. איך האָב צוליב דעם געמוזט אויסנוצן יעדע אַרבעטס-פעלקע מינוט, פדי צו ענדיקן מיין ווערק, וועלכן איך האָב אַוועקגעגעבן אַ סך געזונט, גליק און די פאַמיליע. איך פאַרהאַף, אַז די דערקלערונג וועט איך גענוגענען. פאַרשטייט זיך, אַז דער מענטש זאָל זיין ווי אַ בהמה, וואָלט ער זיך אויסגעדרייט מיט די פלייצעס צו די לייזן פון דער מענטשהייט און גע-טראַכט נאָר וועגן זיין אייגענער הויט. איך וואָלט זיך אויך געהאַלטן פאַר אַ זייער נישט-פראַקטישן מענטש, ווען איך זאָל שטאַרבן און נישט פאַרענדיקן מיין ווערק.“

„ליבער פרידריך! שוין אַוועקגעגעבן אין האַמבורג צום זעצן. איצט האָב איך זיך אַראָפגעכאַפט צו מיין פריינט ד״ר קו-נעלמאַן. ער איז אַ היפשער אינטעלעקטואַליסט און גרויסער

גינעקאלאג. ער האָט אויך דערפינדן פיל מכשירים צו זיין אַר-
בעט. ער ווערט אָבער נישט צוגעלאָזן אין דער דאָקטוירים-גע-
זעלשאַפט, ווייל גינעקאלאָגיע איז ביי זיי אַן אוממאָראַלישע
שווינעריי.

הער, פרידריך, אַ דיסקרעטע גייעס (נאָר פאַר קיינעם
דערווייל דאָס נישט דערציילן): געכטן האָט מיר ביסמאַרק צו-
געשיקט איינעם פון זיינע סאַטראַפּן, אַ געוויסן אַדוואָקאַט וואָר-
געבאָלד. ביסמאַרק ווינטשט זיך צו האָבן „מיך און מיין גרויסן
טאַלענט“ אין די אינטערעסן פונם דייטשן פּאָלק.

אַ קוריאָזע באַגעגעניש אויפן וועג אַהיים.
„ליבער פריינט קוגעלמאַן! אַנטשוילדיקט פאַרן פאַרשפּע-
טיקן מיטן בריוו, ווייל איך האָב זיך דערווייל אַראָפּגעכאַפט
קיין מאַנטשעסטער צו ענגעלסן. דער וועג איז אַדורך בשלום.
אין האַמבורג האָב איך באַקענט נאָר דעם הער ווילהעלם מאַרי
— נאָר ער איז אַ קריסטלעכע איבערזעצונג (און אַ שלעכטע
איבערזעצונג) פון לאַסאַלן. אָבער אויפן וועג קיין לאַנדאָן האָט
שוין מיט מיר יאָ עפעס געטראָפּן. עפעס אַ פרייליך, וואָס האָט
זיך געוואָרפן אין די אויגן מיט איר מיליטערישן געשטעל האָט
מיך געבעטן, אַז ביים אַריינקומען קיין לאַנדאָן זאָל איך איר
ווייזן דעם וועג צום צווייטן וואָקזאַל, ווייל זי ווייסט נישט וווּ
דאָס איז. עס איז איר אויך שווער זיך צו אינפּאָמירן, ווייל
זי האָט אַ סך שווערע און ווערטפולע באַגאָזשן. בין איך דאָן אַן
איידעלער ריטער, האָב איך איר געמוזט צוזאָגן, אַז איך וועל
איר גערן רינען. גראַד האָבן אויך אויסגעפעלט באַגאָזש-טרעגער
און איך האָב געמוזט פעסט האַרעווען ביי די פעק. דאָס מיינע
איז געווען אַ שיינע, אַ פריילעכע, אינטעליגענט, אַריסטאָקראַט-
טיש, און ווען מיר זענען שוין מיט מזל געקומען אויפן צווייטן
וואָקזאַל, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז איר צוג גייט אָפּ ערשט
אין אַ זעקס שעה אַרום. וויל זי דערווייל באַקוקן לאַנדאָן. איך
האָב נאָך געמוזט מאַכן אַ פריילעכע מינע צו דער טרויעריקער
שפּיל און שוין געמוזט זיין ריטער ביז צום סוף. האָב איך זי

געפירט אין הייד-פארק און אין אלע אייזקרעם-געוועלבער. וואָס
האַט זיך אַרויסגעוויזן? — זי הייסט עליזאַבעט פאַן פּוּטקאַמער
— ביסמאַרקס אַ פּלימעניצע! האָב איך איר אויך געזאַגט מיין
נאַמען און זי האָט זיך געפערלעך דערשראַקן — אין „רויטע“
הענט איז זי אַריינגעפאַרן! איך האָב זי גלייך באַרויקט און
געטרייסט. איך האָב איר צוגעזאַגט, אַז אונזער ראַנדעוועו וועט
זיך ענדיקן אָן בלוט-פאַרגיסונג. זי איז אַוועקגעפאַרן געזונט און
בשלום, אין עטלעכע טעג אַרום האָט זי מיר צוגעשיקט אַ בריוויל
מיט אַ סך דאַנקען, קינדערשער גוטמוטיקייט און מיט „טיפער
אַכטונג“. אויך אירע עלטערן האָבן זי געהייסן מיך גרוסן און
זיי דריקן אויס זייער פרייד, וואָס מען קאָן נאָך היינטיקע צייטן
טרעפן אין וועג גוטע און ווילע מענטשן.

איך האָב שוין צוגעשיקט ענגעלסן די ערשטע קאַרעקטור-
בויגנס. ער איז צופרידן פון דער אַרבעט — בין איך אויך
צופרידן. זיין מיינונג האָט מיך באַרויקט, ווייל שטענדיק, ווען
מיין אַרבעט ווערט שוין אָפגעדרוקט — בין איך פון איר קיינ-
מאַל נישט צופרידן, ספּעציעל נאָך אין דער ערשטער צייט.
אַדע. אייער קאַרל מאַרקס.

פון האַמבורג זענען אָנגעקומען בויגן נאָך בויגן צו קאַ-
רעקטור. „פרידריך! איך שיק דיר איבער די ווייטערדיקע בויגנס.
איך לייך שוין נישט אויף קיין איבלען.“
„סאַלוט! מיין ליבער, טייערער פרידריך! שוין דערהאַלטן
דעם לעצטן, דעם ניינאוּנפערציקסטן בויגן. איך האָל דיך און
קוש דיר! נאָר אַ דאַנק דיר האָט דאָס געקענט געשעען.
דיין קאַרל!“

מיין נישט זיין די דריי חדשים אין לאַנדאָן האָט גע-
 ברענגט שטאַרק שאַדן דעם „אינטערנאַציאָנאַל“ געהאַט די וואָך
 אַן עקזעקוציע אין שטוב.
 לאַוראַ איז כמעט ווי פאַרזיווגט געוואָרן מיט לאַפּאַרגען.
 ער איז אַ היפשער, אינטעליגענטער, ענערגישער און גימנאַסטיש-
 אַנטוויקלטער יונגערמאַן. ער האָט שטודירט מעדיצין און איז
 געוואָרן אויסגעשלאָסן אויף צוויי יאָר פון אוניווערזיטעט פאר
 אַרגאַניזירן דעם סטודענטן-קאָנגרעס. פריער האָט ער זיך אַרומ-
 געפאַרעט אַרום מיר און גאַנץ שנעל איבערגעגאַנגען צו לאַורען.
 זיינע עקאָנאָמישע פאַרהעלטנישן — מיטלמעסיק. איך האָב גע-
 שרייבן אַ בריוו צו לאַפּאַרגס עלטערן (מיט זיין דערלויבניש —
 פאַרשטייט זיך) און זיי אָנגעפרעגט וועגן זיינע עקאָנאָמישע
 פאַרהעלטנישן. איך האָב געקריגן אַ גינסטיקן ענטפער. איך האָב
 אים אָבער געזאָגט, אַז ער מוז זיך אומבאַדינגט דאַקטאָריזירן,
 כדי ער זאָל גלייך קאָנען אָנהויבן פראַקטיצירן. אַז נישט —
 האָב איך אים געזאָגט — וועט דערפון גאַרנישט ווערן.
 מיין פעטער פון האַלאַנד איז געשטאַרבן. אַן אויסגע-
 צייכנטער מענטש. געשטאַרבן שיין, רויק, אין פּוֹלֵן באַוווסטזיין,
 באַגלייט מיט וואַלטעריאַנישער איראָניע. זשענען איז נעכטן,
 דעם ערשטן מאָל, אַלט געוואָרן צווייאונצוואַנציק יאָר.
 דאָס וואָס דו ביסט צופרידן מיט מיין ווערק, פאַרשאַפט
 מיר אַ סך פאַרגעניגן — די איבריקע וועלט מעג שוין זאָגן
 וועגן דעם בוך וואָס זי וויל נאָר. איך האָף אַלנפאַלס, אַז די
 בורזשאַזיע וועט אַ לעבן-לאַנג געדענקען אין מיינע געשווירן.

איצט, אין מיטן שרייבן, אָנגעקומען אַ צווייטער בריוו פון
לאַפּאַרגס עלטערן. זיי לאַדן איין אַלע מיינע דריי טעכטער צו
זיך אַהיים, קיין באַרדאָ. די מיידלעך זענען דערמיט גליקלעך.
האַב איך אָבער נישט אויף קיין הוצאות. און דערצו דאַרף מען
נאָך אַרויסנעמען אַ טייל זייערע זאַכן פון לאַמבאַרד. כּהאַב
נישט קיין געלט און האַב זיך נישט צו וועמען צו ווענדן“.

לאַפּאַרג שפּאַצירט מיט לאַורען אין פּאַרק, אין וועלכן עס
גייען אַרײַן די פענסטער פון מאַרקס ווײַנונג.
איך וואָלט זיך וועלן שוין דאָקטאָריזירן אויך דערפאַר,
פּדי איך זאָל שוין קאָנען וואָס גיכער העלפּן היילן דיין
פּאַטער.

— איך וואָלט דיר זיין דערפאַר זייער דאַנקבאַר. צו אַן
אייגענעם האָט מען פּאַרט מער צוטרוי.

— ווייסטו כאַטש, ליבע לאַוראַ, אַז דיין פּאַטער איז
איינער פון די געניאַלסטע מענטשן פון ניינצנטן יאָרהונדערט?
אַז ער מיט דאָרווינען רעסטאָורירן די וועלט? ליבקנעכט רופּט
אים אָן „דער אַריסטאָטעלעס פון ניינצנטן יאָרהונדערט. יאָ, אַ
גרויסער זשעני.“

— איז דאָס אמת, פּאַול, אַז קינדער פון זשעניען מוזן
זיין גאַרנישטן?
פּאַול לאַכט.

— פון אַ גרויסן מענטש קאָן אַפילו זיין שאַטן נישט זיין
קליין. און זיינס אַ שאַטן ביסטו דאָך זיכער.
— און דו, פּאַול, ביסט נאָך פונדעסטוועגן אַלץ נישט קיין
מאַרקסיסט, נאָר פּרודאָניסט.

— נו, לאַורע טייערע, עס איז נישט פון די קלייניקייטן
גלייך צו באַנעמען מאַרקסן. גרעסערע פון מיר פּאַרשטייען אים
נישט. אַט וועל איך דיר פּאַרלייענען עטלעכע זאַצן פון דער
פּאַרעדע צום „קאָפיטאַל“.

„די אַרדנונג מוז אומפאַרמיידלעך געענדערט ווערן, אַלץ-
איינס צי מען גלויבט דערין אָדער נישט, צי מען איז באַוווּסט.“

זינגן אָדער נישט. אַ נאַטור-היסטאָרישער פּראָצעס ווערט געפירט פון געזעצן — אומאָפהענגיק פון דעם ווילן און באַוווסטזיין פון די מענטשן. לייט דער גרונט-לאַגע איז מיין דיאַלעקטישער מעטאָד נישט נאָר פאַרשידן פון דעם העגעלשן מעטאָד, נאָר זיין דירעקטער היפּוך. דאָס אידעאָלע — איז ביי מיר דאָס מאַטעריעלע, איבערגעמאַכט און איבערגעזעצט געוואָרן אין קאַפּ. העגעל איז ביז איצט געשטאַנען אויפן קאַפּ און איך האָב אים געשטעלט אויף די פיס. אָדער: „סחורה זעט אונז אויפן ערשטן בליק אויס אַלס גאַנץ ווילגאַרער ענין און אינדעראמתן איז דאָס אַ זאָך מיט פיל מעטאָפיזישע און ממש טעאָלאָגישע סוב-טעלקייטן.“ — דאָס איז נישט, טייערע, אַזוי לייכט גלייך צום באַנעמען. איך פיל אָבער אַרויס מיטן אינסטינקט און אינטואַ-איציע, אַז דאָס זענען אַרץ מאַנומענטאַלע געדאַנקען. לייכט איז שוין, פאַרשטייט זיך, צו פאַרשטיין אַזאַ זאַג: „די מאָראַלישע באַציונג פון די פריצים צווישן זיך, איז אַנדערש ווי זייער מאָראַלישע באַציונג צו זייערע שקלאַפּן. אַזוי אויך דער פאַבריק-קאַנט צו זיינע אַרבעטער.“ דאָס איז אין פּלוג, דאַכט זיך, גאָר-נישט געזאָגט, אָבער ווער פון אונז, — אַז מען האָט אים געזאָגט, אַז די מאָראַל איז אַ קלאַסן-מאָראַל, נישט קיין אַלמענטשלעכע, — האָט געוואָלט פון דעם הערן? און שוין דער איינער זאָך לעזט דאָס לייכט און אַנטשידן אויף. אויב איך האָב שוין דערמאָנט אַריסטאָטעלעסן — האָב איך אַמאָל געזאָגט פאַר חברים, אַז צווישן אַריסטאָטעלעס און מאַרקסן איז נאָך דער אונטערשייד, וואָס יענער איז נאָר געווען בלוז קאַלטער פּילאָזאָף און מאַרקס איז נאָך דערצו אַ ברענענדיקער און שטורמישער קעמפּער. — און פּונדעסטוועגן וועט ער ביי דעם „קאַפיטאַל“ נישט פאַרדינען אַפילו אויף די ציגאַרן, וואָס ער האָט אויסגערויכערט ביי דער אַרבעט.

— דו ווייסט, באַקנין זאָגט אויך פּרעכטיקע געדאַנקען, אָבער נאָר פּרעכטיקע. לעצטנס שוין אַפילו, אונטער דער השפּעה פון מאַרקסן, האָט ער זיך געענדערט. דו האָסט דאָך, לאַזירכען, דאַכט זיך, אַ ניגונג צו ליטעראַטור, וועל איך דיר ציטירן

עטלעכע געדאנקען באַקוּנינס — איך האָב זיי מיר פאַרצייכנט:
 „די וויסנשאַפטלעך אַלס אַזעלכע, האָבן נישט קיין זין פאַר אינ-
 דיווידועל-לעבעדיקע באַשעפּענישן, זיי פאַרשטייען זיך נאָר
 אויף דאָס אַלגעמיינע. די וויסנשאַפטלעך בילדן אַ קאַסטע, וואָס
 האָט פיל ענלעכקייטן צו דער קאַסטע פון גלחים. די וויסנ-
 שאַפטלעכע אַבסטראַקציע איז זייער גאָט און די לעבעדיקע און
 ווירקלעכע יחידים זענען די קרבנות. די קונסט איז דאָס אומ-
 קערן זיך פון דער אַבסטראַקציע צום לעבן. די וויסנשאַפט דאָ-
 קענן, איז דאָס שטענדיקע מקריב זיין דאָס לעבן אויפן מזבח
 פון דער אַבסטראַקציע.“ אָדער: „בלויז די מוזיק האָט אַ פלאַץ
 אין דער איצטיקער וועלט, ווייל זי וויל קיינמאָל נישט זאָגן
 קיין שום באַשטימטעס. זי דריקט נאָר אויס די אַלגעמיינע שטי-
 מונג, די גרויסע שמערצלעכע בענקשאַפט. און דעריבער מוז זי
 אויך זיין אַ טראַגישע קונסט.“ אַלץ שיין געזאָגט, נאָר צום סוף,
 נאָכן אַנטלויפן פון סיביר, האָט ער אָנגעהויבן זיך שטאַרק פאַר-
 נעמען מיט מאַטעמאַטיק. ער וויל — זאָגט ער — שוין ווערן
 רעאַל. מען זאָגט, אַז דאָס איז אונטער דיין פאַטערס השפּעה.
 — מיין פאַטער פאַרגעטערט מאַטעמאַטיק. ער האָלט, אַז
 קיין שום זאָך קאָן נישט זיך נישט שטיצן אויף דער מאַטעמאַ-
 טיק. אין מינוטן פון דערפּרעסיע — נעמט ער זיך צו אַלגעברע.

— איז ער מוזיקאַליש, דיין פאפא?

— דו ווייסט דאָך, מיר רופן אים נישט פאפא, נאָר
 מערסטנס — נענער. און גראַד אין דער פאַרטיי, ווען ער איז
 נאָך קיין דרייסיק יאָר נישט אַלט געווען, האָבן אים די אַרבע-
 טער שוין גערופן פאפא. צי ער איז מוזיקאַליש? גאַנץ אָפט ווי
 ער זינגט זיך אונטער ביי דער אַרבעט פאָלקס-לידלעך. אַמאָל,
 אין אַ געשפרעך מיט אַן ענגלישן חבר, האָט ער, געדענק איך,
 זיך גערייצט מיט יענעם, אַז די ענגלענדער האָבן נישט אַרויס-
 געגעבן קיין איין מוזיקער און די דייטשן — אַזעלכע טאָן-
 קינסטלער-גאונים ווי בעטהאָווען, מאַצאַרט, הענדל און היידען.
 — גערייצט זיך מיט יענעם — זאָגסטו? וועל איך דיר
 שוין לייענען נאָך אַן אויסזוג פון אַ דייטשיש-אַמעריקאַנישע ציי-

טונג. איך האָב אַ מאַסע אויסשניטן און אויסצוגן פון אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות צו אונזער פאַטער. קאַרל שוורץ באַשרייבט דאָרט אַ באַגעגעניש מיט מאַרקסן (ער איז, פאַרשטייט זיך, אַ קעגנער פון מאַרקסן): „ער איז אַ שטאַרק-געבויטער מאַן, מיט ברייטע שולטערן, טיף-שוואַרצע האָר און שוואַרצער באַרד. ער האָט אַ שם פאַר אַ גרויסן געלערנטן. ער רעדט באַדייטונגספול, לאַגיש און קלאַר. אָבער איך האָב נאָך נישט געזען קיין מענטש, ווע-מענס האַלטונג זאָל זיין אזוי אומדערטרעגליך. יעדער וואָס ווידערשפרעכט אים, באַהאַנדלט ער מיט פאַראַכטונג. אויף יעדן אַרגומענט, וואָס אים געפעלט נישט, ענטפערט ער מיט בייסן-דיקן חוזק. ער פאַרדאַמט יעדן, וואָס וואַגט זיך קעגנצושטעלן זיינס אַ מיינונג. מיט זיין פירונג שטויסט ער אָפּ אַסך מענטשן, וועלכע וואַלטן זיכער געוואָרן זיינע אָנהענגער.“

— ס'איז נישט ריכטיק. ער באַציט זיך זייער בראַוו און מילד צו יעדן איינעם. ער וויל נאָר נישט מאַכן דער עפנט-לעכקייט קיין שום קאָנצעסיעס. ער איז ביי די יאַרבעטער זייער באַליבט. ער האָט זיך ליב ביי זיי אויסצופרעגן פאַרשי-דענע מיינונגען, שמועסט זיך מיט זיי דורך, גיט זיי צו פאַר-שטיין, בעט מען זאָל אים אַלץ פרעגן, נישט פאַרבאָרגן — מיין פאַטער זאָל זיך רעכענען מיט יעדן צייטונגס-שמירער און גיין אים אויף דער האַנט?

— איך קאָן זיך נאָך אויך נישט קיין עצה געבן, ליבע לאַראַ, מיט דעם פרייהייטס-באַגריף. איך לייען איצט העגעלן, זאָגט ער דאָרט: „אזוי גוט ווי די סובסטאַנץ פון מאַטעריע איז די שווערקייט, אזוי איז די סובסטאַנץ פון גייסט — פרייהייט“ עס געפעלט מיר.

— צי נעגירן מיר דען די פרייהייט? פאַרקערט, מיר קעמפן פאַר איר, מען וויל נאָר נישט קיין פאַרקריפלטע פרייהייט. ווי אזוי קאָן די בורזשואַזיע געבן פרייהייט, ווען זי מוז, זי איז געצוונגען צו אונטערדיקן. מען דאַרף זיך נעמען די פרייהייט, אָבער דאָס קאָן מען נאָר מיטן גלייכצייטיקן איבער-נעמען די מאַכט.

— בראַוואָ, לאַוראַ, דו דענקסט אַנאַליטיש, דו ביסט, זע
אײך, מער ווי אַ שאַטן פון דיין פאַטער — אַלאָ, אַזוי רעדט די
גרעסטן פון אַכצנהונדערט זיבנאונזעכציק! אמת, דער אמת איז
דער זון פון זיין צייט.

— געדענקסטו נישט פון „פאָסט“? —
„מיין פריינט, די צייטן פונם עבר,
זענען אַ בוך מיט זיבן חתימות;
וואָס ביי דיר דער גייסט פון דער צייט הייסט,
דאָס איז אין גרונט — דיין אייגענער בעל-דבר.
דער שפיגל-דאָס ביסטו-און האָב נישט קיין תרעומות“

— בראַוואָ, לאַוראַ, פרעכטיק. ווייסט, מיין טייערע, וואָס.
עס איז מיר איצט איינגעפאַלן? דיין פאַטער רופט מען נעגער
— אָבער אײך בין דאָך אַן אמתער נעגער. מיין באַבע איז
געווען אַן עכטע מולאַטין. דיין פאַטער זאָגט דאָך: „אײך מוז
אויספילדן אַזעלכע מענטשן, וועלכע זאָלן קענען נאָך מיר פירן
די קאָמוניסטישע פראָפאַגאַנדע.“ — אינ, דאָכט זיך, אַז אײך וועל
אײך זיין צווישן די. אײך פאַס זיך דערצו, האַ, לאַורכען?
די זון האָט העל געשיינט, אַ לייכט ווינטל שפילט זיך
מיט לאַרעס האַר, זי האַלט אין האַנט אַ צווייגל און שפילט
זיך דערמיט.

— דו האָסט דערמאָנט העגעלס געדאַנק וועגן פרייהייט.
געדענקסטו אײך די שטעלע? „די מלוכה איז דער לעצטער און
העכסטער ציל פון דער מענטשהייט.“ דער גערמאַניזם, די
פראַטעסטאַנטישע קירך און די פרייסישע מלוכה זענען פאַר אים
דער העכסטער אויסדרוק פון וועלט-גייסט.

— ווייסטו כאַטש, לאַוראַ, אַז העגעל האָט אָנגעהויבן
האַלטן זיינע פאַרימטע פאַרלעזונגען אין יאָר אַכצנהונדערט
אַכצן, אין דעם יאָר, ווען ס'איז געבוירן געוואָרן דיין פאַטער?
— די וועלט איז שײן, אמת, פאַלד?
— וועל איר דיר ווידער ציטירן העגעלן: „ווער ס'קוקט

אויף דער וועלט פארנונפטק, אויף דעם קוקט די וועלט אויך פארנונפטק.

העלענע האָט דורכן פענסטער זיי גערופן צו מיטאָג.

ליבער קוגעלמאַן! איך וואָלט אייך וועלן מאַכן אויפֿ-
מערקזאַם אויף באַרקהיימס בראַשור „מין רעדע אין זשענעווע“.
ער האָט זי אָפּגעדרוקט אין פיר שפּראַכן — פראַנצויזיש, דייטש,
ענגליש און רוסיש. ער שיקט זי פאָנאָדער אין עלעגאַנטער
פאַרפאַקונג צו אַלע רעדאַקציעס. מיט דעם ביכל קאָן ער אַ סך
שאַדן ברענגען דעם „אינטערנאַציאָנאַל“ און אויך מיר. אין דעם
ביכל געפינט זיך אויך אַ הקדמה, געשריבן אין באַראַק-סטיל,
מיט פליטערלעך און איבערגעלאָדן מיט נישט קיין גע-
שמאַקע ציטאַטן. באַרקהיים איז אַ פעיקער מענטש, אפילו אַ
מענטש פון סובטעלן גייסט, נאָר איין זאַך — טאַמער נעמט ער
די פּעדער אין דער האַנט אַריין, איז — ווינד און וויי! עס
פעלט אים טאַקט, געשמאַק און מאַס. ער איז ענלעך צו די
ווילדע, וועלכע מיינען, אַז זייער פנים לייכט פון שיינקייט —
ווען זיי טאַטואירן דערויף אויס די פאַרשידנסטע קאַלירן. די
באַנאַלקייט און דער געצווונגענער הומאָר פּלאַנטערן זיך אים
צווישן די פיס. יעדער זאַך ביי אים איז פאַרפּוצט מיט פאַ-
יאַץ-גלעקלעך. איך קאָן אים נישט אַזוי לייכט דיסקרעדיטירן,
ווייל ער איז אַן אויפריכטיקער און איבערגעגעבענער קעמפּער
פאַר דער אַרבעטער-זאַך. ער איז אויך מיינס אַ פּערווענלעכער
פריינט און ביי דער פאַגט-אַפּערע האָט ער מיר אַ סך מיטגע-
האַלפּן. ווען איך קום מיט אַ בוך, וואָס איך האָב אַזוי שווער
אַנגעשריבן אַזאַ בוך אין אַזעלכע באַדינגונגען) און דאָס בוך
איז דאָך עלול צו דערהויבן די אידעע און די פאַרטיי צו
אַ העכערער מדרגה — קומט אַ פאַרטיי-חבר און פאַרשטאַפּט
דעם וועג מיט אַ שלעכט אין שרייאַיק ביכלטשינע.
דאָס פאַרענדיקן דעם צווייטן און דריטן באַנד „קאַפּי-
טאַל“ איז אָפּהענגיק פון דעם דערפאַלג פון דעם ערשטן באַנד.

איך מוז דאך האָבן צו דער ווייטערדיקער אַרבעט געלט און ר.ו. איך מײן, אַז אויף אַ גרונטלעכער קריטיק איבער דעם בוך, צי פון פיינט, צי פון פריינט, וועל איך דאַרפן לאַנג וואַרטן. (אין דייטשלאַנד, ווי איר וויסט, קאָן מען דאָך ווערן ערשט באַרימט דאָן, ווען מען איז שוין באַרימט אין אויסלאַנד). דאָס בוך איז דאָך גרויס (800 זייטן), טיילווייז אויך שווער און פּדי דאָס גוט איבערצוליינען און גוט עס צו פאַרדייען — דאַרף לאַנג דויערן. דעריבער מײן איך, אַז דער צייטווייליקער דער-פאַלג דאַרף זיך אויסדריקן (גערעדט אָן באַהעלטנישן) אין דעם אויפהויבן אַ טומל אַרום דעם בוך, פּויקן, טרומפּייטערן און דאָס וועט שוין אויך צווינגען די שונאים זיך אָנצורופּן. עס גייט מיר איצט נישט אין דעם — וואָס מען וועט רעדן וועגן דעם ווערק, נאָר אַבי רעדן. פאַרלירט-זשע, פריינט, נישט קיין צייט.

האַרציקע גרוסן פאַר אייער פּרוי. די טעג וועל איך איר צושיקן אָנווייזונגען ווי אַזוי צו ליינען מײן בוך. אייער איבערגעגעבענער קאַרל מאַרקס."

"ליבער פּרידריך! דאָס פאַרשווייגן מײן בוך מאַכט מיך אומרויק און נערוועז. אַנדערע מענטשן קאָנען, ווייזט אויס, נישט ווי געהעריק פירן די פּראָפּאגאַנדע. מען וועט דעריבער מוזן טון ווי די רוסן — ווארטן. געדולד איז דער קערן פון דער רוסישער דיפּלאָמאַטיע און פון איר דערפאַלג. אָבער אָן אינזעריקער, וועלכער לעבט נאָר אין מאָל, קאָן דערווייל פּגורן. איך האָב צוגעשיקט אַ בוך אין דער אומפאַרטייאישער קאטוילישער צייטונג „סע קראַניקל". אַ קאטויליש בלאַט, אָבער שרייבט אַ סך איבער דער דייטשער פּילאָזאָפּיע און פּילאָלאָגיע. איך האָב בייגעלייגט אַן אויסצוג פון די קאפּיטלען און אויפּמערקזאַם געמאַכט אויף דעם וויסנשאַפטלעכן ווערט פון דעם בוך. איך האָב זיי צוגעשריבן, פאַרשטייט זיך, אַז אידעש איז עס גאָר ווייט פון זיי."

ליבער קוגעלמאן! „דער קוריער פראנסע“ (פאפולערסטע טאג-צייטונג אין פאריז) און די „ליבערטע“ אין בריסל, האָבן פאַרעפנטלעכט די הקדמה פון „קאָפיטאַל“ און אויך מיר גע-מאַכט אַ פּאַר פּיינע קאָמפּלימענטן. איך האַלט, אַז איר, לייב-קנעכט, בעקער און אַלע אַנדערע דאַרפט אויף די אַרבעטער-פאַרזאַמלונגען מאַכן אויפּמערקזאַם אויף דעם בוך און עס ווי געהעריק באַלויבטן. וואָרן אַז נישט, וועלן דאָס, מסתמא, אויס-כאַפּן די לאַטעליאַנער און זיי וועלן זיך שוין באַמיען דאָס בוך צו פאַרקריפּלען.

איר וועט אַזוי גוט זיין אַנווייזן אייער פּרוי, אַז זי דאַרף קודם-פּל לייצען (דאָס וועט איר נישט שווער אַנקומען) די קאָפיטאַל: „וועגן אַרבעטס-טאָג“, „קאָאָפּעראַציע, אַרבעט-פאַר-טיילונג און די מאָנאָפּאָקטור“ און אויך „די אורשפּרינגלעכע אַקוי-מולאַציע“. וואָס שייך דער טערמינאַלאָגיע, וועט איר שוין אַזוי גוט זיין און איר אַרויסהעלפּן. אויב זי וועט האָבן אַנדערע פּראַגן — בין איך איר גרייט צו דינען“.

צו מאַרקסן קומט אָן אַ בריוו פון אַ דייטשן גאַרבער-אַרבעטער פון פעטערבורג. ער שרייבט אים זיין מיינונג וועגן „קאָפיטאַל“, צום הערן דאָקטאָר קאַרל מאַרקס אין לאַנדאָן. איר וועט מיר אַנטשוידיקן, וואָס נישט קענענדיק אייך, דערלויב-איך זיך אייך איבערצושיקן דעם טיפּסטן דאַנק פאַר אייערע אומשאַצבאַרע פאַרדינסטן פאַר דער וויסנשאַפט און ספּעציעל — פאַר דעם אַרבעטער-קלאַס. שוין פון מיין פריעסטער יוגנט אָן ווי איך לייען אַלע אייערע אַרטיקלען און שריפטן, און גיכער האָב אייך באַנומען מיט אינטואַיציע ווי מיטן פאַרשטאַנד. איך האָב אָבער איבער דער צייט אַ סך געלעזן און שוין איצט באַקומען די נויטיקע קלאַרקייט. אייער לעצט ווערק, וואָס איז איצט דערשינען אין האַמבורג, שטויסט מיך צו דער שטאַרקער נישט-באַשידנקייט, אייך אויסצודריקן מיין טיפּסטע אַכטונג, אָנער-קענונג און דאַנקבאַרקייט. דאָס ערשטע העפט פון „צו דער קרי-טיק פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע“ האָט מיר אויך אַזויפיל

געגעבן, וויפל ס'האָט מיר נאָכנישט געגעבן קיין שום אַנדער
ווערק. דערפאַר האָב איך שוין אַזוי מיט אומגעדולד געוואָרט
אויף אייער ווייטערדיק ווערק. אַלזאָ, איר האָט אין דעם לעצטן
ווערק אייערן — צום ערשטן מאָל אין דער געשיכטע אַרויסגע-
זאָגט אַזוי קלאַר, אומבאַשטרייטבאַר, וויסנשאַפֿטלעך דאָס, וואָס
וועט שוין פון איצט אָן זיין די באַוווּסטיניקע טענדענץ פון
דער געשיכטלעך אַנטוויקלונג. דאָס איז דיין אומשטערבלעכער
פאַרדינסט, מיין הער! די צוקונפט וועט דיר געבן, זי מוז עס
געבן — די גרעסטע אַנערקענונג. אייערע דערגרייכונגען וואָסן
ווייט אַריבער אונזער עפּאָכע!

יאָזעף דיטצגען, גאַרבער-אַרבעטער, פע-
טערבורג, 24 אָקטאָבער—7 נאָוועבער, 1867."

„ליבער קאַרל! מייסנער וויל דיר צושיקן אַלע רעצענ-
זיעס, אַז דו זאָלסט מאַכן דערפון אויסצוגן און צונויפּשטעלן אַן
אַנאַנס. דיין נייער געשוויר געפעלט מיר נישט. מסתמא האָט
אים לאַפאַרג שוין דיר אויסגעשניטן. די אידעע פון קוגעלמאַן,
צו שיקן דיינס אַ פאַטאַגראַפיע אין די לייפציקער איילוסטראַ-
ציע-בלעטער געפעלט מיר. אַזאָ סאָרט רעקלאַמע דרינגט אַריין
צום פּיליסטער טיף ביון האַרץ אַריין. שיק-זשע דעריבער צו
אַלץ וואָס ער דאַרף."

„פרידריך! דאָס איז שוין צופיל. איך האַלט דאָס פאַר
נישט-נוצלעך און אַפילו פאַר שעדלעך. דאָס איז אויך אומוויר-
דיק פאַר אַ וויסנשאַפֿטס-מאַן.

לעצטנס האָט מען זיך צו מיר געווענדעט פון מערס
אַלגעמיינער ענציקלאָפּעדיע, אַז איך זאָל זיי צושיקן מיין ביאָ-
גראַפיע און מיין בילד. נישט נאָר וואָס איך האָב דאָס נישט
צוגעשיקט, נאָר אַפילו אינגאַנצן נישט אָפּגעענטפערט. יעדערער
מוז זיך זוכן זיין תיקון אויף אַזאָ אופן, וואָס איז פאַסיק דווקאָ
פאַר דעם און נישט פאַר קיין אַנדערן."

ס'האָבן זיך אָנגעהויבן באַווייזן רעצענזיעס נאָך רע-
צענזיעס.

אַרנאָלד רוגע האָט געשריבן: „עס איז אַן עפאָכע-מאַכנ-
דיק ווערק. עס וואַרפט אַ פּלאַמיק און דורכדרינגלעך ליכט אויף
דער אַנטוויקלונג, גסיסה און געבורט-ווייען פון דער געזעל-
שאַפטס-אַרדענונג. עס איז אַ קלאַסיש ווערק.“
פּייערבאַך האָט געשריבן: „דאָס בוך איז רייך מיט אומ-
באַשרייטבאַרע, אומגעהויער-אינטערעסאַנטע, שוידערלעכע אמתן.“

„ליבער קוגעלמאַן! איך וואָלט שוין וועלן פאַרטיק ווערן
אויך מיט די ווייטערדיקע, פאַרשאַלטענע צוויי בענדער, נאָר
איך זע נישט דערווייל קיין מעגלעכקייט.
צום סוף חודש וועט מיין טאַכטער נומער צוויי חתונה
האַבן מיט פּאַול לאַפּאַרג.“

אין רוסטלאַנד גרייט מען זיך שוין איבערצוזעצן מיין
„קאַפּיטאַל“. כאַראַקטעריסטיש, אַז גראַד די רוטן באַציען זיך
צו מיר מיט דער גוואַלטיקסטער סימפּאַטיע. דאָס פּרייט מיר
זייער.“

„ליבער קארל מאַרקס! זענאָ האָט מיר מיטגעטיילט דעם טייל פון דיין בריוו, וואָס איז גוגע מיר. דו פרעגסט אים, צי איך פאַרבלייב נאָך דיין פריינט. יא, מער נאָך ווי פריער, ליבער מאַרקס! איך פאַרשטיי איצט מער ווי ווען נישט איז, אַז דו ביסט גערעכט דערמיט, וואָס דו גייסט מיטן ברייטן שליאַך פון דער עקאָנאָמישער רעוואָלוציע און רופסט אונז אויף איר אַרויפצוגיין. און וואָס דו רייסט אַרונטער די יעניקע פון אונז, וועלכע לאָזן זיך פאַרפירן אויף די זייטיקע סטעזשקעלעך פון נאַציאָנאַלע, אָדער אויסשליסלעך פאַליטישע אַקציעס. איך טו איצט דאָס זעלבע, וואָס דו טוסט שוין אין פאַרלוף פון צוואַנציק יאָר. זינט מיין עפנטלעכן און פייערלעכן געזעגענען זיך מיט די בורזשויען פון בערנער קאָנגרעס, האָב איך נישט קיין אַנדערע געזעלשאַפט און קיין אַנדערע סביבה, ווי די וועלט פון אַרבעטער — מיין פאַטערלאַנד איז פון איצט אָן דער „אינ-טערנאַציאָנאַל“, וווּ דו געהערסט צו די טאַלאַנטפולסטע זיינע גרינדער. דו זעסט, ליבער פריינט, אַז איך בין דיין תלמיד און איך בין שטאַלץ דערמיט. איך מיין, אַז דערמיט האָב איך דיר גענוג דייטלעך דערקלערט מיין שטעלונג און מיינע פער-זענלעכע געפילן.

דיין איבערגעגעבענער מיכאַל באַקונין.

„ליבער קוגעלמאַן! מיט דער פראַגע, צי אייער פרוי נעמט אָנטייל אין דער עמאַנציפאַציע-קאַמפאַניע — האָב איך נאָר געמאַכט אַ שפּאַס. אַגב, אויפן „אינטערנאַציאָנאַל“ האָבן, דאַכט זיך, די פרויען זיך נישט וואָס צו באַקלאַגן — צום גענעראַל-

דאָס פונם, „אינטערנאַציאָנאַל“ געהערט אַ פרוי. אויך דער אַמע-
 ריקאַנער אַרבעטער-קאָנגרעס האָט לעצטנס טראַקטירט די פרויען
 מיט פולער גלייכבאַרעכטיקונג און גישט ווי די ענגלענדער,
 און נאָך מער די העפלעכע פראַנצויזן, וועלכע זענען נאָך אויף
 דעם געביט פול מיט אייגנליכע. יעדער וואָס קען געשיכטע
 ווייסט, אַז קיין שום רעוואָלוציע האָט גישט געקאָנט פאַרקומען
 אָן דעם פערמענט פון די פרויען. דער פאַרשריט פון דער גע-
 זעלשאַפט קאָן זיך מעסטן מיט דער געזעלשאַפטלעכער שטופע
 פון שיינעם געשלעכט (גישט אויסשליסנדיק אויך קיין מיאסע
 פרויען).

ביז איצט האָט מען געמיינט, אַז די קריסטלעכע לעגענדן
 פון די צייטן פון דער רוימישער הערשאַפט האָבן נאָר דערפאַר
 געקאָנט אַנטשטיין, ווייל עס זענען גישט געווען קיין מעכאַנישע
 דוקערייען — אַ טעות, פונקט פאַרקערט! די פרעסע און דער
 טעלעגראַף, וועלכע צעשיקן אין איין מינוט ידיעות דער גאַנצער
 וועלט — פאַבריצירן מער לעגענדן און באַבע-מעשיות אין איין
 מינוט, וואָס דעמאָלט, אין יענע צייטן, וואָלט דאָס באַדאַרפט
 דויערן גאַנצע יאָרהונדערטער.

„ליבער פרידריך! שוין אַלט געוואָרן פופציק יאָר. און
 ווי יענער פריישישער לייטנאַנט פלעגט זאָגן: „שוין צוואַנציק
 יאָר אין דינסט און נאָך אַלץ לייטנאַנט“ — אַזוי קאָן איך זאָגן
 — אַ האַלבן יאָרהונדערט שוין אויף די פיס און נאָך אַלץ
 — קבוצן.

נעכטן איז געווען ביי מיר דער לייבל כאַראַס. איך פרעג
 אים וועגן די יידן-פאַרפאָלגונגען, ער יאָמערט עטוואָס, אָבער
 אַזוי שלעכט שיינט עס גישט צו זיין. מיר „מוון“ — זאָגט ער
 — אַלץ דולדן, מיר יידן האָבן דאָך גישט די מאַכט.
 ביידע מיידלעך קראַנק אויף שקאַרלאַטין.
 „ליבער מאָר! אַ גאַנצן טאָג האָב איך קאָפּ-ווייטיק צוליב

דער ידיעה, אז דיינע טעכטער זענען קראַנק אויף שקאַרלאַטין.
שרייב, אָדער טעלעגראַפיר ווען דו דאַרפסט עפּעס."

אין בריסל קומט שוין פאַר דער דריטער קאַנגרעס פונם
„אינטערנאַציאָנאַל“.

אַ כוואַליע פון שטרייקן און דעמאָנסטראַציעס אין גאַנץ
אייראָפּע.

ביי אַ דעמאָנסטראַציע אין בריסל זענען געפאַלן אַ סך
געהרגעטע. דער „אינטערנאַציאָנאַל“ גיט אַרויס וועגן דעם אַן
אויפרוף (געשריבן דורך מאַרקסן): „די ערד-קויל מאַכט נישט
דורך אַזוי נאַרמאַל און זיכער איר יערלעכן קרייז אַרום דער
זון, ווי די בעלגישע רעגירונג פירט דורך יעדעס יאָר אירע
נאַרמאַלע אַרבעטער-שחיתות“.

„ליבער פרייריך! שוין אַכט טעג, ווי איך מאַך נישט צו
קיין אויג — האָב גאַל-ברעכעניש“.

„ליבער מאָר! איצט איז די פּראַגע, צי איז נישט נויטיק
שוין איצט, אַז דו זאָלסט מאַכן פאַר די אַרבעטער אַ פּאָפּולערן
קיזור פון דיין בוך? וואָרן טאַמער וועסט דו עס נישט טון,
קאָן קומען אַ וועלכער עס איז מאָזעס און עס פאַרפאַסקודזשען.
איך וויל אויך, ליבער מאָר, אַז דו זאָלסט מיר אין נעכסטן
בריוו ענטפערן גענוי אויף די אַלע פּראַגן: (1) וויפיל ביסטו אַרום
און אַרום שולדיק, אַז דו זאָלסט אָנהויבן פון אַ ריינעם טיש.
(2) צי קענסטו דורכקומען מיט 350 פונט אַ יאָר (אויסער קראַנק-
הייטן און ספּעציעלע, נישט-פּאַרויסגעזעענע זאַכן). מיין שותף
וויל מיר אויסצאָלן אַ געוויסע סומע, אַז איך זאָל פינף יאָר
נישט עפענען קיין קאָנקורענץ-געשעפט. די סומע פון 350 פונט
יערלעך (אויסער עקסטרע אויסגאַבן) קאָן איך דיר פאַרזיכערן
דערווייל אויף אַ פינף-זעקס יאָר“.

„ליבער פרייריך! איך בין גערירט און איבערגענומען פון
דיין גוטסקייט. שולדיק בין איך איבער צוויי הונדערט פונט.
דאָס נעמט זיך, ראשית, דערפון, וואָס ווען לאַפאַרג איז דאָ ביי

מיר געווען, איז מיר אַ סך מער אַוועקגעגאַנגען, און צווייטנס— די צינזן פון די חובות און די פאַרשידענע שטייערן. די סומע פון 350 פונט וועט מיר גענוגענען. ווי נישט איבריך ס'איז מיר לעצטנס— קאַנסטו זעען דערפון, וואָס זשענעכען האָט אָנגענומען אונטעריכט אויף אַ גאַנצן טאָג ביי אַ געוויסער שאַטלענדישער פאַמיליע. מען קאָן איר אָבער אָפּוואַגן צו יעדער רגע — אַזוי איז געוואָרן אויסגענומען.

ווי פאַרנאַרישט איז דער בעקער, ווען ער מיינט, אַז באַקנען האָט ווירקלעך דערפונדן עפעס אַ פּראָגראַם.

לאַפּאַרג שרייבט מיר, אַז אַ פּאַליציי-אַגענט איז שוין געווען ביי אים פרעגן, ווען איך קום צו פּאַרן קיין פּאַריז. זיי כאַפּן, ווייזט אויס, איבער די בריוו. זאָל איך אפשר ווערן ענג-לישער בירגער, פרי צו קאָנען זיין זיכער מיט מיין רייזע קיין פּאַריז? די קינדער פּאַרן צו לאָרען נאָך פּאַריז. לאַפּאַרג האָט מיר אויך צוגעשיקט אַן איבערזעצונג פון „קאָמוניסטישן מאַ-ניפעסט“, איך שיק דיר איבער דעם מאַנוסקריפט.

„דעם „מאַניפעסט“ שיק איך דיר צוריק, אָבער זאָל לאַפּאַרג פריער מאַכן זיין עקזאַמען.“

„ליבער פרידריך! איך לייד שוין ווידער אויף דער לע-בער. יעדער פּרילינג אַזוי. שוין אַכט טעג נישט געדויערט, לויט דעם קאָנסטו שוין פאַרשטיין ווי איך פיל זיך.“

„איך קאָן ליידער נישט קומען צו דיר קיין מאַנטשעס-טער, ווייל זשענני הוסט און זי מוז נאָך דערצו פּאַרן קיין פּאַריז אָפּנעמען לעאַנאַרען. אויך האָט דער „אינטערנאַציאָנאַל“ צו דערליידיקן עטלעכע זאַכן, וואָס אָן מיר וועט עס נישט געמאַכט ווערן.“

„מאָר! הוראַ! איך בין שוין אויס סוחר! איך בין שוין אַ פרייער מענטש!“

„איך גראַטוליר דיר, ליבער פרידריך, צו דיין ווערן אויס מצרישער שקלאַף. איך האָב אויסגעטרונקען צו דער שמחה אַ גלאַז וויין.“

„ליבער פרידריך! איך בין שוין דאָ צוריק פון פאַריז-
זעקס טעג דאָרט געווען. איך האָב זיך איינגעמאַדן אַלס וויל-
יאַמס און דער אינקאַגניטאָ איז מיר געלונגען. פאַריז איז כמעט
ווי נישט פאַרענדערט, נאָר די פרויען זענען געוואָרן העסלע-
כער. וואָס מאַכט מיין לעאַנאָרע און ווי פילט זי זיך ביי דיר?“,
„לעאַנאָרע-טיסכען שפילט פּרעכטיק קלאַוויר. איך האָב
איר געגעבן צו לעזן „עגמאָנט“. זי איז איצט אַוועק אָנקוקן
דעם דורכפאַרנדן פּרינץ פון אועלס“.

„ליבער פרידריך! איך האָב שוין מיט מזל ווידער גע-
קריגן אַ געשוויר. און דאָ איז אַזאַ היץ! און איצט איז מיר
נאָך צוגעקומען אַ פּרישער „פאַמיליאַרער“ עול, און נעמלעך —
זינט אַ געוויסער צייט באַמערק איך, אַז מיין פּרוי קומט עפעס
נישט אויס מיטן געלט, כאַטש די אויסגאַבן זענען נישט גע-
וואַקסן. איך וויל אָבער אומבאַדינגט נישט אַריינפאַלן אין קיין
חובות און איך בעט, זי זאָל מיר אויפקלערן וואָס דאָ קומט פאַר.
וואָס ווייזט זיך אַרויס? ביים אויפגעבן דיר די חובות האָט זי
אַראַפּגעשלונגען 75 פּונט, זי האָט מורא געהאַט מיטאַמאָל דיר
אויפצוגעבן אַזאַ גרויסע סומע. וואָס עס הייסט ווייבערישע נאַ-
רישקייט? די ווייבער דאַרפן נאָר שטענדיק האָבן איבער זיך
אַ פאַטראָן.

זשענכען האָט אָפּגעאַרבעט ביי די שאַטן אַ האַלב יאָר
און נאָך אַלץ קיין געלט נישט געקריגן. זיי האָבן פיינט געבן
באַר געלט — די שאַטן.

דער באַקוּנין וויל, ווייזט אויס, ווערן דיקטאַטאָר פון
דער אייראָפּעיִשער אַרבעטער-באַוועגונג — נישט אַנדערש.
„פרידריך! שוין ווידער אַ געשוויר. זשענכען שוין אָפּגענו-
מען דאָס געלט ביי די שאַטן. דאָס ליבע קינד פילט זיך גליקלעך
מיט דעם אייגענעם פאַרדינסט.

היינצען גלויבט, אַז איך האָב געשריבן „קאַפיטאַל“ בלויז
צוליב דעם, כדי ער זאָל דערין גאַרנישט פאַרשטיין“.

א גרופע אירלענדישע נאַציאָנאַליסטן איז באַפאַלן אַ פּאַ-
ליציאָניאַיש קעמפּ, אין וועלכן מען האָט געפירט זייערס אַ חבר.
דאָס קעמפּ איז צעהאַקט געוואָרן, 1 פּאַליציאָנאַנט דערשאָסן גע-
וואָרן און דער אַרבעטער באַפרייט. דער פּאַליציאָניאַישער קאָמוני-
קאָט האָט גלייך באַשולדיקט אין דער אַקציע דעם „אינטערנאַ-
ציאָנאַל“. אויף די אירלענדער איז געוואָרן אַ ווילד געיעג און
מען האָט זיי שוידערלעך געפייניקט אין די תּפּיסות. זשענכען
האָט אָנגעשריבן אַן אַרטיקל אין דער פּאַריזער „מאַרסיליעזע“
און דערציילט דאָרט וועגן די ענוים אין די תּפּיסות. זי האָט
זיך אונטערגעשריבן — וויליאַמס. דאָס אַרטיקל האָט אַרויסגערוּפּן
גרויס אויפזען און די ענגלישע רעגירונג איז מילדער געוואָרן
צו די אירלענדישע קעמפּער.

אַרום פּערטן קאָנגרעס פּון „אינטערנאַציאָנאַל“ טומלט זיך
שטאַרק אין די אייגענע רייען. די הויפט-קאַמפּאַניע פירט באַקן-
בין. העס שרייבט: „באַקנין איז טאַקע אַן אויפריכטיקער רע-
וואָלוציאָנער, אָבער זיין סביבה איז אַ שטאַרק פּאַרדעקטיקע און
דערפאַר קאָן מען שוין אויך צו אים נישט האָבן קיין צוטרוי“.
ענטפּערט באַקנין: „וואָס טומלען אַזוי שטאַרק די דייטשע
זשידעס העס און באַרקהיים? וואָס ווילן זיי (אַן אויסנאַם איז
נאָר געווען לאַסאַל און איצט מאַרקס) די יידישע קאַרליקעס?“
וועגן קאָנגרעס פּון אינטערנאַציאָנאַל ווערט אויספירלעך
געשריבן אין דער גאַנצער וועלט-פרעסע.

די שטרייקן און די דעמאָנסטראַציעס פאַרשטאַרקן זיך נאָך
מער. אין די אויפרופן צו די שטרייקנדע ווערן אָפט ציטירט
שטעלן פּונם „קאַפיטאַל“.

די פּאַליציאָני אין פאַריז אינסצעניזירט אַן אַטענטאַט און
מיט גרויס טרעוואָגע באַשולדיקט זי אין דעם דעם „אינטערנאַ-
ציאָנאַל“.

דער „אינטערנאַציאָנאַל“ לאָזט אַרויס אַן ענטפּער:
„מיר אַרבעטן עפּנטלעך! אינוער אַרגאַניזאַציע נעמט אַרום

דעם גאַנצן אַרבעטער-קלאַס. אויב די אַרבעטער-מאַסע קאַנספּירירט — די זעלבע אַרבעטער-מאַסע, וואָס איז די מערהייט אין יעדן פּאַלק, די מאַסע, וואָס שאַפט אַלע ווערטן און רייכטימער — אויב זי קאַנספּירירט, קאַנספּירירט זי עפּנטלעך — פּונקט ווי דאָס ליכט קאַנספּירירט קעגן דער פינסטערניש! די אַרבעטער האָבן דעם פּוילן באַוווּסטזיין, אַז אויסער זיי איז נישטאָ קיין אַנדערע רעכטלעכע מאַכט! די אַרבעטער באַהאַלטן נישט אויס זייערע מיינונגען. די וועלט געהערט צו זיי און וועט צו זיי געהערן! זי

זינג-אויסגאנג-זינג-אויסגאנג

1

„ליבער פרידריך! לאפארגס יינגסטע קינד איז גע-
שטארבן. די סיבה זאל זיין — די אויטערגעוויינלעכע קעלטן
אין פאריז.

באקנין, וועלכער האָט אזוי שטארק באַקעמפט הערצענען
ביים לעבן, שטעלט זיך איצט גוואַלדיק פאַר אים איין, ער
דערקלערט זיך ממש אין ליבע דעם טויטן הערצן. ביי דער
געלעגנהייט האָט ער שוין אויך געירשנט די 25 טויזנט פראַנק,
וואָס הערצן האָט געקריגן אויף פראַפאגאַנדע פון די רוסישע
ליבעראַלן.

מיט שאַפערן האַלט עס זייער שמאַל. איך בין געווען ביי
אים. ער האַלט זיך זייער מוטיק און וויל באַווייזן, אז ער האָט
נישט קיין מורא פאַרן טויט. ער רעדט זייער אַ סך וועגן טויט.
ער רעכנט נאָך צו לעבן נאָר געצייילטע טעג. ער לאַכט פון די
אַלע, וועלכע ווערן פאַרן טויט פרום.

אויך געווען ביי באַרקהיימען — ער איז שווער קראַנק.
שרייב אים אַ פאַר ווערטער, וועט דאָס אים אויפהייטערן. קום
צו פאַרן זען שאַפערן — וועסט אים פאַרשאַפן דערמיט פיל
פאַרגעניגן.

איך האָב געקריגן צוגעשיקט פון קוגעלמאַנען צוויי שטיק
שאַפערן פון לייבניצס אַרבעטס-צימער — עס האָט מיך זייער
געפרייט. מען האָט דאָך לעצטנס פאַנאנדערגענומען דאָס הויז

ווו לייבניץ האָט צמאַל געוווינט, איז דער עולם געקומען כאָפּן
 אַנדענקונגען. קונעלמאַן האָט געכאַפט אָט די צוויי טאַפעטן-שטיק.
 זיי האָבן אויף זיך עטלעכע בילדער פון דער מיטאַלאָגיע, גע-
 מאַלן מיט אַ גאַנץ שלעכטן געשמאַק אין סטיל פון לואי דעם
 פערצנטן. דאַקעגן איז דער שטאַף פון די טאַפעטן זייער אַ סאָ-
 לידער און גוטער — דאָס באַווייזט, אַז די אַרבעט אין יענער
 צייט איז געווען אַ פיל בעסערע, ווי די איצטיקע. איך האָב די
 ביידע שטיק אויפגעהאַנגען אין מיין אַרבעטס-צימער. דו וויסט
 דאָך, ווי איך בין אַ באַווונדערער פון לייבניצן.
 „ליבער מאַר! דאָס צעוואַרפן לייבניצס הויז און זיין
 צימער איז אמתער וואַנדאַליזם. יעדנפאַלס גראַטוליר איך דיר
 צוליב דער רעליקוויע.

וואָס שיין באַקנין — איז — רוס בלייבט רוס.“
 „ליבער פרידריך! באַקנין האָט פאַרשפרייט אַ קלאַנג, אַז
 איך בין ביסמאַרק אָן אַגענט. ער וויסט אַפילו די סומע, וואָס
 איך האָב געקריגן — 250 טויזנט פראַנק.“
 „ליבער קונעלמאַן! די פאַריזער לערנען זיך שוין לעצטנס
 אַקטיוו זייער רעוואַלוציאַנערער פאַרגאַנגנהייט — וויל זיי גרייטן
 זיך שוין צום נייעסטן רעוואַלוציאַנערן אַקט. עס גייט צו עפעס!“

פאריז איז דאס אור-פייער פון דער רעוואָלוציע.

פאריז איז באַלאַגערט פון ביסמאַרקס חיילות.

הונגער אין שטאָט. פערד-פלייש איז געוואָרן אַ נאַש-וואַרג. מען עסט הינט, קעץ און מיז. פרויען, קינדער און אַלטע מענער שטייען גאַנצע טעג און נעכט אין די רייען, וואַרטנדיק אויף אַ ברויטל. דאָס באַקומענע ברויטל איז שוואַרץ טייג, נאַס, קלעפיק, און נאָכן עסן דרייט עס אויס די געדערס. זויג-קינדער שטאַרבן ביי די ליידיקע, אויסגעטרונקטע בריסטן פון די מאַמעס. האַלץ וועגט מען אין די געוועלבער אויף קליינע וואַגלעך. אין די שטובן איז נאַס, קאַלט און פינסטער. מענטשן מיט איינגעפאַלענע פנימער, בליציקע אויגן, שלעפן זיך אַרום איבער די גאַסן פון פאריז, ברומען און מרוטשען. טייל קרעכצן און טייל מאַכן הויכע אויסגעשרייען.

דאָס פאַלק בונטעוועט זיך, די גענעראַלן, מיניסטאַרן זענען אַנטלאָפן, מען גנבעט, מען אינטריגירט, איינער פאַרקויפט דעם צווייטן, מען שאַפט קאָמיסעס פאַר נאַציאָנאַלער פאַרטיי-דיקונג — און אין זינען האָט מען נאָר, אַז דאָס פאַלק זאָל נישט עפענען דאָס מויל — עפעס בונטעוועט עס זיך שוין. די האַרן האָבן נישט קיין פאַטערלאַנד — זיי ווילן שליסן שלום מיט ביסמאַרקן, מעג עס זיין פאַרן גרעסטן פרייז, די גרעסטע קאַנט-ריבוציעס (אויף זייער חשבון וועט עס דאָך סייווי נישט גיין) — אַבי דאָס אייגענע פאַלק, די פאַטעטישע פראַלעטאַריער זאָלן נאָר נישט קומען צום וואַרט.

די פאַריזער פאַלקס-מאַסן, די פאַריזער אַרבעטער זענען שוין גענוג געפרוּווט געוואָרן, זייערע האַרן האָבן שוין פון זיי

גענוג בלוט אָפגעצאָפּט, וועלן זיי זיך נאָך איצט ווייטער לאָזן?
וועט דאָס נישט איינמאָל פאַר אַלע מאָל נעמען אַ סוף!

„זאָל לעבן די קאָמונע!“

ווען די ווערטער זענען געוואָרן אויסגערופן פאַרן פאַרי-
זער שטאָטראַט — האָבן די אַנטלאָפענע גענעראַלן, מיניסטראַרן,
זשורנאַליסטן, קאָקאָטעס, שפּיאַנען זיך שוין געגרייט אין ווער-
סאַל זיך צוצוקוקן, ווי אזוי די האַרמאַטן ווערן אָנגעשטעלט
אויף פאַריז — אויף די פאַרשאַלטענע לומפן, קרעציקע שלעפּער,
גנבים, רויבער, וועלכע ווילן גאָר פאַרכאַפּן די מאַכט! ווילן
דעגירן מיט פראַנקרייך!

צוויי הונדערט טויזנט מענטשן שטייען פאַרן שטאָט-ראַט.
הונדערטער באַטאָליאַנען מיט בלאַנקנדיקע באַגנעטן, באַפּוצט
מיט רויטע פרענזלעך און אַ וואַלד פון רויטע פענער. די רע-
פּובליק-סטאַטוע טראַגט אויפן אַקסל אַ גרויסן, רויטן באַנד. אויף די
דער עסטראַדע גייט אַרויף ראַנוויע. די מוזיק שאַלט אויף די
מאַרסיליעזע און אַ כאָר פון צוויי הונדערט טויזנט שטימען באַ-
גלייט מיט געזאַנג. דער האַרמאַט פון דער קאָמונע פון 1792
גיט אָפּ דריי סאַלון. עס ווערט שטיל. נאָך ראַנוויע גייט אַרויף
דער גאַנצער צענטראַל-קאָמיטעט, אַלע מיט רויטע בענדער אי-
בער די אַקסלען.

— דער צענטראַל-ראַט גיט איבער דער קאָמונע זיינע
פּולמאַכטן! בירגער! מיין האַרץ איז איבערגעפּולט מיט פרייד
און איך בין נישט בפּוח צו האַלטן קיין רעדע. דערלויבט מיר
בלויז אָפּצוגעבן אַ שבה דער באַפעלקערונג פון פאַריז, וואָס האָט
פאַר דער וועלט געוווּן אזא גרויסן ביישפּיל!

עס פּויקן די פּויקן. צוויי הונדערט טויזנט שטימען שאַלן
ווידער אַרויס די מאַרסיליעזע. עס בלייבט שטיל.

— אין נאָמען פון פאַלק איז די קאָמונע פראַקלאַמירט!

צוויי הונדערט טויזנט שטימען ענטפערן:

„זאָל לעבן די קאָמונע!“

אויף צומאָרגנס האָבן די זשורנאַליסטן-הורן פון דער אונטער-טערוועלט-פרעסע (צווישן זיי גאַנץ חשובע צייטונגען) געשריבן: „צוליב דער שמחה פון דער קאָמונע האָט מען דערהרגעט פיל חשובע און הויכגעשטעלטע לייט. צווישן די מערדער האָט מען אויך באַמערקט פשוטע מענטשן-פרעסער. אין אַ קאָפּע האָט איינער פון די מערדער זיך באַרימט, אַז גאַנץ הרגענען אַ בורזשואַ האָט ער אים אַראָפּגעהאַקט דעם קאָפּ — ער האָט אַפילו ביי זיך יענעמס שאַרבן. אפשר וויל ווער פון די געסט פאַרוואַרן אַ שטיקל—איז ביטע זייער. דערביי האָט ער אַליין עפעס געקייט און מען האָט באַמערקט, ווי שטיקער פון דעם שאַרבן קריצן צווישן זיינע צייך.“

ווערסאַל שטעלט אָן די האַרמאַטן און די קאָקאַטעס שטעלן אָן אַ לאַרבעטעס — אָט דאָס איז עכט טעאַטער, אמתער שפּיל, עס לוינט צו זען.

באַריקאַדן. באַריקאַדן. אָט דאָס איז דער רוי-פּלאַץ, אָט דאָס בלייבט פאַרן אַרבעטער, אָט דאָ שטאַרבט ער מיט אַ קללה, אָדער מיט אַ זיגערישן אויסגעשריי. די שטיינער רוען צוקאַפּנסט ווי לאַרבער-קרענק.

ס'איז ביינאַכט. אַ שטאַרקער ווינט מיט אַ רעגן. אויף דער הויכער קופּע שטיינער פּלאַטערט אַ רויטע פּאַן און דער-נעבן אַ שטורקאַץ. דער ווינט רייסט. פונדערווייטנס דערהערט מען עפעס קולות: „זאָל לעבן די קאָמונע!“ — עס גייען, הייסט עס, אייגענע. מען שטעלט אָפּ דאָס שיסן און מען ענטפערט אָפּ: „זאָל לעבן די קאָמונע!“ יענע דערנענטערן זיך — עס זענען גאָר ווערסאַלער! זיך אונטערגענאַרט! מיט הוראָ-געשרייען וואַרפן זיי זיך אויף דער באַריקאַדע: — מיר וועלן אייך געבן אַ קאָמונע, איר שמוציקע, הינטישע זין!“ דער אַפּיציר לאַכט, ער הייסט די זעלנער מיטלאַכן. — כ-א, כ-א, כ-א! כ-א, כ-א, כ-א — אַגעשפענסטיש געלעכטער. דער ווינט צעטראַגט עס. זיי האָבן אַ גוטן רויב: צווייאונפערציק מענער, דריי פרויען און פיר קינדער. זיי מוזן זיך שטעלן אויף די קני, אין אַנט-בלויזטע קעפּ — און מען דערשיסט זיי איינציקווייז. איין פרוי.

מיט א קינד אויף דער האנט וויל זיך נישט שטעלן אויף די קני. זי רופט אויס: „באווייזט די דאזיקע אומגליקלעכע, אז איר זענט בכוח שטייענדיק, פנים-אל-פנים, זיך צו באגעגענען מיטן טויט. זאל לעבן די קאמ...!“ מער באווייזט זי שוין נישט און זי פאלט מיטן קינד.

א דרייצניערק יינגל בעט ביים אפיציר א פראלאנגאציע אויף דריי מינוט. ער וויל אריינטראגן דער מוטער זיין זייגערל — זאל זי כאטש נישט פארלירן אלץ. דער אפיציר באקוקט אים — א שייך יינגעלע, א כיטראק — זאל ער לויפן, דער העלד. דער אפיציר שמייכלט — נו, שוין עפעס גוטס אויך אויפגעטון, געשענקט א ראצער דאס לעבן. אבער אט-וואס! ער איז גאר דא צוריק, דער קליינער.

— אקוראט דריי מינוט, אט בין איך, איך האב נישט פארשפעטיקט, שיסט! זאל לעבן די קאמונע!

ער ליגט שוין אויף דער קופע.

מען לייגט זיי אלע ארויף אויף א מיסט-וואגן און מען

פירט זיי אוועק.

אויף צומארגנס זעט מען דא אויף דער וואנט צוגעפלאטש-קעט א געהירן — און אויף דער ערד וואלגערט זיך א גאנץ אויג. ביי א צווייטער וואנט ליגט א פרוי מיט דעם שטעקן פון א פאן אין דער האנט און אין מויל אריינגעפאקט אן אפגע-האקט העלדל פון א בראנפן-פלאש.

די ווערסאלער כאפן א גרופע קאמונארן אונטער דער אָנפירונג פון קאמאנדיר דיוואל. „ווער איז דאָ ביי אייך קאָ מאַנדיר?“ — איך — ענטפערט דיוואל. א צווייטער טרעט אַרויס — און איך בין דיוואלס מיטהעלפער. — „צו דער וואַנט!“ זיי שפּרינגען אַריבער דעם ראָוו, טוליען זיך צו דער וואַנט, דריקן זיך די הענט — זאל לעבן די קאמונע! — און זיי פאלן. א קאוואלעריסט גייט צו צו דיוואל און ציט פון אים אראפ די שטייבל. דער רעדאקטאר פון „פיגארא“ ציט פון אים אראפ דעם קאלנער — פיינע טראַפּיען.

צו א באריקאדע קומט אן דער גרייז-גרויער רעוואָלוציאָ-
נער דעלעקליוז. ער גייט פאַמעלעך און געבויגן. ער האַלט זיך
אין איין פאַריכטן דעם רויטן באַנד, וואָס פאַלט אים פון אַרעם.
די קאָמונאַרן ווערן אויפגעהייטערט. ער רעדט גאַרנישט, נאָר
דראַפעט זיך אַרויף אויף דער באַריקאדע.
— חבר דעלעקליוז, גייט שנעל אַראָפּ, איר וועט דאָך

פאַלן!

ער ענטפערט גאַרנישט, נאָר שטעלט זיך אַוועק אויפן
סאַמע מיטן פון דער באַריקאדע.

— חבר דעלעקליוז, זיי שיסן דאָך! אַראָפּ!

ער ענטפערט גאַרנישט, שטייט גלייך און מיט איין האַנט
האַלט ער צו די פאַן. די צווייטע פאַרלייגט ער ווי אַ דעכל
איבער די אויגן — און קוקט, שווייגט און קוקט. עטלעכע מינוט
האַט געדויערט — און ער איז געפאַלן.

די ווערסאַלער האָבן שוין געכאַפט נאָך אַ קאָמאַנדיר פון
די קאָמונאַרן.

— צו דער וואַנט!

— ביטע זייער! נאָר זייט אַזוי גוט, גיט מיר אַ טאַפּ
דעם דופק.

— נאָך וואָס?

— וועט איר זען ווי ער קלאַפט נאַרמאַל, וועט איר זען
ווי ווייניק איך האָב מורא פאַר אייך. איך לאַך פון אייך, איר
פחדנים, נו, גיט אַ טאַפּ דעם דופק!

געכאַפט דעם באַקאַנטן רעוואָלוציאָנער פּלוראַנס. — זענט
איר דאָס פּלוראַנס? — איך האָב דעם כבוד עס צו זיין.

— אַ קויל איז אַ שאַד, מיט די שפּאַרן!

אַ זעץ מיט די שפּאַרן אין שאַרבן.

— זעט נאָר, ער איז שוין אויף צווייען, דער געהירן,
עס זעט דאָך אויס ווי צוויי שליפעס!
דער אָפיציר גייט צו און באַקוקט.
— און דער געהירן האָט דאָס געטראַכט און געדענקט!
כ—א, כ—א, כ—א! כ—א, כ—א, כ—א!

די קאָמונארן האָבן אָנגעהויבן אַן אָנגריף. דאָס גאַנצע
פּאָלק האָט געברויזט און געצאָרנט. פון אַלע זייטן מאַרשירן
אַרבעטער-באַטאָליאָנען. אַלטיטשקע, קראַנקע, פרויען, קינדער—די
אַלע, וועלכע האָבן נישט געקאָנט טראָגן קיין ביקסן, האָבן באַ-
גלייט די קעמפער, דערמוטיקט, געוואָרפן אויסרופן, געזונגען,
צוגעהאַלפן בויען פרישע באַריקאָדן און געראַטעוועט די פאַר-
ווונדעטע.

(יא, דערווייל נוצן אויס די פּראָלעטאַריער זייער אַנט-
שלאָסנקייט, מוטיקייט, העלדישקייט — נאָר צום שטאַרבן).
דאָס געשריי, דער ענטוואַזום, די העלדישקייט דערשרעקן
די ווערסאַלער — זיי ציען זיך צוריק. אָבער זיי האָבן נאָך מיט-
לען — זיי שיקן אַריין פאַרעטער, שפּיאָנען, גלחים, קויפן איבער
זשורנאַליסטן — און דער כיטרער, מנווילדיקער טיער לאָזט
פסדר אַרויס אויפּרופן: „פאַריזער פּאָלק! עפן די טויערן! מיר
וועלן אייך גאַרנישט טון קיין שלעכטס, מיר וועלן נאָר העכסטנס
באַשטראָפן דעם קליינעם הייפּל אויסוואַרפן-פאַרעטער. אייערע
פירער זענען דאָך גנבים און מערדער! זיי ווילן נאָר פאַרגוואַל-
דיקן און באַרויבן! פאַריזער פּאָלק! קער זיך אָפּ פון דיינע
פירער-פאַרעטער! זיי זענען לומפן און פחדנים! זיי זענען פאַר-
קויפטע אַגענטן פון ביסמאַרקן!“ און אַז נאָך די אויפּרופן האָט
דאָס פּאָלק נאָכמער געשטראַמט צו די באַריקאָדן — האָבן טיער
און זשורנאַליסטן געפּוועלט ביי ביסמאַרקן (זיי האָבן דאָס נישט
באַדאַרפט לאַנג בעטן, יענע האָבן דאָס אַליין שוין געוואָלט פאַר-
שלאָגן), אַז ער זאָל זיי געבן הילף קעגן די פאַריזער פאַרברע-
כער און סאַציאַליסטן.

אויף אַ פאַרזאַמלונג אין שטאָט-ראַט שרייט איינער אויס
צום פרעזידיום :

— עס איז שוין אויך די העכסטע צייט צו וויסן — פאַר-
וואָס מיר קעמפן! עס איז שוין די העכסטע צייט צו דערקלערן
די סאָציאַלע רעוואָלוציע!
מען ענטפערט אים:

— ליידער, מיר האָבן נישט דערויף קיין מאַנדאַט, איז
ממילא וואָרפן מיר עס אָפּ.

עס ווערט אַ טומל. „זאָל לעבן די סאָציאַלע רעוואָלוציע-
ציע!“ — „זאָל לעבן די רעפובליק!“ „וואָס פאַרע רעפובליק?“
— „אַלציינס, עס גענוגט אַ רעפובליק!“ „זאָל לעבן!“ „זאָל לעבן!“
וואָס — אז צווישן די אַכטאונזיבעציק מיטגלידער פון
קאָמוניע-ראַט געפונען זיך נאָר ניינצן סאָציאַליסטן. דער סאָציאַל-
ליסט פראַנקעל, וואָס איז איצט אַרבעטס-מיניסטער, שיקט כסדר
שלוהים צו מאַרקסן קיין לאַנדאָן מיט פאַרשידענע אַנפראַגן וועגן
זיינע אויפגאַבן. דאָס זעלבע טוט אויך וואַרלען — אַבער אַז
צוזאַמען זענען זיי פאַרט נאָר ניינצן.

אַז זיי וואַגן אַפילו נישט צו קאָנפּיסירן דאָס געלט פון
דער מלוכה-באַנק.

איז נאָכנישט איינגעקריצט מיט פייערדיקע אותיות אין
קאָפּ פון יעדן אַרבעטער און אַרבעטער-טוער, אַז וואָס מער
שעמעוודיקייט און נישט-דעציירטקייט — אַליץ מער פלעכט זיך
אויס די שטריק, וואָס וועט זיך פאַרוואַרפן אויף זיין אייגענעם
האַלז? די אַרבעטער מערסטנס יאָ — נאָר נישט די פירער. צו
יעדער צייט האָבן זיי שוין די פאַרשידנסטע פּלּאַנים און תירוצים.
דווקא זיי האָבן מאָנאָפּאָליזירט די גרעסטע מאַס רחמנות, עטיק,
מעסיקייט — און פאַר וועמען?! — פאַר די טיערס און פאַוורס
אוןזייערס גלייכן! און די קאַנען שוין פון גאַנץ לאַנג און גוט
די קונץ פון פאַרוואַרפן די שטריק אויף דעם בעל-רחמנות. און
זיי לאַכן נאָך דערביי געשפענסטיש.

פון די הענט פון די קאמונארן זענען געפאלן עטלעכע
הונדערט ווערסאלער און פון די הענט פון די ווערסאלער, זע-
נען געפאלן איבער צוואנציק טויזנט קעמפער. חוץ פערציק
טויזנט פארשיקטע און פארפייניקטע.

די ווערסאלער שיסן נישט גלייך, נאך וואָס? פריער
זאלן די שמוציקע אויפשטענדער זיך אַנטרינקען מיטן בלוט פון
זייערע חברים.

— וואָס, הונט? ווילסט דאָס נישט טרינקען פון קיין
גלאָז? קאָן איך דיר דאָס דערלאַנגען אין אַ שאַרבן פון
דיין חבר.

די פרויען גיט מען נישט צו טרינקען קיין בלוט, די
פרויען צווינגט מען צו טרינקען דעם אורין פון די זשאַנדאַרמען.
צווישן די געפאַנגענע און געפייניקטע געפונען זיך 651
קינדער — דרייצניערקע, צוועלפיעריקע, צעניערקע און איין
זיבנאַריק קינד. די ווערסאלער קומען אין די שפיטעלער און
דערשיסן אויפן אָרט די פאַרווונדעטע גוואַרדיסטן. אַ דאָקטאָר
ווייזט אָן אויף אַ גוססדיקן גוואַרדיסט און זאָגט: — דער וועט
נאָך לעבן מינוטן, מיין איך, אַז מען דאַרף אים שוין נישט
דערשיסן — דער דאָקטאָר ווערט דערפאַר אויפן אָרט דערשאַסן.
די געהרגעטע וואַרפט מען אַריין אין די קאַנאַלן. מיט זיי אויך
אַ סך נאָך האַלב-לעבעדיקע.

דער אַנטלאָפּענער וויקטאָר הוגאָ ווערט איצט באַצייכנט
אין דער פרעסע אַלס — אַלטער קונצנמאַכער, משוגענער,
שטרוי-זאַק, קאָלאָסאַלער טיפש, קליין מענטשעלע און רויטער
וויידל.

די שרייבער דיומאַ (זון), קאַטיל מענדעס, גאַטיע, סאַרדו
און אַלפאַנס דאָדע פאַרדינען איצט היפש געלט ביי די אויס-
לענדישע פאַרלאַגן פאַר באַשרייבונגען פונם בירגער-קריג —
פאַרשטייט זיך, אַז די קעמפער זענען ביי זיי שמוציקע לומפן,
משוגענע בונטאַווטשיקעס און פאַלקס-פאַרעטער.

די אַרעסטירטע קעמפערין לואיזע מישעל זאָגט פאַרן
געריכט:

— דאָס איינציקע, וואָס איך פאַרלאַנג פון אייך, איז —
 אַז איר זאָלט מיך טויטן אויפן סאַטאַרי-פעלד, וווּ עס ליגן די
 מערסטנס געפאַלענע — מיינע ברידער! מען דאַרף מיך אַרויס-
 וואַרפן פון דער געזעלשאַפט — אייך האָט מען דאָס איבערגע-
 געבן צו טון — טאָ טוט עס! אייער קאַמיסאַר איז גערעכט, ווען
 ער זאָגט, אַז יעדעס האַרץ, וואָס קלאַפט פאַר פרייהייט, האָט
 רעכט נאָר אויף אַ שטיקל בליי — פאַדער איך מיין חלק בליי!
 אויב איר וועט מיך לאָזן לעבן, וועל איך נישט אויפהערן צו
 רופן צו נקמה! איך וועל רופן מיינע ברידער צו נעמען נקמה
 קודם-כל אויף די קעפּ פון אייער באַגנעדיקונגס-קאַמיטיע!
 — גענוג גערעדט!

— איך האָב שוין סייווי געענדיקט. אויב איר זענט נישט
 קיין פחדנים, וועט איר מיך דערהרגען!
 אָבער גראַד האָט מען זי געלאָזט לעבן. די, וועלכע
 האָבן זיך פאַרלוירן, גענומען שטאַמלען, זיך פאַרענטפערט —
 זיי האָט שוין דער טויט נישט אויסגעמיטן.
 אויף דער גאַס האָט מען געשאַסן פרויען, וועלכע זענען
 געווען אַרעם אָנגעטון; מענער, וואָס זענען אַרומגעגאַנגען מיט
 פאַראומערטע פנימער, איינעם אָן אַרבעטער, ווייל ער האָט
 נאָר געהאַט איין אויג, אַ צווייטן, ווייל ער האָט געהאַט אַ פאַר
 העלע, ליכטיקע אויגן.

וועט נישט יעדער אַרבעטער-טאַטע און אַרבעטער-מאַמע
 אויף דער גאַנצער וועלט דערציילן זייערע קינדער (יעדן פרי-
 מאַרגן און יעדן אָונט פאַרן שלאָפן גיין) וועגן די מעשים
 איבער די קאָמונאַרן? וועלן זיי נישט באַשווערן זייערע קינד-
 דער צו נעמען נקמה אין די רייכע, ווייל-דערצויגענע מענטשן-
 פרעסער?! וועלן זיי נישט באַשווערן זייערע קינדער, אַז זיי
 זאָלן זיך שוין קיינמאָל מער נישט וואַקלען, נישט פיללען און
 נישט וואַרטן אויף די חסדים פון דער בורזשאַזיע און זייערע
 יועצים!?

דער פראַלעטאַריאַט באַגייט פעלערן און די בורזשואַזיע—
פאַרברעכנס.

דעם 18-טן מערץ 1871, ווען מען איז געקומען צו לויפן צו מאַרקסן אין שטוב אַריין מיט דער ידיעה וועגן דער פראַק-טאַמירונג פון דער פאַריווער קאַמונע — האָט מאַרקס מיט פרייד אַ נעשריי געטון: „שוין!“ און נישט ווי ביי דער פעברואַר-רעוואַלוציע — „שוין?!“ דעמאָלט האָט ער זיך געטראַכט „און אפשר? און אפשר איז שוין דאָס די פאַקטישע רעוואַלוציע?“ און איצט, ביי דער קאַמונע, האָט נאָכן „שוין!“ אַ בליץ געטון אין מוח: „און אפשר נאָך נישט שוין?“ אָבער ער האָט דעם געדאַנק פאַרטריבן. ער האָט געשיינט. די פרוי און קינדער האָבן געשיינט. ער האָט געכאַפט דעם מאַנטל און גלייך געלאָפן אינם ביראָ פונם גענעראַל-ראַט פון „אינטערנאַציאָנאַל“.

ביים אָנהויב פון דער דייטש-פראַנצויזישער מלהמה האָט שוין דער „אינטערנאַציאָנאַל“ אַרויסגעגעבן עטלעכע אַדרעסן. די בערלינער סעקציע האָט באַזונדער אַרויסגעגעבן אַן אויפרוף: „מיטן גאַנצן האַרצן שטייען מיר צו צו אייער פראַטעסט... מיר זאָגן פייערלעך צו, אַז נישט דאָס שאַלן פון טראַמפּייטן און נישט דאָס דונערן פון די האַרמאַטן, נישט דער זיג און נישט די מפלה וועלן אונז נישט אָפקערן פון דער געמיינזאַמער אויפגאַבע צו פאַרייניקן די אַרבעטער פון אַלע לענדער! מיט פרייד דריקן מיר די ברודערלעכע האַנט, וואָס די פראַנצויזישע אַרבעטער האָבן צו אונז אויסגעשטרעקט, געדענקענדיק אין דער לאַזונג פון „אינטערנאַציאָנאַל“, פראַלעטאַריער פון אַלע לענדער פאַרייניקט אייך!“

נאָך פאַר דעם האָט שוין מאַרקס געוואָרנט: „דאָס איצ-טיקע מיליטערישע סיסטעם פון דייטשלאַנד צעטיילט די גאַנצע מענלעכע באַפעלקערונג אויף צוויי טיילן — אויף אַ שטענדי-קער אַרמיי, וואָס דינט, און אויף אַ צווייטער, שטענדיקער אַר-מיי, וואָס איז אין אורלויב.“

ס'איז געווען אַ שיינער פּרילינגס-טאָג, סוף מאי, מאַרקס

זיצט ביים פענסטער און קוקט שטאר אין דער וועלט אריין —
און דאן קומט מען צו אים מיט דער בשורה: „שוין! די קא-
מונע איז געפאלן!“

די קאמונע איז געפאלן.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט שרייבן און במשך פון צוויי
טעג און נעכט, כמעט אָן איבערייס, האָט ער אָנגעשריבן דעם
גרויסן אַדרעס פאַרן גענעראַל־ראַט פון „אינטערנאַציאָנאַל“.
דעם אַדרעס האָט ער געענדיקט מיט די ווערטער:

...דאָס אַרבעטער-פאַריו צוזאַמען מיט דער קאָמונע וועט
מען אייביק פֿייערן אַלס דעם רומפולן אָנזאָגער פון אַ נייער
געזעלשאַפט! זיינע מאַרטירער זענען טיף איינגעקריצט אין דעם
גרויסן האַרץ פונם אַרבעטער-קלאַס. זיינע באַדריקער האָט די
געשיכטע שוין צוגעגעלט צום שאַנד-סלופ, פון וועלכן ס'וועלן
זיי שוין נישט אָפּהייסן אַלע תפילות פון זייערע גלחים!

(* באַקאַנט א. נ. „דער בירגער־קריג אין פראַנקרײך“.)

מען זוכט קרבנות, מען זוכט שולדיקע.
די וועלט-בורשוואזיע העלפט-צו אינם זוכן, די גאנצע
קאמונע איז אַ שטיקל פונם „אינטערנאַציאָנאַל“, אייגנטלעך נאָר
פון איר הויפט-פירער, קארל מאַרקס.
„ליבער קוגעלמאַן! איך בין איצט דער פאַרשרינגסטער
מענטש אין לאַנדאָן. מען טאָר זיך צו מיר נישט צורירן, מען
האַט מורא פאַר מיר, מען טרייסלט זיך פון מיר אָפּ. אַנדערע
זענען גאָר נייגיריק צו קענען אַט דעם הויך-פונטאָוטשיק. עס
׳ווערט כאַטש אַ ביסל פריילעכער אויף דער נשמה, נאָך אַזא
צוואַנציק-יעריקער, פאַרדומפּענער, נודנער, אידילישער רויקייט.
די פּרעסע-נאַכאַלן קומען צו מיר כּסדר נאָך אינטערוויען,
זיי ווילן אַנקוקן דעם פאַרשריגענעם מאַנסטער. מען דראַגט מיך
איבערצוגעבן צום געריכט—אַבער איך פּיף אויף די קאַנאַליעס.
איך בין איצט שטאַרק פאַרנומען מיט דעם אַרגאַניזירן
הילף פאַר די פּליטים. איך אַרבעט טאַג-און-נאַכט.“

ענגעלס וווינט שוין אין לאַנדאָן, צען מינוט גאַנג פון
מאַרקס' וווינונג. די לעצטע טעג פאַר ענגעלס' קומען האָט שוין
מאַרקס נישט געקאַנט אַרבעטן — ער איז געשפּאַנט. איז ער
געקומען — זענען זיי די ערשטע נאַכט אָפּגעזעסן ביז שפּעט
אין טאָג אַריין, געטרונקען, גערויכערט און געשמועסט.
יאָנעס און עקאַריוס זענען אייפּערזיכטיק — מאַרקס באַראַט
זיך שוין לעצטנס מיט זיי ווייניקער ווי פּריער, ער האָט אונ-
טער דער האַנט ענגעלסן. ער איז, איבערהויפּט, לעצטנס גאָר
שטאַרק זיכער מיט זיך, כאַטש דאָס האָט אים דאָך פּריער אויך
נישט געפּעלט.

עקאריוס איז סעקרעטאר פון „אינטערנאציאנאל“, שיקט ע
 צו א מצלדונג צום ראט, אז אויב מען וועט אים נישט דער-
 לייגן אויף זיין פענסיע, פון פופצן שילינג א וואך אויף דריי-
 סיק — זאגט ער זיך אָפּ פון זיין אַמט.
 באַקונין נעמט ווידער טוימלען, אַז מאַרקס איז איבערגע-
 קויפט פון ביסמאַרקן. אין אין דער זעלבער צייט ברענגט אַ
 רוסישער רעוואָלוציאַנער אַ דאָקומענט, פון וועלכן עס ווייזט
 זיך אַרויס, אַז באַקונין איז אַרומגערינגלט מיט פּראָוואַקאַטאָרן
 און שפּיאָנען און אַפּילו פּשוטע רויבער; אַז באַקונין האָט אויך
 געקריגן עטלעכע הונדערט רובל אַ קאַנטאָ ביי אַ רוסישן פּאַר-
 לעגער — פאַר איבערזעצן „קאַפיטאַל“, אָבער ער האָט נאָך עד-
 היום קיין איין בויגן נישט צוגעשיקט. האָט דאָך דער פּאַרלעגער
 צוריקגעמאַנט דאָס געלט, האָט באַקונינס אַ מיטהעלפּער, אַ גע-
 וויסער נייעטשאַיעוו, געדראַט דערפאַר דעם פּאַרלעגער מיט
 דערמאַרדן.

אין דער שווייץ וואַקסט די געהיימע אַרגאַניזאַציע אונ-
 טער דער אָנפירונג פון באַקונין, וועלכע גרייט זיך אויפצורייסן
 דעם „אינטערנאציאנאל“.

ליבער קוגעלמאַן! עס גייט איצט וועגן לעבן און טויט
 פון „אינטערנאציאנאל“. דו מוזט זען קומען צום קאַנגרעס אַלס
 דעלעגאַט. איך וועל קעמפן מיט אַלע כּוחות צו באַזייטיקן די
 צעשטערערישע און אונטערפּוילונגס-עלעמענטן פון „אינטער-
 נאַציאנאל“.

דערווייל איז ער נאָך אַלץ פאַרנומען מיט די אַנטלאָפּע-
 בע. אויך זשענני איז פאַרנומען גאַנצע טעג מיט די אַנטלאָפּע-
 בע, דער עיקר — מיט זייערע פּרויען און קינדער. ביים מיטאָג
 זיצן שוין דאָ לעצטנס צו פּופצן און אַפּטמאַל אויך צו צוואַנג-
 ציק פּערוואַן.

דער מיטגליד פון קאַמונע-ראַט, שאַרל לעאַנגע, וועלכן
 מאַרקס האָט נאָך ערשט נישט לאַנג צוריק היפש באַקעמפט, איז
 שוין מער ווי אַן אייגענער — זשענכען געפּעלט אים און זיי
 וועלן שוין, דאַכט זיך, בקרוב חתונה האָבן.

מארקס האָט שלאָפּלאָזע געכט, אַסטמאַטישע הויסטן — אין דאָ ליגט נאָך דער צווייטער און דריטער באַנד „קאָפיטאַל“ אין אַ רויפּען צושטאַנד, ער קאָן זיך נאָך אַלץ דערצו נישט געמען — און עס ווילט זיך דאָך אים נאָך אָנשרייבן אַ גרעסערע אַרבעט איבער באַלזאַקן און זיין „מענטשלעכע קאָמעדיע“, עס איז אָבער נישטאָ קיין צייט, כאַטש מאַך פּון מעת-לעת אַכט-אונגפּרציק שעה.

ס'איז שוין האַרט פאַרן האַגער קאָנגרעס און ער דאַרף שוין באַלד פאַרן. ווען ער דערמאָנט זיך אָן די אינטריגעס אינם „אינטערנאַציאָנאַל“, זעט פאַר זיין אונטערזאָג — קאָכט עס אין אים. און אפשר איז גאָר בעסער אַזוי? אפשר האָט ער זיך שוין איבערגעלעבט? אַלגעמאַלס וועט ער די אַלע אָפּאַרטוי-ניסטן, לאַ-יצלחס, אינטריגענטן און פאַרעטער היפש דערלאָנגען — ער וועט זיי אָיפן קאָנגרעס שוין אַלץ אַרויסזאָגן. ס'יווי וועט ער זיך שוין אויף ווייטער נישט קאָנען פאַרנעמען מיטן „אינטערנאַציאָנאַל“, ער מוז זיך דאָך שוין געמען צו זיין „קאָפיטאַל“. ענגעלס זאָגט אים טאַקע אויך דאָס זעלבע. ער מוז זיך דאָך שוין געמען צו זיין ווערק! ווען ער זאָל דאַרפן שטאַרבן, איידער עס פעלט נאָך אין דער אַרבעט דאָס לעצטע פינטעלע — וואָלט ער דאָס בוך אפשר גאָר פאַרברענט!

דער קאָנגרעס ציילט זיבנאונדזעכציק אַנטיילנעמער, צווישן זיי — פּערציק מאַרקסיסטן.

איין דעלעגאַט וואַרפט פאַר מאַרקסן, אַז די מערהייט איז אַ געמאַכטע, אַ געפעלשטע. אַ צווייטער, וועמען מען האָט געפּסלט זיין דעלעגאַטן-רעכט, טענהט, אַז ער האָט אַ באַשטע-טיקונג פּון די ענגלישע אַרבעטער, אַז ער איז געוויילט פּון זיי אַלס דעלעגאַט. דער פאַרזיצער ענטפּערט: „איר זענט נישט קיין פאַרשטייער פּון די ענגלישע אַרבעטער.“ — יענער שרייט צוריק: „איך האָב יאָ דעם פּוּד צו זיין אַ פאַרשטייער פּון די ענגלישע אַרבעטער!“ דאָן הויבט זיך אויף מאַרקס און רופּט

הויך אויס: „עס איז גארנישט אזא פבור צו געהערן צו די פאָרשטייער פון די ענגלישע אַרבעטער!“
קיינער האָט אים נאָך קיינמאָל נישט געזען אין אזא פּעסיקן צושטאַנד ווי איצט. דער צווישנרוף האָט געמאַכט אַ שלעכטן איינדרוק אויף די דעלעגאַטן. נאָך דער רעדע, וועלכע ער האָט געהאַלטן היינט אינדערפרי און פאַר וועלכער ער האָט באַקומען אזאָ שטאַרקן אַפּלוז, אַפּילו פון די קעגנער — האָט דער צווישנרוף אַלעמען פאַרווונדערט.

באַקנין און עטלעכע זיינע אָנהענגער זענען נאָך אַן אָפּ-שטימונג געוואָרן אויסגעשלאָסן פון „אינטערנאַציאָנאַל“.

צען טעג נאָכן קאָנגרעס האָט דער סעקרעטאַר העילס פאַרגעשלאָגן דעם גענעראַל-ראַט, אז מען זאָל טאָדלען מאַרקסן פאַר זיין עפנטלעכער באַליידיקונג די ענגלישע דעלעגאַטן. דער פאַרשלאָג איז געוואָרן אָנגענומען. האָט באַלד דער זעלבער העילס אויך פאַרגעשלאָגן, אז מען זאָל מאַרקסן איבערהויפט אויסשליסן פון „אינטערנאַציאָנאַל“.

נאָך צוויי יאָר האָט עקזיסטירט, שוין כמעט אַלס אינוואַ-ליד און אין גוסס-צושטאַנד דער „אינטערנאַציאָנאַל“. אין זשע-געווע, אויפן זעקסטן קאָנגרעס האָט ער רויק אויסגעהויכט דעם לעצטן אָטעם.

מארקס איז אלט געוואָרן 55 יאָר. ער לייַדט אויף אַ צו-
שטאַרקן געהירן-דרוק. ער האָט שוידערלעכע קאָפּ-ווייטיקן. ווי
די דאָקטוירים זאָגן, דראָט אים יעדע רגע אַן אַפּאַפּלעקציע-
אַטאַק. ער האָט פאַרלוירן יעדן חשק און פעניקייט אַוועקצו-
זעצן זיך שרייבן.

ליבער קונגעלמאַן! פון צייט-צו-צייט פאַרעפנטלעכן די
ענגלישע צייטונגען די ידיעה, אַז איך בין שוין געשטאַרבן. בין
איך גאַנץ צופרידן דערפון. עס הערן-אויף צו קומען אויף אַ
שטיקל צייט די פאַרשידענע זשורנאַליסטן, סתם נודניקעס און די
אָן אַ שיעור בריוו פון דער גאַנצער וועלט מיט די משונה-
דיקסטע פראַגן און ענינים.

„קאַרלסבאַד, 1874. ליבער פרידריך! איך מוז יעדן פרי-
מאָרגן טרינקען אַזש זיבן גלעזער מינעראַל-וואַסער. טיסי דאַקעגן
טרינקט אַ גלאַז פילזנער ביר, וואָס איך בין איר דערמיט זייער
מקנא.

איך האָב זיך איינגעמאַלדן אַלס טשאַרל מאַרקס, פון לאַנד-
דאָן, נאָר די קור-צייטונג האָט שוין געמאַכט אַ געוואָלט, אַז דאָס
מוז זיכער זיין דער „רויטער קאַרל מאַרקס“, ווייל צוזאַמען מיט
מיר איז אויך געקומען דער גראַף פּלאַטער, דער שעף פון די
רוסישע ניהיליסטן. (ער איז אַ גוטער קאַטאַליק, ליבעראַלער
אַריסטאָקראַט און פאַטריאַט). נאָך גוט, וואָס איך האָב שוין אַ
קוויטל פאַר דער באַצאָלטער קור-טאַקסע און קאָן שוין דעריבער
נישט האָבן קיין שום שטערונגען.

די אומגענוגט איז דאָ זייער אַ שיינע און מען קאָן גאָר-
נישט זיך אָנזעטיקן פון דעם שפּאַצירן אין די וועלדער אויף

די גראַניט-בערג. אין וואַלד געפונען זיך אַבער נישט קיין סך פייגל, ווייזט אויס, אַז זיי דאַרפן נישט קאַרלסבאַד, זיי זענען אָן דעם אויך געזינט. און זיי ליידן אויך, מסתמא, נישט די מינעראַל-דאַמפן“.

„קאַרלסבאַד, 1875. ליבער פרידריך! איך שפאַציר אין וואַלד און האָב ליב אויסצוגעפונען נייע וועגן. אויב איך פאַר-בלאָנדושע אַמאָל — בין איך זייער צופרידן. ווי פילסטו זיך אין דיין קור-אַרט? ביי זשענכען גאַנץ נישקשה. ביז איצט האָט זי געהאַט אַ סך שלאַפלאָזע געכט, ווייל זי האָט פסדר געטראַכט וועגן איר פאַרשטאַרבענעם יינגל. נאָר איצט, ווען זי האָט שוין אַ פריש יינגלעך, איז זי שוין צופרידן. אַבער דער קליינער איז אויך אַ ביסל קרענקלעך. ער האָט באַקומען די געמען: זשאַן (לויט לאַנגעס פאַטער), לאַור (לויט לאַוראַ) און פרידריך (צו דיין ערע)“.

„ליבער מאַר! גיב איבער זשענכען און לאַנגען דעם בעסטן דאַנק פאַר דעם פּבּוד, וואָס זיי האָבן מיר אָנגעטון מיטן אַנרופן זייער קינד אויף מיין נאָמען. איך וועל זיך באַמיען ווירדיק דאָס צו פאַרדינען. האָפּנטלעך, איז דעם קליינעם מיט די דריי געוואַלט-געמען שוין בעסער“.

26. יוני, 1876. ליבער פרידריך! אין דעם לעצטן נומער „ВНЕРЕД“ שרייבט מען איבער באַקוּנינען ווי וועגן אַ „גי-גאַנט“ פון דער רעוואַלוציע“.

לאפארג איז אויך אין לאַנדאָן. ער איז אויך פון די
אַנטלאַפּענע קאָמונאַרן און אַרום לעאַנאַרען פאַרעט זיך אויך
דער קאָמונאַר ליסאַגאַרע (ער גרייט זיך אָנצושרייבן די געשיכטע
פון דער פאַריזער קאָמונע). די צוויי איידעם — קאָמונאַרן און
דער קאָנדידאַט אויף אַן איידעם — אויך אַ קאָמונאַר.

זשענני פאַרטרויט זיך פאַר לענכען:

— איך ווייס, עפעס מאָדנע, סאַמע פראַנצויזן...

ס'איז היינט זונטיק, אַלע זענען פריי און מען זיצט אין

גערטנדל נעבן דער ווינונג. מאַרקס חווקט פון לאַפאַרגן:

— אָנשטאַט דאָקטאָר ביסטו גאָר געוואָרן פאַטאָגראַפּיסט.

— און איך בין גאַנץ צופרידן דערפון — די גאַנצע דאָק-

טאָריע איז מערסטנס אַ שאַרלאַטענעריי.

מאַרקס דערציילט וועגן רעפּעראַט איבער פיזיק, וואָס ער

האַט געהערט די וואָך אין פראַפּעסאָרן-זאַל:

— דער מילך-וועג ציילט פיר מיליאָרד שטערן, די ערד

וועגט זעקס קוואַדריליאָן קילאָ, נאָר איין זעכציקסטל מיליאָרד

פון חלל איז אויסגעפילט מיט מאַטעריע. די קאַסמאָגאָניע האַלט, אַז

דאָס אַנטשטיין פונם לעבן אויף דער וועלט, איז נישט מער ווי

נאָר אַ קאַפּריז פון דער נאַטור. דער סוף פון אונזער וואַנדע-

רונג וועט דויערן שוין נישט מער ווי אַ עטלעכע ביליאָן יאָר,

דעמאָלט וועט אָנקומען דער טויט פון דער וואַרעמקייט, דער

טויט פון יעדער ענערגיע — אויס לעבן. איך האָב נאָכהער אַ

לענגערע צייט געשמועסט מיטן רעפּערענט און ער האַט מיך

באַקענט מיט די באַרימטהייטן — דעם כעמיקער שאַרלעמער און

זאַללאַנג לענקעסטער. זיי האָבן מיך געבעטן, איך זאָל זיי איינ-

לאָדן צו זיך און איך האָב דאָס טאַקע געטון. איך האָב אויך

געהערט די וואָך אַ רעפּעראַט וועגן פליגן פון דעם יונגן דאָק-

טאָר עוועלינג.

מאַרקס דערציילט אויך, אז עס גרייטן זיך צו אים צו קומען
מען די דייטשע ס"ד-פירער בעבעל און בערנשטיין.
לאַפּאַרג זאָגט:

— אייגנטלעך וואָלט מען באַדאַרפט איינטיילן אזוי: דער
דייטשער פּראָלעטאַריאַט איז דער טעאַרעטיקער, דער ענגלישער
— זיין עקאָנאָמיקער און דער פּראַנצויזישער — פּאַליטיקער.
איז מען איבערגעגאַנגען צו פּאַליטיק.
— די ס"ד, ווען זי האָלט אַפילו אַ זיג, באַמיט זי
זיך אים אַליין צו נעגירן. זי פאַרטעמפט די שאַרפע שפּיצן
פון איר געווער.

יעדע פאַר מינוט טוישט זיך די טעמע.
— איך האָב די וואָך געפּייערט אַ יובילעום — איך האָב
די וואָך געקויפט פאַר מיין ביבליאָטעק דעם טויזנטסטן באַנד
— אַ רוסיש בוך. זיי האָבן גרויסע קינסטלער, די רוסן — פּוש-
קין, שטשעדרין, גאַגאַל.

— די דייטשן זענען ביזו פאַר אייער זידלעך וואַנגערן.
— האָט ער נישט באַדאַרפט פאַרדאַרבן און דעפּאַרמירן
די דייטשע פּאַלקס-לעגענדן.
ער האָט היינט אַ זעלטענעם הומאָר, מאַרקס — איז דאָס
צוליב די ערשטע פּרילינגס-טעג?
דער שמועס גייט ווייטער.

— אויב דו, פּאַול, האָסט פאַרשטאַנען און ליב געהאַט
בייראַנען, דאַרפסטו זיין צופרידן, וואָס ער איז געשטאַרבן ביי
זעקסאונדרייסיק יאָר, ווייל ער וואָלט שפּעטער זיכער געוואָרן
אַ רעאַקציאָנער און דו וואָלסט אים געמוזט פיינט באַקומען.
דאַקעגן שעלי, זעסטו, דאַרף מען שטאַרק באַדויערן וואָס ער
איז געשטאַרבן אין ניינאונצוואַנציקסטן יאָר, ווייל ער איז גע-
ווען פון גרונט-אויס רעוואָלוציאָנער. ער וואָלט זיכער געהערט
צו די פאַרקעמפער פון סאַציאַליזם.

זאָרגען זענען געשטאָרבן צוויי קינדער. זשענני שרייבט

צו זיי:

„ליבער פריינט זאָרגע! איך ווייס שוין צופיל ווי ס'איז שווער און ווי לאַנג עס דאַרף דויערן, ביז עס היילט זיך אויס אַזאָ ווונד. נאָר די טאַג-טעגלעכקייט מיט אירע קליינע פריידן און גרויסע ליידן באַמיען זיך שוין וואָס שנעלער צו פאַרייבן די שפורן פון אַזאָ ווונד. זי היילט זיך קיינמאָל נישט אויס, דעסטאָ מער נאָך ביי אַ מוטער, נאָר זי טליעט, טליעט, לעשט זיך, ביז עס קומט נישט עפעס אַ ניי אומגליק. אַזוי שטענדיק און אייביק. פרייד, לייד, האַפנונגען און האַפנונגען — ביז מען גייט נישט אַליין רויק אויס און עס קומט די אייביקע שטיקלייט און רוי.“

לאַראַ און זשענכען מיט זייערע מענער זענען שוין צו-ריק אין פאַריז. טיסי האָט חתונה געהאַט נישט מיט דעם פראַנ-צויז ליסאַגאַרע, נאָר מיט דעם ענגלישן יונגן געלערטן דער עוועלינג.

מאַרקס ליגט קראַנק. ער אין איין צימער און זשענני אַ קראַנקע אין צווייטן צימער. טיסי און העלענע זענען פאַרפאַרעט ביי זיי גאַנצע טעג און נעכט. טיסכען האָט געקאַנט אויפזיין איין נאַכט נאָך דער אַנדערער און נישט פילן אַפילו קיין מידיקייט — זי האָט אין זיך מענערשע ענערגיע.

קאַרל וויצלט זיך איבער איר:

— די מאַמע דיינע האָט זיך זיכער געמוזט טועה זיין, זי האָט געזאָלט האַבן אַ יינגל און אין דער לעצטער רגע עס פאַרטוישט אויף אַ מיידל.

זשענני קרענקט אויף אַ ראַק.

אַריבער עטלעכע וואָכן און מאַרקס פּילט זיך שוין בעסער.
 ער הויבט זיך אויף, טוט אָן דעם שלאָפּראָק און גייט אַריין
 אין צימער פון זיין פּרוי. די עטלעכע וואָכן האָט ער נישט
 געקאָנט אַראָפּגיין פון בעט, איז ער איבער דער גאַנצער צייט
 נישט געווען אין איר צימער. ער זיצט אויפן ראַנד פון איר
 בעט, זיינע אויגן לייכטן און ער רעדט צו איר שטיל. נאָכהער
 ליינט ער איר פאַר פון אַ זשורנאַל, וואָס אָן ענגלישער גע-
 לערטער און אַרבעטער-טוער שרייבט וועגן אים:
 „מאַרקס איז אַ ייד. און עס שיינט מיר, אַז ער פאַר-
 ניקט אין זיך, אין זיין כאַראַקטער און אין זיין געשטאַלט
 (איינדרוקפולער שטערן, קוסטעוואַטע ברעמען, פּייערדיקע, בלי-
 ציקע אויגן, ברייטע, זינלעכע נאָז און באַוועגלעך מויל, מיט אַ
 געדיכטן האַר-וואַקס אַרומגערעמט דאָס געזיכט), פאַרריניקט ער
 אין זיך דעם גערעכטן צאָרן פון די גרויסע נביאים פון זיין
 ראַסע, און דעם קאַלטן אַנאַליטישן פאַרשטאַנד פון שפּינאַזאַ.
 ער איז אַן אומגעוויינלעכע פאַריניקונג פון פאַרשידנאַרטיקער
 באַגאַבונג, ווי איך האָב דאָס נאָך ביי קיינעם נישט געזעען.
 אַ קעמפּער — מיינען אַ סך — קאָן נישט זיין קיין גרויסער
 דענקער — אָבער באַקענענדיק מאַרקסן — פאַלט די היפּאָטעזע
 אַבסאָלוט אָפּ.“

טיסקען שרייבט צו די שוואַגערס קיין פאַריז:
 „אין דעם גרויסן פּראָנט-צימער ליגט אונזער מוטערל און
 אינם צווייטן, קליינעם צימערל, ליגט מאָר. שטעלט זיך פאַר,
 אַז זיי ביידע, וועלעכע זענען צו זיך אַזוי צוגעוויינט, ווי צו-
 נויפגעוואַקסענע, ווי אַ צוויילינג, האָבן נישט געקאָנט לאַנגע
 וואָכן זיין אין איין צימער. אָבער מאָר האָט שוין ווידער באַ-
 זיגט זיין קרענק. דעם ערשטן טאָג פון זיין אַראָפּגיין פון
 בעט איז ער גלייך אַריין צו דער מוטער. און איר זאָלט
 זען ווי זיי האָבן אויסגעזען — ס'איז אומפאַרגעסלעך! דיי מו-
 טער ווי אַ יונג, פאַרליבט מיידל און מאָר — אַ פאַרליבטער

יונגערמאנטשיק. כ'האָב געהאַט דעם איינדרוק, ווי זיי הויבן
ערשט איצט אָן אַ ניין פּריש לעבן. ס'איז ווייט געווען פון צו
דערקענען, אַז דאָ זיצט אַ צעבראַכענער, קראַנקער אַלטיטשקער
און געבן אים אַ פּרוי, וועלכע ליידיט אויף אַ ראַק"...

א קאלטער מרה-שחורהדיקער טאָג.
 אין אַרבעטס-צימער ביי מאַרקסן זיצט אַ יונגער טשעכיש-
 דייטשער סאָציאַליסטישער טוער (קאַרל קויטסקי) און דערציילט
 וועגן דער באַוועגונג. ער פילט זיך נישט גענוג דרייט, דער-
 ציילט שעמעוודיק און פון צייט-צו-צייט וואַרפט ער אַריין אַ
 פראַגע און וואַרט געשפּאַנט אויף ענטפּער. מען זעט, אַז ער
 דערציילט נאָר בלוז צוליב דעם, כדי ער זאָל קאַנען דער עיקר
 אַרינוואַרפן אַ פראַגע.
 — צי האָט איר נישט בדעה שוין אַרויסצוגעבן אַלע
 אייערע ווערק?

מאַרקס צעשמייכלט זיך:

— איך האָב נאָך אַלע מיינע ווערק נישט אָנגעשריבן.
 טיסקען קומט אַריין צו לויפן אַ בלאַסע און גיט אַ געשריי:
 — די מוטער!

קאַרל לויפט אַריין אין איר צימער.
 אַ פאַרגעלט פנים, גרויסע, צעעפנטע אויגן, רויק, זי גיט
 נאָר לייכט אַ מאַך מיט דער האַנט און עס דערהערן זיך דינע,
 פאַרשטיקטע ווערטער:
 קאַרל! מיינע... כוחות... גייען... אויס — — — — !

אויף דער שטול, אונטער אַ פלעשעלע איו געלעגן אַ
 צעטעלע: „לייגט נישט קיין אַכט אויף די אויסערלעכקייטן! קיין
 שום פייערלעכקייטן און צערעמאַניעס!“
 מאַרקס האָט זיך געמוזט לייגן אין בעט אַריין. די דאָך-

טוירים האָבן אים פאַרבאָטן אַנטייל צו נעמען אין דער לוויה.
 אויפן קבר האָט גערעדט ענגעלס:
 „זי איז געווען אַ געטרייע חברטע פון איר מאַן. זי האָט
 אַ סך געליטן. זי איז געווען אַן איבערצייגטע און איבערגעגע-
 בענע קאָמוניסטין. עטלעכע שעה פאַרן טויט האָט זי געבעטן,
 מען זאָל איר איבערגעבן דעם רעזולטאַט פון די וואַלן אין
 דייטשלאַנד. און ווען זי האָט דערהערט דעם נצחון פון די
 אַרבעטער, האָט זי ממש געיובלט. די אַלע, וועלכע האָבן זי
 געקאָנט, וועלן זי אַזוי לייכט נישט פאַרגעסן! אויב עס איז ווען
 עס איז געווען אַ פרוי, וועלכע האָט געהאַלטן פאַר איר גרעסטן
 גליק — גליקלעך צו מאַכן אַנדערע — איז דאָס געווען זשענני
 מאַרקס!“

מאַרקס שרייבט צו זשענכען קיין פאַריז:

„קאָנסט זיך פאַרשטעלן, ווי שווער איך האָב אויפגענומען
 דעם אורטייל פון די דאָקטוירים, אַז איך טאָר זי נישט באַגלייטן
 צום קבר. אַ גרויסע טרייסט איז געווען פאַר מיר דאָס, וואָס
 אונזער טייערער זענען די פוחות שוין לעצטנס אויסגעגאַנגען
 זייער שנעל. ווייל ביז די לעצטע טעג איז עס געווען אַ פאַ-
 מעלעך, בהדרגהדיק און רעגלמעסיק אָפּשטאַרבן. זי האָט זיך
 פאַרן טויט נישט שטאַרק געמאַטערט. די אויגן זענען איר נאָר
 נאָך גרעסער געוואָרן, שענער און שטראַלנדיקער ווי ווען
 עס איז.“

ליבקנעכט שרייבט אין אַ נעקראָלאָג:

„די פרוי זשענני מאַרקס האָט אויף מיין אַנטוויקלונג גע-
 האַט אַזאַ שטאַרקן איינפלוס — כמעט ווי מאַרקס אליין. מיין
 מוטער איז מיר געשטאַרבן, ווען איך בין אַלט געווען דריי יאָר.
 איך האָב דעריבער באַקומען אַ גענוג האַרטע דערציונג. ערנסט
 זיך אוימגיין מיט פרויען בין איך נישט געווינט געווען — און

דאָ טרעף איך אַ שיינע, טיפזיניקע, גייסטרייכע פרוי, וועלכע באַצײט זיך צו מיר האַלב-מוטערלעך, האַלב-שוועסטערײש. דאָס פאַרקערן אין דער פאַמיליע מאַרקס — אין דעם גלויב איך פעסט — האָט מיך אָפגעראַטעוועט פון דעם עמיגראַנטן-עלנט אין פון אונטערגאַנג.

לאַפאַרג האָט געשריבן:

דאָס וואָס די רעגירונג און די בירגערלעכע אָפּאָזיציע, ליבעראַלן, דעמאָקראַטן און טייל סאָציאַליסטן האָבן ווי אָפּגע-מאַכט יד-אַחת צו רודפן איר מאַן, אים מבזה זיין מיט די שענדלעכסטע רכילות — דאָס האָט איר פאַרשאַפט די גרעסטע יסורים.

זי איז געווען אַ פרוי מיט אַ שאַרפן, קריטישן שכל, מיט פאַליטישן טאַקט. דאָס וואָס זי האָט אויפגעטון פאַר די קאַמפּס-חברים, פאַר די קאַמונאַרן און נאָך מער — פאַר די פרויען פון די קאַמונאַרן -- דאָס ווייסן נאָר געציילטע מענטשן. זי איז געווען מוטיק און קלוג — אָבער אַן באַרימערײ; מיט אַ סך זעלבסטאַכטונג — אָבער אַן גרויסהאַלטערײ. מיר אַלע וועלן זי נאָך לאַנג געדענקען!

„ליבער פרידריך! ווי לאַנגע שרייבט מיר, האָט אים קלע-
 מאַנסאָ געוואָגט, אַז איך האָב גאַרנישט וואָס מורא צו האָבן פאַר
 פּאָליציי און איך קאָן קומען צו פּאַרן קיין פּאַריז.“
 „ליבער מאָר! טיטכען האָט זייער גוט געשפּילט, זי האַלט
 זיך אויף דער בינע גאַנץ זיכער. זי מוז נאָך אָבער ווערן איינג-
 אַרטיקער, ווייל זי מאַכט דעם איינדרוק, ווי זי וואַלט זיך גע-
 נומען פאַר אַ מוסטער די אַרטיסטין עללען טערי. ספּעציעל
 געוואָנען איז זי אין די ליידנשאַפטלעכע סאַצעס.“
 „ליבער פרידריך! זשענכען האָט צוגענומען אַלס קענין
 אַ זייער לעבעדיק, יונג פּויעריש מיידל. אָבער נאָך אַ קורצער
 צייט איז געקומען אַ געוויסע דאַמע און דערציילט, אַז דאָס
 מיידל איז ביי איר געווען און איז באַגאַנגען פּיל מיאוסע אַפע-
 רעס מיט מאַנסלייט, און וואָס ערגער — זי איז אַ גנבטע. זי
 האָט ביי איר צוגענובעט אַ גאַלדענעם רינג. זי פאַרויכערט
 זשענגין, אַז זי וועט דאָס אַלץ דערליידיקן אינדערשטיל, זי
 וועט דעם מיידל גאַרנישט טון, זי וויל נאָר צוריק דעם רינג.
 אָבער ווי נאָר דאָס מיידל האָט איר דעם רינג אָפּגעגעבן —
 האָט זי זי גלייך איבערגעגעבן אין דער פּאָליציי. זשענכען
 האַלט איצט אין איין אַרומלויפן צו די ריכטער — אָבער עפּ
 העלפט נישט. מען האָט דאָס אומגליקלעכע מיידל פאַר אַזא
 נאַרישקייט — געשמידט אין קייטן און איבערגעפירט אין אַ
 שווערער תּפּיסה. איז זשענכען געלאָפּן צום הויפט-פּראָקוראָר —
 פרעגט ער זי מיט אַ צינישן שמייכל: „אָבער איר וועט דאָן
 זיכער נישט פאַרטיידיקן קיין גנבים, האַ? — ניין, מיין הער!
 נאָר הויבט אָבער פּריער אָן ביי די גרויסע גנבים!“
 דיין מאָר. פּאַריז.

„ליבער פרידריך! מײן קאמעראַד טיסכען לײדט שטאַרק פֿון נערוועזע צוקונגען און שלאַפֿלאָזיקייט. אין דעם קור-קאַרט רעגנט — ס׳איז קאַלט בײטאַג און שטורמווינטן בײנאַכט.“

„ליבער פרידריך! עס איז איר שוין בעסער. זי פֿאַרט קײן לאַנדאָן אויף אַ טעאַטער-אויפטריט. זי וויל שוין בלײבן אויף שטענדיק אַקטריסע. איך וואָלט אויך נישט וועלן, אַז זי זאָל פֿסדר זײן מיין באַגלײטערין. איך וויל נישט, אַז זי זאָל פֿסדר האָבן די ראָל פֿון אַ פֿלעגערין פֿון אַן אַלטן מאַן. זי איז, דאַכט זיך, אַ היסטערישע נאַטור.

זאַרגע מיט זײן פֿרוי האָבן מיר צונעשיקט אַ קאַנדאַלענץ-בריוו. גלײכצײטיק שלאַגן זײ מיר פֿאַר, אַז איך זאָל אויפֿעפֿע-נען אַ נײַ בלֶאַט אינם לֶעבן און אַריבערקומען צו זײ קײן נײַ-יאָרק. אַלנפֿאַס מײנען זײ גוט.“

„ליבער פרידריך! אַזוי ווי מײן געזונט-צושטאַנד פֿאַרבע-סערט זיך פֿאַרט נישט, פֿאַר איך קײן מאַרסעל און פֿון דאָרט — קײן אַלזשיר. אַזוי האָבן מײך די דאָקטוירים געהײסן.“

אַלזשיר, 17 פעברואַר 1882.

ליבער פרידריך! איך האָב געהאַט אַ שלעכטע רײזע. דער לײאַרם פֿון די מאַשינען און פֿון ווינט האָבן מײך נישט געלאָזט איבערן גאַנצן וועג אַנטשלאָפֿן ווערן. אין אַלזשיר האָב איך געטראָפֿן אַ שלעכט וועטער — קאַלט און נאַס.

1. מערץ 1882. שלאַפֿלאָז, אַפֿעטיטלאָז, שטאַרקער הוסטן, אומבאַהאַלפֿנקייט, מעלאַנכאָליע — אַקוראַט ווי דער גרויסער דאָן קישאַט. איך פֿאַר צוריק און וועל ווידער, מסתמא, האָבן דורך צוויי נעכט אַ טאָרטורירטן קאַפּ פֿון דעם מאַשינען-לײאַרם. איך האָב מיר באַשטעלט דעם דאָקטאָר סטעפֿאַן — דער בעסטער דאָקטאָר פֿון אַלזשיר.

איך בין געוואָרן געוואָרן, אַז מען טאָרטורירט דאָ שרעק-לעך די אַראַבער בײַ יעדער אויספֿאַרשונג. נאַטירלעך טוט דאָס די פֿאַלצײ און די ריכטער וויסן מפֿלומרשט וועגן דעם גאָר

נישט — אקוראט ווי די ענגלענדער אין אינדיען. אויב ס'טרעפט
א רויב-אנפאל פון אן אראבער און מען כאפט אים — קעפט
מען אים — אבער דאס איז פאר די ווייסע קאלאניסטן נאך
ווייניק, זיי ווילן, מען זאל קעפן כאטש נאך א האלב טויז אומ-
שולדיקע אראבער. יעדער קאלאניסט האלט זיך אין באצוג צו
דער „נידעריקער ראסע“ — כאטש ווי א ווילהעלם I. די האלענ-
דער און די ענגלענדער שטייגן נאך דא אריבער די פראנצויזן
אין זייער גרויזאמקייט.

„28 מערץ, 1882. ווידער גרויסע שטורמען, בליצן און
דינערן. אבער דערפאר האב איך דא געזעען א פרעכטיקן
רעגנבויגן, וועלכער האט זיך נאך פרעכטיקער אפגעשפיגלט אין ים.“
„29 מערץ, 1882. איך האב געקריגן בלאזן און אויך
בייסענישן אויפן גאנצן קערפער — און קראצן טאָר איך זיך
נישט. איך האב געהאט א פיינפולע נאכט. איך שרייב דיר
לעצטנס, דאכט זיך, מיט פיל גראמאטישע און ארטאגראפישע
גרייזן — דאס איז צוליב מיין צעשטרייטקייט.

דער ווינט פייפט שוין ווידער זיין פארדריטלעכע מעלאָדיע.
„אלזשיר 8 אפריל, 1882. דעם 2-טן מאי פארלאזן איך
שוין אלזשיר. צוליב דער שטארקער זון דא, האב איך משלח
געווען מיין נביא-בארד און מיין האר-שייטל ביי אן אלזשירער
פריזירער. פאר דעם האב איך — צוליב מיינע טעכטער — זיך
געלאזט אפפאטאגראפירן.“

„מאנטע-קארלא, 8 מאי, 1882. ליבער פרידריך! פיר
חדשים האט שוין אין מאנטע-קארלא נישט גערעגנט, נאר גלייך
צוויי מיין אַנקומען האט עס גענומען גיסן. אזוי אין ניצע, אזוי
אין אלזשיר און אזוי אויך דא — ווי דו זעסט, בין איך קאָנ-
סעקווענט אויף דער גאנצער ליניע!

אין קאסינא זענען פאראן נאָר פראנצויזישע און איטאַל-
יענישע צייטונגען, קיין דייטשע נישט. מיינע שכנים, פארשטייט
זיך, אינטערעסירט נישט דער לעזע-זאל, נאר דער שפיל-זאל.“

„מאָנטע-קאַרלאָ, 20 מאי, 1882.

ליבער, ליבער פרידריך! (פארטרוילעך) זאלן די קינדער זיך נישט דערוויסן פון דעם, ווייל עס וועט זיי אומזיסט פאר-שאפן עגמת-נפש — אָבער איך מוז דאָך וועמען דערציילן וועגן דעם. און נעמלעך: דער דאָקטאָר, וואָס האָט מיך דאָ באַטראַכט — צוליב מיין וויזיט-קאַרטע מיטן טיטול דאָקטאָר, האָט ער געמיינט, אַז איך בין אַ מעדיקער און ער האָט מיט מיר גערעדט גאַנץ אָפן. קודם-פֿל — כראַנישער בראַנכיט, נאַכהער — פאַר-שטאַפטע פאַרדיונגס-אַרגאַנען, נאַכהער — אָבער וואָס איז דאָ צו רעדן — אַלזאָ אַ גאַנצע טאַבעלע מיט חולאַתן. בקיצור, ווי ער זאָגט, איז שוין מיט מיר גאַרנישט פויגלדיק...”

ער פאַרט אין דער שווייץ.

„4 טעפטעמבער, 1882. ליבער פרידריך! עס איז אַ שייך וועטער און איך פיל זיך גאַנץ גוט. איך קלעטער מיט לאַורען אויף די בערג“.

„ליבער מאָר! פאַר דעם אַלזשירישן שטילעט, וואָס די האָסט מיר צוגעשיקט דורך טיטי — דעם בעסטן דאַנק. דיין פרידריך“.

„ליבער פרידריך! איצט געלייענט די ידיעה וועגן בע-בעלס טויט. עס איז דאָס גרעסטע אומגליק פאַר אונזער פאַרטיי. ער איז די איינציקע דערשיינונג צווישן דעם דייטשן (מען קאָן אַפילו זאָגן — אייראָפעישן) פראָלעטאַריאַט. דייע קרבנותפולע זאָרגן פאַר מיר זענען אומגלויבליעך. איך שעם זיך דערמיט פאַר זיך אַליין“.

„ליבער מאָר! די פאַלשע ידיעה וועגן בעבעלס טויט האָט אויך אונז דאָ געברענגט אין דער העכסטער אויפגענונג.“

„28 סעפטעמבער, 1882. ליבער פרידריך! עס גיסט שוין דאָ ווידער פון דעם אַזוי-גערופענעם הימל“.

„פאַריז, 30 סעפטעמבער, 1882. ליבער פרידריך! קלע-מאַנסאָ איז געווען געפערלעך קראַנק, ער איז נאָך איצט אויך

נישט אינגאנצן געוונט. ער האָט איבער דער צייט פון זיין קראַנקהייט זיך פאַרנומען מיט מיין „קאָפיטאַל“.

לאַפּאַרג איז נאָך אַלץ קינדיש. ער שרייבט אָפהאַנדלונגען, אין וועלכע ער ציטירט זיך אַליין — און וואָס בסך-הכל איז עס אַ ביסל רעמיניסצענצן פון באַקונינס רעצעפט. לאַפּאַרג איז דער לעצטער תלמיד פון באַקונין, ער נעמט אים נאָך ערנסט. ס'האָט אָגב גענוג געדויערט ביז ער האָט אָנגעהויבן באַקונינען פאַרשטיין, נאָר צום סוף — האָט ער אים נאָך שלעכט פאַר-שטאַנען אויך.

לאַנגע, אַלס דער לעצטער פּרודאַניסט און לאַפּאַרג אַלס דער לעצטער באַקוניניסט — נאָר כאַפט זיי ביידן דער טייוול!

10. יאַנואַר, 1883. ליבער פּרידריך! שוין אַריבער די ערשטע יאָרצייט פון מיין זשעננין. איצטער קריג איך די ידיעה, אַז זשענכען איז קראַנק. איך פיל זיך שוין אומגעווער פאַר-פייניקט. עס איז מיר שוין שווער מיט די צרות. ווען איך האָב געקריגן די ידיעה, האָט מיך גענומען שטיקן אין האַלז און איך האָב באַקומען אַ ספּאַזמאַטישן הוסט-אַנפאַל“.

אין אַ טאָג אַרום, פאַרנאַכט, ווען ער איז געוועסן אָנגע-לענט אויף זיין וויג-שטול, פאַרשטעלנדיק זיך מיט אַ האַנט די אויגן און פאַרטראַכט זיך געשאַקלט — האָט די טיר זיך אויפגע-פראַלט. מאַרקס איז אויפגעשפרונגען. אין דער טיר איז אַ בלאַ-סע געשטאַנען — טיסכען — זי קומט איצט פון פאַריז. מאַרקס האָט אַ ריטש געטון:

— טיסכען! וואָס איז געשעען! איז זשענכען טויט?!

זי האָט נאָר צוגעשאַקלט מיטן קאָפּ.

זיין-אויפגאנג-זיין-אונטערגאנג

צוויי חדשים מיט דריי טעג זענען שוין אריבער זינט
יענעם טאג.

ער זעט נאך אלץ פאר די אויגן די געשטארבענע זשענצען*.)
טאיז אן ערב-פריילינגס-טאג. די זון גייט אויף און גייט
אונטער. אָט איז אַ פאַרכמוצעטער וואַלקן און אָט לייטערט זיך
שוין אויס. דער הימל איז שוין צוריק פאַרוואַלקנט.
מאַרקס קריכט אַראָפּ פון בעט. ער טוט זיך אָן און זעצט
זיך אַוועק, אויף זיין וויג-שטול. אָן אויסגעלייטערטער שמייכל
אויף זיין פנים. מיט די הענט פאַרשטעלט ער די אויגן. לענט
זיך אָן אויפן טיש.

...ער שטייט ביים טייך מאַזעל אין טריער. דערנעבן איז
די אַלטע אוניווערסיטעט-געביידע.

פאַרן אַריינגאנג שטייט אַ גיפסענע סטאַטוע — אַ פרוי
מיט אַן אָפּגעהאַקטער נאָז, אַן אָפּן מויל — און אין מויל אַ
האַלבער ציגאַר. דאָס האָט אַוודאַי אַ ווייסער-הברהניק אָפּגעטון
— אַריינגעשטעקט דער פרוי אַ ציגאַר אין מויל אַריין. ס'איז
קאָמיש — ער לאַכט. דער פאַטער פירט אים אין דער סאַן-מאַר-
טין-קירכע. די מאַמע איז בלייך. זאָפיע קושט די האַנט פון
פאַסטאָר, סאַראַ הויכן סמאַטשקע זי האָט געטון! פאַפּא! איצט
וועט מען אונז שוין נישט לייגן אויף דעם בית-עולם, נאָר אויף
יענעם, ביים שעכטהויז, יאָ? — ער קריגט אַ קוועטש אין

(* און ער זעט נישט, מסתמא, אז אין עטלעכע יאָר אַרום העט מיט-
כען לעאַנגאַרע פאַרענדיקן איר לעבן דורך אַרויסשפּרונגען פון פּענסטער און אז
אין נאָך עטלעכע יאָר אַרום, וועט לאַוראַ (און אויך איר מאַן) פאַרענדיקן דאָס
לעבן דורך אַריינשיסן זיך אַ קייל אין האַרץ אַריין.)

דער האנט, עס טוט וויי — מען דארף געדענקען אין לעבן, נאָר
 אין לעבן. און די קירכן גלאָקן קלינגען, קלינגען:
 הללויה... הללויה... הללויה... גלין, גלאָן — הללויה. עס
 זינגט אַ גאַנצער כאָר, אַ גאַנצער כאָר זינגט, אַן אַרקעסטער
 שפּילט, שפּילט שטאַרק, שפּילט — בעטהאַווענס ניינטע, שילערס
 אַדע צו דער פּרייד, וואַרעמקייט, פּרייד:

Freude, schöner Götterfunken,
 Tochter aus Elysium
 Wir betreten feuertrunken,
 Himlische dein Heiligthum.
 Deine Zauber binden wieder
 Was die mode streng getheilt:
 Alle Menschen werden Brüder
 Wo dein sanfter Flügel weilt...
 Freude trinken alle Wesen
 An den Brüsten der Natur!...

עפעס קורטשעט זיך אין ברוסט, עס ציט איין, עס ציט
 איין — אַ שטילער גערויש... זי שטייט נאָך אַלץ מיט דעם צי-
 גאַר אין מויל — ניין, דאָס איז גאַר די געשאַסענע קאַמונאַרין,
 מיט אַן אָפגעבראַכן העלזל פון אַ בראַנפן-פּלאַש אין מויל... אַ
 יינגל ביי דער באַריקאַדע: נו, שיסט! אמת, איך האָב נישט
 פאַרשפּעטיקט?! זאָל לעבן די קאַמונע! זאָל לעבן!... עס צוויקט
 אין קאָפּ... דאָס יינגל איז, דאַכט זיך, מוש. ער רופט, ער
 לאַכט — טיסכען שרייט פון ליבקנעכטס פענסטער: האַלאָ, אַל-
 טער יונג! מוש לאַכט, ער כאַפט אונטער — האַלאָ, אַלטער
 יונג, אַלטער יונג!... אויך זשענני שמייכלט, אויך זשענכען
 שמייכלט... עפעס אַ פרעמדער מאַן דערנעבן — ער שמייכלט
 אויך — ווער איז ער? וואָס שמייכלט ער? אַהאָ! דאָס איז דאָך
 עפיקור!... אַלע שאַקלען זיי מיט די קעפּ אויף יאָ... ס'איז
 טונקל, דאַכט זיך, אַז נאָך ליכטיק-ניין, ס'איז טאַקע פינסטער,
 ביינאַכט... ביינאַכט, ס'רעגנט, אַ שטורם, אַ פאַרלאָוענע באַרי-

קאדע, א רויטע פאָן, א שטורקאָן, דעלעקלעו... אַנו, טאַפּט מיר
 דעם דופק, טאַפּט דעם דופק... אַ שווערקייט, אַ ציידיקייט...
 איז דער חלל אין טייל ערטער פריי פון מאַטעריע? אַ זעכציקסטל—
 ס'איז אזוי שווער, שווער... אַ געהירן אויף אַ וואַנט, אַן אויג
 וואַלגערט זיך אויף דער ערד... אַזאַ גרויסער כאָר, צווייהונדערט
 טויזנט זינגען די מאַרסליעזע... עס רוישט... די מאַרסליעזע...
 אַן אָפיציר לאַכט הילצערן — כ—א, כ—א, כ—א, כ—א! כ—א,
 כ—א, כ—א! אַ רויטע פאָן... וואָס פלאַטערט די רויטע פאָן,
 זי פאַרשטעלט די אויגן... זאָל לעבן די קאַמו — — — עס
 קורטשעט, עס ציט איין... ס'גליט... ער לייענט האַמערן פאַר
 זשעננין און זאָפיען און דער אַלטער וועסטפאָדען שמיכלט...
 דער קליינער, בלאַנדער ווילי, מיטן פאַרשיצטן נעזל לאַכט,
 לאַכט... זאָל לעבן די קאַמונע... מען שיסט... אַ רויטע פאָן...
 אַ פּושקין-דענקמאָל, מען זינגט, אַן אַרקעסטער, עס שרייט ווער,
 פאַכעט מיט אַ ריזיקע, רויטע פאָן... אַ ציידיקייט... אזוי לייכט...
 שטיל... יענער שרייט, שרייט, קריכט נאָך העכער אויפן דענק-
 מאָל, פאַכעט מיט די פאָן, שרייט, שרייט: —

Товарищи!... Товарищи!...!
 Товарищ... Маркс... Революция!!!...
 Революция... побеждает... *)
 Революция... победила!!!...)
 Пролетарии! Товарищ... Маркс...
 Революция... победила!!! Ура!!! Ура!!!...
 Ммммаарксс!!! У-р-р-р-р-а-а-а!!!!!!!

די זון שיינט העל אַריין.
 ס'איז אַן ערב-פּרילינגס-טאָג.
 די זון שיינט — — —

*) פּאָביעוואַרעט! זיגט, פּאָביעדילאַ! געזינגט.

די טיר מאַכט זיך האַסטיק אויף און עס לויפט אַריין

ענגעלס.

לענכען גיט אַ הויב אויף די האַנט:

— ששששטיילללל! ששוין!!!

די זון האַט העל געשיינט — — —

ס'איז ערב-פּרילינג — — — ...